

Sveriges lantbruksuniversitet
Fakulteten för landskapsplanering, trädgårds- och jordbruksvetenskap
Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning

Vad händer på rådhusstorget?

– ett gestaltungsförslag av rådhusstorget i Vadstena

What is going on at rådhusstorget?

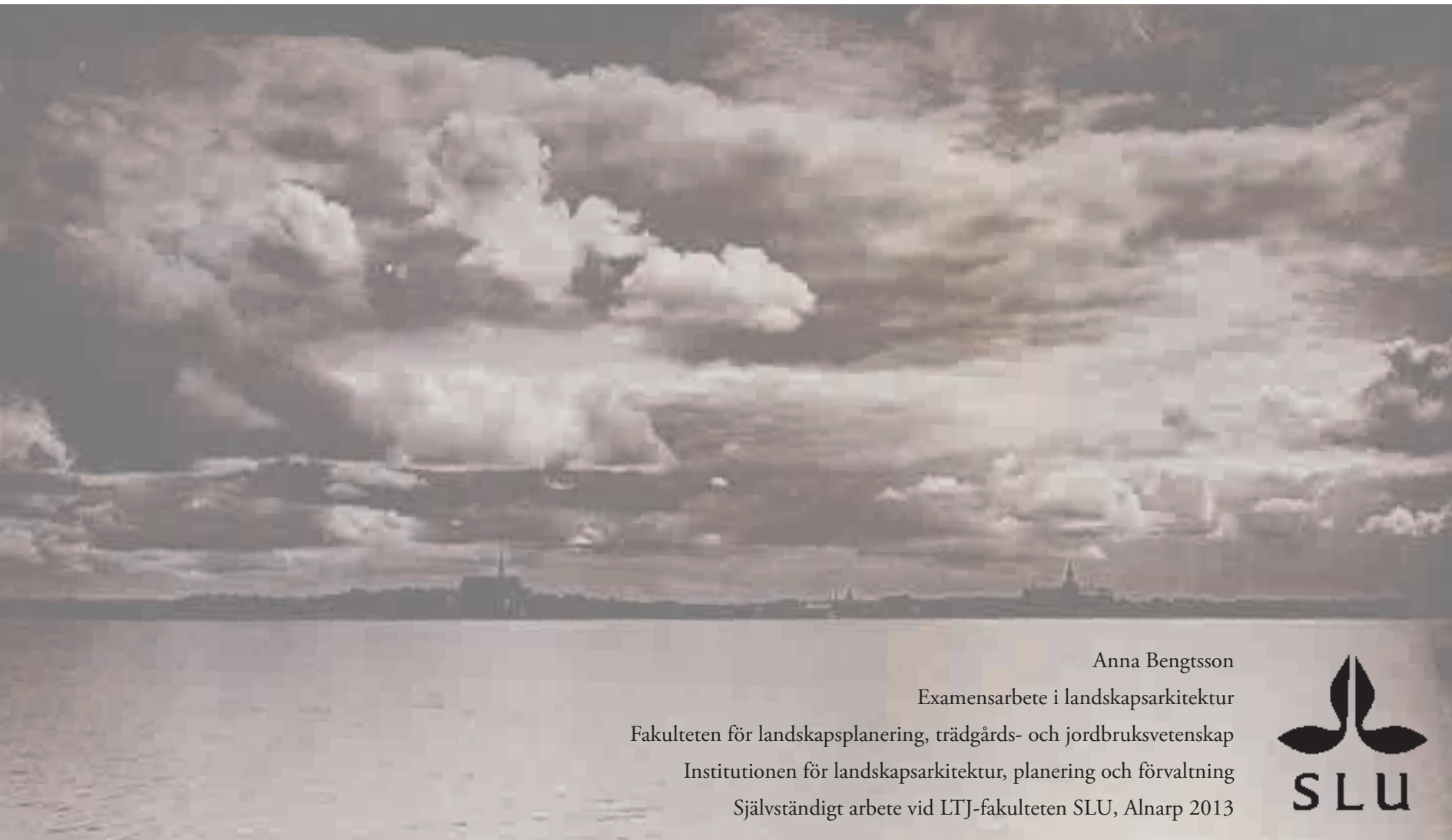
Anna Bengtsson

Examensarbete i landskapsarkitektur, 30 hp
Landskapsarkitektprogrammet
Självständigt arbete vid LTJ-fakulteten, SLU
Alnarp 2013

vad händer på rådhustorget?

: ett gestaltungsförslag av
rådhustorget i Vadstena

Anna Bengtsson

Examensarbete i landskapsarkitektur

Fakulteten för landskapsplanering, trädgårds- och jordbruksvetenskap

Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning

Självständigt arbete vid LTJ-fakulteten SLU, Alnarp 2013

Vad händer på rådhusstorget?

What is going on at rådhusstorget?

Författare: Anna Bengtsson

Handledare: Ann Bergsjö, SLU, Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning

Biträdande handledare: Sabina Jallow, Malmö Högskola, Kultur och samhälle, Urbana studier

Examinator: Carola Wingren, SLU, Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning

Biträdande examinator: Peter Dacke, SLU, Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning

Omfattning: 30 hp

Nivå och fördjupning: A2E

Kurstitel: Examensarbete i landskapsarkitektur / Master Project in Landscape Architecture

Kurskod: EX0734

Program/utbildning: Landskapsarkitektprogrammet

Ämne: Landskapsarkitektur

Utgivningsort: Alnarp

Utgivningsmånad och -år: Maj 2013

Omslagsbild: Föreningen Gamla Vadstena

Serienamn: Självständigt arbete vid LTJ-fakulteten, SLU

Elektronisk publicering: <http://stud.epsilon.slu.se>

Bilder och illustrationer: Om inte annat anges fotograf och illustratör Anna Bengtsson

Nyckelord: rådhus, torg, stad, vadstena, landskapsarkitektur, plan, gårdsgata, workshop, barn, aktivitet

förord

Jag skulle vilja tacka mina handledare Ann Bergsjö och Sabina Jallow för all konstruktiv kritik och alla inspirerande diskussioner under arbetets gång.

Tack till alla på Vadstena kommun som hjälpt mig i mitt arbete - Håkan Moström, Thomas Nyqvist, Jan Sundström, Margareta Cederberg och alla andra som gett mig en hjälpende hand.

Jag vill även tacka barnen på fritidset Wallerska Villan. Speciellt tack till Ann-Marie Oscarsson och Carina Gustafsson. Personliga tack vill jag rikta till Mats Manfredsson VIVA, Per Jonsson på Vadstena stadsmuseum, Heidi Segrell på Föreningen Gamla Vadstena och Niklas Bosrup på Sydväst arkitektur. Ett stort tack till alla Vadstenabor som engagerat sig i sin stad under arbetets gång och delgivit mig sina kunskaper.

Tack till min familj som entusiastiskt uppmuntrat mig under hela arbetets gång. Mamma Birgitta och Ulf, pappa Hans och Annette, Emma, Staffan, Wilda, Mira, Karin Erik, August, Monica, Sigvard, Julia, Linus, Henry, Jesper och Sarah. Det största tacket vill jag rikta till min blivande man Johan. Under nästan ett år har vi tillsammans fajtats med varsitt examens arbete i landskapsarkitektur. Nu kan vi ta steget ut i den riktiga världen. Tack.

abstract

Vadstena was announced as town more than 600 years ago. Shortly thereafter the town hall was build and hence the open space around the building. This place came to be called the Town Hall Square and has for a long time served as a meeting place for residents. When the city have had visits from famous politicians or royals the Town Hall Square has been the obvious venue for them to meet the people. Therefore, the square have not only served as a place where farmers' markets and dancing around the Christmas tree occurred, but also a place for democratic arrangements and representations of various kinds. When motorized vehicles became more common in the mid 1900s Vadstena faced a dilemma. The inner city was not designed for that type of traffic which consequently created a difficult and incomprehensible infrastructure. This has led to that the Town Hall Square unwillingly has been forced to act as a transport corridor and thoroughfare for motor traffic. The consequences has forced the pedestrians to act in certain narrow ways at the square. Today, the area works more or less as a parking lot.

Inspired by literature I have studied and investigated what it is that create a place and what kind of actions that affect the site.

Many people consist with Lefebvres thoughts considering how a citizen's right to the city is not just about legal rights. But also the right to appropriate the city and possess it.

When people appropriate sites territories are created representing various groups and activities. These territories are part of how the place is created and its identity.

Through literature, I have been inspired to understand the place around the town hall in Vadstena by meetings, discussions and reflections from the residents. Through workshops, surveys, discussions and interviews I created an understanding of the activities taking place there and how territories overlap on the site.

By combining this knowledge, I have developed a proposal for the Town Hall Square. The proposal contemplated in the use would be supported by a more favorable physical environment.

The paper concludes with a discussion in which I link my design ideas to the research I've done and the literature I have studied.

s a m m a n d r a g

Vadstena fick stadsrättigheter för mer än 600 år sedan.

Kort därefter tillkom rådhuset och därmed även den öppna platsen runtomkring byggnaden. Denna plats kom att kallas rådhusorget och har länge fungerat som en mötesplats för invånarna. När staden haft besök av kända politiker eller kungligheter har rådhusorget varit den självklara arenan för dem att möta Vadstenas invånare på. Därför har torget inte endast varit en plats där torghandel och dans runt julgran skett, men även en plats för demokratiska arrangemang och representationer av olika slag.

När motortrafiken blev allt vanligare i mitten av 1900-talet ställdes Vadstena inför ett dilemma. Innerstaden var inte konstruerad för den typen av trafik vilket skapade ett svårläst och svårförståeligt infrastrukturnät. Idag har detta gjort att en av stadens mittpunkter i form av rådhusorget, ofrivilligt tvingats agera som transportled och genomfart för motortrafik. Konsekvensen har sedermera blivit att gångtrafikanter fösts åt sidan och bestulits sina rättigheter på torget. Idag fungerar torget allt mer som parkeringsplats.

Med hjälp av litteratur har jag studerat vad som skapar en plats samt vilka handlingar som påverkar platsen.

Många överensstämmar med Lefebvres tankar kring hur en medborgares rättigheter till staden inte enbart handlar om juridiska rättigheter. Men även om rätten att appropriera staden och känna sig som en del av den.

Genom att människor approprierar platser skapas territorier som representerar olika grupper och aktiviteter. Dessa territorier skapar sedermera platsens betydelse och identitet.

Genom litteraturen har jag inspirerats att förstå platsen kring rådhuset i Vadstena med hjälp av möten, diskussioner och reflektioner från invånarna i Vadstena. Genom workshops, enkätundersökningar, samtal och intervjuer har jag sedermera skaffat mig en bild av hur aktiviteter och territorier överlappar varandra på platsen.

Genom att kombinera denna kunskap har jag tagit fram ett förslag för en ny gestaltning av rådhusorget. Förslaget begrundas i hur användning skulle understödjas av en mer gynnsam fysisk miljö.

Uppsatsen avslutas med en diskussion där jag knyter an mina gestaltningsidéer till de undersökningar jag gjort och den litteratur jag studerat.

innehåll

inledning 10

BAKGRUND	10
SYFTE OCH MÅL	10
FRÅGESTÄLLNING	10
AVGRÄNSNING	10
DISPOSITION	11
METOD	12
BEGREPP OCH DEFINITIONER	13

platser i staden 14

vad är en plats?	14
torgets plats i staden	22
småstaden	23
Stora Torget, Visby	24
Kungsbacka Torg, Kungsbacka	26

vadstena 28

geologi	28
vatten	29
markanvändning	30
invånarnas stad	31
idrottens stad	32
den historiska staden	33
den kulturella staden	34
länets stad	36
googles stad	37
den kommersiella staden	38

trafik 39

riksperspektivet	39
regionalperspektivet	40
lokalperspektivet	41
innerstaden	44
cykelstråk i tätorten	46
cykelstråk på landsbygden	47
gångstråk	48

rådhusorget 49

storlek	49
närliggande torg	51
närliggande grönytor	52
historiska kartor	53
torget i historiska bilder	59
tidslinje	64
foton idag	66
torgets byggnader och verksamheter	70
motortrafikanterers rörelser	74
gångtrafikanterers rörelser	75

rådhusorget

användning 76

metoder	76
workshop	77
digital media	86
samtal	87
enkätundersökning	93
möten	95

rådhusstorgets

volym 98

skalmodell 98
fasadhöjder 101
befintliga rum 102
skisser 103

förslaget 115

koncept 116
illustrerad situationsplan torget :
vinter 118
illustrerad situationsplan torget :
sommar 120
torgets två delar 122
funktioner 123
torgets golv 125
torgets stråk 126
torgets mattor 127
trafiken på torget 129
torgets entréer 130
torgets vegetation 133
solstudier 134
torgets vatten 139
illustrerad situationsplan
trädgården 142
nordvästra entrén 146
belysning 147
aktivera staden på flera sätt 148

diskussion 149

RÄTTEN TILL STADEN 149
RÄTTEN TILL PLATSER I STADEN 151
RÄTTEN TILL ETT EXAMENSARBETE
154

källförteckning 155

publicerat material 155
rapport 155
artiklar 156
övrig skrift 156
tv-program 156
elektroniska källor 156
icke publicerat material 157

bilagor 158

bilaga 1	159
bilaga 2	175
bilaga 3	188
bilaga 4	197
bilaga 5	198
bilaga 5	217
bilaga 7	219
bilaga 8	220
bilaga 9	222
bilaga 10	223
bilaga 11	224
bilaga 12	225
bilaga 13	226
bilaga 14	227
bilaga 15	228

inledning

BAKGRUND

I detta arbete har jag varit intresserad av att låta användning och önskad användning av aktörer påverka gestaltningen av en plats. Genom olika typer av undersökningar har jag skaffat mig information om rådhusorget i Vadstena. Informationen har i kombination med litteratur sedermera tolkats och bearbetats för att slutligen mynna ut i ett gestaltungs-förslag. Jag vill understryka att arbetet inte är fokuserat kring brukarmedverkan, men att denna metod är ett instrument för hur jag planerat en ny gestaltning av Vadstena rådhusorg.

SYFTE OCH MÅL

Syfte: Att undersöka hur fysisk gestaltning/form kan möta önskemål om framtida användning av Vadstena rådhusorg.

Mål: Presentera en ny gestaltning för Vadstena rådhusorg.

FRÅGESTÄLLNING

Hur utforskas relationen brukare-användning-funktion-form på Rådhusorget i Vadstena?

Frågor som syftar till att beskriva relationen brukare-användning-funktion-form:

1. Vad har påverkat torgets fysiska form/gestaltning? (Och varför?)
2. Hur påverkas brukarens användning av torgets fysiska form/gestaltning? (Och på vilket sätt?)
3. Hur kan den fysiska formen/gestaltningen av Vadstena rådhusorg möta brukarnas önskemål?

AVGRÄNSNING

Alla mina studier syftar till att relatera till Vadstena rådhusorg ur olika perspektiv:

- Att titta på hur rådhusorget skapades som plats samt hur dess användning förändrats genom tiden och vad det påverkats av.
- Genom olika instrument beskriva torgets användning, funktion och form.

DISPOSITION

Del 1: Platser i staden

Jag går in på vad som skapar en plats och hur en plats kan skapas. Hur människor använder och intar staden samt hur platserna påverkas av detta. Dessutom tittar jag på hur olika typer element i staden kan influera människor och deras rörelse.

Jag går kort in på vilken plats torget ursprungligen hade i det antika Grekland.

För att förstå hur liknande platser i Sverige fungerar har jag valt att studera två liknande torg. Utifrån uppsatta kriterier som speglar Rådhusorget har jag valt ut Kungsbacka torg i Kungsbacka samt Stora torget i Visby.

Del 2: Vadstena

Presentation av fakta om Vadstena och landskapet runt omkring visas. En bild av staden utifrån olika perspektiv antyder vilken roll staden avspeglar socioekonomiskt, idrottsligt, historiskt, kulturellt, regionalt och kommersiellt.

Del 3: Trafik

Statistik och fakta visar hur Vadstena är kopplat till resten av Sverige, närliggande städer samt hur infrastrukturen till och i staden påverkar tillgängligheten. Dessutom presenteras en detaljerat förslag för hur trafiklösningen ser ut till staden samt inne i stadskärnan. Utifrån detta har brister och lösningar pekats ut som skulle kunna underlätta framkomligheten inne i staden.

Dessutom presenteras kort hur gångstråk och cykelstråk används i staden. En mer detaljerad berättelse kring varför cykelstråk på landsbygden anses viktigt och hur det arbetas för att utveckla ett sådant cykelnät ges.

Del 4: Rådhusorget

Här skapas en djupare förståelse för torgets storlek, utseende och betydelse med hjälp av skaljämförelser, foton, kartor och tidslinje. Dessutom visas vilken geografisk plats torget har i förhållande till andra publika platser i staden.

Del 5: Rådhusorgets användning

Varför stadens invånare är viktiga att lyssna till i arbetsprocessen tas upp samt hur detta undersöks. Studier kring hur invånarna använder/vill använda Vadstena, i synnerhet Rådhusorget och dess omgivningar visas genom olika metoder. Målgrupper är barn, politiker, näringsidkare samt invånare i allmänhet.

Del 6: Rådhusorgets volymer

Genom olika metoder har torgets volymer och rumsligheter undersökts. Arbete med sklamodell presenteras och påvisar verkliga ytor på torget samt hur höjder på fasader påverkar rumsligheter. Flertalet skisser med reflekterande text visar även hur gestaltungsprocessen sett ut och utvecklats.

Del 7: Förslaget

Presentation av gestaltungsförslag för ett nytt Rådhusorg i Vadstena visas. Detta med hjälp av planer, sektioner, perspektiv, solstudier, illustrationer och text.

Del 8: Diskussion

Diskussion och reflektion kring där jag knyter an mina gestaltungsidéer till de undersökningar jag gjort och den litteratur jag studerat.

METOD

Jag har använt mig av flera metoder i mitt arbete. Mina intryck och analyser har fördelats mellan litteraturstudier, inventering, workshop, enkätundersökning, digital media, samtal, möten, skisser samt modellbygge.

Litteraturstudier

Arbetet har tagit avstamp i olika typer av litteratur. Statistik och fakta har legat till grund för informativa analyser i kapitlen Vadstena och Trafik.

Grundligt historiska analyser har gjorts utifrån litteratur, kartor samt bevarade foton som tillhandahållits av Föreningen Gamla Vadstena.

Teorier kring urban användning har studerats från olika tidsepoker och vävts samman med mina egna undersökningar och tankar.

Inventering

En grundlig inventering av torget och dess omgivningar har gjorts. Jag har studerat verksamheter, rörelsemönster, vegetation och parkeringar kring torget. En bidragande faktor i mitt

arbete har självklart varit det faktum att jag är uppväxt i staden. Dessutom har det varit mycket givande att jag under min arbetsprocess haft möjlighet att bo och leva i Vadstena, vilket medfört att jag dagligen besökt och passerat torget.

Workshop

Under två eftermiddagar höll jag i en workshop på fritidshemmet Wallerska Villan. Ett tiotal barn deltog och delade med sig av sina tankar och uppfattningar kring torget. Utifrån litteratur kring barns uppfattning och mina egna tankar skapades en workshop som bestod av två delar.

Enkätundersökning

Enkäter delades ut till näringsidkare och verksamhetsinnehavare i innerstaden. Jag delade ut enkäterna för hand och fick då möjlighet att förklara dess innebörd och presentera mig själv för varje enskild som fick den. Enkäten delades ut på följande adresser:

Motalagatan nr 2

Storgatan nr 2A, 2B 4, 5, 7, 8, 9, 10, 11, 12A, 12B, 15, 16, 17, 19C, 19E, 20, 21, 22, 23B, 24, 26, 27, 28, 29, 30

Stora torget nr 1D, 1E, 1G

Bakgatan nr 15

Rådhusorget nr 1, 3, 5, 7

Krabbegatan nr 10

Hovsgatan nr 6

Slottsgatan nr 10

Enkäten lämnades totalt ut till 39 näringsidkare/verksamhetsinnehavare. 5 av dem tackade nej till att vara med i

undersökningen. 20 svarade på enkätundersökning. 14 svarade inte.

Digital media

Under arbetsprocessen har jag drivit bloggen "Vad händer på Rådhusorget?". Invånarna har genom digital media på så sätt kunna följa min tankegång samt dela med sig av sina egna tankar. Under tre månader har jag uppdaterat bloggen med 10 inlägg. Totalt har sidan visats 2006 ggr (2013-01-09). Bloggen har marknadsförts på det digitala nätverket facebook.

Intervjuer

Genom olika typer av intervjuer har jag skaffat mig kunskap kring hur invånarna i Vadstena ser på Rådhusorget samt hur de vill att det ska förändras. Intervjuerna har delvis byggts på teorier kring kvalitativa intervjuer, men ofta har de skett spontant där jag fört anteckningar.

Möten

Jag har aktivt deltagit vid olika typer av möten anordnade av kommunen eller VIVA. På så sätt har jag skaffat mig en förståelse kring problematiken som uppstått mellan dessa parter, samt hur det skulle kunna lösas.

Modellbygge

Genom att bygga en skalmodell fick jag möjlighet att studera platsens rumsligheter ur fågelperspektiv. Modellen byggdes under en veckas tid och gav mig möjlighet att se på platsen utifrån volymer och ytor. Modellen byggdes helt i svart foam-kartong och vegetation representerades av torkade spireakvistar. Modellen visar skala 1:100.

Skisser

Under arbetsprocessen har jag parallellt använt mig av skissteknik för att få uttryck för och möjlighet att testa idéer. Jag har skissat på vitt A4 papper eller skisspapper med blyerts, bläck eller tusch.

BEGREPP OCH DEFINITIONER

Sommarstad

Begreppet sommarstad används flitigt i flertalet sammanhang vid beskrivning av städer. Dock är det svårt att hitta en definitiv förklaring för vad det innebär. I min uppsats syftar jag till ordet sommarstad i den bemärkelsen att besöksantalet till största del är fördelat under månaderna maj-augusti.

Storgatan

Huvudgatan i Vadstena där butiker, caféer, restauranger och annan service finns koncentrerad. Gatan är tillägnad fotgängare och motortrafik är förbjudet året runt.

Landsbygd

Arealer utanför klassificerad tätort.

Motortrafik

Transportmedel som är motordrivet.

platser i staden

: vad är en plats?

“Arkitekturens rumsliga och materiella egenskaper sätter gränser och skapar förutsättningar för hur vi tar vår miljö i besittning”

Nilsson 2010 s. 60

Arkitekturens utformning av en plats har betydelse för hur platsen upplevs och brukas. Nilsson (2010:131) förklarar begreppet terräng som en definition av vilken aktivitet som försiggår på platsen. Det betyder att en terräng inte nödvändigtvis behöver vara sammankopplat med det materiella på platsen. Om den tilltänkta terrängen inte syftar till hur platsen används, kommer inte heller platsen användas på det sätt som den tilltänkta terrängen syftar till.

Wien

Wien

London

Berlin

Att precisiera innebörden av begreppet plats har varit omdiskuterat genom tiderna.

Enligt Asplund finns det äkta och oäkta platser. Han menar att en äkta plats är en plats som avspeglar det liv som finns där genom material och rumslighet. Vidare menar han att en sådan plats har en förmåga att skapa gemenskap mellan människor på ett sätt som livnär platsen under lång tid och ibland över flera generationer. (Nilsson 2010:108)

Enligt arkitekturforskaren Gunnar Sandin tenderar vi att producera "icke-platser" då vårt fokus att definiera en "plats" är så detaljerad. Han menar att detta inte bara leder till exkluderande av ytor, men även av människor och aktiviteter. (Nilsson 2010:108).

Geografen Doreen Massey betonar att en plats är ett resultat av ständigt pågående processer. Hon menar således att platsbegreppet inte handlar om en fysisk yta, men snarare om de aktiviteter som livnär ytan. (Nilsson 2010:113)

På 1960-talet presenterade Jane Jacobs och William Whyte begreppet "placemaking" med syfte att förstå en plats. De ansåg att platser i staden skulle designas på ett sätt som erbjöd fotgängare att ta plats, inte endast till fördel för biltrafik och köpcenter. De menade att en stads behov av publika platser och levande omgivningar är av största vikt för stadslivet. Konceptet "placemaking" syftar till att uppleva en plats på gräsrotsnivå, alltså utifrån brukarnas perspektiv. Genom att titta på och lyssna till platsen alstras intryck som annars enkelt förbigås.

Genom att ställa frågor till människor som lever, arbetar och leker där skapas en förståelse för vilka behov och vilken ambition platsen har. Utifrån dessa kunskaper kan sedan en gemensam vision för platsen tas fram som gynnar människors hälsa, glädje och välbefinnande (PPS Placemaking [www]). Project for Public Spaces har identifierat 11 principer som ter sig vara huvudsakliga för att en publik plats i staden ska bli en livfull plats i staden.

Budapest

Project for Public Spaces 11 principer

1. Samhället är experterna

De som använder platsen mest är de som känner till platsens brister, kvaliteter och möjligheter bäst. Deras perspektiv är ovärderlig kunskap.

2. Skapa en plats, inte en design

Att skapa en plats innebär mer än att utföra en lämplig design. Element som välkomnar människor till platsen och uppmuntrar till möten är grundpelare för att skapa stadsliv.

3. Finn medarbetare

Att ta hjälp av andra människor i en arbetsprocess är av stor vikt för att se nya möjligheter. Oberoende av om det är skolbarn, guider eller politiker bidrar deras åsikter till nya perspektiv.

4. Du förstår mycket bara genom att observera

Genom att observera hur en plats används eller inte används kan en förståelse skapas kring vilka aktiviteter som saknas, samt hur de eventuellt kan inkorporeras.

5. Skapa dig en vision

Att skapa en vision för hur platsen kan användas uppmuntrar och engagerar människor. Visionen skapar förutsättningar för människor att känna stolthet över något de varit med att åstadkomma.

6. Förstå värdet i de små handlingarna

En plats skapas inte över en natt. Genom att introducera små ting på platsen skapas förutsättningar för större ting.

7. Skapa möten

Knyt samman element på platsen som ett sätt att interagera människor med varandra. En bänk på en lekplats ger förutsättningar för föräldrar att träffas när barnen leker. Adderas sedan en sushibar i anknytning till detta utökas möjligheter för att fler människors vägar korsas.

8. Någon påpekar alltid "det går inte"

Eftersom en publik plats innehåller flertalet komponenter, betyder det även att samarbete mellan människor är oundvikligt. Skapandet av en publik plats har inga tydliga riktlinjer, många värden i platsen är odefinierbara. Därför hamnar de ofta i konflikt med konkreta faktum. Förstå och acceptera att dessa konflikter kommer upp.

9. Skapa stödfunktioner på platsen

Kunskap från brukarna av platsen skapar tydliga riktlinjer och former. Ta tillvara på denna kunskap i din gestaltning, de ger en tydlig bild av hur platsen kan komma att användas.

10. Pengar är sällan problemet

Det viktiga på platsen kan skapas med hjälp av små medel. Genom att addera element för att uppmuntra en viss rörelse kan platsen helt förändras. En fungerande publik plats genererar engagemang och fördelar till staden och dess invånare som är ovärderlig.

11. Ditt arbete blir aldrig färdigt

En livfull publik plats är alltid i förändring. Planera platsen på ett sätt som ger möjlighet för förändringar att ske, och förstå att så länge den lever kommer den förändras (PPS Eleven principles [www]).

En plats används och fungerar på flera sätt beroende på vem brukaren är. Dessutom skiljer sig aktiviteterna på förekommande sammanhang och syftet användaren har.

Kärrholm (2004:81) menar att en plats alltid består av territoriella betydelser. Ofta är de flera och överlappande. Lika ofta är de konkurrerande. Efter studier och undersökningar har han upptäckt och fått bekräftat att territorier produceras på unika sätt för varje plats. De upprättas med olika medel i skiljaktiga syften, sammanhang och styrka.

Vidare har Kärrholm (2004:82) delat in den territoriella produktionen i fyra former - strategi, taktik, appropriation och association.

	<i>Opersonlig kontroll</i>	<i>Personlig kontroll</i>
<i>Riktad produktion</i>	<i>Territoriell strategi</i>	<i>Territoriell taktik</i>
<i>Produktion genom bruk</i>	<i>Territoriell association</i>	<i>Territoriell appropriation</i>

Tabell efter Kärrholm 2004:82

Den territoriella strategin och taktiken är medvetna avgränsningar. Den territoriella strategin är ofta abstrakt och syftar indirekt till kontroll där brukaren hänvisas till regler eller olika utställda ting. Strategin kan som exempel representeras av detaljplaner och parkeringsregler. Följs inte dessa regler bestraffas man med påföljder som till exempel böter. (Kärrholm 2004:87)

Den territoriella taktiken upprättas i pågående situation och utefter det strategiska regelverket. En jacka på en stol markerar för andra personer att stolen är upptagen. Det är ett typiskt exempel på hur människor taktiskt skapar territorier

tillfälligt i vardagen. (Kärrholm 2004:88).

Territoriell appropriation och association syftar till omedvetet planerade avgränsingar och en konsekvens av ett bruk. Den territoriella associationen syftar till en plats som associeras til en viss typ av bruk eller användare. Kärrholm (2004:93) menar att denna typ av territorie ofta är resultatet av en territoriell strategi som till exempel en lekplats eller fotbollsplan. Det kan dock även vara oplanerade platser såsom en populär källbacke eller promenadstråk.

Den territoriella appropriationen känns igen på att det är en upprepad användning av en person eller grupp. Territoriet är inte på något sätt fysiskt avgränsat, men är en plats dit vissa känner en särskild tillhörighet. Exempel på detta är gubbarnas bastubad på torsdagseftermiddagar i simhallen, eller bänken utanför systembolaget där alkolisterna brukar sitta. Platserna är välkända platser där olika brukargrupper befinner sig vid upprepade tidpunkter. (Kärrholm 2004:91).

Territoriell strategi

Territoriell taktik

Territoriell association

Territoriell appropriation

Att läsa staden

För att uppleva tillhörighet till en plats är det viktigt att förstå och känna sig orienterad på platsen och dess omgivningar. En känsla av vilsenhet frambringar otrygghet och osäkerhet, därför är det viktigt att staden har en tydlig och lättläst struktur.

Enligt Whyte (1985:23) tenderar aktörer på ett torg att använda platser nära trafikstråk som navigationspunkter. Planerar en person att möta upp någon är det just en sådan plats de väljer att mötas på. Därmed antyds att tydliga trafikstråk är nödvändiga på en plats för att människor ska förstå platsen och dess funktion.

Även Cullen (1960:24) menar att tydliga linjer i staden tenderar att intas av människors närvaro.

På liknande sätt beskriver Lynch (1960:47-48) att våra omgivningar är uppbyggda utifrån fem element, där tre av dem anknyter till ovanstående. "Paths" beskrivs som linjer mellan två platser som trafikanten färdas med hjälp av och längs med. Ofta ändrar en "path" skepnad vid så kallade "nodes", vilket är det andra elementet Lynch nämner. En "node" är en strategiskt utplacerad punkt där människor möts och stannar upp. Dessutom menar Lynch att vi hänger upp vår kartorientering på så kallade "landmarks". Det är punkter runtomkring oss som vi kan relatera till, och som ofta utgör stöttepelare i vårt sätt att förstå och orientera oss.

På samma sätt som Whyte menar alltså Lynch att navigationspunkter är viktiga i syfte att förstå sina omgivningar. Dessutom menar Whyte, Cullen och Lynch att stråk i form av linjer är viktiga för att staden ska fungera praktiskt. Därför är det viktigt att förstå hur dessa linjer och

En mur i Berlin

En staty i London

En bro i New York

En plaskdamm i Budapest

punkter fungerar, så att deras fördelar i form av människors närvaro kan utnyttjas till fullo.

Att mötas i staden

Gehl (2010:72) menar att fysiska element i staden skapar eller förhindrar att möten sker. Han pekar på hur detta kan åstadkommas eller undvikas på fem sätt, beroende på utformningen av en plats. Se illustration till höger.

Gehls teorier antyder alltså att inte bara platsens element, utan även deras placering spelar en stor roll för rumsligheten på plats.

Han menar att om dessa fem principer etableras, individuellt eller i kombination, finns det möjlighet att skapa förutsättningar för isolering eller kontakt mellan människor (Gehl 2010:72).

Hackescher markt i Berlin är en populär plats placerad intill en väl trafikerad tågstation. Hit går människor för att sitta på någon av de många uteserveringarna, njuta av solen, betrakta förbipasserande eller bara avnjuta en god lunch. Platsen återspeglar de principer som Gehl menar gynnar

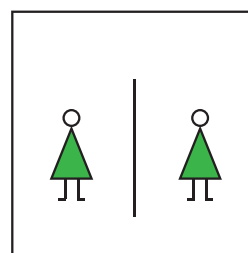

Hackescher markt, Berlin. En populär plats i Berlin dit människor beger sig för att umgås, vila och beskåda.

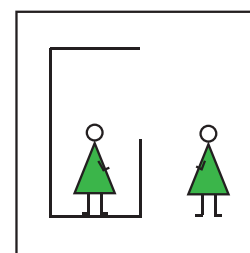
Efter Gehls kontaktprinciper.

Motverkar kontakt

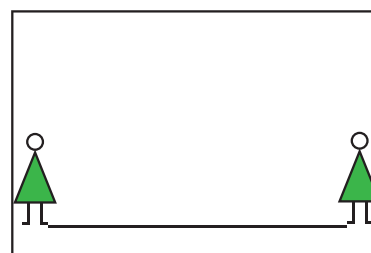
Gynnar kontakt

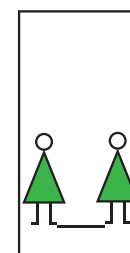
1. Vegg

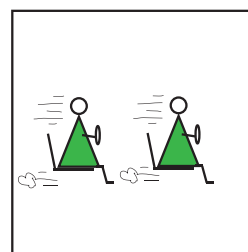
1. Ingen vägg

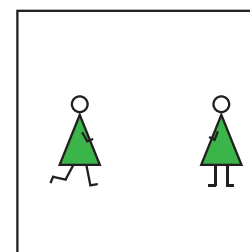
2. Långa avstånd

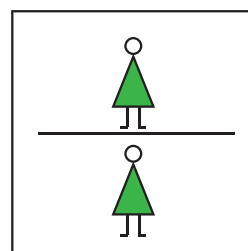
2. Korta avstånd

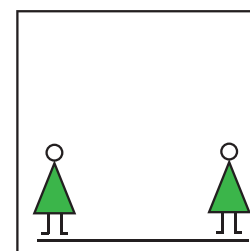
3. Hög hastighet

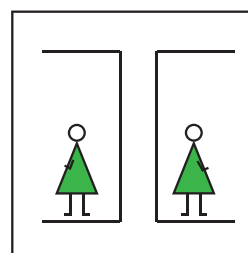
3. Låg hastighet

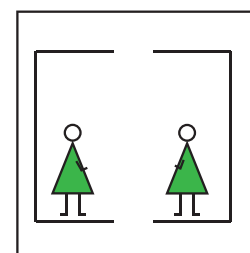
4. Flera nivåer

3. En nivå

5. Rygg-mot-rygg orienterat

5. Ansikte-mot-ansikte orienterat

kontakt. Uteserveringarna är tätt placerade utan avgränsningar i en gemensam nivå. På så sätt smälter serveringarna samman med varandra och skapar en intimitet och variation. Stråket som löper igenom skapar ett flöde i en låg hastighet vilket gör att människor gärna stannar upp, betraktar och skapar närvaro på platsen. Dessutom är människor orienterade på flera olika sätt i rummet, då flera små stråk möts från olika håll. Det betyder att en ansikte-mot-ansikte situation mellan främlingar ofta sker. Det som är intressant här är att platsen är placerad intill en tågstation som återspeglar de principer som Gehl menar motverkar kontakt.

Avgränsningar begränsar

Att åstadkomma närhet mellan människor på en plats är viktigt, så även närhet mellan människa och dess fysiska omgivning.

Träd och vatten är två element som ofta förekommer på torg. Dessvärre placeras de ofta ut som beståndsdelar att

Sittplats och träd integrerat. Technische Universität, Wien.

beskåda, och det är sällan besökaren har möjlighet att komma dem nära.

Cullen (1961:190) beskriver vikten i att skapa en närhet mellan människor och dess omgivning genom påståendet *“they are there to be enjoyed in the here and now or not at all”*.

Träd och planteringar avgränsas ofta med hjälp av staket eller liknande, vilket skapar ett avstånd mellan brukaren och platsen. Genom att tillverka sittplatser i anknytning till träd och planteringar skapas dock möjlighet till närhet mellan brukaren och platsen (Whyte, 1985:46).

På liknande sätt bör besökare ha möjligheten att komma nära vattnet i en damm eller fontän. Framförallt barn uppskattar att kunna känna, lyssna och leka med vatten (Whyte, 1985:47-48).

Vatten framkallar lek. Västra hamnen, Malmö.

Integrering skapar mångfunktionella platser

Att skapa möjligheter för närkontakt med vatten frambringar lek hos barn. Det visar att platser för lek inte nödvändigtvis behöver bestå av klassiska lekplatsattribut, men att det faktiskt går att integrera i en vacker omgivning som tilltalar alla.

På Palace des Terreaux i Lyon, Frankrike har man lyckats integrera vatten på ett mångfasetterat sätt. Förutom den stora fontänen mitt på torget finns flera mindre fontäner eller vattenstrålar som sprutar direkt ur marken. (Gehl & Gemzøe 2006:161). Gehl (2006:161) beskriver hur vattenstrålarna ger torget *“en lekfull känsla oemotståndlig för barn i alla åldrar.”*

Trots torget strikta rutnässtruktur bildar dessa lekfulla element en plats som tilltalar såväl barn som vuxna.

Intimitet och öppenhet

Gehl (2010:92) påpekar vikten av hur små platser på en stor plats kan vara lösningen för stora, oanonyma platser. Som exempel nämner han hur trädrader längs en stor gata kan skapa intima platser där fotgängare trivs att promenera.

Stora och öppna platser passeras ofta av trafikanten längs med platsens kanter. Det ger möjlighet att uppleva såväl platsens öppenhet åt ena hållet, som den intima och slutna omgivningen åt andra hållet. Den principen kan återses på flera europeiska torg, där gångstråk ofta är placerade längs med kanten av ett torg. (Gehl 2010:142).

Gehl talar även om den så kallade “kanteffekten” i fråga om hur vi uppehåller oss på en plats. Han menar att populära zoner för människor att stanna till vid är platser längs med fasader eller i övergången mellan två platser. Gehl menar att förklaringen till att kanter är så populära platser att uppehålla sig vid kan bero på att det är den bästa placeringen för att överblicka platsen. En annan förklaring kan vara att man är mindre exponerad av andra intill en kant än om man skulle befinna sig mitt ute på platsen. (Gehl 2010:149).

Vi tenderar även att välja platser i form av skrymslen, hörn, portar eller i närhet av fysiska element såsom pelare, träd eller gatulampor (Gehl 2010:151).

Plaça del sol, Barcelona. Här kan man tydligt se hur gångstråk och serveringar koncentrerats till kanten av torget. Människor har på så sätt möjlighet att observera en öppen yta utifrån ett intimt och skyddat tillhåll. Ett fenomen Gehl kallar för “kanteffekten”.

: torgets plats i staden

Behovet för människor att mötas, träffa och inspireras av andra människor har alltid funnits. Torget har länge fungerat som den plats där detta sker.

I det antika Grekland var benämningen agora namnet på en marknadsplats eller mer definierat idag som den första allmänna mötesplatsen. Lewis Mumford (1961:148-157) menar att denna plats mening karaktäriseras av fyra viktiga fenomen. Platsen var av karaktären:

1. Demokratisk
2. Diversifierad
3. Abstrakt där motstående intressen existerade
4. Existerande endast tack vare invånarnas existens

Mumford understryker att agorans syfte i första hand baserades på invånarnas tal, förmåga att lyssna samt att göra sig hörda. Detta var en plats där människor samtalade och diskuterade filosofiska och politiska ämnen. En plats där människor tilläts göra sin röst hörd och där själva syftet var att göra sin röst hörd. (Mumford 1961:149).

Det betyder att torgets ursprungliga syfte var att frambringa demokrati, diskussion och möten mellan stadens invånare. Ett torg är alltså en fysisk representation av ett demokratiskt samhälle.

I dokumentären Folkets revolution (2011) som återspeglar den egyptiska revolutionen 2011 pekar regissören Keblawi ut vilken symbolisk roll Tahirtorget i Kairo spelade för medborgarna under händelseförloppet. Den 25 januari uppmanades invånarna i staden via digitala medier till en fredlig demonstration emot regimen. Folket uppmanades

Agora i Athen.

Demonstration på Stefansplatz, Wien.

till samling på Tahirtorget, en plats för folket där de hade rätt att åskådliggöra sina åsikter öppet. Under den fredliga demonstrationen utbröt kaos och senare samma kväll öppnade militären eld mot demonstranterna. Dagen därpå förbjöd regimen folk att vistas på gatorna, och i synnerhet på Tahirtorget. Folket svarade med att göra tvärtom, vilket till slut resulterade i en avgående regim och ett efterlängtat demokratisk folkval i Egypten (Keblawi 2011).

: småstaden

Den stora skillnaden mellan stadsliv och stadsliv är storleken på staden. I en stor stad kan ett torg passeras tusentals gånger per timme, i en mindre stad är siffran förhoppningsvis densamma under en dag eller ibland en vecka. Det betyder att dåligt planerade och designade platser ändå kan vara populära i besökarantal mätt i en stor stad, men i en liten stad är kraven desto högre (Whyte, 1985:90).

Referensprojekt

För att skapa mig en uppfattning för hur och vad jag ska arbeta med kring Rådhusorget i Vadstena har tid lagts vid att undersöka liknande platser och projekt i Sverige. Det fanns vissa kriterier som jag sökte efter bland referensprojekten, och som spelar en stor roll för hur Vadstena fungerar som stad.

Kriterierna för val av plats var:

1. Staden ska vara en småstad i Sverige.
2. Staden ska präglas av en historisk stadskärna.
3. Staden ska vara välbesökt av turister på sommaren.
4. Staden ska ha ett centralt torg som nyligen genomgått en förändring i sin gestaltning.

De platser som jag tittat närmre på utefter dessa kriterier är:

1. Stora Torget i Visby
2. Kungsbacka Torg i Kungsbacka

Studier av torgen har inneburit undersökning av dokument och tidningsartiklar, studiebesök av platsen samt intervjuer med berörda och inblandade.

: Stora Torget, Visby

Sydväst arkitektur och landskap ritade 2010 ett förslag för Stora Torget i Visby. Torget präglas till stor del av den medeltida kyrkoruinen S:t Katarina som löper längs med den södra kanten. Sydvästs vision var att skapa en användning av den utan att äventyra det kulturhistoriska arvet. Genom belysning och åtgärder i markbeläggningen åstadkoms detta och gav möjlighet för ett flexibelt och varierande utbud av arrangemang.

Förslagets struktur utgörs av torgets tre hörn som med sina individuella karaktärer skapar olika platser med varierande innehåll. Dessa tre platser håller torget på plats och bildar dess ankare. Vid livsmedelsaffären finns platsen för korta vardagliga möten, bestående av en flock lamm i kalksten och svart granit. Torgets sydöstra hörn är dess högst belägna, en naturlig plats för möten eller betraktande av förbipasserande. Här står det stora planteringskärlet "smycket" för säsongsplanteringar och med sittvänliga kanter. Vid det tredje ankalet i sydväst har två pagodträd planterats. Träden skapar en tydlig entré in till torget och de avslutar rummet mot väster.

I förslaget har sittplatser av olika karaktär spelat en stor roll, och man har valt att dela upp dem i två principer. De primära sittplatserna (bänkar och soffor) har god komfort och tillgänglighet, och de sekundära sittplatserna är mer lämpade för korta stopp (murar och kanter).

Jag träffade Niklas Bosrup (2012) på Sydväst för att diskutera projektet samt uppföljningen av det. Han berättade att mycket, men inte allt i det ursprungliga förslaget, genomförts. En del hade plockats bort - viss belysning, solcellstaket över uteserveringarna, värmeslingorna i sittplatserna "lammen" och än idag finns det inte någon isbana på plats. Niklas underströk

dock att isbanan endast var ett förslag på vad som skulle kunna finnas som attraktion på vintern.

Något vi diskuterade en del var deras vision om att besökare skulle kunna röra sig fritt längs med fasaderna. Tyvärr hade det gått förlorat, då krögarna envisats med att möblera och ta ytorna utanför deras restauranger i anspråk. Niklas påpekade att detta möjligtvis kunde ses som en petitess för kommunen, men att torglivet skulle komma att påverkas. Han menade att kommunen gett med sig för enkelt, och att bestämmelser kring detta borde upprättats tydligare och sedan följas upp.

Någonting annat som kom upp var diskussionen kring biltrafiken och parkeringarna. Niklas menade, precis som jag känner med rådhuset, att detta är en fråga som ofta hamnar alltför mycket i fokus. Dock menade han att vi som landskapsarkitekter också gärna gör den till en stor fråga, då vi tillåter att fokus hamnar kring den diskussionen. Han påpekade även att bilarna, framförallt på vintern, är viktiga för stadslivet. Att deras närvaro i staden inte endast är av ondo, utan även ur många aspekter positiv.

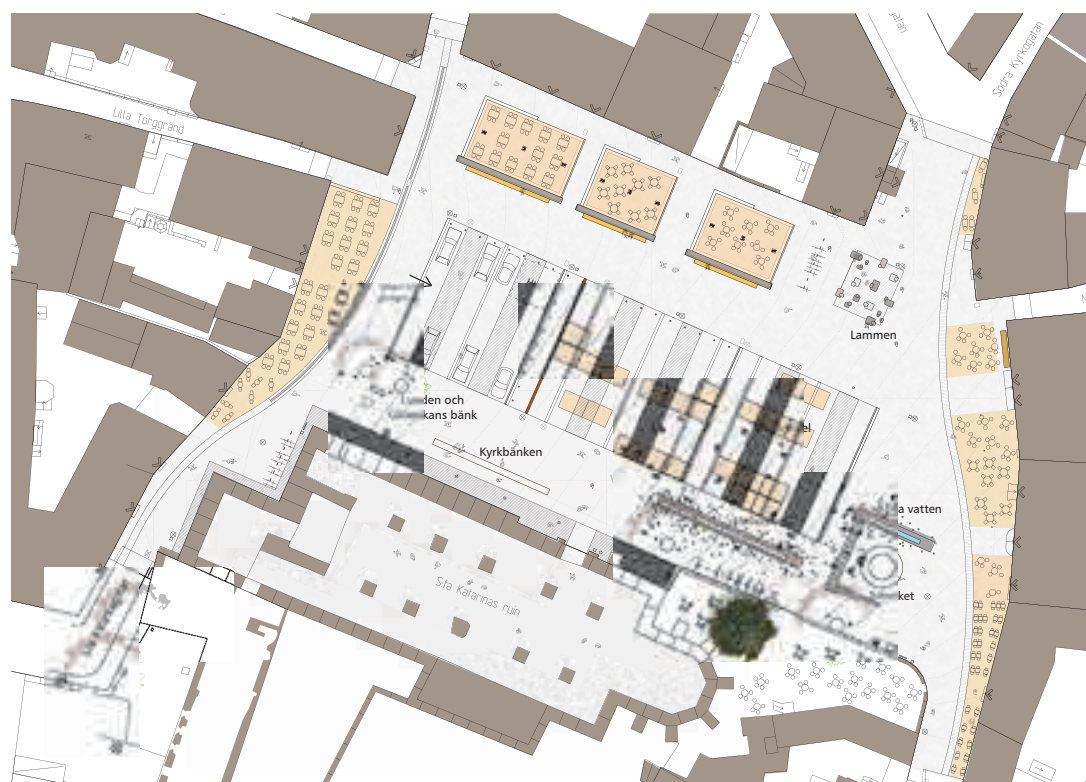
Niklas återkom flertalet gånger hur speciellt det är att arbeta mot en liten kommun som Visby. Han påpekade att i en liten kommun är förhållandet näringsidkare - kommun annorlunda än i en större kommun. Krögarna och verksamhetsinnehavarna har mycket mer att säga till om eftersom staden är väldigt beroende av att de finns och inte försvinner. Dessutom är det oundvikligt i en mindre stad att "alla känner alla" vilket påverkar arbetsprocessen såväl positivt som negativt.

Sekundära sittplatser "lammen". Foto: Niklas Bosrup

Primära sittplatser i söderläge. Foto: Eson Lindman

Illustrerad situationsplan. Landskapsarkitekt: Sydväst arkitektur

S:t Katarina kyrkoruin. Foto: Eson Lindman

: Kungsbacka Torg, Kungsbacka

2012 färdigställdes det nya torget i Kungsbacka ritat av White Arkitekter. Tack vare den nya gestaltningen har torget med hjälp av markmaterial och vegetation fått en mer sammanhållen yta. Rutmönstret i marken skapar flexibilitet som gör att torget kan användas på flera sätt vid olika tillfällen.

Vid den befintliga träkyrkan beskrivs en naturlig scen ha sin plats. Den gamla kyrkoruinens placering uppmärksammas genom ett avvikande mönster i markbeläggningen. Dessutom har enkla sittbänkar placerats ut i rader, vilka är inspirerade av de gamla kyrkobänkarnas placering i kyrkan.

Norra Torggatan har stängts av för biltrafik till förmån för uteserveringar och stråk som markeras utmed gator och fasader.

Den södra delen av torget täcks av en körsbärslund med träd placerade i rader.

14 oktober 2012

“ Min uppfattning var att torget såg fint ut i plan med sitt rutmönstriga golv och vackra trädinramning. Stenläggningen som visualiserade den gamla kyrkan och kyrkbänkarna, skapade en tydlig och modern koppling mellan det historiska och nutida.

Väl på plats, en regning söndag i oktober, kändes torget stort och ödsligt. Kanske inte så konstigt med tanke på val av dag, men samtidigt bör en plats som stadens torg möjligtvis kunna vara tom men trots det ändå inte kännas ödlig. Vad som gjorde mig mest uppmärksam var dock en upptäckt jag gjorde efter att ha vistats på torget en stund. Framför torget låg stadens vackra

träkyrka. Trots detta tog det mig 5-10 minuter att upptäcka den. Av någon anledning hade min uppmärksamhet till stor del riktats åt en ointressant fasad på en kortsida. Entrén till den vackra kyrkan var osynlig. Någon hade gett tillåtelse att placera en stor uteservering med inhägnad snett framför kyrkan. Något som White inte verkar ha blivit informerade om i sin gestaltningsprocess. Tanken kring ett öppet torg med sammanhållen struktur bröts till viss del upp av denna ödesdigra konsekvens.

Mycket kraft hade lagts på att visualisera var den icke-befintliga kyrkan en gång stått. Som konstverk tyckte jag det var vackert och funktionellt. Tack vare de sittbänkar som placerats likt kyrkobänkar i rader hade besökare möjlighet att komma konstverket nära på ett sätt som gjorde dem en del av konstverket.

Någonting som jag tyckte White hade missat var att integrera det befintliga konstverket (i form av en stor trädstam i sten) i den nya gestaltningen av torget. Det kändes nästan som att den tvingats till sin uppenbarelse på torget, men att den egentligen inte hade något där att göra.

Ambitionen med att åstadkomma ett helt torg kändes, med undantag för den märkligt placerade uteserveringen, lyckat. De gator som passerade i ytterkanterna tillhörde torget. Torgrummet var tydligt med de inramande trädraderna längs med sidorna. Sittplatserna under trädraderna var lyckade och gav besökare möjlighet till betraktelse i skydd av en trädkrona och med ryggen mot torgets kant.

Sättet man hade löst parkeringen på var lyckad. Med hjälp av körsbärsträd hade ett rutnätsmönster skapats där besökarna tydligt förstod systemet med parkeringsplatser. Valet av just körsbärsträd gör att parkeringen på våren och hösten förvandlas till en attraktion för Kungsbackaborna att gå och titta på, njuta av eller bara passera.”

Foto: Per Kårehed

Foto: Per Kårehed

Illustrerad situationsplan. Landskapsarkitekt: Sam Keshavaraz och Paula Mackenzie, White Arkitekter

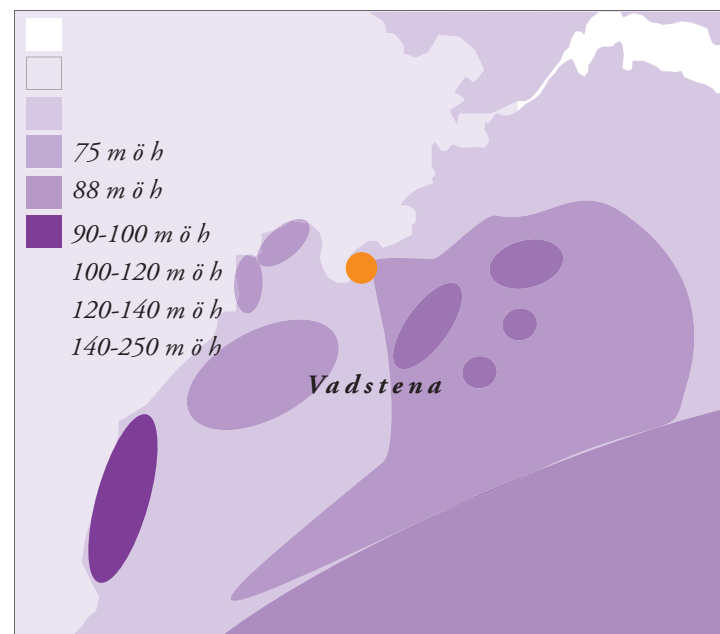

Parkering med körsbärsträd i rader

vadstena

: geologi

Landskapet kring Vadstena bildades för många, många år sedan. Rubbningar i jordens inre skapade linjeformade sprickor i jordskorpan. På vissa platser sjönk landskapet kring sprickan och ett lägre område bildades. Landskapet kring Vadstena är ett typiskt sådant exempel. Här har landskapet sjunkit på grund av en spricka i jordskorpan, med undantag för ett område söder om staden - Omberg. Det natursköna berget står kvar på samma höjd som det alltid gjort och påminner oss om det förflutna. På ena sidan om berget finns insjön Vättern, och på den andra sidan sträcker den bördiga östgötslätten ut sig. (Bergman 1955:9). Berggrunden på slätten kring Vadstena utgörs huvudsakligen av urberg i form av gnejs och granit med ett täcke av kalksten. Ovan berggrunden finns moränlera som mäter upp mot 25 meter på vissa ställen. Leran är starkt kalkhaltig, vilket gör den till en mycket god jordmån med fina odlingsresultat. (Bergman 1955:10).

Höjder i landskapet kring Vadstena

Omberg

: vatten

Vadstenas omgivningar präglas till stor del av vatten. 45 % av den totalt 345 km² administrativa arealen består av insjöarna Vättern och Tåkern (Vadstena kommun 2011:13).

Vättern är Sveriges näst största insjö Sjöns och vattnet är mycket klart och näringsfattigt samt har ett av Sveriges mest värdefulla bestånd av storröding. Tack vare det klara, kalla och näringsfattiga vattnet är kvaliteten för dricksvatten mycket god och försörjer ca 250 000 människor. Naturvärdena kring sjön är flera vilket gör att kusten är klassad som natura 2000 område. (Länsstyrelsen [www]). Yrkesfiske utövas i Vättern, men är liten i Vadstena kommun. Framförallt fiskas sik, röding och kräfter (Vadstena kommun 2011:15).

I Vadstenas hamnområdet finns en gästhamn belägen i vallgraven intill Vadstena slott. Den unika hamnmiljön och det strategiska läget i Vättern med närhet till Göta Kanal gör att många båtturister väljer att besöka staden på sommaren.

Norr om Vadstena sträcker sig Göta Kanal i väst-östlig riktning. Kanalen är klassad som Sveriges största kulturhistoriska byggnadsverk och började byggas 1810. Det är ett av landets mest kända turistmål och fungerar än idag som en viktig transportled, huvudsakligen för fritidsbåtar. (Göta Kanal [www]).

Tåkern är en grund liten sjö sydost om Vadstena som årligen besöks av ett oberäkneligt antal fåglar. Sjön är naturreservat och har blivit vida känd som nordeuropas främsta fågelsjö. I slutet på 1800-talet fanns det planer på att torrlägga sjön för att istället kunna utnyttja ytan som odlingsmarker. Planerna mötte

Vatten runt Vadstena

MVT lördagen 24 februari 2013

starkt motsånd och uppmärksammades bland annat av Selma Lagerlöf i hennes kända verk "Nils Holgerssons underbara resa". (Riksarkivet [www]).

Tåkern har ett välkänt Naturum som byggdes 2012. Samma år nominerades det till Kasper Sahlin priset. (Tåkerns fältstation [www]).

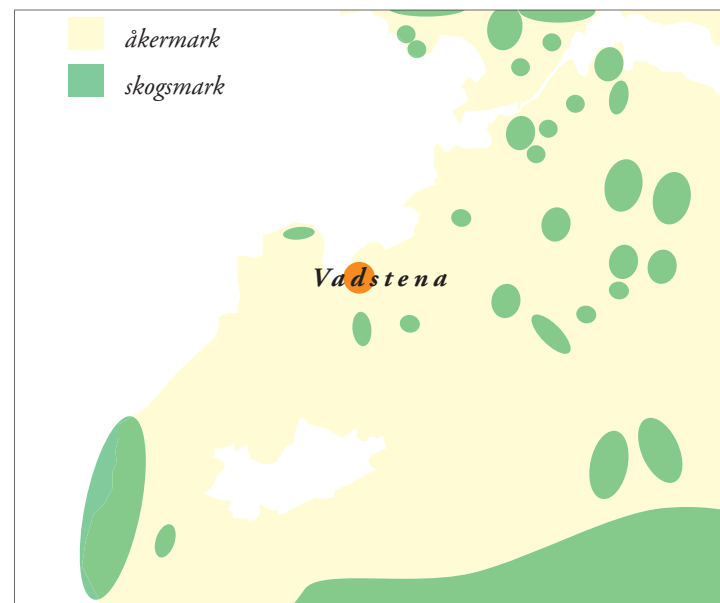
: markanvändning

Landskapet kring Vadstena utgörs till stor del av åkermark. Slättlandskapet breder ut sig och de vajande raps- och vetefälten är en klassisk bild av den östgötska slätten.

Landskapet kring Vadstena omgärdas av areala näringar. Framförallt jordbruket är en mycket viktig inkomstkälla. Den bördiga moränleran med högt kalkinnehåll gör att spannmålsodlingen dominerar. (Vadstena kommun 2011:14).

Det finns även ett flertal stora djurgårdar med framförallt svin- och fågeluppfödning (Vadstena kommun 2011:15).

Skogsbruk bedrivs inom kommunen i stort sett endast på Omberg av Sveaskog (Vadstena kommun 2011:15). Norr om kommunen finns ett visst utbud av skog, och söder om tar ett större skogsparti vid.

Markanvändning runt Vadstena

Östgötaslätten Foto: Eva Lindqvist

: invånarnas stad

Enligt SCB (2011:2) är det statistiskt säkerställt att Vadstenas invånare anser det vara bättre att bo i Vadstena jämfört med genomsnittet för kommuner i samma storleksklass i Sverige.

Vadstenas invånare skiljer sig i ålder jämfört med riksgenomsnittet. Enligt Statistiska Centralbyrån (2012) bor det färre personer under 45 år, och fler som är över 45 år än genomsnittet för Sverige. Dessutom kan man enligt statistiken se att det 2011 dog mer än dubbelt så många fler män än vad det föddes pojkar, och tre gånger så många fler kvinnor än vad det föddes flickor. Statistiken talar sitt tydliga språk och pekar på att medelåldern i staden är hög samtidigt som invånarantalet blir lägre då fler dör än vad som föds i kommunen.

Enligt statistiken har färre i kommunen eftergymnasial utbildning än riksgenomsnittet. De största arbetsplatserna i kommunen är tillverkning och utvinning, och först på andra plats kommer rikets förstaplats vård och omsorg. Det betyder att stadens industrier och produktion till stor del försörjer stadens invånare. (SCB 2012).

Undersökningen visar även att det är fler som pendlar ut från staden än in till staden för arbete. Vadstena är således en pendlingsstad, där många invånare väljer att pendla till sitt arbete i gengäld för att kunna bo i staden. (SCB 2012).

Varför väljer då människor att bo i Vadstena? Varför väljer flera att bo kvar i staden trots att arbetet ligger i en annan stad?

Tillgången på bostäder anses enligt en medborgarundersökning vara högre än i resterande riket (SCB 2011:3). Däremot anses det viktigt att i framtiden om möjligt förbättra faktorer som bostäder, kommersiellt utbud samt fritidsmöjligheter. Faktorer som anses kunna ges

lägre prioritet är möjligheten till arbete och utbildning samt kommunikationer. En faktor som anses vara viktig att bevara är den upplevda trygghet man känner i staden. (SCB 2012:5).

Hus- och bostadsrättspriserna visar sig ligga lägre i Vadstena än i de båda närliggande och något större kommunerna Motala och Mjölby. Dock är bostadspriserna högre i Vadstena än i Ödeshög. Både Motala och Mjölby är ur kommunikationsperspektiv bättre att bo i än Vadstena, då både ett utökat tåg- som bussnät förbinder dem med större städer som Linköping och Örebro. (mäklarstatistik [www]).

En kortfattad slutsats kring varför man väljer att bosätta sig i Vadstena är således framförallt möjligheterna till bostad samt den trygga miljö staden har att erbjuda. Det verkar finnas stora möjligheter att arbeta inom industrin. Arbetar man inom annan sektor än industri eller vård, ser man det inte som ett hinder att pendla till annan närliggande stad.

: idrottens stad

Det sägs att idrotten i Vadstena har anor från 1500-talet. Den dåvarande prins Erik, senare Erik XIV, ska ha ägnat sig åt olika typer av idrott där hand favoritsport var längdhopp. Dessutom anordnades årligen kappritt på hingstränarbanan i slottshagen i närheten av stadens hamn. (VGIF [www]).

Idrottsanläggningar

I Vadstena finns det ett gott utbud av idrottsanläggningar.

På Kungsvalla IP finns såväl ishall som fotbollsplaner och friidrottsanläggning. Dessutom finns det en sporthall och simhall i anknytning till Petrus Magni skola. Norr om tätorten finns en hundsportsanläggning och på Omberg finns ombergsliden med två liftar där man kan åka utförsåkning. Rismarken är ett litet skogsområde ca 1-2 km öster om tätorten. Här finns elljusspår samt en golfbana i nära anknytning. (Vadstena kommun [www]).

SSV

Segelsällskapet Vättern (SSV) bildades 1885 och är ett av de äldsta i landet. Oskar II skänkte vandringspriset Kungakannan, som idag är Sveriges äldsta aktiva vandringspris inom segelsporten.

Klubben arrangerar kappsegling, eskadersegling, juniorverksamhet och inte minst klubbhusaktiviteter. Idag har föreningen 220 medlemmar och det finns flera svenska mästare i olika klasser i klubben. (SSV [www]).

VGIF

Den 1 november 1907 bildade G. Walfrid Ericsson Vadstena idrottsförening (VIF) sedermera Vadstena gymnastisk- och idrottsförening VGIF. Tongivande idrotter i början var gymnastik, och fotboll. Senare blev även den allmänna idrotten, simning och bandy framgångsrika i föreningen.

Gymnastiken hade sin storhetstid under 1920 och 1930-talet då VGIF var en av östergötlands främsta klubbar. Under Berlinolympiaden 1936 fanns klubbens medlemmar Gunnar Henrstedt och Valdemar Törner repsresenterade i den svenska uppvisningstruppen.

Idag är fotboll den enda aktiva sporten inom föreningen med två seniorlag (dam och herr) samt 5 flicklag, 7 pojklag och knatteverksamhet. (VGIF [www]).

Övriga klubbar

Staden har ett gott utbud av idrotts- och fritidsföreningar. Här finns bland annat skyttegille, friluftsförbundet, ishockeyklubb, korpen, bordtennisklubb, brukshundsklubb, BUDOkklubb (ju-jutsu m.m.), golfklubb, handbollsförening, scoutkår och skärmflygarklubb. (Vadstena kommun [www]).

Sven Jerring

Sven Jerring föddes i Malung 1895 men växte sedan upp i Vadstena. Han började sin karriär som frilansjournalist 1917 i S:t Petersburg, men arbetade efter sin hemkomst vid den lokala skriften Vadstena Läns Tidning. När Sveriges Radio startade sin verksamhet 1925 blev Jerring bolagets förste programledare och hallåman. Han var en av pionjärerna inom radion och bidrog starkt till dess utveckling i Sverige. 1955 bildades Jerringfonden som bland annat varje år ger ut det prestigefyllda idrottspriset Jerringpriset. Sven Jerring dog 1979 i Stockholm. (Wikipedia [www]).

Bildkälla: Föreningen Gamla Vadstena

: den historiska staden

Vadstena slott

Vadstena slott började byggas 1545 på initiativ av Gustav Vasa. Slottet byggdes som försvarsborg och har såväl kanontorn som vallar och en vallgrav. När sonen Johan III senare kom till makten omvandlades slottet från modern försvarsborg till ett kontinentalt renässanspalats. Slottet fick aldrig någon större betydelse för det svenska försvaret, och användes även sällan av kungaätten. Sveriges första riksarkiv flyttade in här 1899 och finns än idag till förfogande för den som vill släktforska. Idag ägs slottet av Statens Fastighetsverk. (Vadstena slott).

Vadstena slott. Källa: Föreningen Gamla Vadstena

Heliga Birgitta

Birgitta Birgersdotter föddes i början av 1300-talet och bodde stora delar av sitt liv i trakterna kring Vadstena. Det var efter sin makes död 1344 som Birgitta började få sina uppenbarelser, och det är även under denna tid som klosterorden och klosterbygget tar form. 1370 godkände påven Urban V reglerna för hennes klosterorden som idag går under namnet Birgittiniorden. 1373 avled Birgitta och 1391 helgonförklarades hon av påven. Såväl klosterkyrkan som klostret är ännu aktivt i Vadstena och lockar årligen såväl pilgrimsvandrare som turister. (Bergman 1955:30-35).

Nunna från Birgittiniorden. Källa: Föreningen Gamla Vadstena

Mårten Skinnare och hospitalet

Mårten Skinnare föddes i slutet av 1400-talet och växte upp i en välbärgad familj strax utanför Vadstena. Tillsammans med några förmögna vadstenabor bildade han en hospitalstiftelse och 1519 uppförde han ett hospital för de fattigaste. (Qvarsell 2000:621). Sedan reformationen på 1500-talet när staten fick huvudansvar för vårdinrättningar, var Vadstena huvudsäte för den typen av institutioner. Det har varit en viktig källa för invånarnas försörjning, men även präglat staden och andras bild av staden. (Qvarsell 2000:617). I en turistbroschyr från början av 1900-talet hyllas stadens befolkning som omhändertagande och vårdande (Qvarsell 2000:656).

Hospitalet. Källa: Föreningen Gamla Vadstena.

: den kulturella staden

Vadstena Akademin

Stiftelsen internationella Vadstena-akademin grundades 1964 och har som främsta uppgift att utforska och framföra musikdramatik från olika tidsepoker, samt att bedriva kursverksamhet kring röstvård och sång. Verksamheten bedrivs under sommaren och föreställningar sätts årligen upp på Vadstena slott eller gamla teatern. (NE [www]). Akademin har under åren fostrat flera välkända namn inom opera däribland Malena Ernman, Loa Falkman och Ann Sofie von Otter (Vadstena akademin [www]).

Vadstena akademien. Källa: Föreningen Gamla Vadstena

Gamla teatern

Teatern byggdes 1825 och anses vara Sveriges äldsta privatbyggda landsortsteater (Vadstena akademien [www]).

Under åren som gått har flertalet mästerverk spelats upp här, däribland uppsättningar av Kungliga Operan. (Bergman 1955:463). Redan 1847 byggdes lokalen om och Sven Bergman beskriver detta på s. 463 i boken Seklernas Vadstena:

“Detta talar väl om ett teaterintresse utan motstycke från stadens sida: redan efter tjugo års användning är lokalen nyutrustad och utvidgad.”

Teaterutklädda. Källa: Föreningen Gamla Vadstena.

Gottfrid Larsson

1875 föddes den sedermera skulptören Gottfrid Larsson på en gård utanför Vadstena. Han utbildade sig vid Konstindustriella skolan i Stockholm, och senare även i Paris. 1909 fick han Konstakademiens stora stipendium och under ytterligare några år fortsatte han att arbeta nere i sydeuropa. 1913 återvände han till Sverige och var numer både en känd och erkänd skulptör. Kända verk av honom finns bland annat att beskåda i form av arbetaren i Vasaparken, Stockholm samt såningsmannen i Uppsala. I Gottfrid Larsson gården på skänningegatan i Vadstena finns flera verk att beskåda än idag. (Bergman 1955:515-516).

Gottfrid Larsson staty

Spetsar och knyppling

Knypplingen är känd i Sverige sedan första hälften på 1700-talet. Under tiden då klostret användes som krigsmanshus (hem för invalidiserade soldater) 1637-1783 försörjde de boende sig genom spetsknyppling. Det lade grunden för Vadstenas rykte kring spetskonst och 1753 öppnades en kammarduksfabrik i staden. Tack vare detta blev Vadstena landets huvudsäte för hantverket och är än idag vida känt av just denna anledningen. 1870 anges 400 spetsknypplare vara aktiva i Vadstenas tätort samt ännu fler i närbelägna socknar runtonkring. (Bergman 1955:348-365).

*Kalle på Kalhem vid knypeldynan.
Källa: Föreningen Gamla Vadstena.*

*Vadstenaspetsen även kallat Korset
och Kronan.
Källa: Föreningen Gamla
Vadstena.*

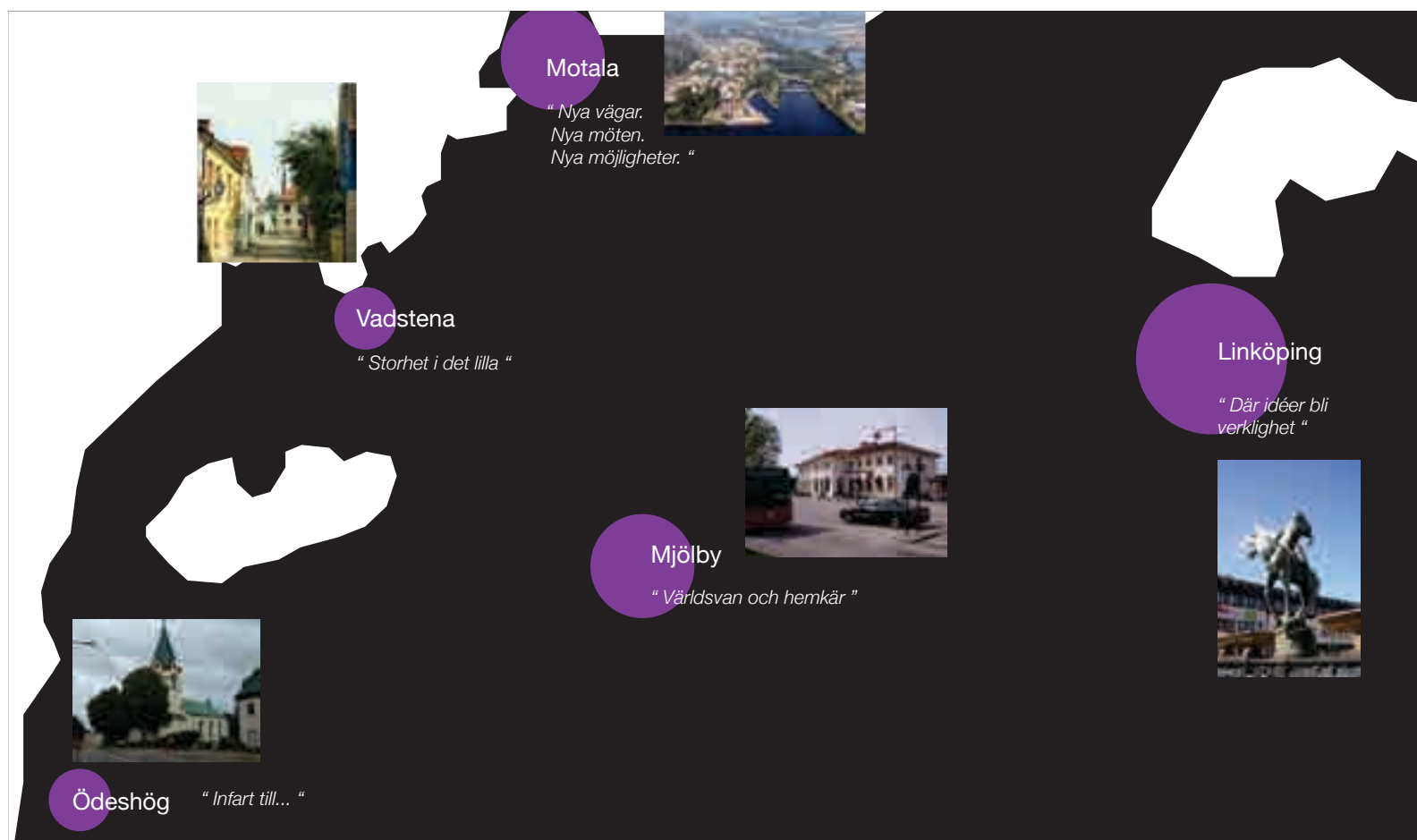
: länets stad

Vilken plats har Vadstena som stad i länet? Idag använder många internet som ett första sätt att skaffa sig information om en plats. Genom att göra en bildsökning på google kunde jag således se hur Vadstena och dess grannkommuner representerades och visades på internet. I kombination av den första bildträffen på google samt varje enskild kommuns kommunslogan gav det en bild vad många får som första intryck av städerna.

Utifrån detta ter sig Vadstena vara den lilla historiska och mysiga staden. I jämförelse utstrålar Motala infrastruktur och utveckling, Linköping kunskap och möjligheter, samt

Mjölby vara knutpunkten för kommunikationer.

Ödeshög ger en något diffus och splittrad bild. Möjligtvis skulle det kunna tolkas som en religiös och helig stad, men eftersom kommunslogan syftar till den närbelägna E4:an antas att det inte är vad som eftersträvas. Det diffusa och splittrade intrycket kan dock återspegla den stora problematik kommunen har vad gäller minskat invånarantal och en arbetslöshet som är högre än riksgenomsnittet (Ekonomifakta Ödeshög [www]).


```
: googles stad
```

Google är det mest använda sökverktyget på internet. För att återge en bild av hur Vadstena som enskild stad gestaltas på internet valde jag att göra en bildsökning av staden på google. Genom att granska de bildträffar jag fick på första sida kan man se hur fokus är vinklat i syftet hur staden marknadsförs. Enligt bilderna tycks fokus av Vadstena ligga vid:

- pittoreska gatustensgator
- närheten till vattnet
- historiska miljöer såsom slottet

Källa: Google

: den kommersiella staden

Enligt Svensk Handels rapport Turistnäring i Sverige från 2009 hamnar Vadstena på plats 49 bland de mest besökta kommunerna i Sverige. Enligt listan är detta den högst placerade kommunen i Östergötland. (2009:29). Enligt den detaljerade delbranschens ranking hamnar Ödeshög högst upp i landet vad gäller drivmedelsförsäljning. Det innebär att många passerar Ödeshög, och att ett urval av dessa väljer att besöka Vadstena. (Svensk Handel, 2009:32).

Enligt resursen Ekonomifakta som visar det totala antalet privata arbetsplatser med minst 1 anställd per 1 000 invånare, ligger Vadstena kommun över genomsnittet för länet. För 2011 var skillnaden mellan länet (33,7) och Vadstena kommun (40,9) den högsta sedan mätningarna startade 1990. Dessutom har mätningarna för Vadstena kommun alltid legat över länsgenomsnittet. (Ekonomifakta Vadstena [www]).

Det betyder att det finns ovanligt många egenföretagare i staden och att entreprenörskapet länge varit en tradition bland invånarna.

2011 startade Vision Vadstena (VIVA) vilket är en ekonomisk förening som representerar det lokala näringslivet, handeln samt besöksnäringen. Syftet med föreningen är att ge möjlighet för nya företag genom rådgivning samt att planera marknadsaktiviteter tillsammans med handeln i Vadstena. Dessutom verkar de för samordning av besöksnäringen lokalt samtidigt som de bevakar turistorganisationernas och kommunens intressen i regionen. (VIVA [www]).

Handel i Vadstena. Foto: Mats Manfredsson

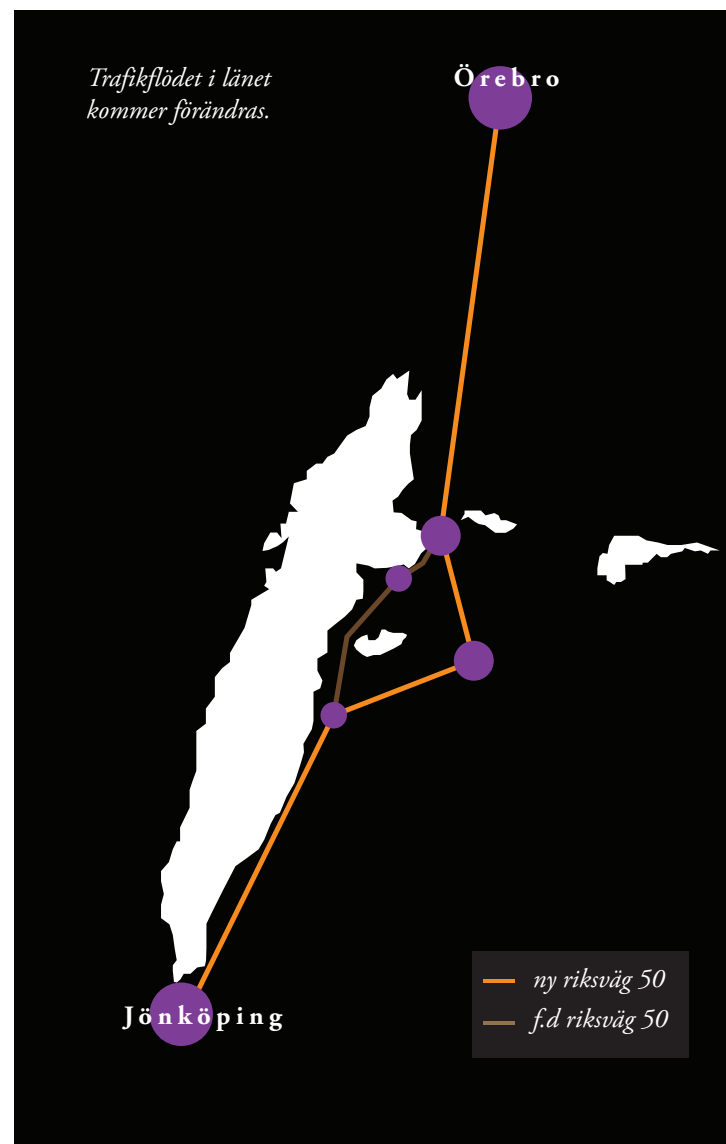
trafik

: riksperspektivet

Vadstena är en liten kommun på landsbygden i Östergötland. Enligt Statistiska Centralbyrån (2012) faller Vadstena in under kategorin ”pendlingsstäder”, vilket betyder att fler människor dagligen pendlar ut ur staden än vad som pendlar in. Transportmöjligheterna är begränsade men även tidskrävande. Därför anser många att tillgång till en bil är en förutsättning.

Framtiden vad gäller transportkommunikation kommer förändras inom det närmsta året. Den främsta orsaken till förändringen beror på en skiftning av väg 50:s vägklassificering. Idag går stamväg riksväg 50 Örebro - Motala - Vadstena - Ödeshög - Jönköping. Hösten 2013 kommer stamvägen riksväg 50 omdirigeras till att istället gå Örebro - Motala - Mjölby - Ödeshög - Jönköping. Detta betyder att en hel del tung trafik kommer försvinna från Vadstena. Vägen kommer därmed byta namn från riksväg 50 till regionalväg 50 (Vägverket 2008:3)

Mycket av den tunga godstrafiken kommer därmed försvinna från Vadstenas tätort samt norr och söder om staden. Det finns en rädsla att det kommer minska antalet besökare till staden, men även en förhoppning om att området som turistattraktion kommer gynnas. Kusten kring Vättern är klassat som Natura 2000-område (Vägverket 2009 s. 1), dessutom återfinns de värdefulla naturområdena Omberg samt Tåkern söder om staden.

: regionalperspektivet

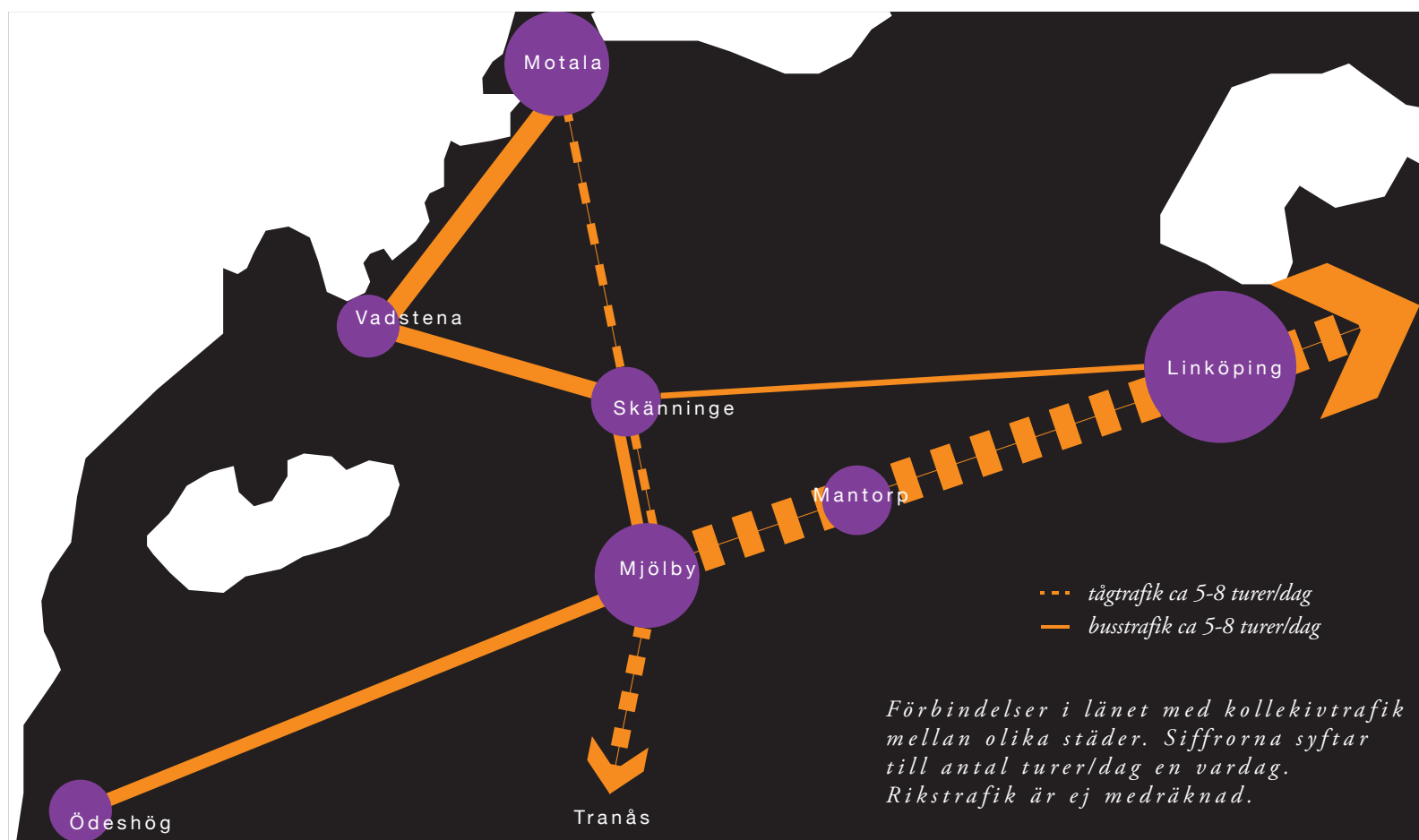
Kollektivtrafiken kommer utökas 2013 på grund av den nya riksväg 50, men även tack vare att Trafikverket utökar till dubbelt tågspår mellan Motala och Mjölby (Östgötatrafiken [www]). Mjölby fungerar som en viktig knutpunkt i Östergötland av flera anledningar:

1. E4 löper genom kommunen och ger möjlighet för en bra kommunikation med buss och bil.

2. Södra stambanan har station i Mjölby och fast anknytning nordväst mot Hallsberg.

3. X2000 mellan Stockholm och Malmö har hållplats i staden.

4. Pendeltåg mot Linköping/Norrköping trafikerar flera gånger i timmen. (Mjölby Kommun [www]).

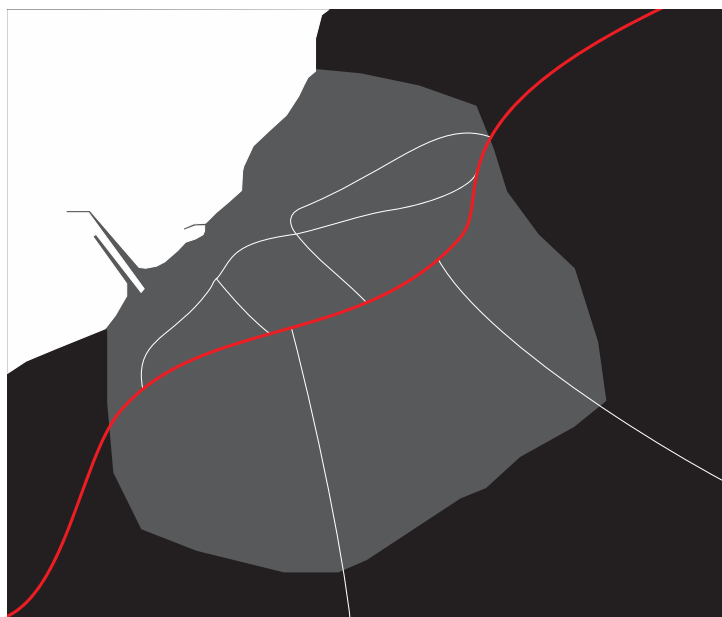

: lokalperspektivet

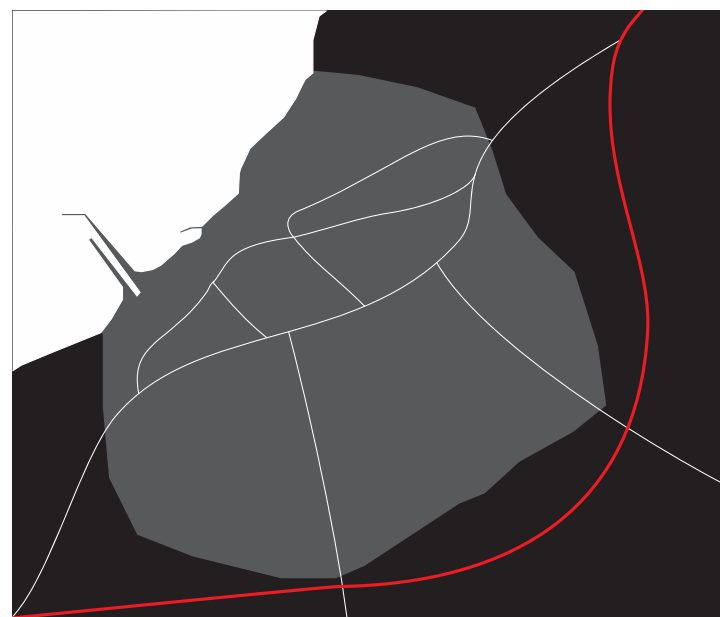
Riksväg 50 skapar entréer

Det har länge diskuterats kring en ny förbifart sydost om Vadstena. Bygget är nu påbörjat och planeras bli klart under 2013. Förbifarten kommer förändra utgångsläget för stadens lokaltrafik, då bland annat infarter och genomfart till staden kommer te sig annorlunda.

Idag passerar väg 50 rakt igenom staden och belastar därmed Vadstena med en hel del tung trafik (Vägverket 2009:5). Vägen skapar en stark barriär som delar staden i två tydliga områden - innanför och utanför väg 50. Våren 2013 kommer en förbifart stå färdig som går runt Vadstena. Tung trafik kommer därmed inte längre passera genom Vadstena, utan istället vara förpliktad till utkanten av staden (vägverket 2009 :7).

Väg 50 och Vadstena idag

Väg 50 och Vadstena med förbifart

Entréer skapar infarter

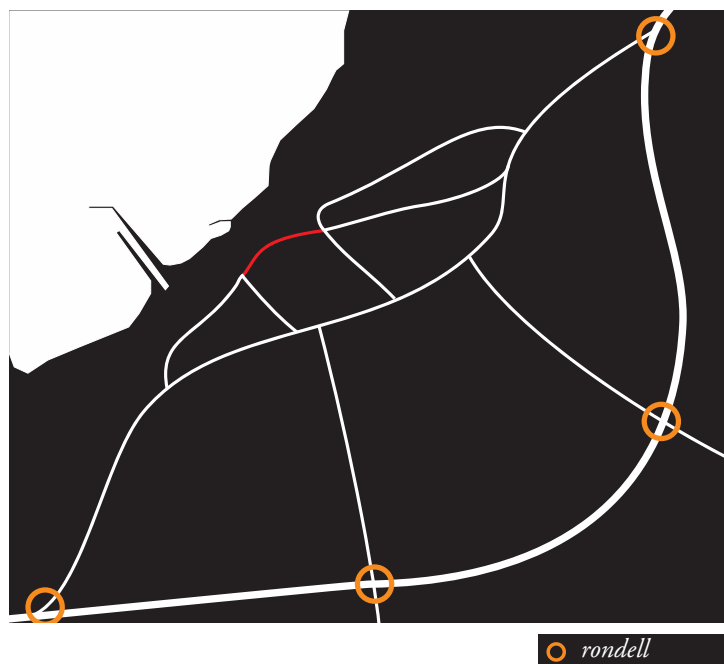
När jag studerat Vadstena centrum har jag funnit problem och sammanhang som i grund och botten grundar sig i problematik kring stadens entréer.

Den nya förbifarten kommer skapa fyra nya infarter till staden. De fyra infarterna kommer tydliggöras med hjälp av rondeller vilket skapar tydliga entréer till staden.

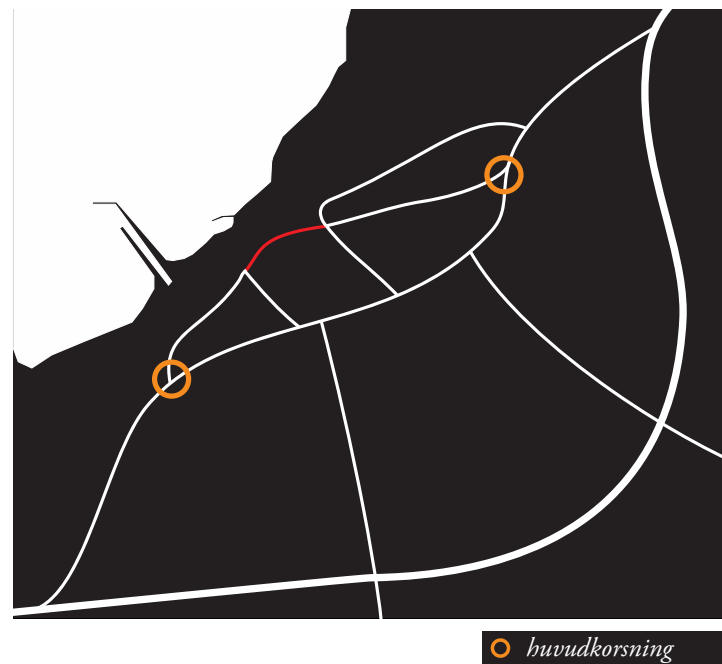
WSP Samhällsbyggnad (2008:30) har gjort en ingående landskapsanalys kring den nya förbifarten för väg 50. I analysen ingår ett förslag på gestaltning av den nya vägen för att få den förankrad i det omgivande landskapet. En återkommande slutsats är att vägen bör smälta in i det lågmälda

odlingslandskapet, men även att de befintliga alléerna kring huvudlederna bör förstärkas som riktelement in mot staden.

Jag har valt att förhålla mig till gestaltungsförslaget, men utveckla idén för att få den att fungera hela vägen in till stadskärnan. Genom att bestämma var de fyra infarterna tar vägen inne i staden skapas två huvudkorsningar. Den södra korsningen skyltas mot slottet och den norra mot klosterområdet samt centrum. På så vis fördelas trafiken beroende på besökarens huvudmål. Anledningen till att jag vill avlasta de två mellersta infarterna från turisttrafik, är att det ligger skolor samt tät bebyggelse i närheten.

Rondeller skapar tydliga entréer till staden

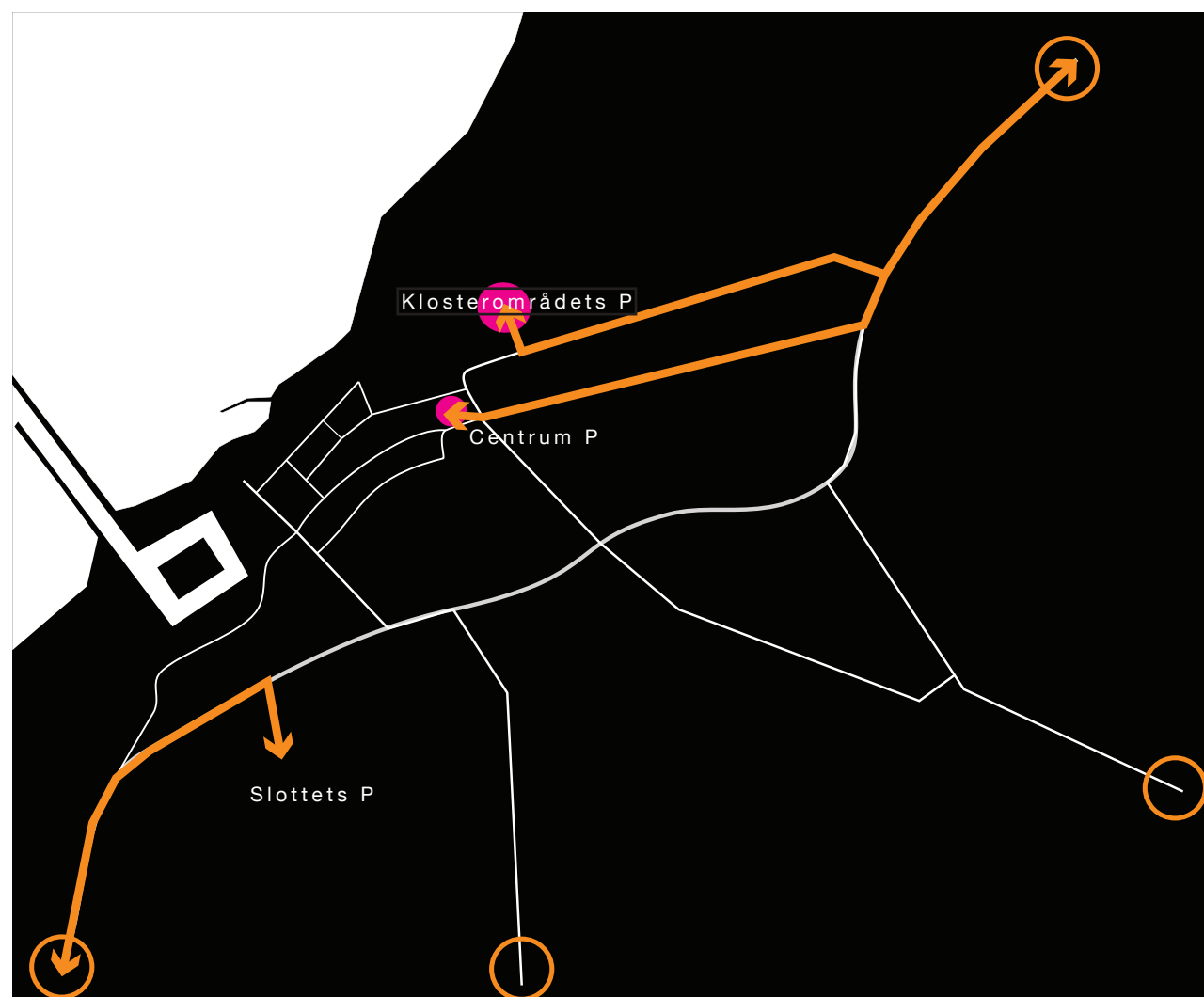

Två huvudinfarter bestäms till innerstaden - södra och norra infarten.

Infarter fördelar besökarna

Ett stort problem på sommaren är möjligheten för besökare att parkera. Den norra och södra entrén fördelar besökarna och hänvisar dem till parkering beroende på deras huvudsakliga mål. Skyltning ger dem tre alternativ - Vadstena slott, klosterområdet och centrum. Klosterområdet P är beläget på det f.d. Birgittas sjukhus området. Skyltningen informerar

även på parkeringarnas storlek och mängd av parkeringsplatser. Slottets P och klosterområdets P kommer rymma flest parkeringar, centrum P kommer vara något mindre. På så sätt väljer förhoppningsvis besökare att ställa sin bil på den största parkeringen istället för att krängla sig in i stadskärnan. Från slottets P finns även möjlighet att utveckla ett vackert gångstråk längs med de gamla järnvägsspåren.

*Staden
föreslås ha tre
huvudparkeringar
skyltade från
genomfarten. På
dagens Kungsvalla
läggs Slottets
P, Rödternets
befintliga parkering
ingyser centrum P
och Birgittaområdet
skyltas som
Klosterområdets P.*

: innerstaden

IDAG

Trafiksituationen i Vadstenas innerstad är idag svårläst och komplicerad. De många enkelriktade gatorna förutsätter att motortrafikanten känner till infrastrukturen. Dock skapar de en försvårad framkomlighet även för den som känner till hur det fungerar. Nedan visas hur systemet ser ut på vintern. På sommaren blir de enkelriktade gatorna ännu fler vilket komplicerar situationen ännu mer. Dessutom hämmar den Vadstenas turistnäring eftersom besökare blir

förvirrade, bryter mot trafikregler och dessutom har svårt att hitta parkeringsplatser. Trots att det finns över 60 allmänna parkeringar i staden (Vadstena kommun [www]).

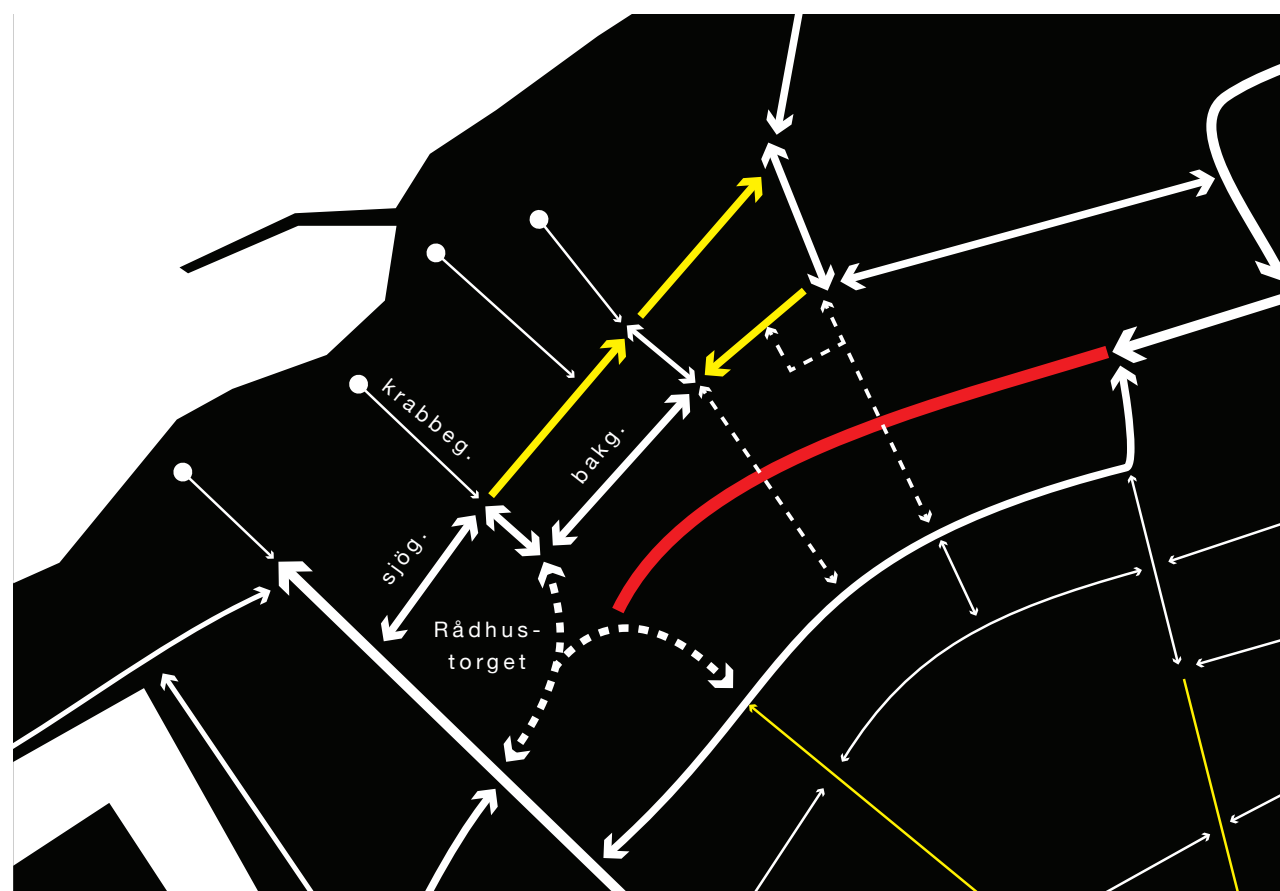
Storgatan fungerar som ett fint stråk för fotgängare, men blir en barriär i innerstaden för motortrafikanten. De sidogator som löper in mot storgatan förbjuder biltrafik att passera den. Därmed är de idag återvändsgränder, men utan någon återvändszon.

FÖRSLAG

Genom att göra rådhus torget till ett torg av principen gårdsgata minskas biltrafiken på torget. Istället hänvisas de till sjögatan som blir dubbelriktad. Även bakgatan blir dubbelriktad, vilket ger biltrafikanten ett alternativ när man kommer på krabbegatan. Istället för att tvingas åka in på rådhus torget kan man välja att svänga in på bakgatan. På så sätt undviks onödig trafik att passera på rådhus torget.

Sidogatorna till storgatan blir gårdsgator och tillåter därmed biltrafik att passera storgatan. Dock med en mycket låg hastighet. I och med detta löses storgatan upp som barriär i innerstaden. För att detta ska fungera krävs en omgestaltning av sidogatorna. Motortrafikanten måste bli uppmärksam på att gatans funktion förändras och att principen gårdsgata tar vid.

Genom att addera gårdsgator i närheten av stadskärnan, samt tillåta dubbelriktad trafik på vissa sträckor blir centrum mer lättframkomligt.

: cykelstråk i tätorten

Vadstena är en liten stad till ytan och lämpar sig därför utomordentligt för invånare att använda cykel som transportmedel inne i staden. Idag använder dock onödigt många vadstenabor bil för kortare sträckor. Genom att tydliggöra stadens cykelstråk samt underlätta för cyklisten med till exempel allmän pumpstation, uppmuntras de att använda cykeln.

Gatukontoret i Malmö (2011:27) har satsat på att öka cykeltrafik i staden. Genom större och mindre åtgärder vill de locka invånaren att ta cykeln istället för bilen. Bland annat har räckan satts upp vid vägkorsningar, där cyklisten inte behöver gå av cykeln i väntan på att korsa vägen. Istället ges möjlighet

till vila. Även synsvaga är positiva till räckena, då de fungerar både som riktningsvisare men även som skydd mot cyklister. Det finns även ett flertal allmänna cykelpumpar utplacerade i anknytning till trafikerade cykelstråk.

Vadstena kommun har i sin översiktsplan utformat en plan för cykelstråk inne i staden. I arbetsplanen för den nya förbifarten nämns att en cykeltunnel är planerad vid korsningen väg 50/väg 944. En absolut nödvändighet eftersom Vadstena golfbana samt rekreationsområdet Rismarken ligger där.

Cykelräcke i Malmö

*Cykling i staden är ett miljövänligt
och smidigt alternativ.*

: cykelstråk på landsbygden

Ungefär 25 % av Vadstena kommuns befolkning bor på landsbygden (Vadstena kommun 2011:13). Det är viktigt att inkludera dessa invånare i infrastrukturnätet för cykel, men även ge möjlighet för tätortsbor att enkelt bege sig ut på landsbygden. Dessutom skulle ett väl utformat cykelnät kring Vadstena gynna såväl turism som näringslivet, som i sin tur skapar arbetstillfällen och ger Vadstena möjlighet att utvecklas.

Östsam är en regional utvecklingsmotor för östra Götaland och arbetar inom områdena för samhällsbyggnad, kompetensförsörjning och företagande samt kultur och kreativitet (Östsam [www]).

Ett projekt som de arbetar med är byggandet av en bilfri cykelväg runt Vättern. Längs med denna cykelväg kommer det finnas ett antal naturliga platser som cyklisten kan uppehålla sig på, så kallade checkpoints. Dessa checkpoints faller sig naturligt hamna i framförallt städerna. (Mattias Flodström 2013).

Vadstena anses redan idag vara ett destinationsmål som många besöker tack vare de historiska sevärdheter som finns att erbjuda, men även för den unika och mysiga stadsmiljön. Genom att ta tillvara på dessa kvaliteteter samt addera viss service som riktar sig åt cykelturister skulle Vadstena kunna utvecklas som en självklar och naturlig checkpoint för cykelturister runt Vättern. Genom att strategiskt placera cykelleden genom Vadstena uppmärksammas cyklisterna på

stadens existens. Att dessutom skapa en service som riktar till dem (allmän pump, fri vattenpåfyllning, turistinformation etc.) gör att fler besöker staden, näringslivet gynnas och fler arbetstillfällen skapas.

Dessutom skulle en cykelled mellan Vadstena och Motala gynna möjligheten att pendla, och på så vis är problemet som finns på landsbygden med dåliga kommunikationer mindre besvärligt.

En bilfri cykelväg ger även möjlighet för lokala event såsom motionslopp att ta plats. Dessutom ges större möjlighet för platsbesök och utomhuspedagogik i skolor, då utflykter kring Vadstena kan göras på skoltid med hjälp av cykel och därmed utan större kostnad. (Mattias Flodström 2013).

Cyklisterna på landsbygden. Foto: Leif Bengtsson

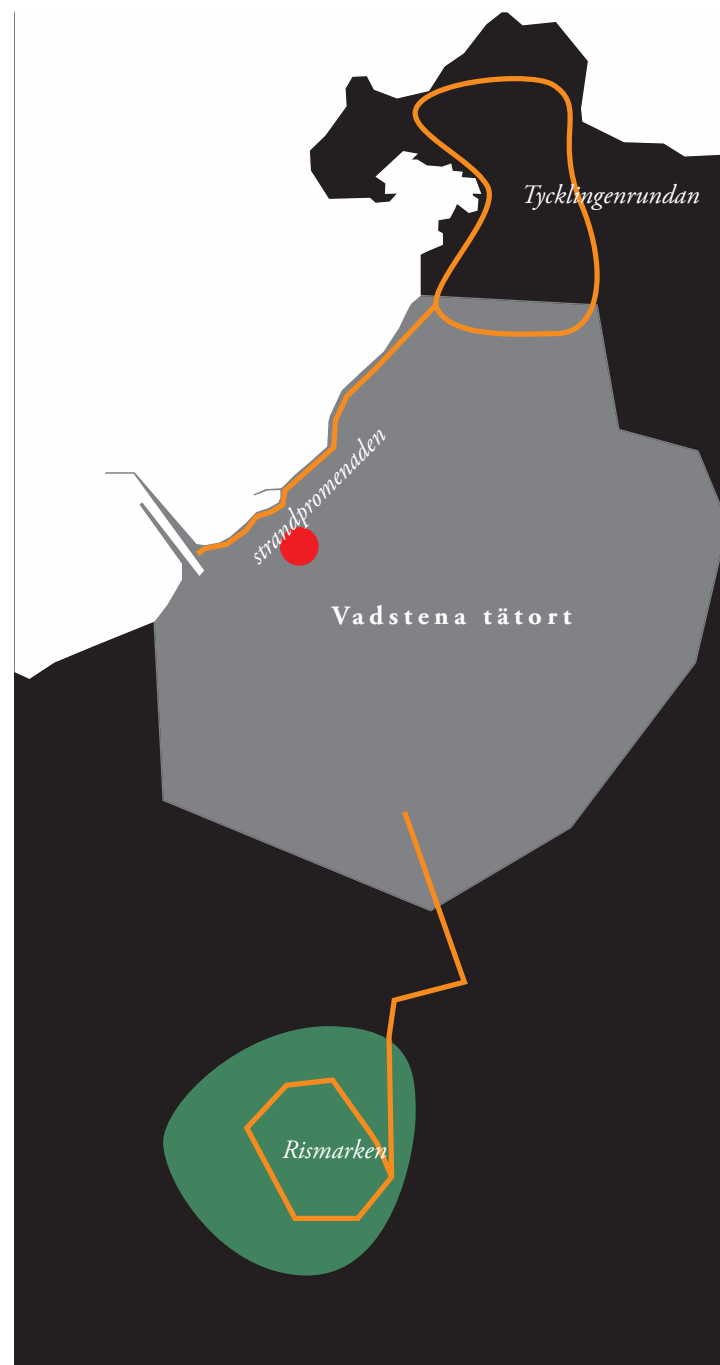
: gångstråk

Att promenera är en populär sysselsättning bland invånarna i Vadstena. Promenadstråk som löper från den tätbebyggda staden ut på landsbygden uppskattas och används därför flitigt som motionsspår.

Runt Tycklingenudden löper en grusväg. Längst ut på udden finns även en populär badstrand som används på sommaren. Promenadstråket trafikeras dock året runt, och trots att stråket inte är upplyst väljer många att använda det även på kvällar såväl sommar som vinter.

Strandpromenaden är ett uppskattat gångstråk inne i tätorten. Som namnet antyder sträcker sig stråket längs med kustremsan. Dessutom är det sammankopplat med Tycklingenrundan. Dock tar det slut vid hamnen utan någon tydlig fortsättning.

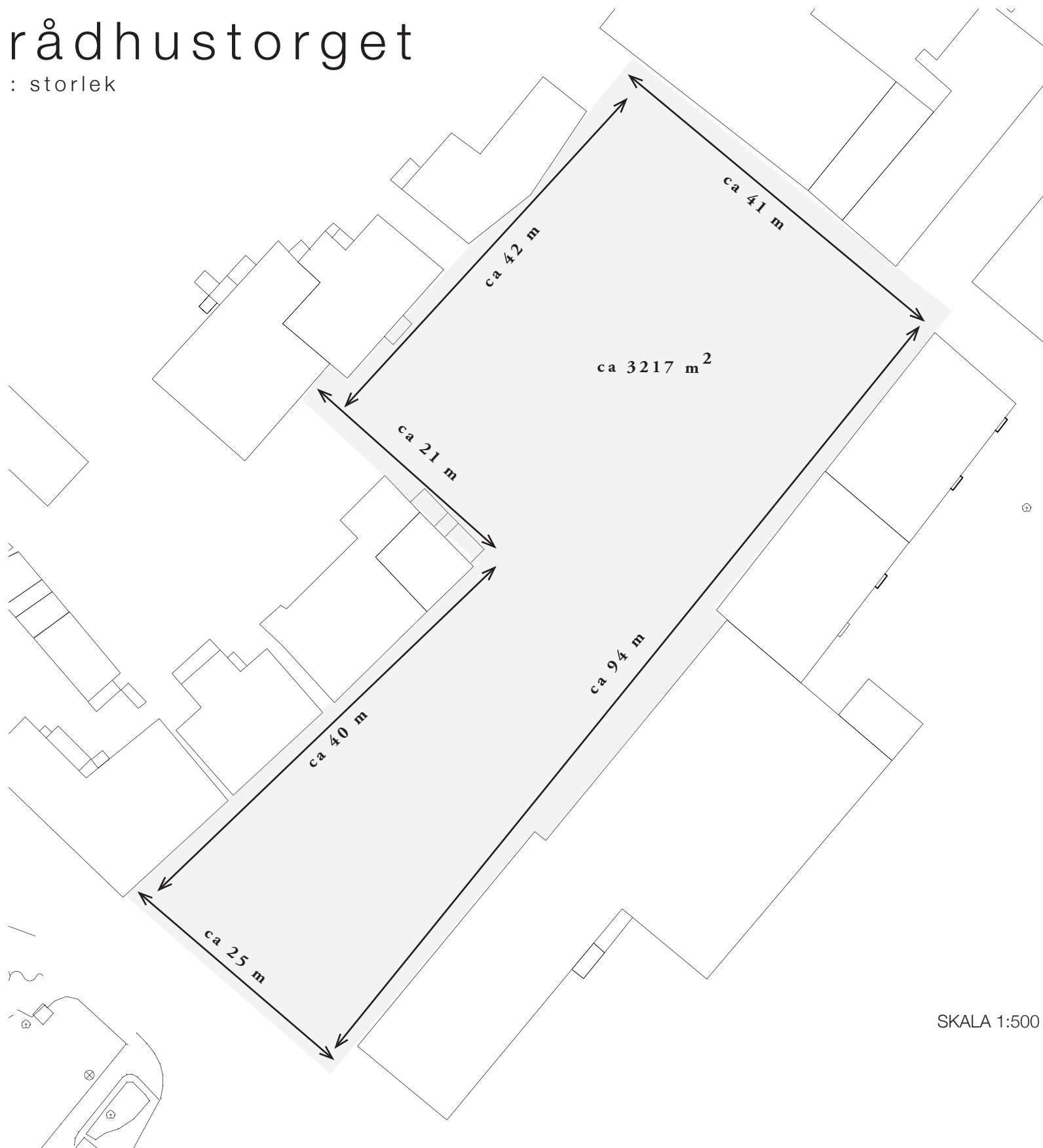
Rismarken är ett naturområde söder om staden. Här finns golfbana samt motionsspår. Staden är kopplad till Rismarken via en landsortsväg och en cykelled. I rismarken finns tre motionsspår 5 km, 2,5 km och elljusspåret på 1,9 km.

Populära promenad- och motionsspår.

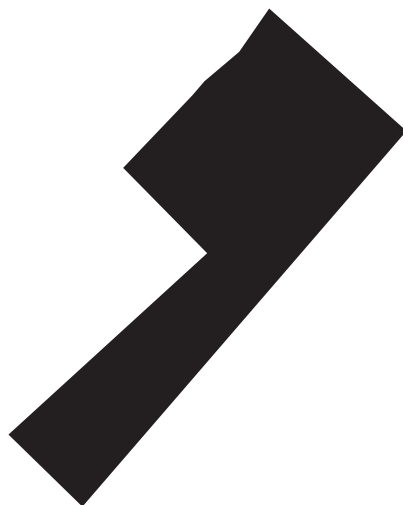
rådhusstorget

: storlek

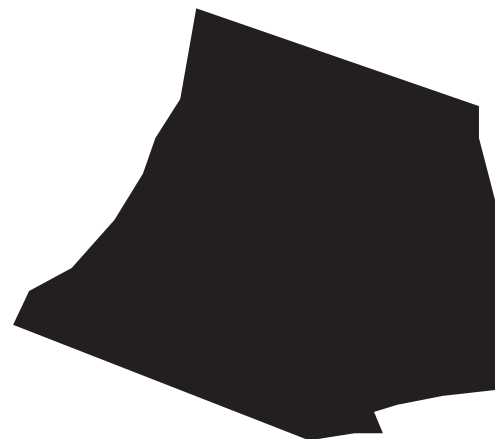

SKALA 1:500

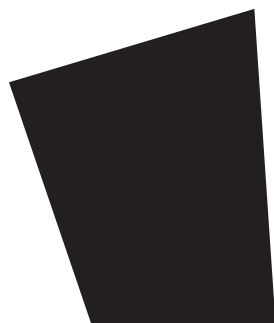
STORLEKSJÄMFÖRELSE TORG

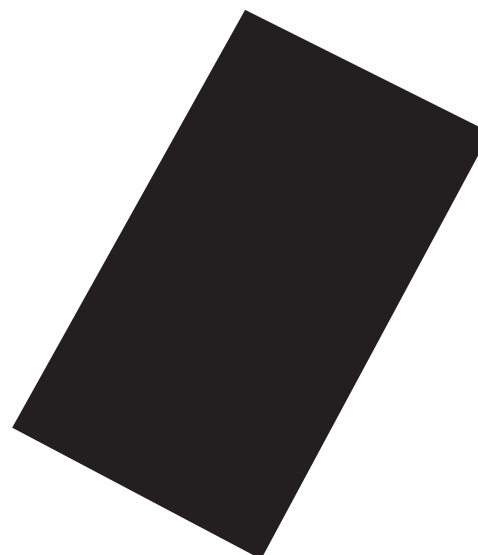
Rådhusorget, Vadstena

Stora torget, Visby

Lilla torg, Malmö

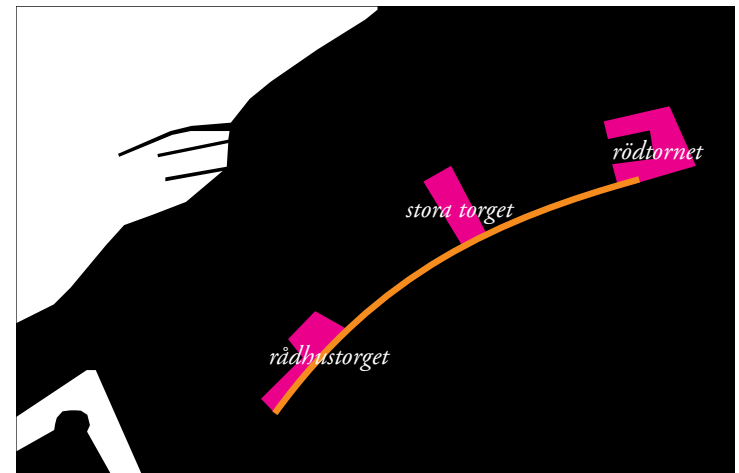
Kungälv torg, Kungälv

: närliggande torg

Vadstenas centrum består huvudsakligen av tre torg och en huvudgata (storgatan). Torgen är placerade längs med huvudgatan som knyter samman dem.

Platsen rödtornet bebyggdes på 1300-talet då stadens kyrka S:t Perkyrkan stod här. Idag återstår endast klocktornet i rött tegel av denna byggnad - rödtornet. Intill tornet finns även den gamla samskolan (Bergman 1955:175-197) som idag inrymmer turistbyrå, kontor och instanser av Vadstena Kommun.

Stora torget bebyggdes mot storgatan någon gång innan mitten på 1600-talet. Större delen var dock sankmark med en bäck som avvattnade markerna söder om staden. (Bergman 1955:258). Idag används torget till torghandel samt parkering.

Närliggande torgytor

Rödtornet. Foto: Staffan Grandin

Stora torget. Foto: Staffan Grandin

: närliggande grönytor

Stadens grönytor

Vadstenas innerstad har flera större parkområden av olika karaktär.

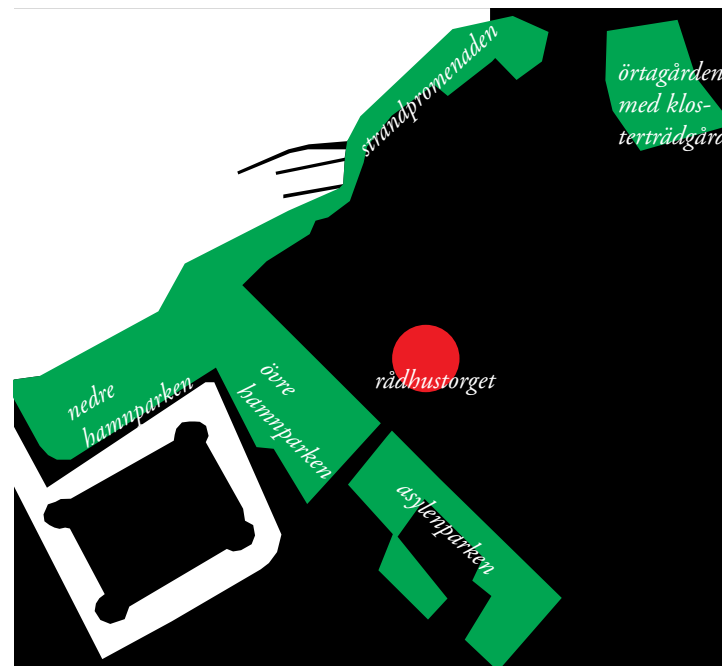
Örtagården med sin klosterträdgård har anor från 1300-talet och är placerat intill den stora klosterkyrkan. Örtagården innehåller örtkryddor, läkeväxter, giftdroger, historiska rosor och prydnadsbuskar. Klosterträdgården intill är mest känd för sina klosterliljor som ger gräsmattan en fantastisk blomning på vårkanten. Klosterliljan är även örtagårdens symbol. (Visit Östergötland [www]).

Strandpromenaden är ett gångstråk som löper längs med kustlinjen. När stråket närmar sig slottet övergår det till att bli en del av den nedre hamnparken. Längs med stråket finns flertalet badplatser.

Hamnparken är uppdelat i två lummiga parkdelar - den övre och den nedre hamnparken. Den övre delen har en rak och tydlig asfalterat gångväg som leder från rådhuset och rakt ner mot den nedre delen av hamnparken. Här finns även en stor lekplats samt en ännu aktiv telefonkiosk.

Den nedre hamnparken har det välbesökta strandpromenadsstråket mot vattnet. Dessutom finns här en liten badstrand.

Asylenparken omgärdar det före detta hospitalet. Idag finns det bibliotek, hotell och lägenheter i byggnaden. Parken är nergången och används mestadels som genväg för fotgängare.

Närliggande grönytor

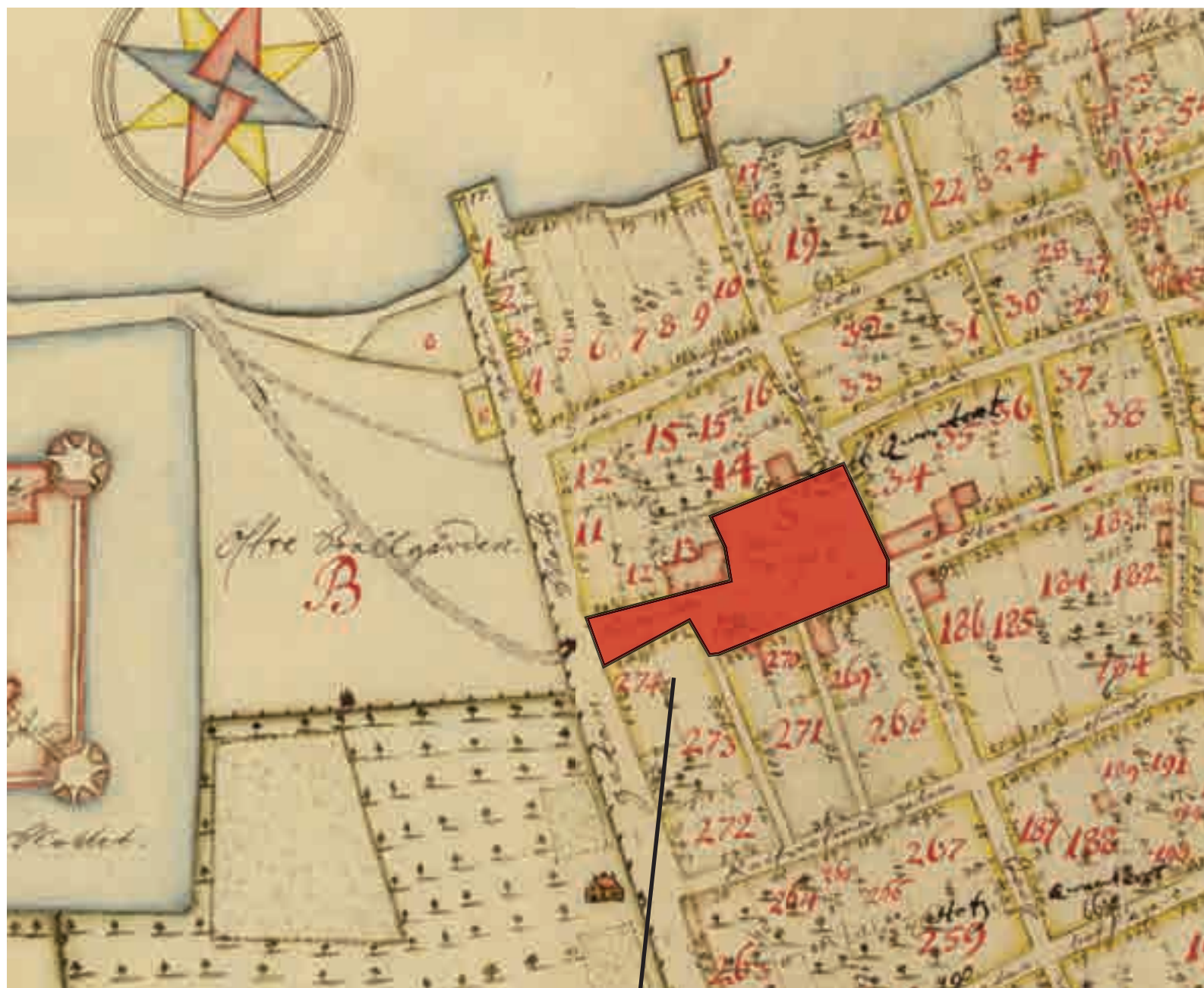
Klosterträdgården Foto: Karin Johansson

: historiska kartor

Rådhusetorget tycks ha existerat sedan länge. Den tidigaste kartan av Vadstena är från 1642 och där finns rådhuset tydligt utmärkt. Även gatorna runtomkring tycks ha samma utseende i plan som idag. Det mest anmärkningsvärda som skiljer torgen åt på de olika kartorna är formen på den sydvästra entrén. På kartorna fram till 1855 verkar kvarteret Hotellet vara något förskjutet mot nordväst, men på kartan från 1948 tycks samma kvarter ligga i linje med resterande kvarter på samma gata. Det innebär troligen att torget från början var byggt som ett torg med en tydlig rumslighet av omkringliggande fasader. I slutet av 1800- eller början av 1900-talet ändrades detta då torget öppnades upp mot den övre hamnparken. Torget hade således en tydligare entré från sydväst än vad som finns idag, då en mindre gata tydligt hänvisade trafikanter till torget.

Kvarter hotellet

Kvarter hotellet

STADSKARTA 1855

Källa: Lantmäteriet

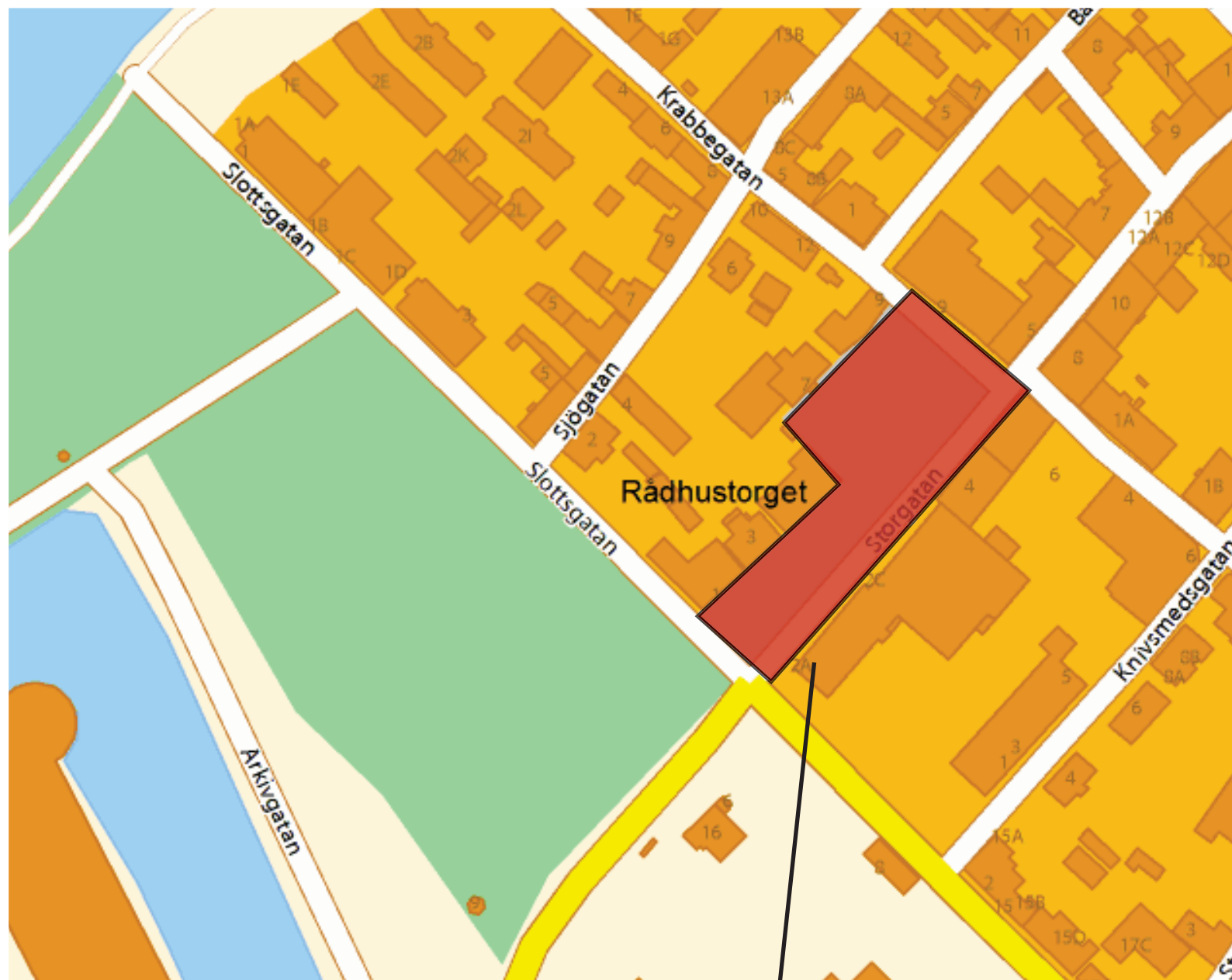
Kvarter hotellet

STADSKARTA 1948

Källa: Lantmäteriet

Kvarter hotellet

Kvarter hotellet

: torget i historiska bilder

Rådhuset har länge fungerat som stadens samlingspunkt. Här finns Sveriges äldsta rådhus från 1500-talet där ting genom århundranden beslutat om människors öden.

Rådhustrappan har länge varit en självklar plats vid representationsceremonier av olika slag. Såväl Kung Oscar II, Gustav den V som Kung Carl XIV Gustav har beträtt trappan för att låta folkmassorna beskåda deras närvaro i staden.

Dessutom har platsen varit en viktig utgångspunkt för demonstrationer och demokratiska evenemang. Varje år hålls 1:a majtal från trappans självklara scen, och åskådare lyssnar till talarens ord nere på torgets golv.

Rådhuset har även varit en självklar målpunkt. Folkmassor samlas vid rådstorget och tågar ner via storgatan till rådhuset oavsett om det är barnens dag, luciatåg eller uppträden av stadens musikorkester.

Torget har dock även haft sin självklara plats i vadstenabornas vardag. På vintern skänker stadens gran ljus under dygnets mörka timmar.

Såväl torghandel som stadens vattenpump har lockat till sig människor i deras vardagsbestyr.

Under många år fanns även stadens polisstation placerad i rådhuset, med häkte i källarlokalerna.

Turistbyrå i rådhuset. Källa: Föreningen Gamla Vadstena.

Tinget i rådhuset. Källa: Föreningen Gamla Vadstena.

Stadens vattenpump
Källa: Föreningen Gamla Vadstena

Vy Krabbegatan mot rådhusetorget
Källa: Föreningen Gamla Vadstena

Godtemplardemonstration
Källa: Föreningen Gamla Vadstena

Ombyggnad på torget
Källa: Föreningen Gamla Vadstena

Demonstration på torget
Källa: Föreningen Gamla Vadstena

Gustav V på besök
Källa: Föreningen Gamla Vadstena

1 maj-tal från rådhustrappan
Källa: Föreningen Gamla Vadstena

Torghandel
Källa: Föreningen Gamla Vadstena

Demonstration mot "rusets drycker"
Källa: Föreningen Gamla Vadstena

Granen dansas ut 1952. Källa: Föreningen Gamla Vadstena

*Sprutmönstring på torget
Källa: Föreningen Gamla Vadstena*

*Barnens dag 1950
Källa: Föreningen Gamla Vadstena*

*Stadens buss utgår från torget
Källa: Föreningen Gamla Vadstena*

*Lions lastar av säckar vid rådhustrappan
Källa: Föreningen Gamla Vadstena*

*Barnens dag 1950. Vid hörnet storgatan/rådhusstorget
Källa: Föreningen Gamla Vadstena*

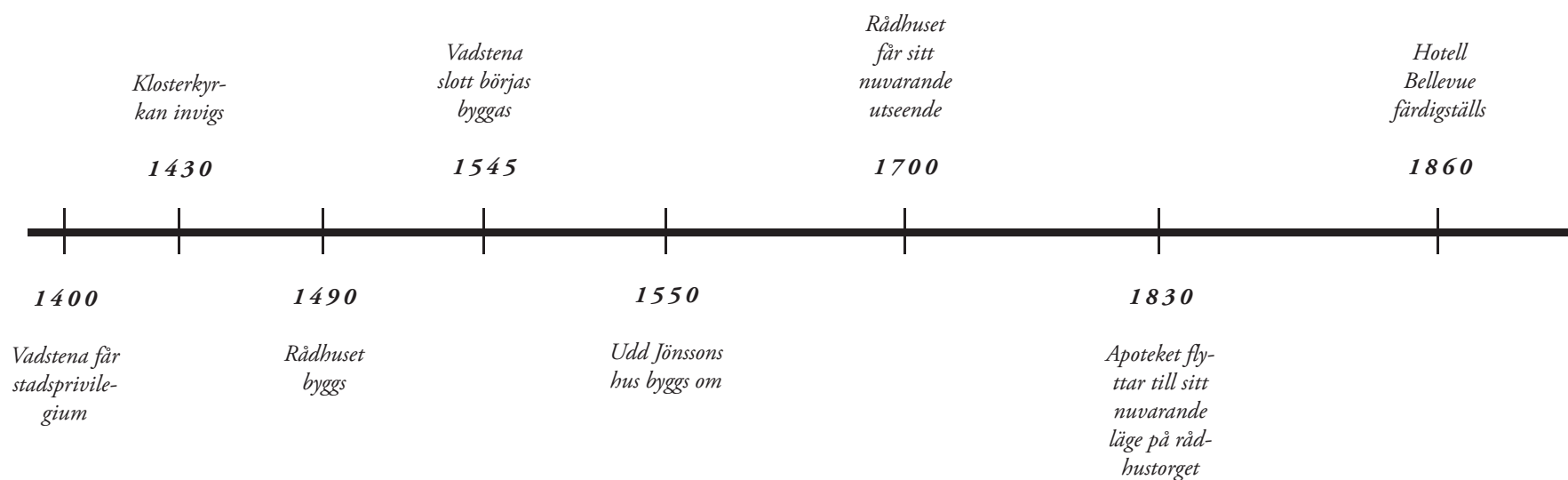

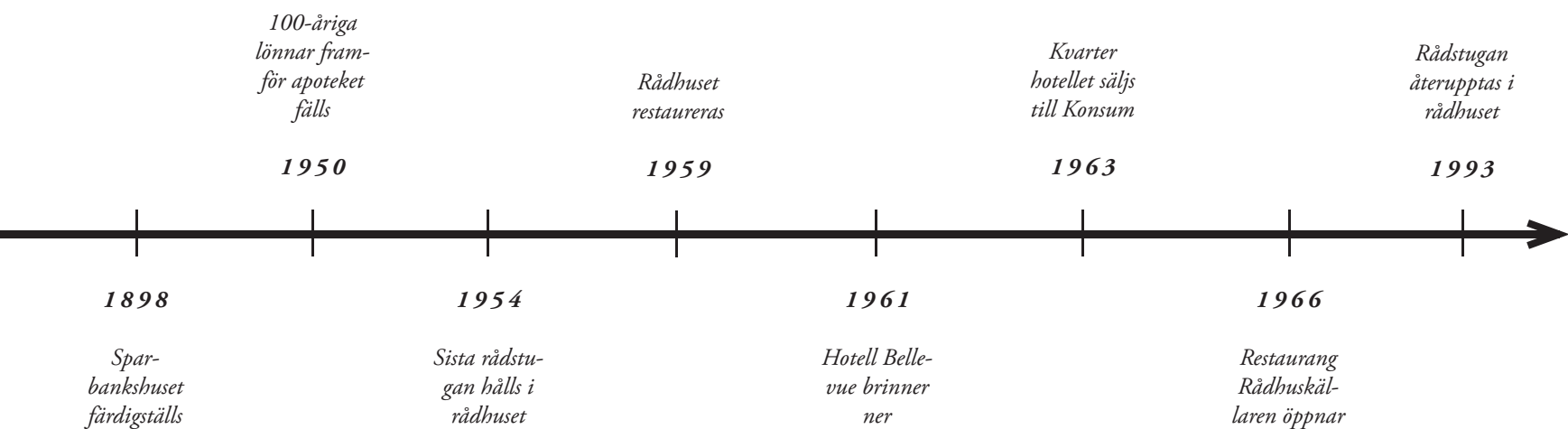
*Vy från järnvägs-gatan runt 1900.
Källa: Föreningen Gamla Vadstena*

*Apoteket
Källa: Föreningen Gamla Vadstena*

: tidslinje

Källa: Söderström 2000

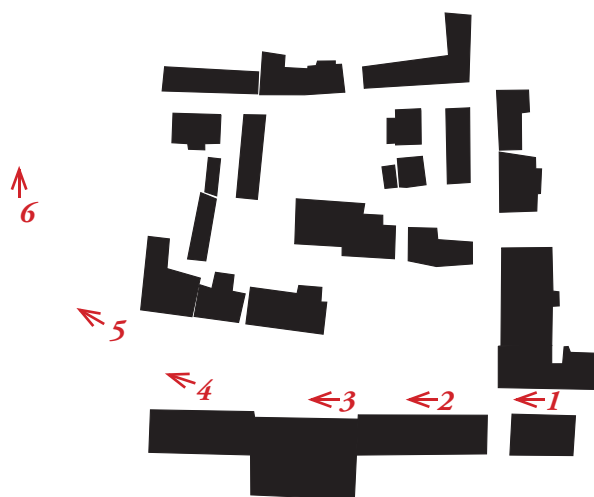
: foton idag

Det är svårt att ge en bild av hur en plats ser ut, speciellt om den inte är enkel och tydlig i sin form. Rådhusstorget och den publika plats som finns bakom apoteket är svår att återge endast i plan, eftersom det delvis handlar om stråk och inte endast en specifik yta.

Gordon Cullen använder en metod som han kallar "serial vision" för att förklara ett stråk. Han menar att förloppet då man färdas längs ett stråk illumineras av en rad kontraster och intryck. Det är sedermera dessa kontraster och intryck som försätter planen till liv. (1961:17).

Genom att använda principen som Cullen nämner, kan platsen således återges på ett sätt där kontraster och intryck kan inkluderas. Därför har jag valt att visa tre stråk enligt Cullen's princip.

STRÅK 1
STORGATAN - RÅDHUSTORGET - HAMNPARKEN

1.

2.

3.

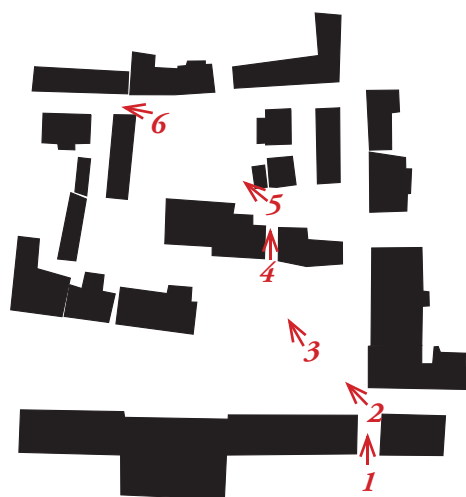
4.

5.

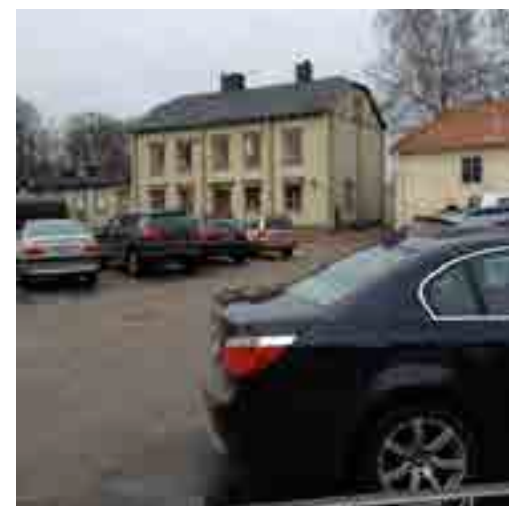
6.

1.

2.

3.

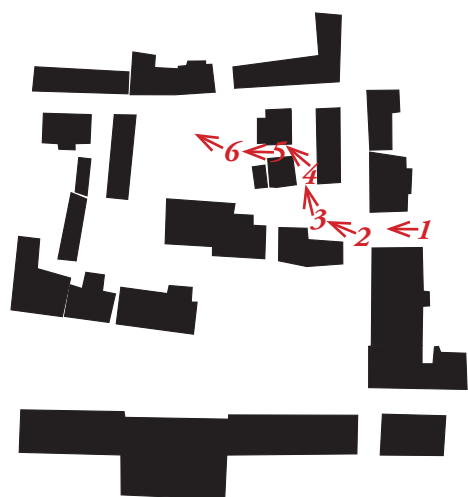
4.

5.

6.

1.

2.

3.

4.

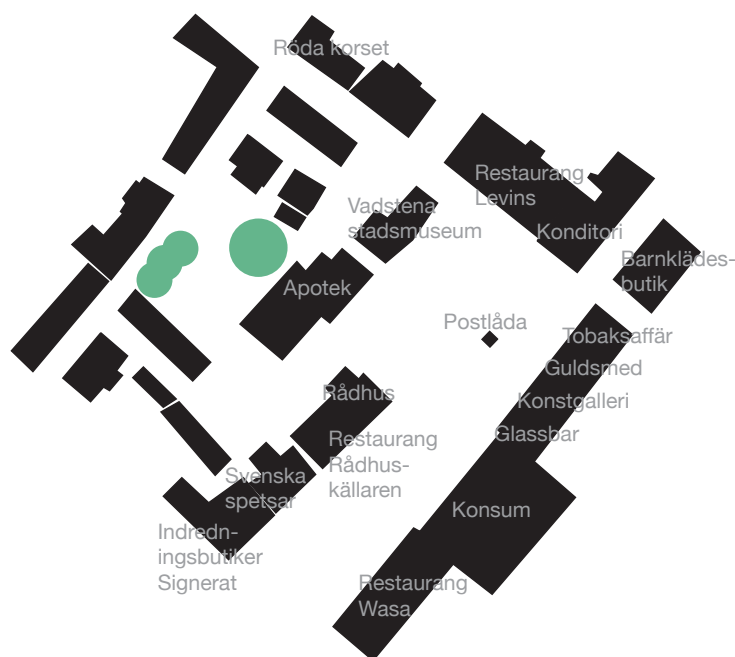
5.

6.

: torgets byggnader och verksamheter

Rådhusetorget är omgärdat av olika typer av service och serveringar. Torget har existerat i flera hundra år, och ramas in av flera äldre byggnader. Idag har de flesta byggnader bytt verksamhetsinnehåll. Dock har de fortfarande en stor inverkan på torgets utseende och upplevda rumslighet.

Torget verksamheter idag

Rådhuset

Rådhuset fungerar idag till största del som plats för tillfälliga utställningar. I byggnadens källare finns restaurang Rådhuskällaren.

Vadstena fick stadsrättigheter den 8 december 1400 och det förmodas att rådhuset kom till strax därefter. Således är det Sveriges äldsta. I slutet av 1560-talet brändes staden ner av danskarna under nordiska sjuårskriget. Efteråt omnämns rådhuset vara en av de byggnader som återuppbyggs. (Bergman 1955:231).

Byggnaden anses vara av senmedeltida slag med inslag av nyklassicism som tillkommit under slutet av 1700-talet. Taket är lagt i koppar. (Östgöta Correspondenten 1959).

Rådhuset

Vadstena stadsmuseum

Museet är öppet dagligen kl 13-16 under sommarmånaderna och har gratis inträde (Per Jonsson 2012).

Stadsmuseet byggnad är från medeltiden och bedrivs ideellt av Vadstena museumförening sedan 1949. Utställningen skildrar Vadstenas historia från 1400-talet. Tanken är att fokus ska ligga kring invånarnas historia och det vardagsliv som tog plats i staden. (Kulturarv Östergötland [www]).

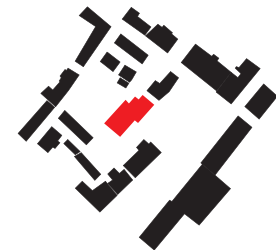

Vadstena stadsmuseum

Apoteket

Apoteket är stadens enda och har dagligen många besökare som utträttat vardagliga ärenden.

Apoteket Örnén är klassat som ett av sju kulturarvsapotek i Sverige, vilket innebär att det är ett levande kulturarv med pågående verksamhet. Inredning har bevarats och restaurerats, och i apoteket i Vadstena har verksamheten bedrivits sedan 1759. (Apoteket).

Apoteket

Sparbankshuset

Idag finns här restaurang Levins på våning 1, LRF konsult på våning 2 samt hyreslägenheter på våning 3.

Huset uppfördes i slutet av 1800-talet och stod färdigt 1900. Huset byggdes med syfte att inrymma stadens sparbank, vilket det gjorde fram till 1976, då bankrörelsen flyttade till annan lokal. (Gustafsson [www]).

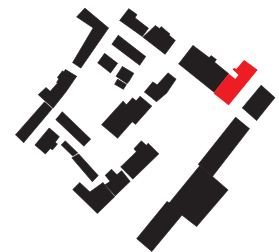

Sparbankshuset

Udd Jönssons hus

Idag finns här ett konditori vid namn Rådhuskonditoriet samt festlokal till uthyrning.

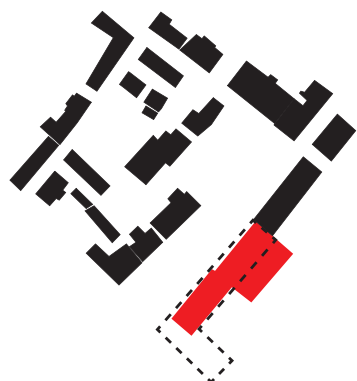
Det är osäkert exakt när huset byggdes men troligtvis under 1400-talet. Under 1550-talet byggdes huset om till affärshus. Än idag finns bomärken kvar från handlarfamiljen Udd Jönsson som ägde huset då. Sedan början av 1800-talet har här varit kammarduksfabrik, arbets- och fattighus, skola, koleraskukhus, mejeri, systembolag och turistbyrå. (Ekinge [www]).

Engelbrekts hus

Konsum och restaurang Wasa

Tidigare låg här stadshotellet Bellevue som sedermera brann ner. På 1960-talet sålde kommunen tomten till Konsum som ville bygga ett nytt centralt beläget Domusvaruhus. Idag består de två byggnaderna av Konsum i ena byggnaden, och restaurang Wasa samt Vadstena buss i det andra huset.

Den röda figuren på bilden visar Konsum och restaurang Wasas placering. Den streckade linjen visar stadshotell Bellevues tidigare placering.

Konsum och restaurang Wasa

Konsum butiken. Källa: Föreningen Gamla Vadstena

Stadshotellet Bellevue

Det första moderna hotellet började användas vid 1860 och fick namnet Hotell Bellevue. Hotellets stolthet Oscarssalen hade en fantastisk inetriör med kristallkronor i det höga taket, stora fönster och vackra väggmålningar. 1961 brann hotellet ner och byggdes sedan aldrig upp igen. (Söderström 2000:809-810).

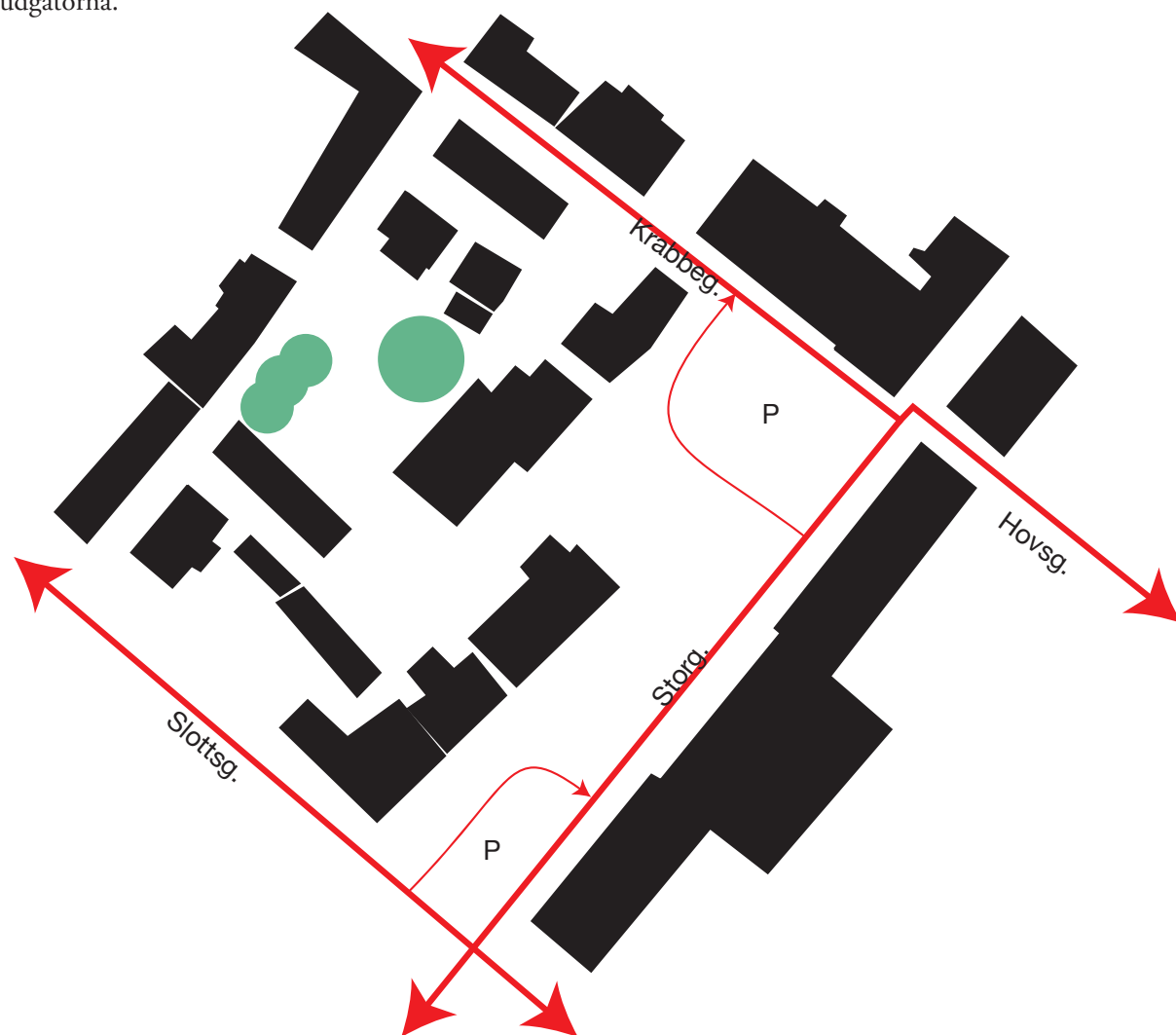
Byggnaden hade sin tydliga plats och gav torget en vacker inramning och inbjudande entré i söder. Efter att byggnaden brann ner ersattes den av två andra hus, som inte alls liknade Stadshotellet i varken volym, höjd eller utseende. Idag är dessa två byggnader, framförallt Konsum, något många skäms över i Vadstena. När jag varit ute och pratat med invånarna samt låtit dem delge sina åsikter via enkäter har denna problematik tagits upp flera gånger. Många tycker att byggnaden skändar Vadstenas vackra innerstad och förstör utseendet av rådhusetorget. Det finns tankar på att försköna kvarteret, som faktiskt fortfarande heter kvarter Hotellet. Vadstena Fastighets AB som äger fastigheterna har planer på att förändra byggnadernas utseende, men än så länge har inga konkreta åtgärder presenterats.

Stadshotell Bellevue. Källa: Föreningen Gamla Vadstena

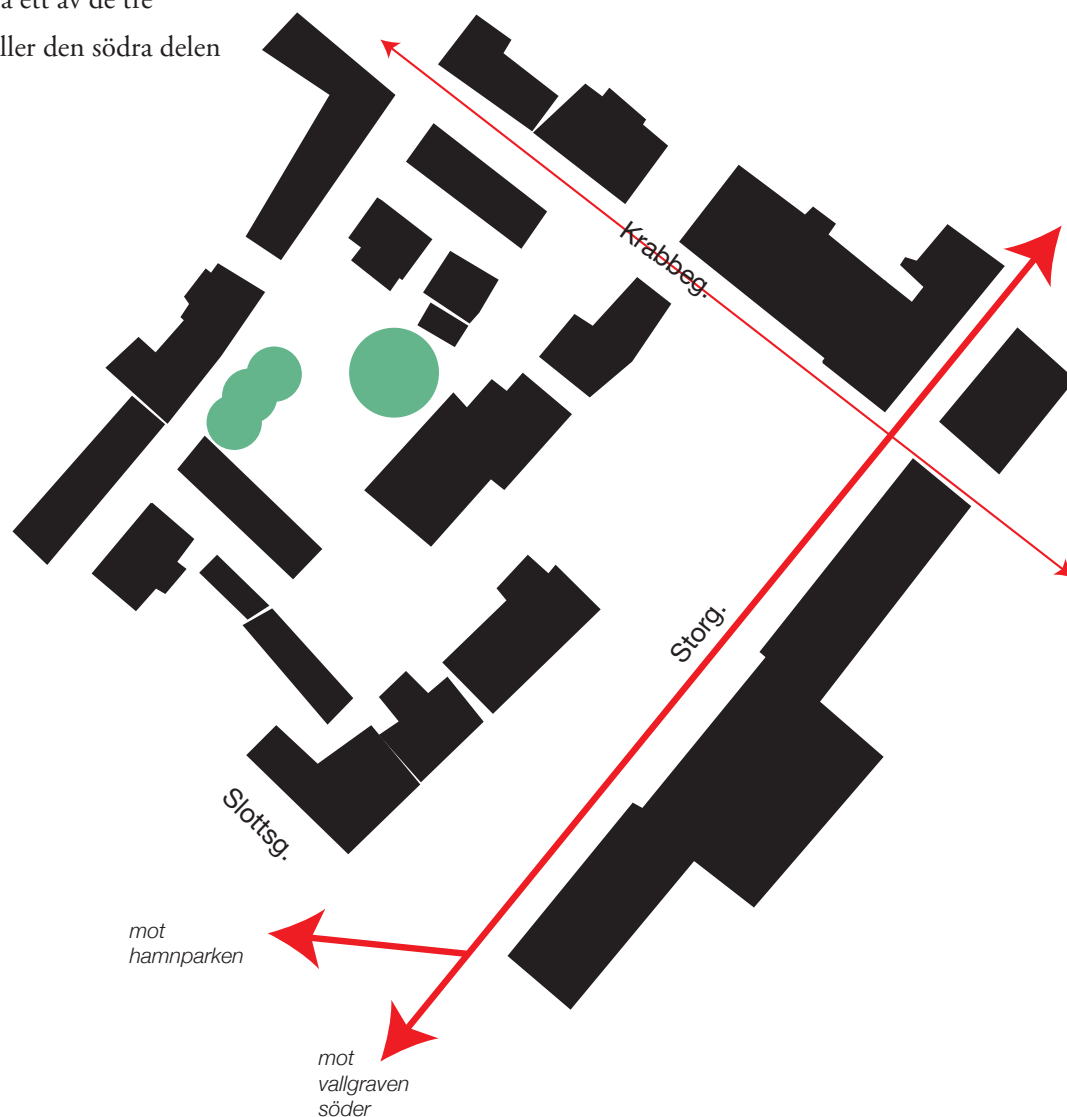
: motortrafikanterers rörelser

Idag tar motortrafikanterna upp en stor del av rådhusstorgets yta. Förutom de befintliga och väl trafikerade bilgatorna (storgatan och krabbegatan), finns det även två parkeringar på torget. Parkeringarna har tydliga genomfarter som gör att bilisten enkelt kan ta svängen igenom parkeringen för att sedan ta sig vidare ut på någon av huvudgatorna.

: gångtrafikanTERS rörelser

Idag finns det framförallt en tydlig rörelse på rådhusstorget - längs med den befintliga storgatan. Eftersom gatan är hårt trafikerad rör sig fotgängarna endast på trottoaren längs med fasaden. Byggnaderna intill trottoaren inhyser butiker av olika slag, Konsum och en restaurang. Rörelsen slutar i en korsning. Fotgängaren tvingas då korsa slottsgatan via ett av de tre övergångsställen vidare mot hamnparken eller den södra delen av vallgraven.

rådhusstorgets användning

: metoder

Den franske filosofen Henri Lefebvre myntade begreppet “rätten till staden”. Han menade att begreppet syftar till en vidare mening än de fysiska och lagstiftade termer som ger en människa “rätt till staden”. Lefebvre beskriver det istället som en nästan oförklarlig känsla av tillhörighet till staden som gör att människor approprierar platser och känner stolthet över vad de åstadkommer med och i sina omgivningar. (Lefebvre 1996).

För att skapa förutsättningar för en publik plats att fungera väl har jag beaktat och tagit till mig Jane Jacobs och William Whytes tankar kring “placemaking”. Vadstenaborna är de som känner till rådhusstorget bäst, hur den används årets alla dagar och varför. För att försäkra mig om att fånga in så många åsikter som möjligt valde jag att använda mig av flera metoder i syfte att förstå platsens olika användningsområden.

Genom lokala tidningar (Motala/Vadstena tidning och Östgöta Correspondenten) uppmärksammades invånarna i Vadstena och närområdet om mitt arbete. Dessutom har jag använt mig av en workshop, enkätundersökning, digitala medier, intervjuer samt medverkat vid olika typer av möten.

Östgöta Correspondenten den 17 oktober 2012

“Rätten till staden kan inte fattas som bara en rätt att besöka eller återvända till de traditionella städerna. Den kan bara formuleras som rätt till stadsliv - till ett förvandlat, förnyat sådant.”

(Lefebvre 1968)

: workshop

I artikeln “Barn och unga ska veta sin plats” diskuteras kring vilket utrymme barn får och har i planerandet av staden.

Nordström påpekar hur barns lek och närvaro är central och viktigt i staden för barnens egen utveckling. Hon menar att stadens livsmiljö blir allt viktigare i detta syfte, då många barn spenderar allt mer tid kring inomhusaktiviteter. Men barnens närvaro i staden är även viktig för det urbana livet i staden. Nordström påvisar i Stadsmiljörådets skrift “Barn i stan?” hur stadsmiljön fungerar som en arena för självständighet tillägnat individer. (Hallemar 2003).

Detta påvisar ännu en fara med att barn och unga är underrepresenterade i Vadstena. Men problemet verkar existera på många platser.

Mats Lieberg konstaterar i samma artikel att barns behov i staden blir allt mer åsidosatt. Boverket understryker att även unga människor är medborgare, och påpekar vikten av att barn och unga ska få tala för sig själva. Maria Kylin understryker vikten av att få med barnens faktiska åsikter genom att lyssna till dem på rätt sätt. Hon menar det är mer givande att fråga vad de vill göra än vad de vill ha. På så sätt åstadkommer man upplevelser och aktiviteter från barnens perspektiv, och som sedermera går att tolka in i planeringen av staden. Kylin menar även att den segregation som skapats i staden, där barn är förpassade till lekparken och skolgårdar, måste brytas. Syftet? Alla invånare är medborgare! (Hallemar

2003).

För att försäkra mig om att vissa målgruppers synpunkter kom med valde jag att konkret söka upp dem. En workshop hölls på fritidset Wallerska Villan med 12 barn i åldern 7-8 år. Att låta barn få vara med i diskussionsstadiet kring ny planering av utemiljön konstateras oerhört viktigt och var något jag ville försäkra mig om.

Dock krävs ett annorlunda tillvägagångssätt än vid diskussioner med vuxna människor. Vuxna talar ofta om platser ur ett större generellt perspektiv där beskrivningar såsom vacker och naturskön förekommer. Barn har en förmåga att beskriva och se på platser i en mer detaljerad skala. De beskriver platsen med hjälp av attribut som kopplas till de upplevelser de har och saker man kan göra där. Barnens perspektiv av en plats bör diskuteras utifrån de upplevelser och minnesbilder de själva har, inte utifrån det som visas i plan (Kylin, 2004:11).

För att förstå barnens platser och perspektiv bör platserna besökas tillsammans med barnen. Med hjälp av rundturer och dialoger skaffas förståelse för hur barnen upplever platsen samt på vilket sätt de skaffat sig dessa upplevelser (Kylin, 2004:13). Med hjälp av Kylins (2004) observationer samt skriften “Hus på schemat” (2010:78-79) tog jag fram en workshop för barn där fokus låg på vilken bild de hade av rådhusområdet.

Dag 1

9 oktober

Jag kom till Wallerska Villan något nervös, men mest förväntansfull. De drygt tio barnen verkade dock lagom nervöst berörda och började genast fråga en massa frågor kring vad vi skulle göra och vem jag var. Vi satte oss i pysselrummet på övervåningen och började prata kring rådhuset. Jag visade bilder av platsen, och alla kände igen sig. Dessutom nämnde barnen platser runt torget såsom Halvars glass, Apoteket och lekparken. Rådhuset nämndes också.

Den där trappen
leder upp
till det gamla
fängelset!

Det är ju där
man köper
glass!

Ibland
handlar vi
mat där.

Ibland går vi
och äter på
restaurangen där.

Vad vi brukar göra
där? Bara gå runt
tror jag.

Eller så brukar
vi bara gå
igenom där.

Vi köper glass
och sen går vi
till lekparken
och leker.

Man kan fika
där!

Någon råkade nämna en plats i Motala som de brukar gå till när de köpt glass .

Det är en stor leksaksdrake
som man kan klättra på. Den är
jättekul!

Tänk om det fanns en sådan
på torget. Kanske en stor
känguru!

Ja! Med en ficka på magen
som man kan klättra ner i.

Och så går den ner i en
tunnel!

Och i tunneln kan man
trycka på en massa knappar
med olika ljud.

Något som också kom på tal var den välkända Nostalgiافتon
som tar plats i staden varje onsdag på sommaren. Då samlas
veteranbilar i stadens parker och lockar till sig tusentals åskådare
som fikar, äter och strosar omkring.

Då kommer det
raggarbilar! Det är
JÄTTEKUL!

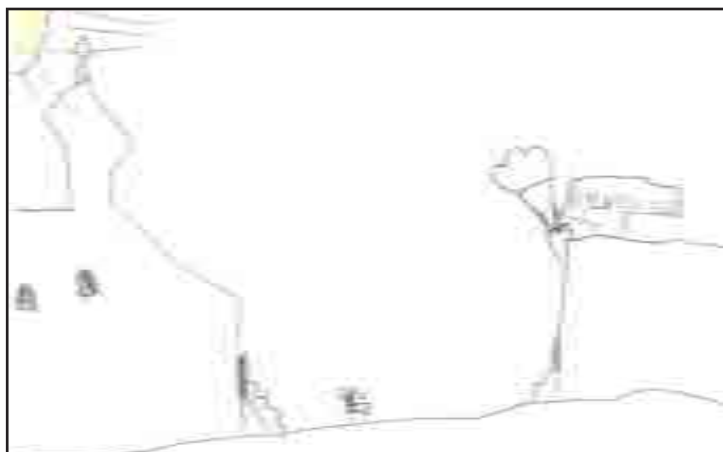
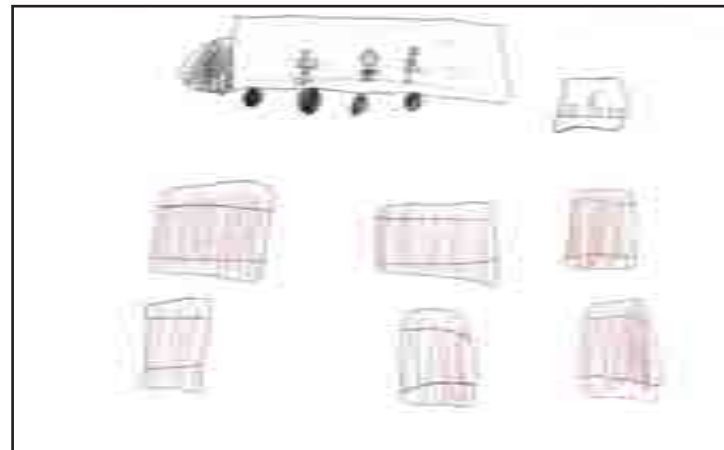
Vi äter pizza i
hamnparken och
tittar på bilarna.

När vi hade pratat och diskuterat kring torget, som de var
välbekanta med bad jag dem att rita teckningar av vad de tycker
om och brukade göra där (bilaga 1). De flesta barnen ritade för
brinnande livet, andra var mer noggranna. Till slut blev det
nästan 20 teckningar. Klart överlägset blev glassätandet.

Diskussionerna fortsatte under ritandet, och när
någon flicka nämnde Sommarknäppen kom någon annan på
Medeltidsmarknaden.

De där spelen de
har då är roliga.
Man får gissa
vilket hål musen
springer in i!

Lastbilar på
torget brukar de
ha. Och så spelar
de musik. En bar
finns där också!

Dag 2

11 oktober

När jag kom till fritidset var alla barn ute och redo att ge sig av. Alla kände igen mig, och det kom genast fram två flickor som ville hålla mig i handen i ledet. Tillsammans gick vi ner mot rådhus torget. Barnen visade vägen. De var väl medvetna om hur man tog sig dit. Väl nere på torget stannade vi till vid Halvars Glass. Utefter de platser barnen nämnt på tisdagen, hade jag konstruerat en enkel karta över torget och dess omgivningar. Jag hade dessutom lagt till en plats "den hemliga trädgården". Alla barn fick varsin karta som vi sedan tittade på och gick efter. Barnen förstod snabbt kartan och vi besökte alla platser på den.

Lekparken

Vi hann bara komma till entrén på den övre hamnparken. Sedan sprang barnen mot lekplatsen glada och exalterade. De fick leka i 15-20 minuter.

Biltrafiken

Vi diskuterade lite kring biltrafiken kring torget.

- Den är mest jobbig. En kompis till mig höll på att bli påkörd här en gång.
- De är mest jobbiga. De låter så mycket och så kommer det en massa avgaser.

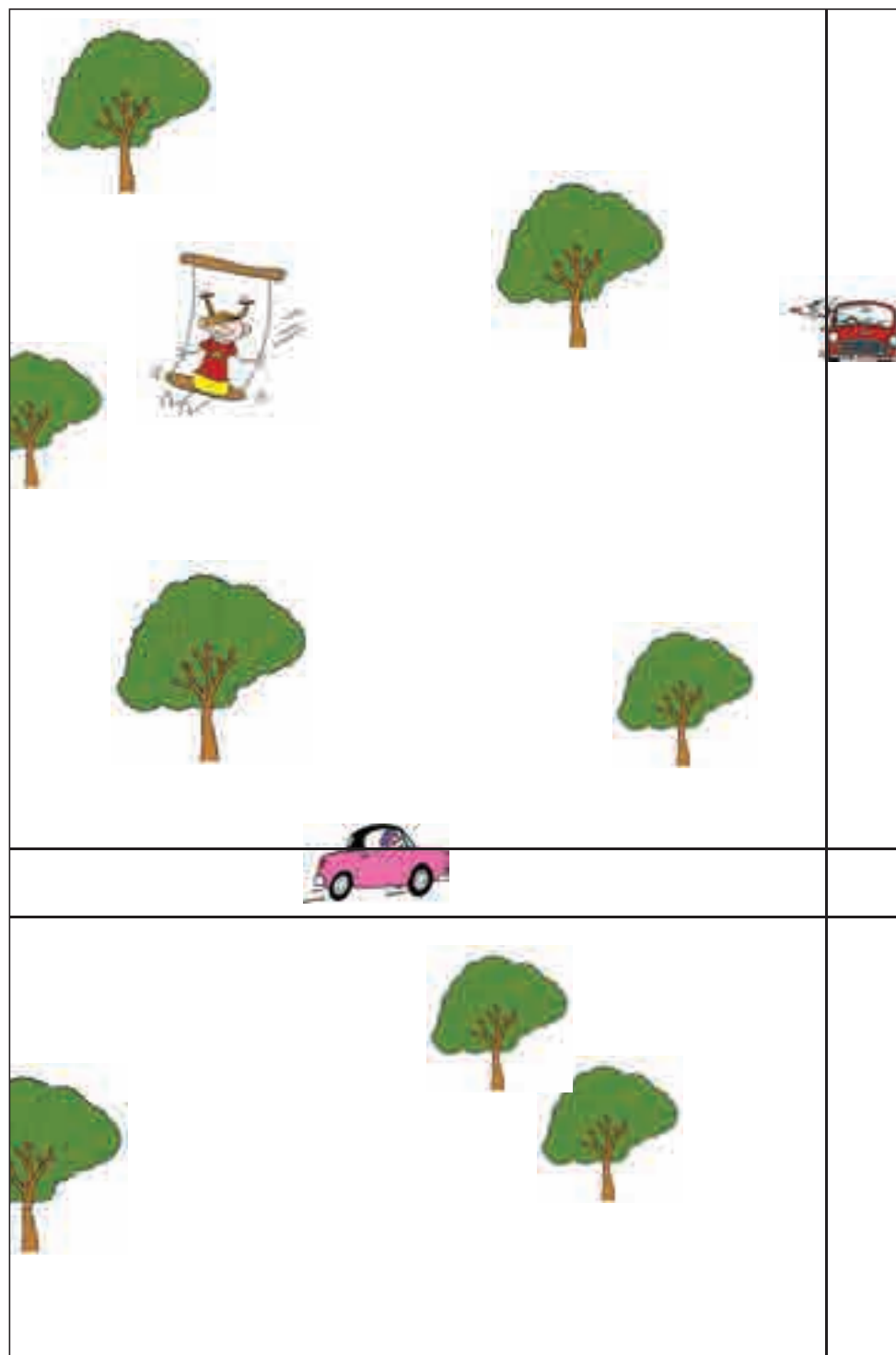
Rådhuset

Vid rådhuset sprang barnen direkt upp för trappan och började klänga på räcket.

- Här brukar vi sätta oss och äta glass.
- Här har det varit fängelse!
- Och rådhus. Det är där man bestämmer om lagar och sånt.
- Det brukar vara en julgran här framför.
- Och lucia som sjunger.

Konsum

- Här kan man handla lite mat. Men bara lite, annars åker man till Mima eller Östenssons. Det är mer rejält!
- Hit går man och köper godis!

Hemlig trädgård

Apoteket

Konsum

Halvars
glass

Hemlig trädgård

Den hemliga trädgården är egentligen en gräsmatta med ett fåtal träd bakom Apoteket. Dock används den inte till något idag, därför är det få som känner till den. Faktum var att det bara var tre barn som visste om platsen. En av flickorna hade varit här flera gånger och lekt:

- Vi sprang runt bland buskarna!

De andra barnen började genast fantisera om vad som skulle kunna finnas där:

- Ett tivoli!

- En lekpark med en lååång rutschkana.

Man märkte att barnen trivdes här. De tyckte om att upptäcka en ny plats och just att den var lite hemlig var extra spännande. De fascinerades av väffelstugan, en tom kaninbur, en gammal trappa samt ett litet lusthus där kungen hängde på bild. Detta var en KUL plats!

Apoteket

- Vi går hit för att köpa mediciner. Och tandkräm.

- Här kan man köpa vitaminer.

- Mamma har diabetes och brukar köpa sprutor här.

Halvars glass

- Hit går man och köper glass!

- Vi brukar köpa glass och sätta oss någonstans och äta den. Vid lekparken eller på torget. Inte så ofta på uteserveringen.

- På torget är det härligt att sitta för där är det SOL!

Barnens kartor

Efter vårt besök på rådhusstorget under dag 2 fick barnen rita kartor över vad de skulle vilja att det fanns på torget. De fick rita varsin karta som illustrerade vintertid (bilaga 3) och en som illustrerade sommartid (bilaga 2). Idéerna var många och fantasirika.

Barnens illustrationer beskrivs nedan.

Vinter

Ljusspel i hamnparken

Klätterställning med rutsckana

Isbana

Lustiga huset

Lykta av snö

Snöbollskrig

Snögubbe

Klättervägg

Känguru med grotta

En sal

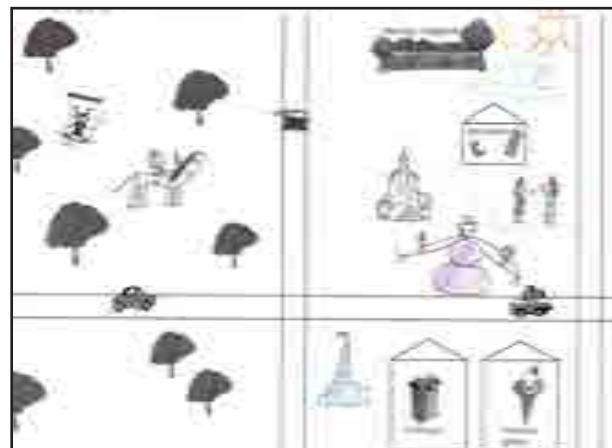
Bandy/hockey-bana

Häst att rida på

Snögubbe med långa armar som man kan klättra på

Hus där man kan trycka på knappar och bestämma årstid

Julgran (en julgransgifestival)

Fängelse

Sommar

Vattenrutschkana

Hoppborg

Klätterställning med rutschkana

Spökhuss

Laserdome

Fängelse

Statyer i hamparken

Busfabriken

Leksaksslott

Känguru med tunnel och knappar

Godisaffär

Fotbollsplan

Fik

Lekpark

En liten sjö med en massa blommor runt på torget

Växter och blommor

Sittplatser

Stenlandskap

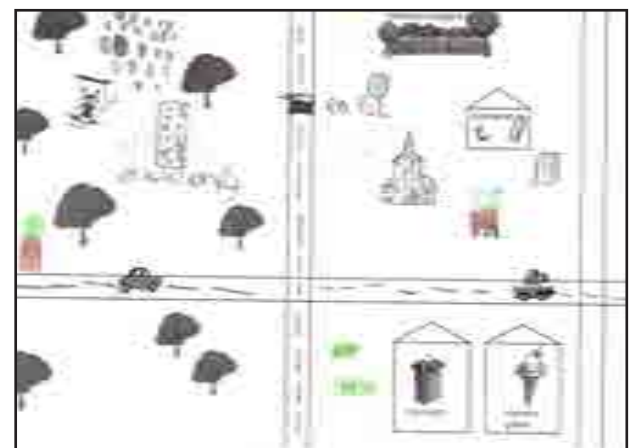
Pool

Marknad

Karusell

Drickstånd

Vatten som sprutar

: samtal

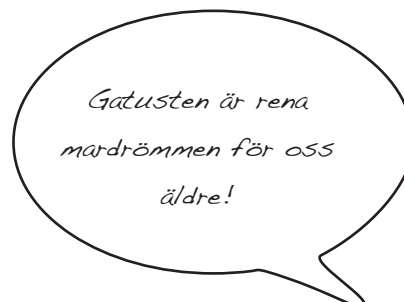
Samtal med invånarna

Enligt Trost (2010, s. 95) är den bästa metoden att intervjua genom att ställa enkla och raka frågor som är sammansatta i en förberedd intervjuguide. Frågorna ska syfta till att svara på vad man egentligen vill ha reda på och därför vara tydliga för både dig själv och den som intervjuas. Trost (2010, s. 96) understryker även att en fråga ska innehålla en förfågan och inte två. Risken finns nämligen att den intervjuade glömmer bort den ena. Då är det bättre att ställa dem som två frågor. Något annat han påpekar är att frågor med ”varför?” bör undvikas. Detta eftersom ”varför?” lätt kan uppfattas som ett ifrågasättande av ett beteende eller en åsikt, vilket ur intervjusynpunkt är helt ointressant (Trost, 2010:103).

Att intervjua Vadstenas invånare och låta de som brukar torget få göra sin röst hörd kändes viktigt. Därför annonserades det som ett event under rubriken ”Vadstena tycker” i såväl lokaltidning som i digital media. Jag satte även upp affischer på anslagstavlor runt omkring i staden.

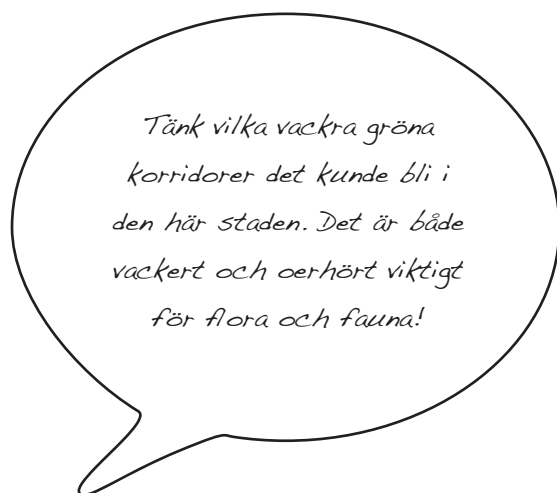
19 oktober

Klockan 16-18 fick Vadstenas invånare möjlighet att framföra sina åsikter och tankar kring mitt arbete. Jag hade placerat mig strategiskt utanför ingången till Konsum, och trots regnet var människor på plats redan innan vi hade hunnit få upp allt material. En äldre kvinna höjde genast sin röst och frågade mig aggressivt vad jag hade tänkt göra? Varför man inte kunde använda pengarna till något bättre? Att asfalten minsann var bra ur tillgänglighetssynpunkt.

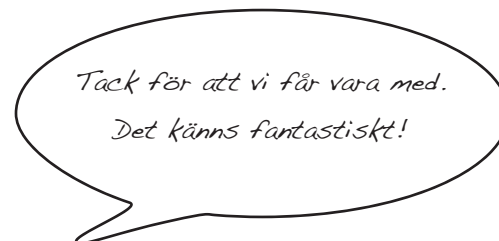
Jag lyssnade diplomatiskt till vad hon hade att säga och sedan förklarade jag min ståndpunkt. Att pengar i en kommunal organisation är uppdelat inom olika organ. Att det inte fungerar att flytta pengar från ett organ till ett annat. Att utemiljön är viktig ur fler aspekter än bara det estetiska. Att det var viktigt

och bra att hon framförde sina åsikter, att jag lyssnade. Efter en kort diskussion förstod hon att jag inte var där som hennes eller invånarnas fiende som skulle förändra deras kära torg helt utan att lyssna på dem. Att jag förstod att det var deras torg. Efter en liten stund hade jag vunnit hennes respekt och istället för att fokusera på vad som var dåligt lade hon fram förslag på vad som kunde utvecklas.

Under de två timmar som jag stod på plats kom det fram flertalet människor som ville framföra sina åsikter. Många underströk även sin glädje över att jag bjudit in invånarna själva i processen av gestaltningen.

Något som gjorde mig mycket överraskad och glad var allas inställning. Deras engagemang över staden. Glädjen över att få vara med och bestämma.

Intresset för mitt arbete går inte att ta miste på. Den lokala tidningen var återigen på plats för att intervjua mig och uppmärksamma mitt arbetssätt. Det glädjer mig samtidigt som det skrämmer mig. Hur kan en sådan enkel grej som att jag sätter upp ett bord utanför Konsum under två timmar en fredagseftermiddag göra människor så glada? Hur kan detta arbetssätt inte vara en självklarhet lika naturlig som att göra inmätningar av höjder i marken? Det är inte svårt. Det tar inte mycket tid. Det ger oerhört mycket för min tankeprocess. Det verkar ge invånarna självkänsla på ett sätt som gör att de känner sig som en del av sin egen stad.

Medleåldern på de flesta som kom fram var 60+, vilket dock speglar lite problemet Vadstena står inför som stad. En stor del av befolkningen är i eller närmar sig pensionsåldern. Barnen och de unga blir färre. Detta är något jag tagit i beaktande i min arbetsprocess där jag vägt barnens röst högt och viktig. Det var inte en tillfällighet att det just var en grupp på ett fritids med 7-8 åringar som valdes ut till workshopen. De behövs. Deras röster behövs. Deras åsikter och idéer behövs. Speciellt i Vadstena.

På nästa sida visas affischen som jag annonserade med, samt de åsikter som kom fram under eftermiddagen.

Det var synd att lönnarna framför Apoteket försvann. De var så fina!

Fasta bänkar skulle vara trevligt.

*Mycket är uppodlat kring Vadstena. Därför måste
grönstrukturen få finnas i Vadstena stad både för
människorna som för flora/fauna.*

*I Helsingør har de ordnat fina parkeringar.
Svenska Århus har ett fint torg. Där samsas
biltrafiken med gångtrafikanterna jättebra.
Parkeringarna är korttids och tillåtna att
stanna på i 10-15 minuter.*

*Mer ljus. Belysning
är viktigt!*

Träd i vackra Vadstena.

VAD HÄNDER PÅ RÅDHUSTORGET?

Rabatter!

Långt levande träd.

FREDAGEN 19 OKTOBER KL. 16.00 - 18.00
PÅ RÅDHUSTORGET

ALLA GES MÖJLIGHET ATT DELA MED SIG OCH GE SIN BILD AV RÅDHUSTORGET.
VAD ÄR BRA? VAD ÄR DÅLIGT? VAD BORDE FINNAS?
DIN STAD. DITT LIV. VAR MED OCH PÅVERKA.

*Bilarna är ett problem.
Man känner sig rädd.*

*Det är ett under
att inget barn eller
någon gammal
blivit påkörd än.*

ANNA BENGSSON
LANDSKAPSARKITEKT

www.vadstenaradhustorg.blogspot.se

telefon 0703755290

anna.marta.bengtsson@gmail.com

*Tänk om man kunde fylla sin flaska vatten
mitt på torget istället för att gå in och köpa.*

*En allmän cykelpump
hade varit fantastiskt!*

Lätt framkomlighet, gamla människor ramlar och slår sig hela tiden.

Framkomligheten är bra idag. Lägg inte gatusten!

*Jag saknar en plats där alla
åldrar kan samlas och umgås.*

Mer grönt på torget. Gärna lönn och syrenträd.

Näringsidkare och verksamhetsinnehavare

Det finns flera metoder att inleda en intervju på. Ett sätt är att be den intervjuade personen att skriva ner olika attribut eller objekt som han eller hon kopplar till ämnet. Därefter får personen placera ut attributen eller objekten för att visa hur de förhåller sig till varandra på ett vitt pappersark. Därefter får den intervjuade möjlighet att förklara vad de olika attributen eller objekten symboliserar och innebär. På så sätt skapas en mental karta över hur personen ser på ämnet (Trost, 2010, s. 84-85). Trost (2004, s. 85) menar att detta är en mycket användbar metod eftersom den intervjuade själv får möjlighet att tänka över uppmaningen samt vad den innebär personligen. Dessutom skapas ett naturligt intresse hos den intervjuade att utveckla innebörden av uppgiften.

handla mat

café

soligt!

promenad

bra wifi

Ett antal intervjuer gjordes på plats. Köpmännen i anknytning till rådhusområdet intervjuades i den mån de var anträffbara.

Genom att utgå från ämnet rådhusområdet fick de intervjuade således möjlighet att visa mig deras uppfattning om området. Anledningen till att jag valde att använda mig av denna metod var att jag ville undvika att intervjuerna fastnade vid ett fokusämne.

De intervjuade bads således att skriva ner lappar med fem olika attribut/objekt (eller fler) som de tyckte representerade rådhusområdet för dem. Därefter fick de placera ut dem på ett vitt pappersark för att visa hur de förhöll sig till varandra. Samtidigt som de placerade ut dem fick de berätta innebörden av de olika attributen/objekten. Enligt Trost (2010, s.85) är det viktigt att lapparna är flyttbara, så att de intervjuade har möjlighet att flytta och ändra på dem om de vill. Det är även viktigt att understryka att det är de intervjuade själva som bestämmer vad de anser ingår i rådhusområdet. Tolkningen av attributen var således fria och kunde vara såväl rådhuset som sol eller luciatåg.

Därefter följde en intervju med frågor som syftade till att få fram vad de intervjuade ville se och använda rådhusområdet till i framtiden.

15 oktober 2012

På förmiddagen gav jag mig ut för att samla in åsikter och tankar från köpmännen i staden. Efter över 3 timmar hade jag endast hunnit besöka tre butiker – Svenska spetsar, inredningsbutiken Signerat samt delikatessbutiken Stig in. Dessutom var det bara kvinnan i butiken Svenska Spetsar som motvilligt ställde upp på min "mental-mapping-metod" som Trost förespråkade i sin bok. Alla verkade känna sig obekväma i situationen med "mental-mapping" och jag fick inte ut vad jag från början hade hoppats på. Besöken var innehållsrika, men tog väldigt lång tid. Samtalen drog ut på tiden, något som för mig blev extremt tidskrävande och ineffektivt. Därför har jag bestämt mig för att ändra mitt tillvägagångssätt lite. Istället kommer jag skapa en enkät med frågor som berör de frågor jag vill få svar på. Enkäterna kommer delas ut och samlas in vid ett senare tillfälle. På så sätt får köpmännen tid i lugn och ro att fundera och reflektera.

Guide på Vadstena stadsmuseum

Per Jonsson är aktiv i Vadstena guideförening och kontaktade mig för ett möte. Han hade många tankar kring innerstaden och i synnerhet rådhusstorget, och vill gärna träffas för att diskutera detta. Vi bestämde oss för att ses på Vadstena stadsmuseum som guideföreningen har hand om. Det gav mig ett ypperligt tillfälle att få en personlig guidning på museet samt möjlighet att ställa frågor som berörde Vadstena och torgets historia.

11 december

Jag hade besökt museet 14 år tidigare och mina minnen från det var att det var mörkt, gammalt och spindelväv överallt.

Per började med att visa mig runt, och det visade sig att de hade rustat upp lokalerna ordentligt. Utställningen var omgjord och det var mycket lättare att skapa sig en överskådlig bild av materialet än vad jag kom ihåg att det hade varit tidigare. Han berättade att de hade öppet dagligen från midsommar - mitten på augusti. Uppskattningsvis kom det 50-100 besökare per dag, något som hade ökat sedan tidigare eftersom man helt tagit bort entréavgiften. Lokalerna var ursprungligen ett guldsmedsgille, något de försökt bevara uttrycket av när de restaurerade.

Förrutom utställningen i museet förklarade Per att det fanns en önskan om att museet skulle vara utgångspunkt för de stadsvandringar guideföreningen höll i. Det skulle i min mening förstärka rådhusstorget ytterligare som stadens mittpunkt och därför vara av vikt ur flera aspekter. Per berättade också att stadsmuseet haft kontakt med Gottfrid Larsson stiftelsen och diskuterat en eventuell utställning av de statyer som stiftelsen innehar. Genom att placera dem i anknytning till stadsmuseet skulle fler människor kunna ta del av dem och den kulturskatt de utgör.

Per nämnde även att planer fanns på att hålla en så kallad "kyndelsmarknad" i februari. Han menade att arrangemang bör vara utspridda på hela året och inte endast koncentreras till sommarmånaderna.

: enkätundersökning

I min enkätundersökning delades frågeformulär (bilaga 3) ut till verksamheter i innerstaden. De flesta delades ut för hand, då jag personligen gick in i butiken/restaurangen, presenterade mig och mitt arbete samt förklarade varför deras åsikter var viktiga för mig att ta del utav. För det mesta bemöttes jag positivt där verksamhetsinnehavarna gladdes åt att jag lät dem vara med i min arbetsprocess. Vissa var väldigt engagerade och pratade på i timmar, medan andra som inte vara bosatta i Vadstena visade måttligt engagemang. Av 39 utdelade formulär fick jag tillbaka 20 (bilaga 4). 5 verksamheter valde att inte delta, främst på grund av att de inte bodde i Vadstena och därför inte kände sig berörda. 14 verksamheter svarade inte.

Enkäten bestod av fem frågor. Det efterfrågades hur ofta de besökte torget, men eftersom majoriteten besökte det dagligen fanns ingen skillnad att utläsa på den punkten. Dessutom frågades efter ålder och kön, vilket inte verkade utgöra något sammanhang kring svaren på frågorna.

Jag har sammanställt de svar jag fått på de olika frågorna och kommer redovisa dem utefter varje fråga.

18 oktober

Jag gav mig ut runt lunch för att dela ut enkäter till alla köpmän längs med Storgatan. Nästan fyra timmar senare hade alla fått ett besök av mig och varsin enkät. I princip alla butiker var glada och positiva. De visade uppskattning över att jag engagerat mig i frågan, men många påpekade även att de gärna ville se förändring på Stora Torget och Storgatan. Jag underströk att jag även tittade på de ytorna i mitt arbete eftersom de är så tydligt kopplade till rådhusorget.

1. Vad anser du FUNGERAR med Rådhusorget?

Det absolut populäraste med torget verkar vara uteserveringarna. Dessutom nämns att de arrangemang som anordnas på torget är mycket uppskattade. Många nämner även att det är bra att det finns parkeringar.

2. Vad anser du INTE FUNGERAR med Rådhusorget?

Många är oroade över biltrafiken och att det är förvirrande som bilförare hur man ska köra. Man nämner även att det ibland känns obehagligt och osäkert att som gångtrafikant vistas där. Dessutom menar flera att det är för mörkt på platsen men att ljusinstallationer skulle höja platsens värde markant. Man efterlyser även fler sittplatser, vegetation och någon typ av vattenspiel. Någon vill ha fler parkeringar. Många klagar även på att Konsums fasad förstör.

3. Vad tycker du om biltrafiken kring torget?

Svaren här skiljer sig en del. Vissa vill att biltrafiken ska bort helt och andra anser den absolut nödvändig. Dock kan man se ett tydligt mönster, där de flesta nämner att den borde

försvinna eller minska kring sommarmånaderna. Den främsta anledningen är att deras närvaro förstör för uteserveringarna och att man *“inte vill sitta och äta mat i avgaser”*. Det vanligaste attributet som biltrafiken beskrivs med är att det känns rörigt. Argument som används för biltrafik är framförallt att det måste gå att ta sig till och parkera utanför apoteket. Även färdtjänst och varutransporter nämns som viktiga ur framkomlighetssynpunkt.

4. Hur tycker du storgatan kopplar ihop centrum (torgen och rödtornet)? Hur kan det förändras?

Man efterlyser en röd tråd som genomsyrar storgatan i form av beläggning och belysning. Den belysning som finns är dålig. Men framförallt har man noterat att besökare tror att storgatan tar slut vid stora torget. Rödtornet är inte alls sammankopplat med resten av centrum, trots att det ligger vid storgatan. Flera har lämnat denna fråga öppen och inte skrivit någonting.

5. Hur tycker du kulturlivet är sammankopplat med centrum? Hur kan det förändras?

Flera tycker att kulturlivet och näringslivet borde kunna sammanstråla på ett bättre sätt. En permanent scen där det kan ske konserter, politiska framträdanden med mera efterlyses. Dessutom tycker flera att de lokala konstnärerna i staden bör lyftas fram på ett sätt där de kan vara med och ta fram utsmyckningar för staden. Flera verkar dock lite *“trötta”* på tjtatet om kultur, och tycker istället att det bör fokuseras på andra saker som Vadstena har att erbjuda. Flera har lämnat denna fråga öppen och inte skrivit någonting.

24 oktober

Vad jag kunde urskilja i enkäterna var åsikterna kring det mesta relativt desamma. Man tyckte framförallt att storgatan, torgen och rödtornet utgör centrum, men är dåligt sammankopplade. Många påpekade att centrum verkar sluta vid stora torget, trots att det egentligen geografiskt sett är mitten på centrum. Det efterlystes även utsmyckningar såsom vegetation, planteringar, sittplatser, statyer och vattenspel. Dessutom fanns det mycket kritik över att belysningen är så pass dålig. Skiljaktigheter fanns kring biltrafikens vara eller icke vara. Dock fann jag en intressant faktor. Det verkar vara så att de som är positiva till biltrafiken framförallt är det för att de anser parkeringarna vara extremt viktiga. De som är negativt inställda till biltrafik i innerstaden fokuserar på bilarna i rörelse och att de utgör en fara för gångtrafikanterna. Min tanke har från början legat vid att skapa en tydlig gårdsgatuprincip på rådhusorget. En princip som jag tror skulle kombinera dessa två viljor på ett bra sätt. Möjlighet till parkering finns, samtidigt som faran med hög hastighet försvinner. Rådhusorget blir fortgångarnas plats, men biltrafikanter kan ta sig fram på fotgängarnas premisser.

: möten

VIVA-möte 1

VIVA är en ekonomisk förening som representerar det lokala näringslivet, handeln samt besöksnäringen i Vadstena. Under hösten 2012 har de anordnat möten där politiker samt föreläsare varit inbjudna i syfte att skapa diskussioner kring utveckling av handeln i staden.

11 oktober

Klockan 18.30 hade stadens köpmän, ett fåtal politiker samt ett antal intresserade samlats i rödtornet för att diskutera handelns framtid i Vadstena. Med glädje möttes jag av uppskattningsvis 80 engagerade Vadstenabor som verkade se fram emot initiativet i form av detta möte. Och människor var engagerade. Minst sagt. Vissa bittra och arga. Men de flesta var positiva och ville blicka framåt. Strunta i hur det hade varit. Hur dåligt samarbetet varit mellan olika instanser. Hur detta genererat i missförstånd och oförståelse. Nu skulle detta förändras!

Bättre och vackrare
belysning skulle
höja stadskärnan
under de mörka
timmarna på dygnet.

Vi måste skapa ett VI-
tänkande. Vi måste våga
dela med oss och stötta
varandra.

Fler
parkeringsplatser
är nödvändigt.

Ett bättre flöde
mellan stora
torget och
rödtornet måste
skapas. Idag känns
det halvdött där.

En förfining av
de båda torgen
och storgatan
är nödvändig!

Vadstenaborna ska inte
tvingas till att handla
100% lokalt. Det är
en upplevelse att åka
iväg och handla någon
annanstans. Däremot
kan Vadstena vara detta
utflyktsmålet för andra.
Det ska vara en upplevelse
att handla i Vadstena.

VIVA-möte 2

Under november månad hölls ännu ett samlat möte med representanter från näringslivet.

14 november

“ Kvällen började med en stadsvandring, där vi i olika grupper noterade och diskuterade positiva samt negativa aspekter med innerstaden. Efter stadsvandringen samlades vi i rödtornet och gick igenom vad de olika grupperna kommit fram till. Sedan följde en kort föreläsning av Christina Larsson från svensk handel och presentation av mitt arbete kring rådhusstorget. Jag berättade kort hur jag arbetade och vad det skulle mynna ut i. Publiken fick ställa frågor och dessutom visade jag upp den skalmodell jag byggt för att påvisa vilka ytor jag hade att arbeta med. Många blev förvånade över att rådhusstorget faktiskt var så stort som det är, och många förstod att en förbättring var nödvändig för att åstadkomma den potential som platsen har. ”

Det är så
mörkt överallt!

Vi behöver fler
barnfamiljer i
Vadstena. Hur
inkluderas barnen i
ditt gestaltande?

Lys upp
de vackra
husfasaderna.

Stora torget är
så tråkigt!

Vad stort
rådhusstorget
är! Det syns
inte idag.

Storgategruppen

Kommunen startade under hösten 2012 en grupp som de kallar storgategruppen. Syftet med gruppen är att samordna olika instanser från kommun och näringsliv och komma fram till ett konkret förslag hur en utveckling av Storgatan och dess omgivningar kan se ut. Jag blev tillfrågad att medverka för att observera gruppens arbete. Gruppen består av:

Thomas Nyström, stadsarkitekt

Dag Samuelsson, förvaltningsekonom

Håkan Moström, samhällsbyggnadschef

Mats Manfredsson, VIVA

Jenny Råsten, butiksägare

Fredrik Nilsson, restaurangägare

14 november

Vi samlades i Rødtornet på morgonen för att diskutera innerstadens framtida utveckling. Jenny kunde inte medverka, men annars var alla närvarande. Jag märkte snabbt av en viss frustration hos Mats och Fredrik då byråkratiska principer mer och mer stal vår mötestid utan att vi egentligen kom fram till något. När det var ca 20 minuter kvar av det nästan 2 h långa mötet blev det tid för allmän diskussion. Då var mötespapper och stadgar genomkörda. Men vi hade fortfarande inte kommit fram till något. Mats påpekade detta faktum nästan lite ursinnigt, och det bestämdes att det till nästa möte skulle finnas en tydligare och mer fokuserad strategi för att åstadkomma konkreta framsteg.

30 januari

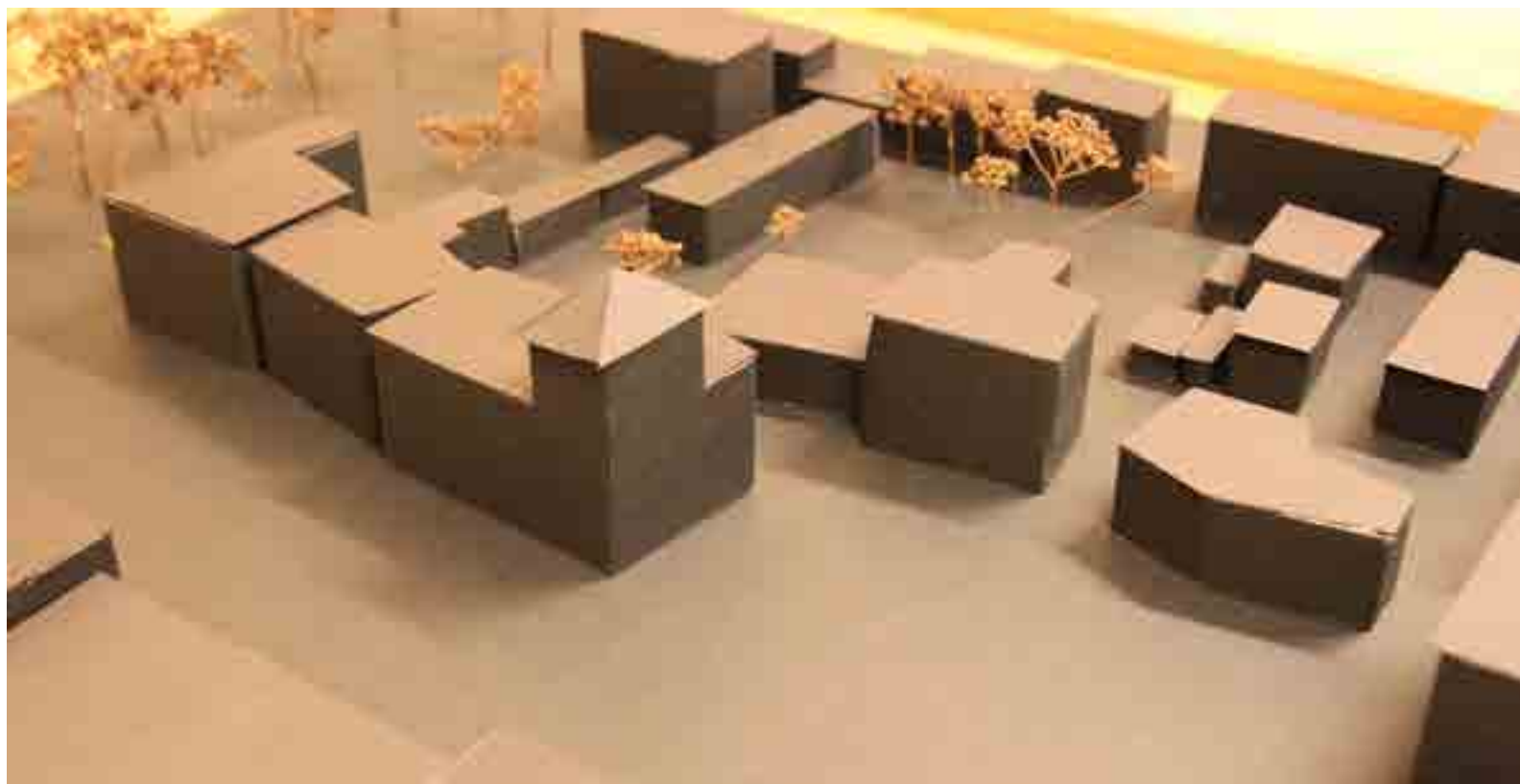
Jag hade kommit överens med Thomas att hålla en kort presentation av hur långt jag kommit i mitt arbete. Jag valde att visa några utvalda analyser, planer och perspektiv som kort visade min arbetsprocess, vad jag upptäckt samt hur detta kunde inkorporeras i en ny gestaltning av torget.

Responsen var mycket god och de frågor jag fick berörde till största del trafiklösningar och varutransporter.

rådhusstorgets volymer

: skalmodell

Rådhusstorget är en plats jag spenderat mycket tid på sedan jag var liten. Platsen innehåller en hel del information som den ser ut idag. Även icke-fysiska element formar platsen till vad den är, något som jag kände begränsade mig. För att skapa en förståelse för platsen och dess rumsligheter valde jag därför att bygga en skalmodell. Viktigt för utförandet var att den skulle vara tydlig, enkel och ren. Jag valde därför att bygga helt i svart, eftersom jag lätt läser in det vita som fasader av byggnader. Istället blev modellen ett instrument som visualiserade volymer på platsen och hur de kan skapa rumsligheter.

1
Den befintliga storgatan är bred och avlång. Husets fasader är relativt jämnhöga med undantag för Rådhusets torn. Hamnparken skymtas tydligt och känns nästan "vara på väg in". Rumsligheten är stor och ytan känns som en boulevard.

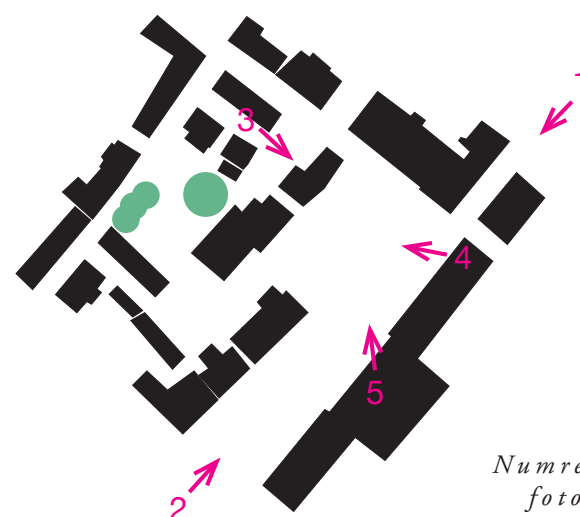
3
Det befintliga torget är tydligt kvadratisk i sin form och omgärdas av byggnader i varierande höjd och storlek.

4
Rådhuset är placerat centralt och tar mycket fokus på platsen tack vare sin placering, men även på grund av sitt iögonfallande torn.

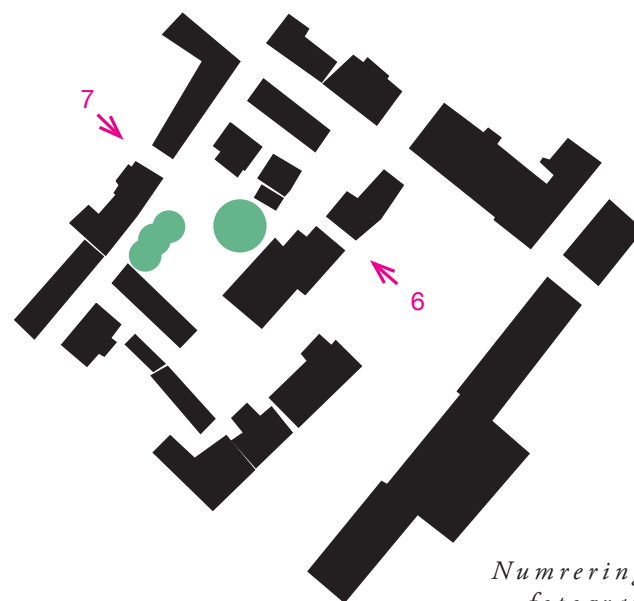
5
Den högsta och största byggnaden skapar en tydlig fond längs med torgets ena kant.

Numrering visar fotografiernas siktlinje.

Trädgården har en ingång från torget via en smal liten gränd. Den lilla skalan på gränden ger en föraning om vad som väntar.

Numrering visar fotografiernas siktlinje.

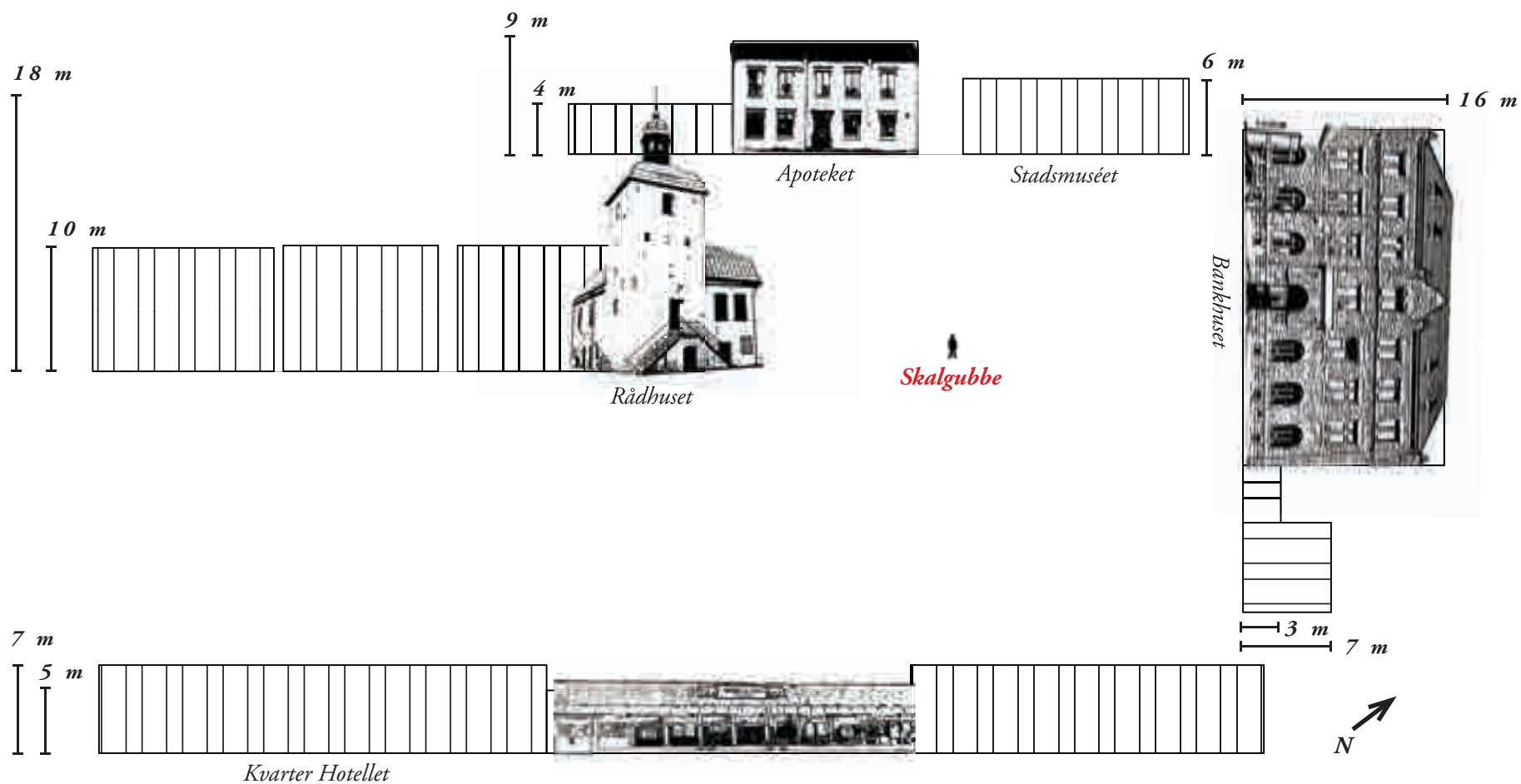

Trädgården består av två delar - den öppna trädgården och de pittoreska trähusen. Den öppna trädgården har en trädrad längs sjögatan samt ett fåtal utspridda.

: fasadhöjder

Fasaderna runt torget skapar höga väggar, speciellt i norr där sparbankhusets maffiga fasad birar till torgets karaktär. Generellt ramas torgytan in av fasader med varierande storlek och höjd - rådhuset, apoteket, stadsmuséet och bankhuset.

Stråket däremot följs av fasader i en jämn höjd på båda sidor. Dessutom ger den monotona och jämnhöga fasaden av kvarter Hotellet att rörelsen från gågatan fortsätter rakt fram utan eftertanke från fotgängaren.

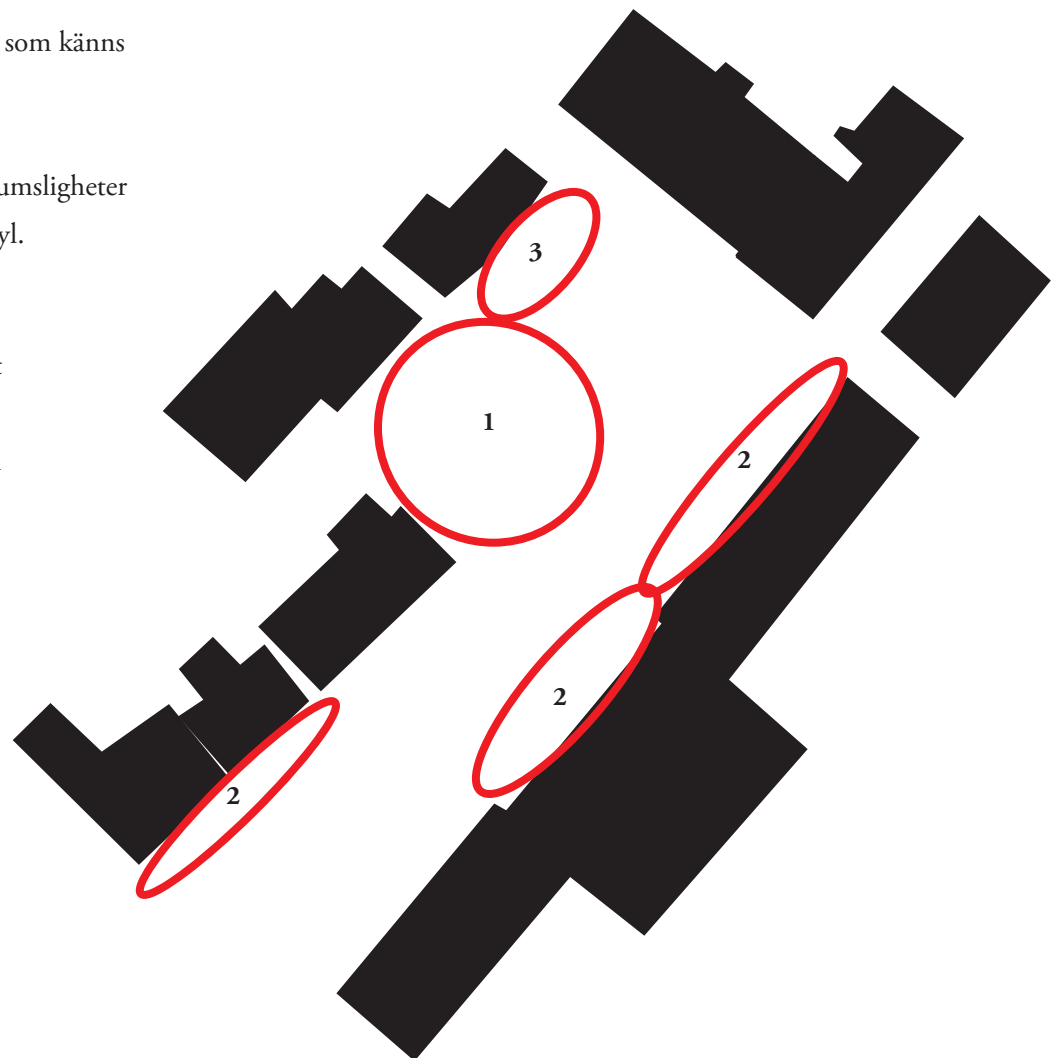
: befintliga rum

Idag präglas torget av biltrafik och dess tydliga rörelser. De rumsligheter som finns på torget idag är framförallt beroende av:

- byggnaders fasader
- biltrafikens barriärer

Det finns tre tydliga typer av rumsligheter på torget:

1. Det öppna torgrummet. En stor och öppen yta som känns ödslig framför rådhustrappan.
2. Färdytor. Längs med trottoarerna skapas vissa rumsligheter i färdrummet. Utmed dessa rum finns butiker o.dyl. lokaliserade.
3. Sittyta. Utmed stadsmuséet skapas ett attraktivt rum tack vare en fasad med mycket solljus under större delen av dagen. De utställda bänkarna är en populär plats att slå sig ner på.

: skisser

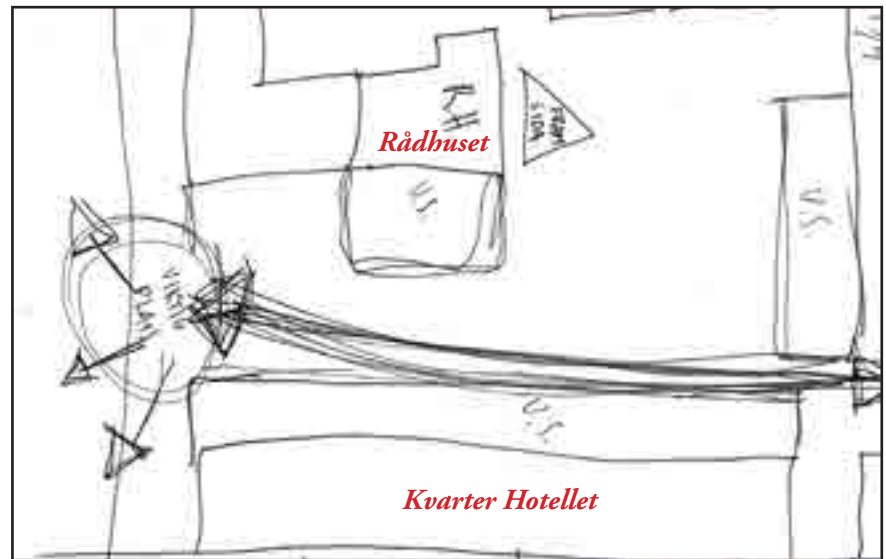
Under min utbildning har det understrukit vikten av att använda pennan och skisstekniken vid tankeprocesser. Det har inte undgått någon att många ser en sorg i hur datatekniken alltmer tar över den roll som pennan och skisspappret en gång hade.

Under de sista åren vid utbildningen har det blivit tydligare för mig vad pennan kan åstadkomma, där datorernas komplicerade funktion hämmar kreativiteten. I skissernas värld är det tillåtet att vara vidlyftig och generell i sitt tänk. Det är tillåtet att lyfta bort oviktiga detaljer och förenkla. På så sätt blir det också enklare att se potentiella förbättringar. Därför har skissprocessen varit ett viktigt instrument för mig under arbetets gång.

Skiss 1. Den första skissen av torget visar det befintliga torgets användning. Fasaden längs med kvarter Hotellet blockeras på sommaren av uteserveringar och dyl. Den starkaste rörelsen sker längs med den blockerade fasaden och skapar en viktig plats vid den befintliga trottoarens slut i sydväst.

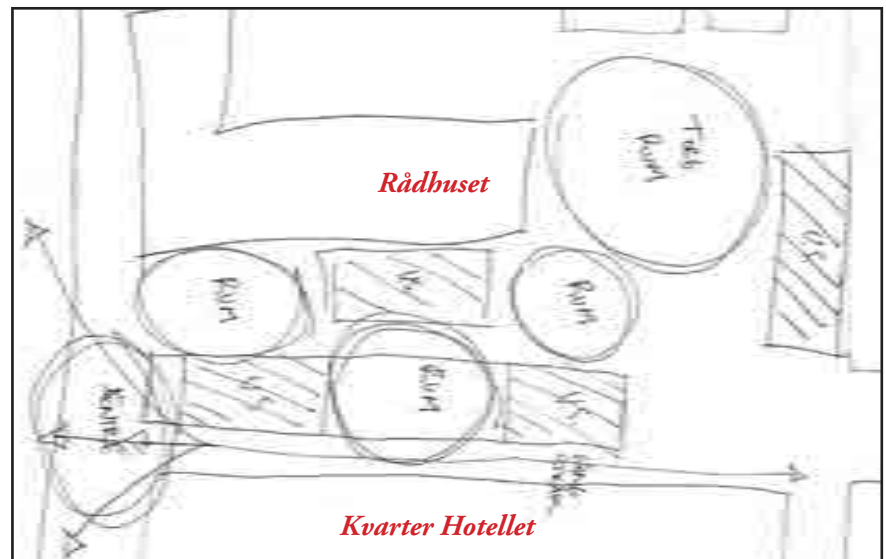
Trots att rådhusets framsida är karaktärsstark för platsen glöms den bort eftersom rörelsen är så snabb och stark.

Skiss 1.

Skiss 2. Jag försöker definiera rum längs med stråket. Med hjälp av uteserveringarnas ytor, som tas i anspråk på sommaren, kan rum skapas mellan dem. Den raka rörelsen längs med fasaden till kvarter Hotellet är fortfarande kvar. Entrén till torget ligger kvar vid den befintliga trottoarens slut i sydväst.

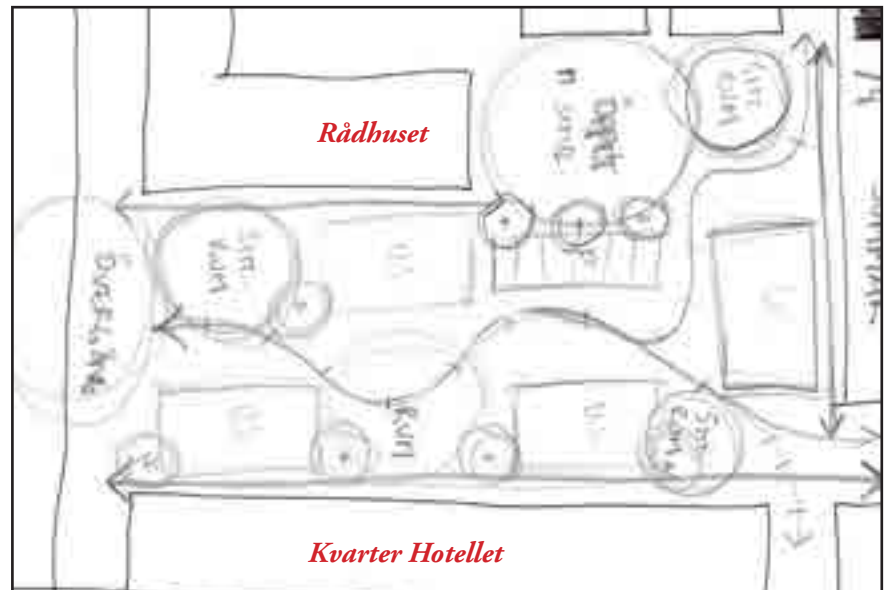
Torgrummet är fortfarande åsidosatt på grund av stråkets starka rörelsekaraktär.

Skiss 2. Sommarperspektiv.

Skiss 3. Kan stråket ändras från en rak rörelse längs med kvarter Hotellet, till att följa de rum som uteserveringarna skapar? Det är mycket fokus på stråket och torget glöms bort.

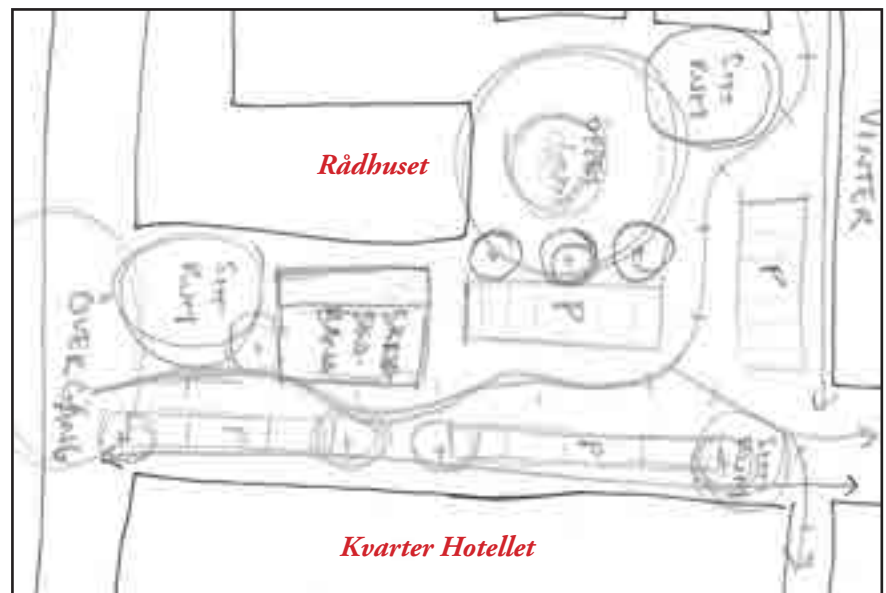
Den viktiga platsen i slutet av stråket definieras mer som en övergång till hamnparken.

Skiss 3. Sommarperspektiv.

Skiss 4. Efter att ha studerat stora torget i Visby inspireras jag av att försöka skapa säsongsbetonade platser. Uteserveringarna på sommaren ersätts av en annan funktion på vintern, till stor del parkeringar. Tanken om en isbana föds och blir en favorit som jag gärna vill få in på en plats där rådhuset skapar en fond åt skridskoåkarna.

Granen har sin självklara plats mitt på torget.

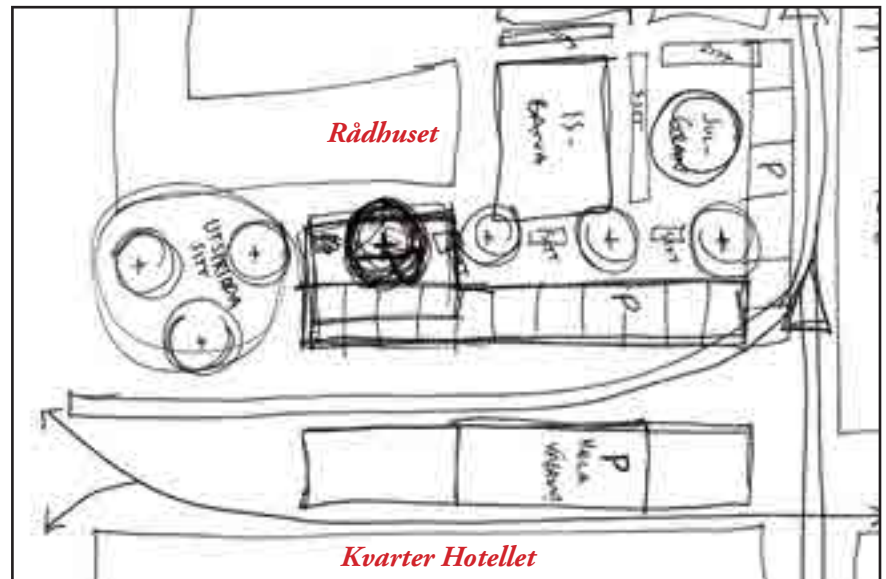
Skiss 4. Vinterperspektiv.

Skiss 5. Övergången till hamnparken i slutet av stråket blir en liten lund med träd och utspridda sittplatser. Att detta är en viktig plats är nu tydligt eftersom den kopplar centrum vidare ner mot hamnparken.

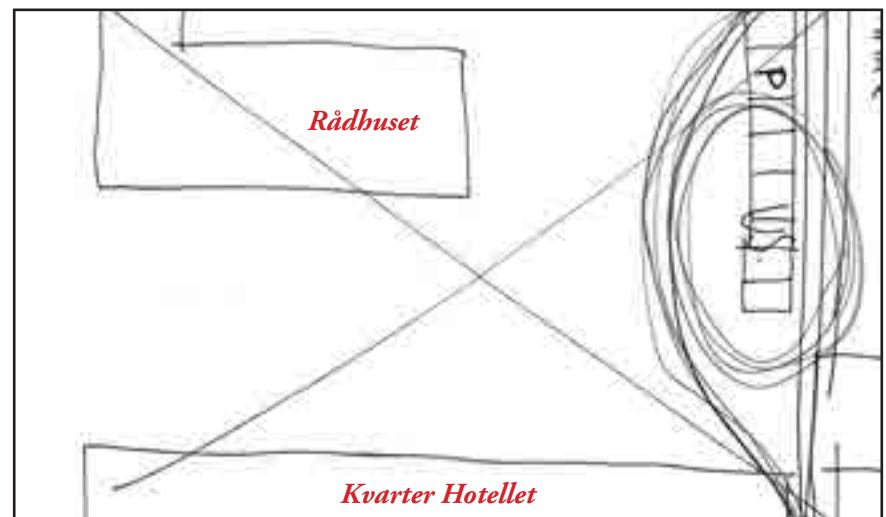
Jag provar att lägga isbanan framför rådhus-trappan. Dock inser jag snabbt att det är ett dåligt alternativ eftersom samma yta bör fungera som publikgolv när rådhus-trappan används som scen.

Jag testar att maximera antalet p-platser. Kan de fungera som en inramning till torget? Eller blir de element som förtydligar barriären mellan ståk och torg?

Skiss 6. I nästa skiss skulle jag översätta ovanstående vinterperspektiv till sommar. Jag skrotade idén om att maximera p-platser runt torget snabbt, vilket ledde till att jag inte ens började skissa på ett sommaralternativ.

Skiss 5. Vinterperspektiv.

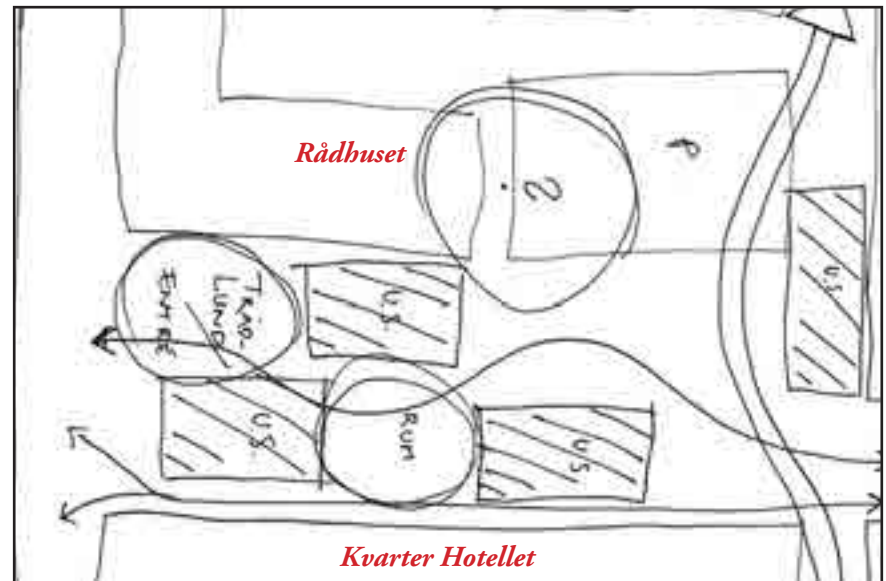

Skiss 6. Sommarperspektiv.

Skiss 7. Vad händer med torget och den centrala framsidan på rådhuset? Här upptäcker jag hur åsidosatt torget blivit till förmån för stråket.

Lunden i sydväst definieras numer som entré.

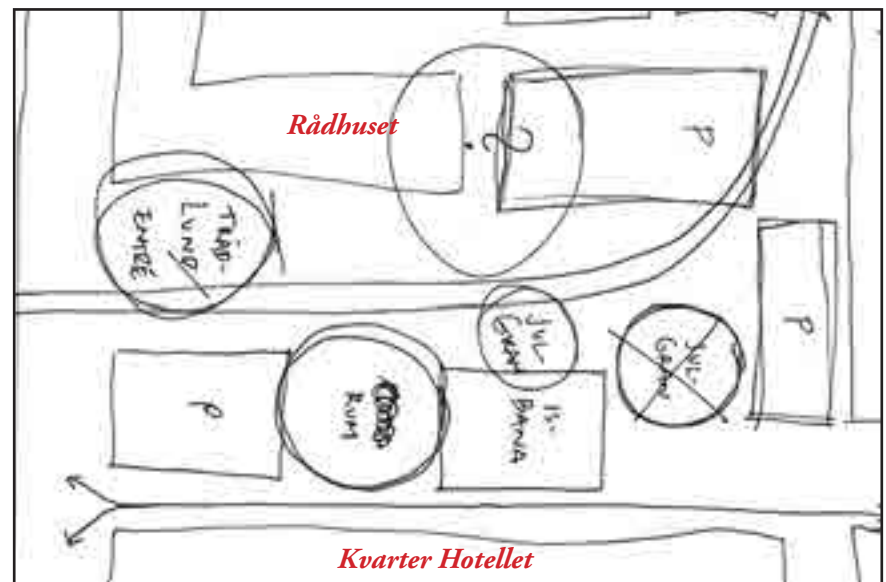
Om biltrafik måste finnas på torget, skulle huvudstråket för den kunna ändras mellan sommar och vinter?

Skiss 7. Sommarperspektiv.

Skiss 8. Isbanan flyttas omkring och har ingen självklar plats på torget. I den här skissen provar jag den på ytterligare en yta som på sommaren upptas av uteservering.

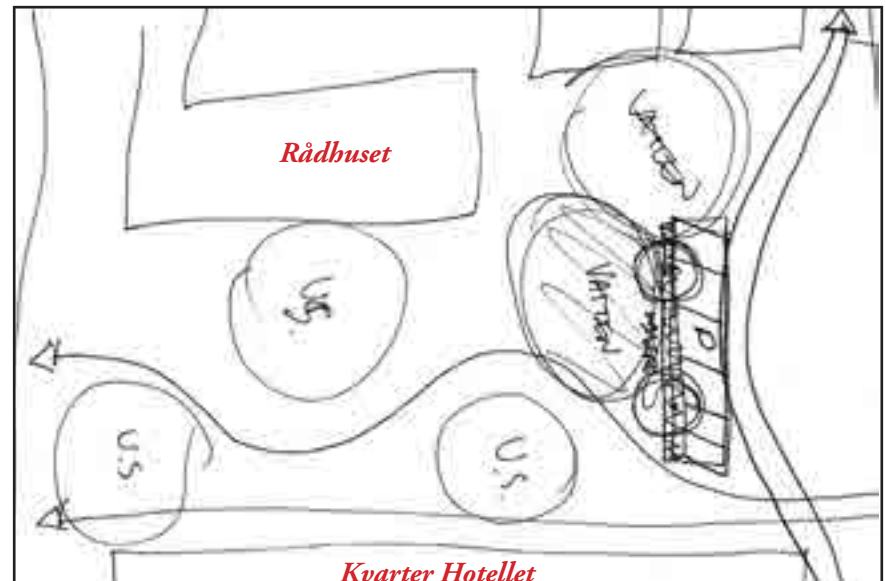
Kan julgranen flyttas från sin centrala plats på torget till en plats nära stråket och isbanan?

Skiss 8. Vinterperspektiv.

Skiss 9. Kan torgrummet förstärkas av en stor vattenspegel?

Uteserveringarnas ytor styr mina tankar kring hur sommarperspektivet ska se ut. Något som egentligen är naturligt och ofrånkomligt eftersom kommunen och invånarna anser dem vara heliga. Dessutom är de svåra att flytta på då de måste ligga i direkt anslutning till sina restauranger.

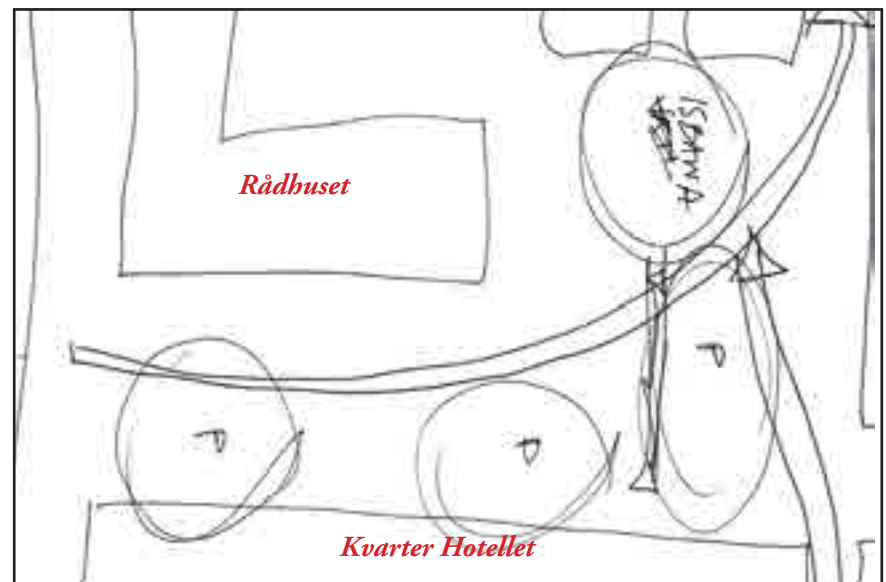

Skiss 9, Sommarperspektiv.

Skiss 10. En vattenspegel på torget kan på vintern göras om till isbana.

Precis som uteserveringarnas ytor styr mina tankar kring utformningen av sommarperspektivet, styrs vinterperspektivet av parkeringsytor. Dock försöker jag se ytorna mer som block, oavsett vad de innehåller.

Värt att notera är att stråket som från början gick längs med fasaden på kvareret Hotellet, alltmer har förflyttats mot rådhuset och mitten av rummet.

Skiss 10. Vinterperspektiv.

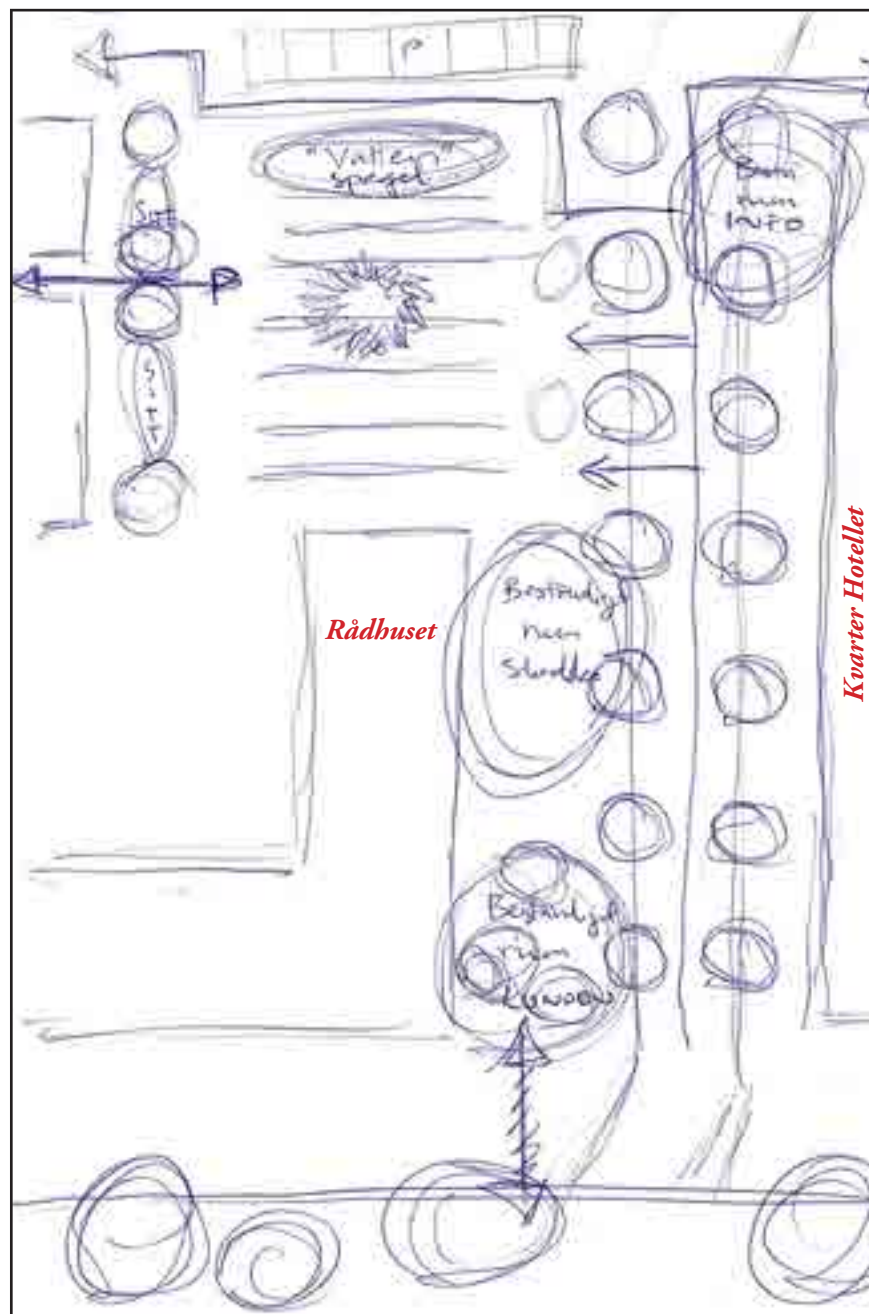
Skiss 11. stråket har tydligt flyttats in mot mitten av rummet mellan rådhuset och kvarter Hotellet. Med hjälp av en allé tydliggörs den. Ytorna där uteserveringar och parkeringar tidigare har rubricerats, beskrivs nu som beständiga. Det betyder att de alltid finns där men kan komma att ändra karaktär och funktion under året.

Skridskobanan har åter flyttats till sin ursprungliga plats intill rådhuset.

Tanken kring ett rum i nordöst föds, då denna plats ansluter torget till den befintliga affärs- och gågatan. Kanske kan det vara en bra plats för information till såväl turister som vadstenabor?

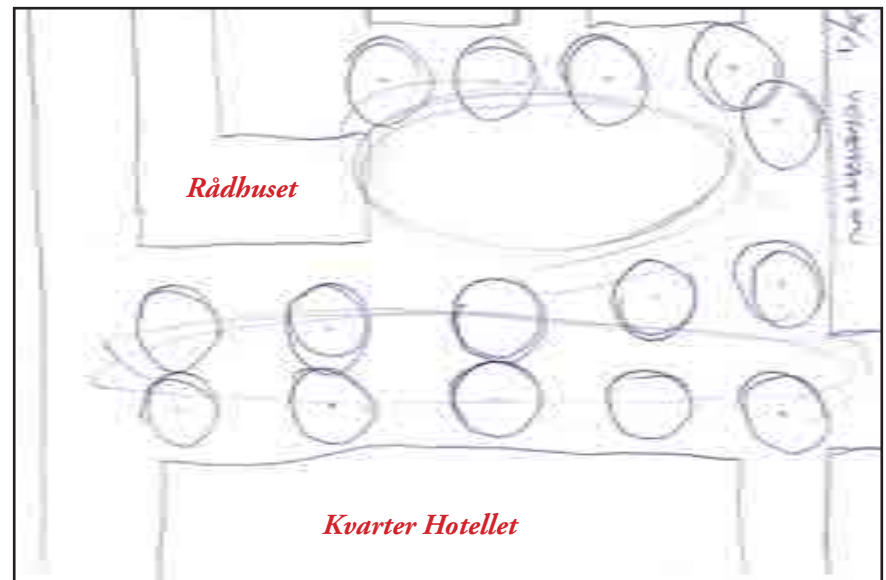
Vattenspegeln på torget minskas och placeras i den bakre delen av torget.

Vid den här tidpunkten upptäcker jag den lilla gränden i nordväst som leder in mot den oanvända apoteksgården.

Skiss 11.

Skiss 12. Trädrader definierar stråket tydligt. Dessutom använder jag samma metod för att tydliggöra torgrummet.

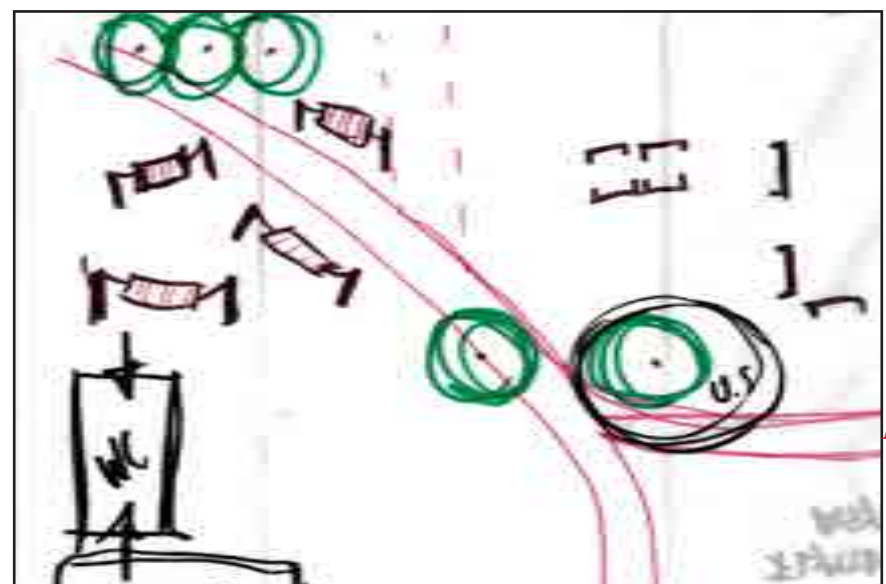
Skiss 12.

Skiss 13. Första skissen på apoteksgården som senare kommer att rubriceras som trädgården.

Det här ska vara en plats för avkoppling. Kanske kan det finnas publika hängmattor uppsatta på gräsmattan? Ett stråk från gränden, genom gräsmattan och bort mot hamnparken känns självklart.

*Hamn-
parken*

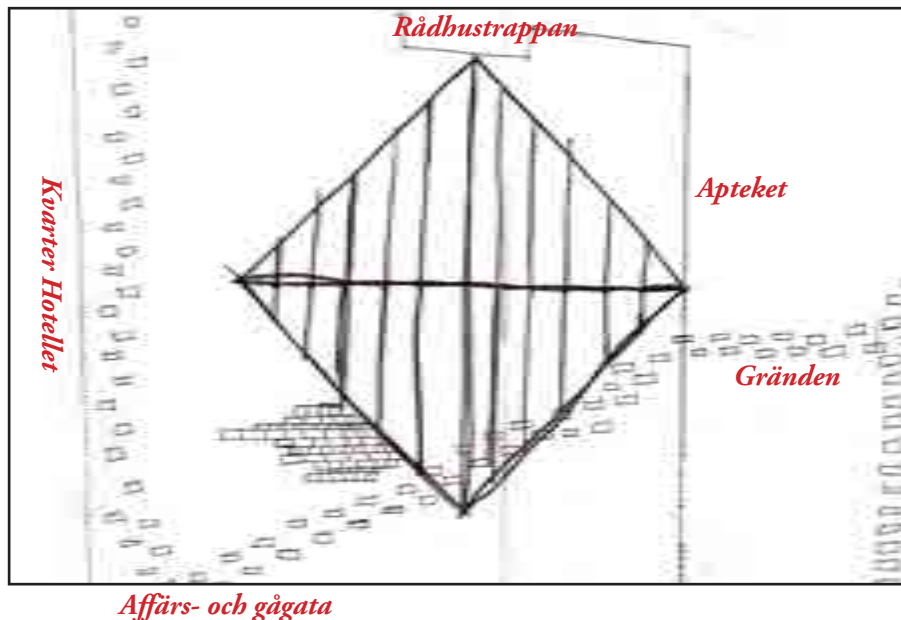
Bakgatan

Gränden

Skiss 13.

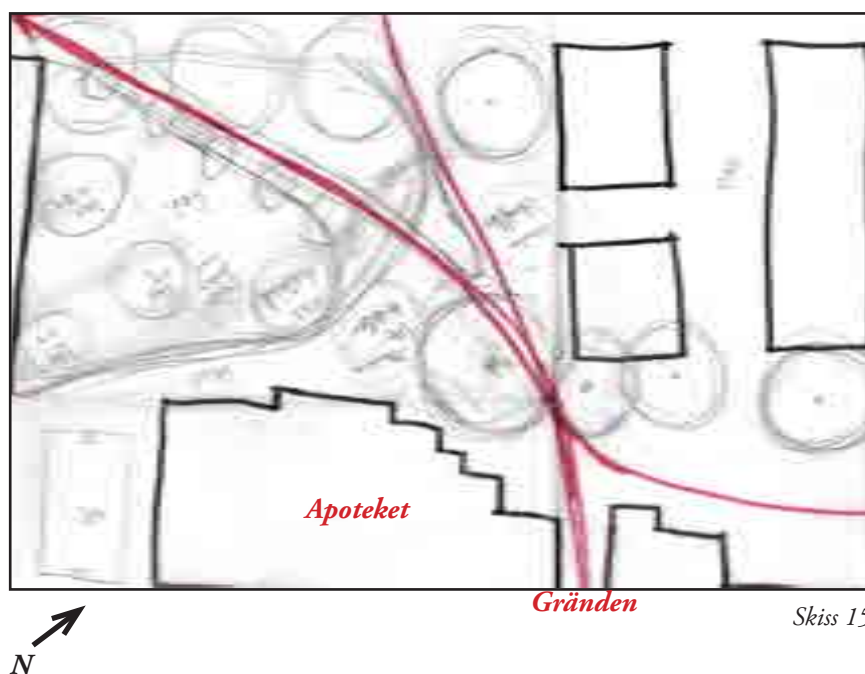
Skiss 14. En matta framför rådhustrappan kan skapa ett öppet och tydligt torgrum. Mattan ska vara lagd i en annan typ av markmaterial än det resterande golvet. Stråket som går från affärs- och gågatan bort mot gränden ska vara tydliga men samtidigt smälta in i golvet och mattan.

Skiss 14.

Skiss 15. Trädgården börjar ta form med sina tydliga stråk som knyter an till dess omgivning. Gräsmattan behålls, men en tydlig rörelse delar den i mitten. Publika sittplatser är viktiga för platsen.

I trädgården dras skalan ner tack vare sin tydliga inramning, låga byggnader och pittoreska känsla. Det kontrasterar bra mot det maffiga torget som bara finns en gränd bort.

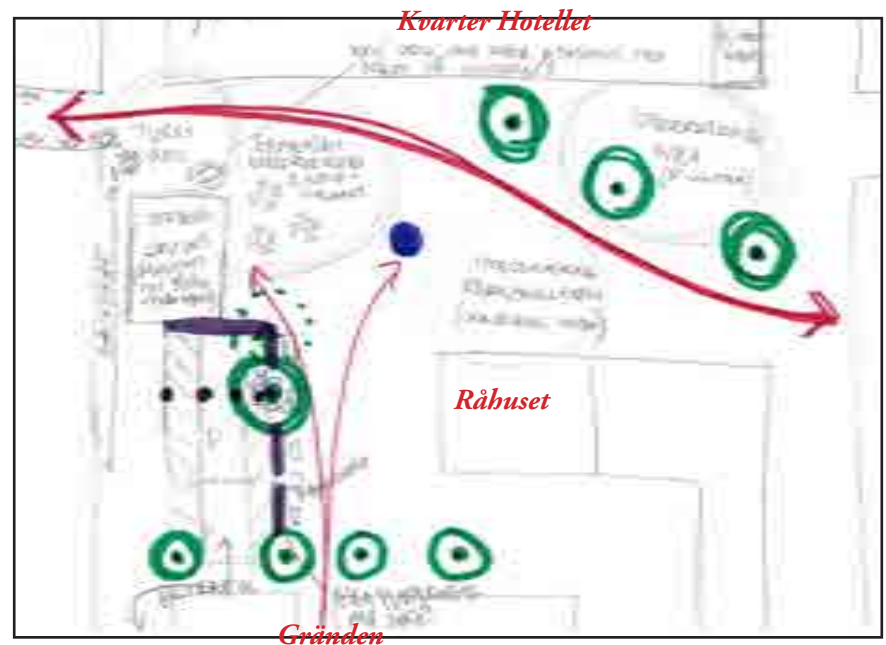

Skiss 15.

Skiss 16. Huvudstråket har fått sin slutgiltigt böjda form. Torgytan känns fortfarande oklar. Rörelserna över torget bort till gränden är dock väl förankrade.

Publika sittplatser känns viktigt och tankar kring offentliga cafébord föds. Dessa skulle även fungera som gemensam uteservering för glasskiosken och konditoriet.

Vattenspegeln har blivit en liten brunn/fontän. Ett vådräd föreslås mitt på torget i syfte att skapa en tydlig samlings- och mötesplats.

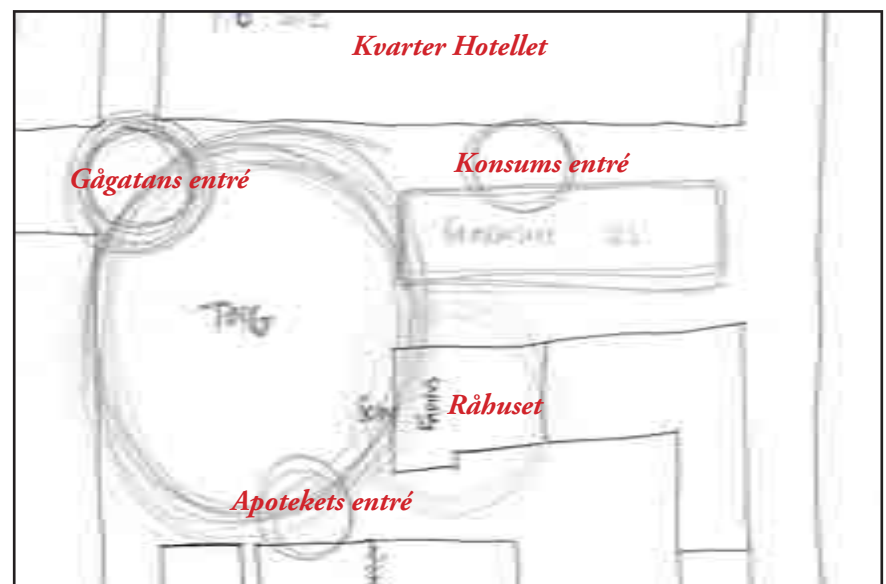
Skiss 16.

Skiss 17. Torgrummet är och bör vara hela ytan! Dessutom finns det små mötesplatser och rumsligheter vid apotekets entré, gågatans entré samt Konsums entré.

Är det möjligt att göra en gemensam uteservering för restaurangerna? På så sätt förlängs torgrummet och förenas med stråket. Dessutom försvinner problemet med alla små block av uteserveringar utanför varje restaurang.

Rådhustrappan är och har länge varit en självklar scen där publikmattan tar plats på torget.

Skiss 17. Sommarperspektiv.

Skiss 18. Rörelserna skapar ytor. Det känns viktigt att man kan röra sig fritt längs med fasaderna utan att uteserveringar blockerar rörelsen.

Brunnen/fontänen har blivit flera små vattenstrålar som sprutar direkt ur marken. Lekfullt och levande!

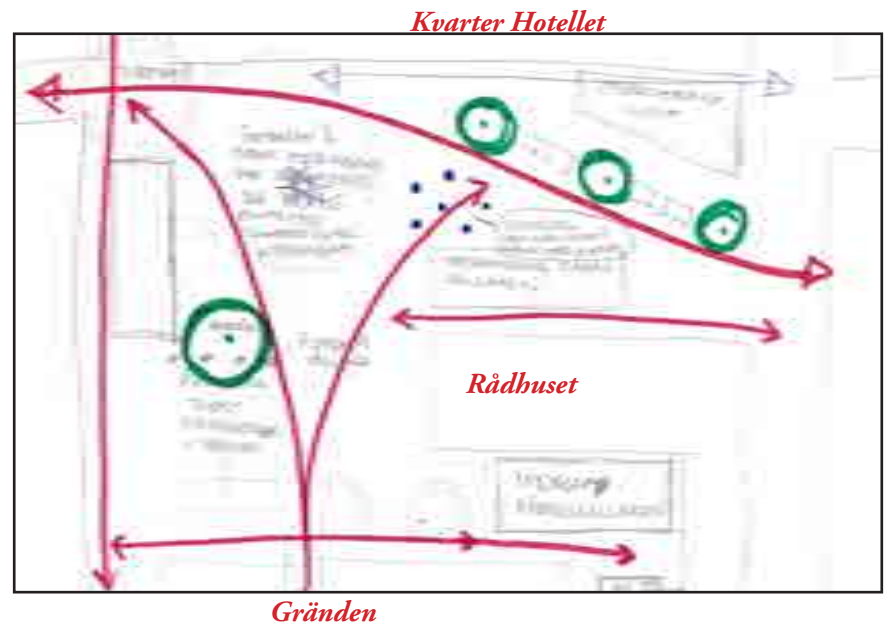
Flyttbara pollare skulle kunna ändra ytor för möjlighet till parkeringsytor.

Rådhuskällarens utbyggnad bakom rådhuset har länge varit planerad, vilket gör att jag inte tar denna yta i anspråk.

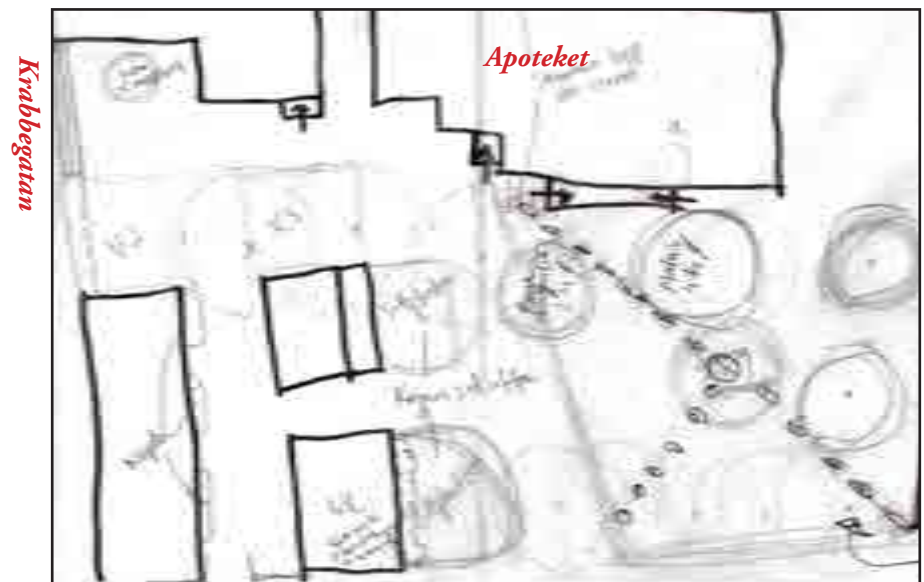
Skiss 19. Trädgården har i princip fått sin färdiga form. Istället för att göra ett skarpt stråk som bryter upp gräsmattan väljer jag att försiktigt integrera en gång i gräsmattan med hjälp av "stepping stones". Dessutom förskjuts gräsmattans nordöstra sida mot väster. Det tydliggör rörelsen mot hamnparken via sjögatan.

Placeringen av sittplatserna utmed bodarnas södra väggar försäkrar soliga och varma platser.

Trappan utmed krabbegatan bjuder in förbipasserande till trädgården. Dessutom tydliggörs stadsmuséets entré med hjälp av en informationshörna.

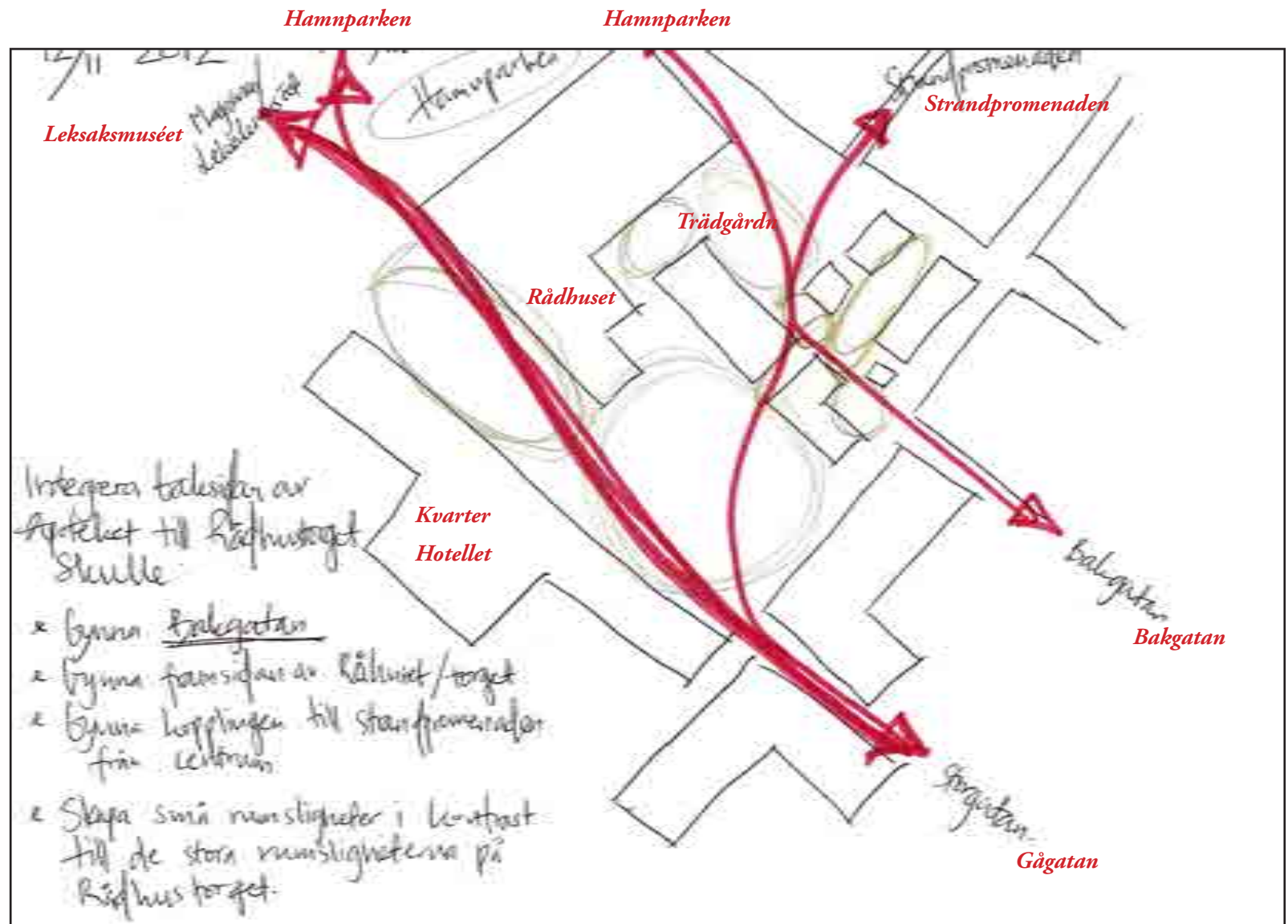
Skiss 18. Sommarperspektiv.

Skiss 19.

Skiss 20. Rörelsen via ett gångstråk ner mot strandpromenaden upptäcks!. Argument för varför apotekets baksida ska kopplas till torget görs. Det skulle gynna bakgatan, torgrum-

met framför rådhuset samt kopplingen till strandpromenaden från centrum. Dessutom skapar de små rumsligheterna i trädgården tydliga kontraster mot de stora rumsligheterna på torget.

→
N

Skiss 20.

förslaget : invånarnas
torg

invånarnas torg

: koncept

Rådhuset i Vadstena är Sveriges äldsta. Här har flertalet domar fallit och rättvisa skipats. På rådhusstorget har demonstrationer mot "brännvinets frestelser" tagit plats. 1:a maj tal har hållits. Kungligheter har vinkat från Rådhustrappan. Stadens julgran har skänkt ljus under de mörkaste tiderna på året. Flera av dessa kvaliteter finns kvar, men tydliggörs inte tillräckligt på grund av platsens diffusa mening. Denna egenskap vill jag ta tillbaka till Rådhusstorget idag. Rådhusstorget ska kunna vara en självklar plats för demokratiska evenemang och en representation för staden som invånarna känner sig vara en del av och är stolta över.

" Vadstena kännetecknas av att alla kommuninvånare och kommunanställda ges möjlighet till inflytande över kommunens verksamheter. Den största möjligheten till inflytande sker genom de allmänna valen, men delaktighet kan komma till uttryck i olika former, så som samrådsgrupper och samverkansavtal. Med medborgarkontor, särskild informatörstjänst, aktuell och tydlig hemsida ges förutsättningar för att lätt hitta, hämta och lämna information. "

(Vadstena ÖP s. 11)

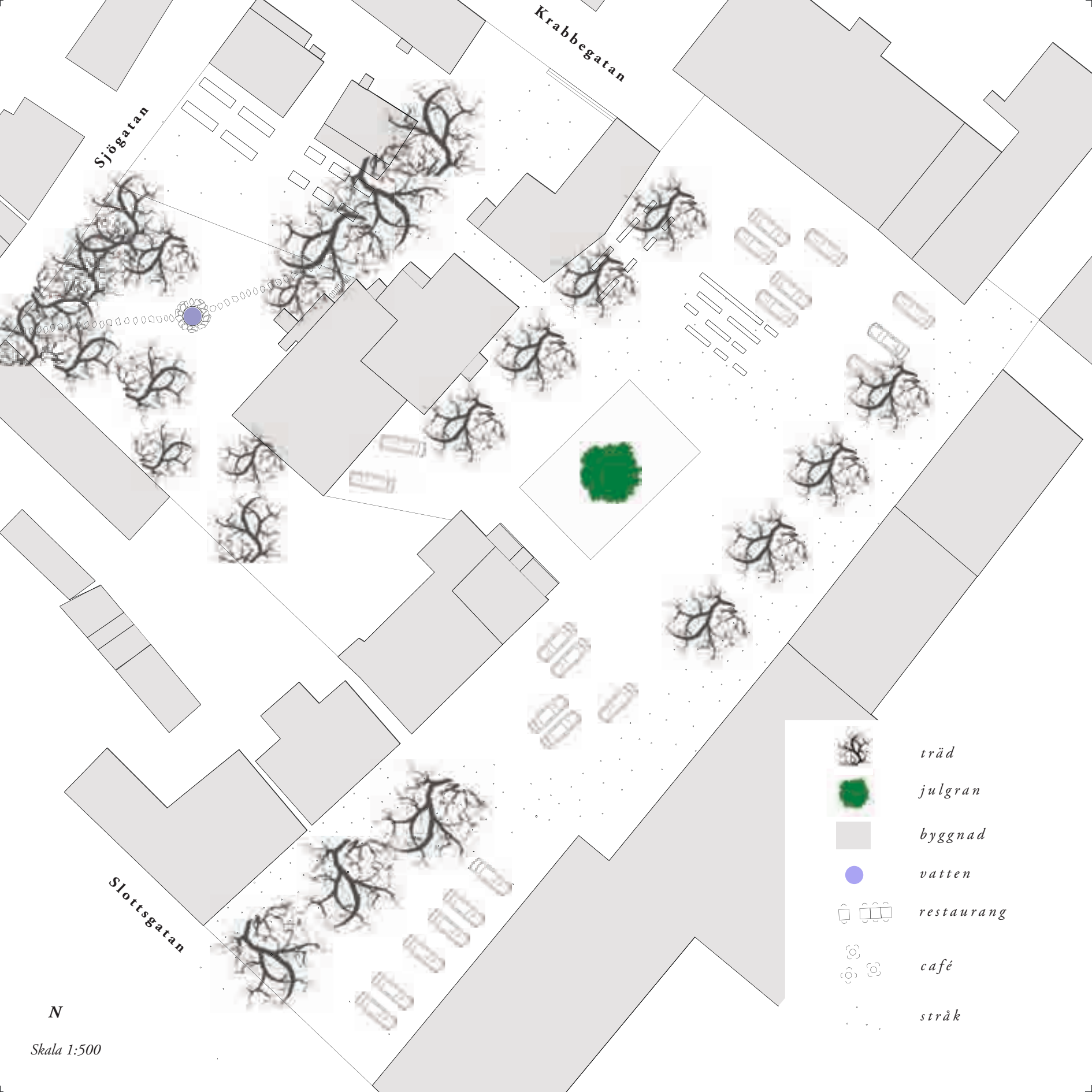
illustrerad situationsplan torget : vinter

Genom att utöka byggnaden, där restaurang Wasa och Vadstena buss ligger, skapas en tydligare rumslighet. Den raka linjen som löper längs med storgatans fasader bryts och den sydvästra entrén blir tydligare. Konsekvensen blir även att det stora torgrummet blir mer inramat och skyddat.

Torggolvet framför rådhustrappan är öppen. Tack vare den matta som finns framför rådhustrappan bildas ett vackert golv tillägnat julgranen.

Stråket delas upp i två - huvudstråket och bistråket. Huvudstråket löper i en böj från storgatan till slottsgatan. Bistråket går från storgatan till trädgården på baksidan av apoteket. På vintern är dessa stråk upplysta av belysta gatustenar.

Det finns gott om parkering. Framför restaurang Wasa och restaurang Rådhuskällaren finns 9 respektive 10 parkeringsplatser. Framför Levins restaurang och Rådhuskonditoriet finns 15 parkeringsplatser. Vid apoteket finns två handikappsparkeringar. Bilar tillåts passera torget på fotgängarnas premisser. Passagen mot hovsgatan är öppen för biltrafik.

Sjögatan

Krabbevägen

Slottsgatan

- *träd*
- *julgran*
- *byggnad*
- *vatten*
- *restaurang*
- *café*
- *stråk*

N

Skala 1:500

illustrerad situationsplan torget : sommar

På sommaren förvandlas torget till ett serveringstorg där människor kan träffas, äta god mat, dricka ett glas vin eller bara strosa omkring. Flera parkeringsplatser byter skepnad och blir uteserveringar för restauranger och caféer. Dessutom finns det publika sittplatser att ta i anspråk mitt på torgets soligaste plats. Här finns möjlighet att sitta och titta vad som händer på torget. Strategiskt placerat intill det ena stråket och med skydd mot ryggen av en uteservering är man skymd, men befinner sig ändå mitt i händelsernas centrum.

Som en liten gömd oas ligger trädgården placerad bakom apoteket. Här finns möjlighet för människor att slå sig ner på någon av solstolsbänkarna, betrakta den vackra fruktträdgården och lyssna till det porlande vattnet från fontänen.

Utanför apoteket finns två handikapsparkeringar. Mitt på torget fungerar mattan framför rådhustrappan som parkeringsplats. Här finns möjlighet för 14 bilar att parkera.

Bilar tillåts passera torget men på fotgängarnas premisser. Genomfartstrafiken från hovsgatan stängs av under sommarhalvåret.

Sjöгатan

Krabbeгатan

Slottsgатan

N

Skala 1:500

träd

byggnad

vatten

restaurang

café

stråk

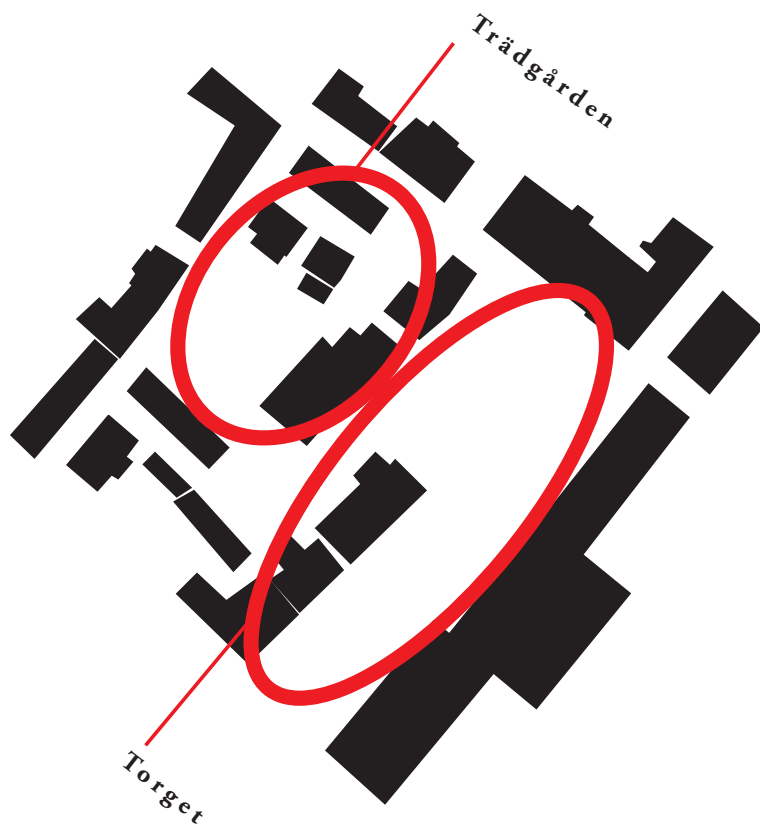
: torgets två delar

Området är naturligt uppdelat i två delar - torget och trädgården.

De två ytorna kontrasterar varandra väl då deras uttryck skiljer sig åt.

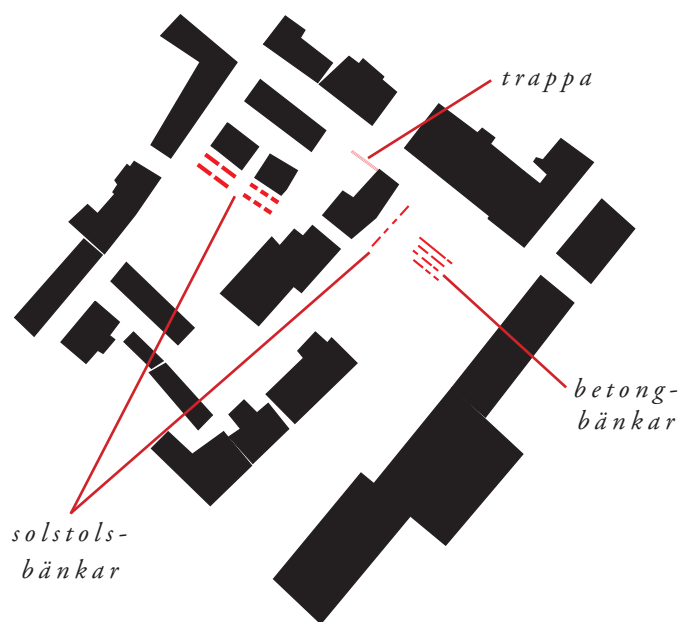
Det maffiga torget med sina höga byggnader representerar en strikt och hård form. Raka trädtrader och detaljerad markbeläggning berättar strukturen.

Den pittoreska trädgården med sina små trähus representerar en mjuk och organisk form. Den gröna oasen har en fri struktur och ligger nära, men ändå lite gömd, bakom torget.

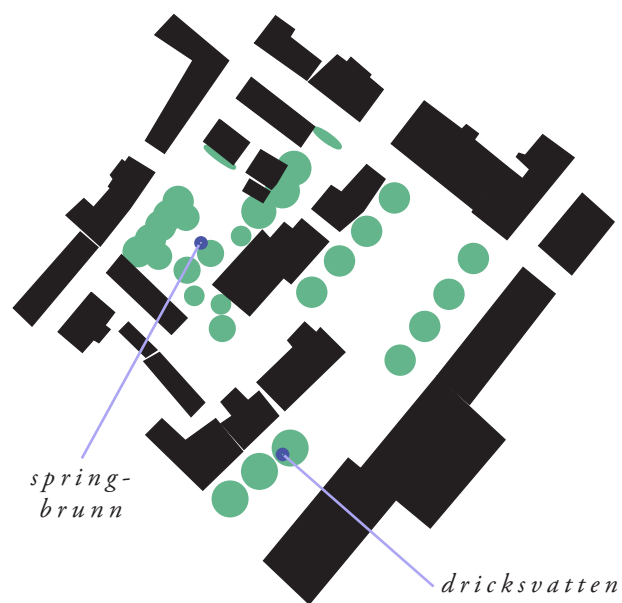

: funktioner

Sittplatser

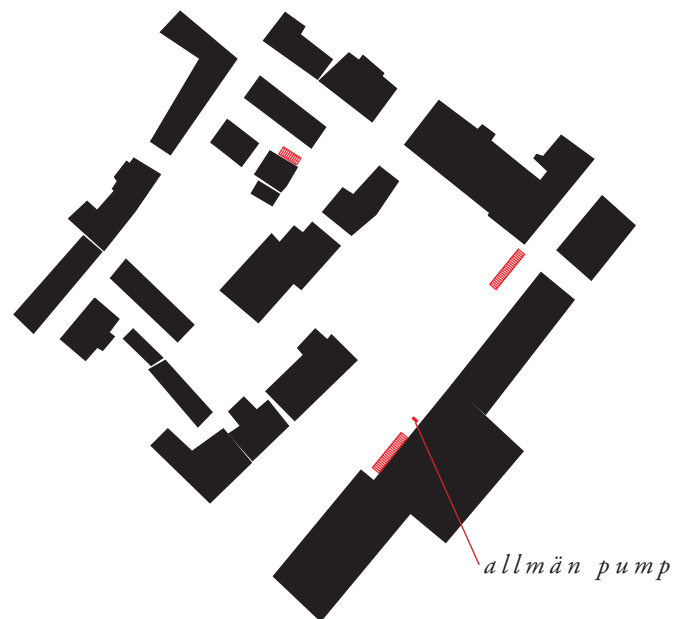
Vegetation och vatten

Information

Cykelparkering

torget

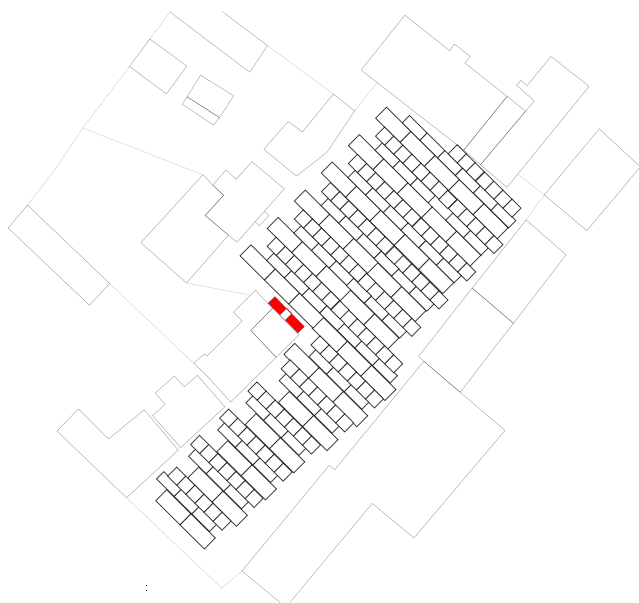
Från Rådhustrappan mot Udd Jönssons hus

: torgets golv

Golvet på torget består i regel av svart skiffer. Skiffer lämpar sig extra bra på offentliga platser där det rör sig mycket människor, eftersom klovytan gör den halksäker. Dessutom har stenen en hög böjdragshållfasthet, vilket betyder att den har svårare för att knäckas. (Sveriges stenindustriförbund).

Genom att använda samma markmaterial över hela platsen kommer golvet framhäva torgrummet och ge ytan en fin helhet. Stenens mörka färg kommer kontrastera mot det vita rådhuset och framhäva det som torgets mittpunkt.

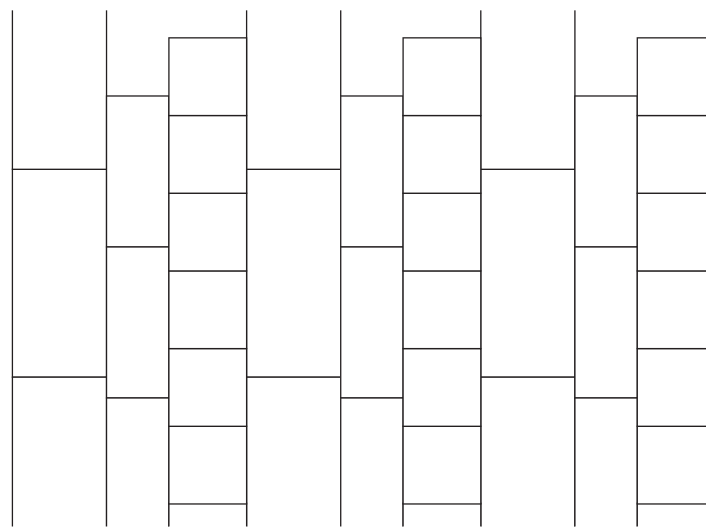
Golvet föreslås läggas med hjälp av tre dimensioner på plattorna med ungefärliga dimensionerna 60 cm x 30 cm, 40 cm x 20 cm, 30 cm x 30 cm. Exakta mått diskuteras med leverantör. Detta ger golvet ett mer levande intryck, vilket är nödvändigt eftersom det kommer läggas på så stora ytor.

Principskiss för riktningen på golvets plattor som utgår från linjen på rådhustrappan (markerat i rött).

*Stortorget i Östersund med mörkt skiffer.
Fotograf: Sverker Berggren*

*Läggningsmönster för skifferhällar i förband med de ungefärliga storlekarna:
60 cm x 30 cm, 40 cm x 20 cm och 30x 30 cm.*

: torgets stråk

Stråken längs med och över torget tydliggörs med hjälp av infogad gatsten 10 cm x 10 cm. Gatstenen placeras i specialtillverkade 40 cm x 40 cm plattor. De placeras koncentrerat där stråken går, och bildar som en stjärnhimmel i det svarta skiffergolvet. På så vis visualiseras stråken på ett sätt som inte bryter upp det svarta skiffergolvet och förstör det maffiga intrycket.

Vissa gatstenar är lysande (se bild till höger) och vägleder fotgängaren/trafikanten även under dygnets mörka timmar.

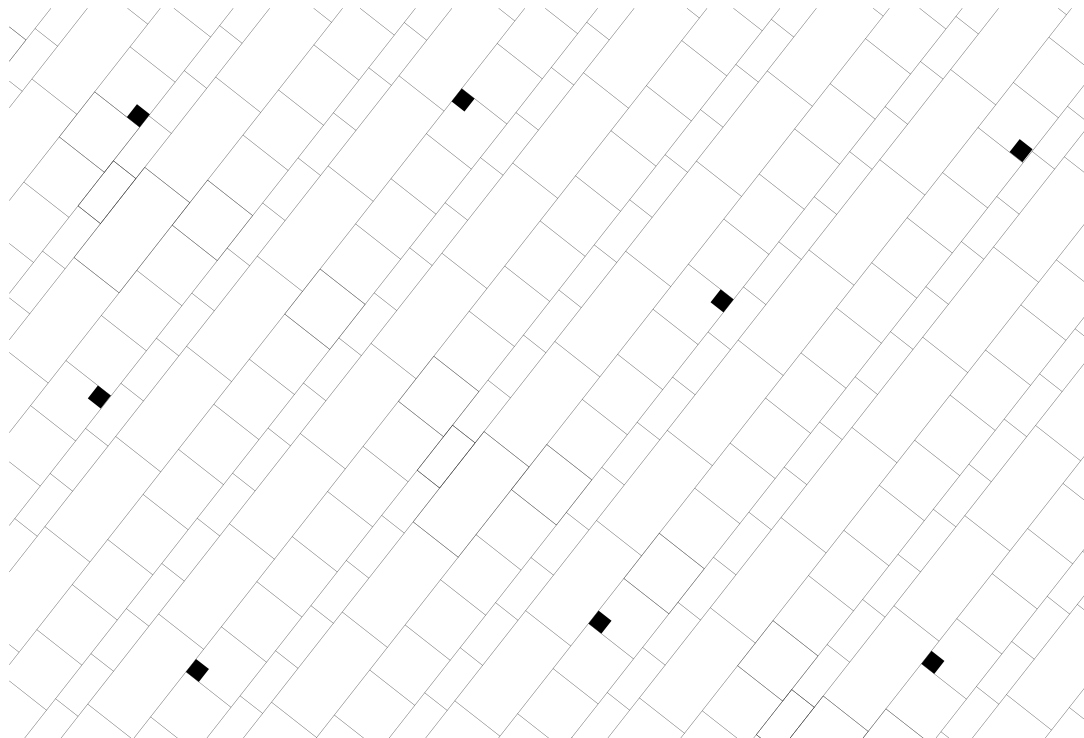
Vägledning för synskadade inkorporeras på liknande sätt som nedan.

*Lysande gatusten
Källa: FLUX*

Vägledning för synskadade

Principskiss av gångstråk.

: torgets mattor

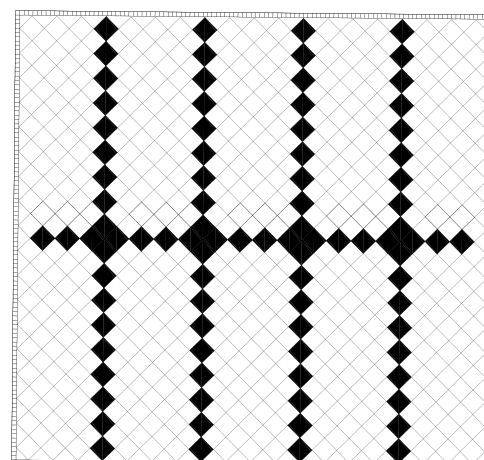
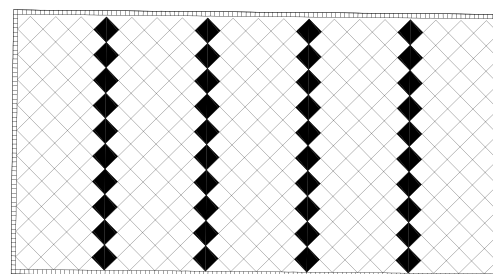
På torget finns så kallade mattor utplacerade i golvet. Mattorna kommer ha olika funktioner beroende på årstid. De kan fungera som golv/avgränsning för uteservering, julgransmatta, påskträdmatta, publikmatta eller parkering. Mönstret i mattan är utformat på ett sätt som påminner om den klassiska medaljongen som finns i många persiska mattor. Mönstret bildar 2 m x 5 m stora rutor och överensstämmer med en parkeringsrutas storlek. Handikappsparkeringar har större dimensioner och finns placerade utanför apoteket.

På sommaren fungerar mattorna framförallt som uteserveringar, och på vintern när uteserveringarna försvinner blir de parkeringsplatser.

Mattorna består av en ram av 10 cm x 10 cm gatusten. De ljusa partierna i mönstret är uppbyggt av kalkstensplattor 40 cm x 40 cm. De mörka partierna är mörka skifferplattor i dimension 40 cm x 40 cm.

Persisk matta

Exempel på markmattor

Årstidsfunktion för mattor

vår

sommar

höst/vinter

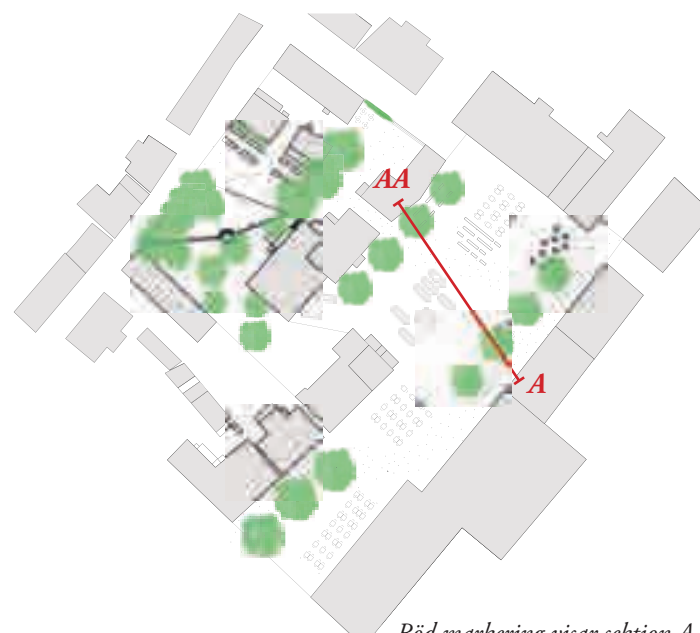
- *parkering*
- *handikappsparkering*
- *julgransmatta*
- *uteservering*
- *påskträds matta*

: trafiken på torget

Torget kommer att fungera enligt principen gårdsgata. Enligt Trafikförordningens kapitel 8, § 1 med bestämmelser för trafik på gårdsgata gäller följande:

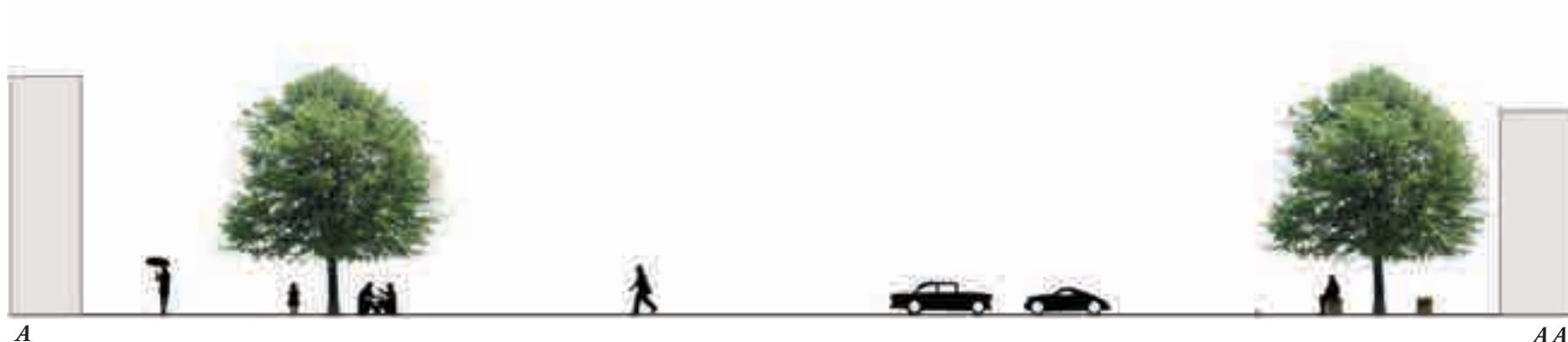
1. Fordon får inte föras med högre hastighet än gångfart.
2. Fordon får inte parkeras på någon annan plats än särskilt anordnade parkeringsplatser.
3. Fordonsförare har väjningsplikt mot gående. (NTF [www]).

Torget gestaltning grundar sig till stor del i att visualisera ovanstående. Motortrafik och utryckningsfordon kan ta sig fram överallt. Dock är torget inte utformat på ett sätt som tillåter territorier för bilar. Det innebär att torget ur tillgänglighetssynpunkt fungerar på samma sätt som tidigare. Dock kommer genomfartstrafiken minska kraftigt, då bilister kommer undvika att ta sig in på torget eftersom det tar längre tid. Den dubbelriktade sjögatan blir då ett bättre och snabbare alternativ än genvägen över torget.

Röd markering visar sektion A-AA.
Rosa markering visar varutransporternas väg.

Ytorna på torget är dimensionerade för att varutransporter ska kunna ta sig fram från den södra entrén, via storgatan och vid behov in på gågatan. Utrymmet är på den smalaste platsen 3 meter mellan uppskattad fullvuxen trädkrona och markerad uteservering.

Sektion A-AA. Skala 1:200.

: torgets entréer

Torget har tre tydliga entréer - nordöstra, nordvästra och södra entrén.

Nordöstra entrén

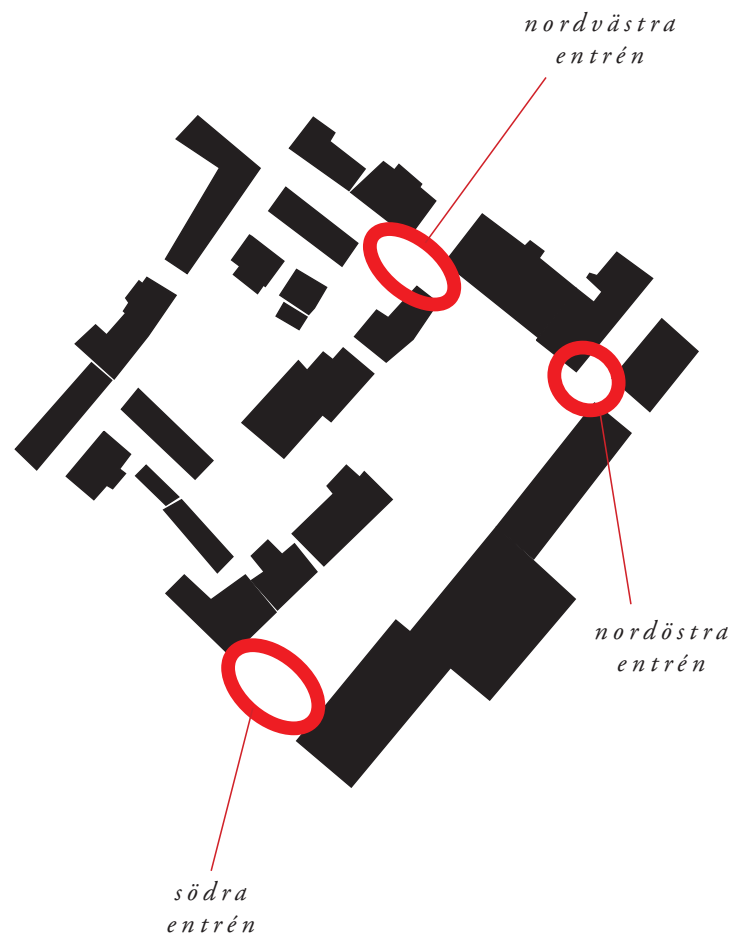
När fotgängaren kommer gående från storgatan märks en förändring direkt när rådhuset tar vid. Markmaterialet förändras och husens fasader byts delvis ut mot trädrader.

Nordvästra entrén

Tack vare den nya entrén från bakgatan/krabbegatan blir trädgården mer tillgänglig och inbjudande. Den tydliga entrén gör även att stadsmuseets placering ges mer fokus.

Södra entrén

Entrén från hamnparken har tack vare en riktningsförändring bundits ihop bättre med det befintliga stråk som har sin början nere vid rådhuset sydvästra del. Den lummiga vegetationen från hamnparken övergår till en skifferbelagd yta med körsbärsträd, och gör fotgängaren uppmärksam på att omgivningen byter skepnad.

södra entrén

Stråk från hamnparken mot torget

Markering visar sektion B-BB

Sektion B-BB. Skala 1:200.

: torgets vegetation

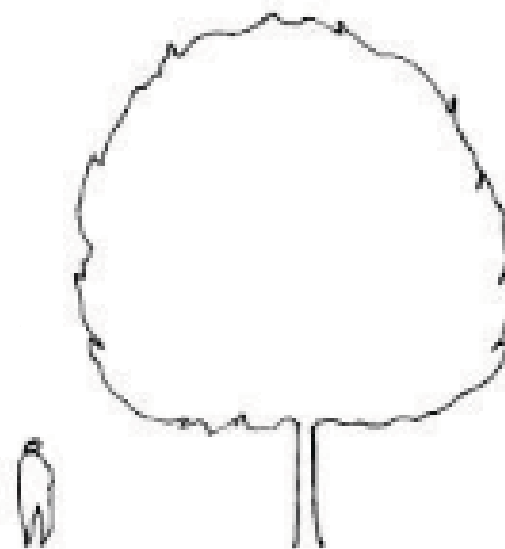
Torget har två typer av träd. Trädraderna som ramar in rummet framför rådhuset består av rysk lönn (*acer tataricum*) på högstam. Med sitt tydliga habitus återspeglas den strikta och raka torgkänsla jag vill åstadkomma. Dessutom var valet av lönn självklart, då det tidigare funnits lönnar framför apoteket. De togs dock ner på 1950-talet. Rysslönnen blir ca 5-7 m hög och 5-7 m bred.

I sydväst planteras det något större bergskörbärsträdet (*prunus sargentii*). Trädet lämpar sig utmärkt som stadsträd, bland annat med anledning av att den inte får några bär. På våren får den dock vackert mörkrosa blommor, och på hösten blir bladen lysande karminröda. Den sydvästra entrén kommer därför emellanåt att bli extra tydlig. Bergskörbäret blir 9-12 m hög och 7-9 m bred.

Träden integreras i skiffergolvet och ingår i torgets vattenavrinning tack vare liknande produkt som visas ovan till höger. På så sätt bryts inte golvet upp, samt försäkras man sig om att träden naturligt blir bevattnade av regnvattnet.

Habitus rysk lönn

Habitus bergskörbär

: solstudier

Genom dataprogrammet Sketch Up har jag skapat en modell av kvarteret kring Rådhusorget. Modellen är uppbyggd utefter en planritning samt uppskattade höjder på byggnader. Först tittade jag på hur situationen såg ut idag, med befintliga byggnader och träd. Efter att ha studerat detta insåg jag följande:

1. Ytorna kring det befintliga torget är solbekladda helt eller delvis under lång tid på dagen.
2. De låga byggnaderna kring Apoteksträdgården gör att platsen är relativt vindskyddad och samtidigt mycket exponerad för sol.

En stor önskan från invånarna var att föra in vegetation på torget. Genom adderande av detta element skapas en spännande miljö som understryker platsens användning. Dock är det viktigt att beakta hur vegetationen påverkar rumsligheten i form av sol- och skuggspel. Med hjälp av mina undersökningar av den befintliga platsen var det tydligt att viss möjlighet till skugga bör föras in på torget. Dock är det viktigt att behålla vissa platser som öppna och fria från skuggor.

Vegetationen i följande modell är befintlig men inkluderar även föreslagna träd.

Klockan 9.00

Under denna tidpunkt är stadslivet fortfarande relativt under uppvaknande. Dock kan man se att trädgården och torget innehar en hel del sol under med undantag för under vintersolståndet. Den **cerisa** cirkeln återkommer i bilderna och identifierar den plats på torget som är mest exponerad för sol under dagen.

Vårdagjämning

Sommarsolståndet

Höstdagjämning

Vintersolståndet

Klockan 12.00

Torget är näst intill helt solbeklärt under denna tidpunkt, så också trädgården. Under denna tid på dygnet kan det vara idé att låta sittplatser finnas tillgängliga i skuggan, speciellt under sommarhalvåret. Dessa platser bör då finnas under träden, vilket ger dem ytterligare en viktig funktion, speciellt på torget.

Vårdagjämning

Sommarsolståndet

Höstdagjämning

Vintersolståndet

Klockan 15.00

På våren och hösten bör man ta tillvara på de skyddade ytor där solen befinner sig under en längre tid. Dessa ytor verkar finnas på en plats i trädgården (se markering) där det därför kan vara lägligt att placera offentliga sittplatser.

Vårdagjämning

Sommarsolståndet

Höstdagjämning

Vintersolståndet

Klockan 18.00

Denna tidpunkt är egentligen endast intressant att beakta under sommarhalvåret. Illustrationen visar då tydligt att det finns två platser där felen fortfarande lyser upp (se markering). Ytan på torget kommer vara möblerad av glassbaren. Ytan i trädgården blir en viktig entré från bakgatan och bör därför vara öppen och inbjudande.

Vårdagjämning

Sommarsolståndet

Höstdagjämning

Vintersolståndet

: torgets vatten

Höjdsättning för vattenavrinning på torget sker enligt principen till höger.

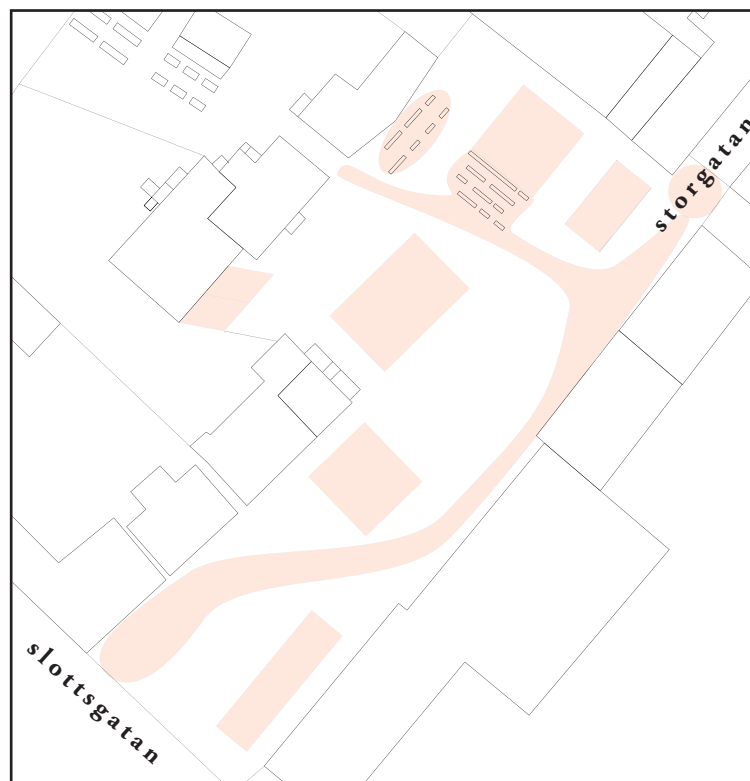
Stråket bör ligga på en höjd för att visuellt tydliggöra dess hierarki, samt för att undvika sänkor och underlätta framkomlighet.

Entréerna från slottsgatan samt storgatan bör även de ligga på en höjd för att försäkra att vatten inte riskerar att bli stående.

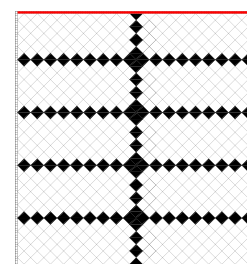
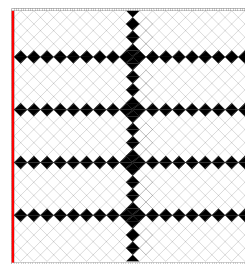
Brunnarna ska vara i dimension 30 cm x 30 cm och placeras i skiffergolvets ruttmönster. Således byts en skifferplatta 30 cm x 30 cm ut mot en brunn 30 cm x 30 cm på de platser där det är anses lämpligt.

Det är viktigt att undvika brunnar och rännalar på uteserveringar och parkeringsplatser. Det betyder att alla mattor bör hamna på höjder. Speciellt viktigt är det för mattan framför rådhustrappan, eftersom den under vinterhalvåret fungerar som torgets mittpunkt. Mattornas mönster får inte brytas upp av brunnar. Istället bör avlånga brunnar, av typen till höger och med en bredd på 10 cm, placeras i anslutning till mattorna. Där de placeras tas alltså gatstenen bort.

I möjligaste mån bör avrinning ske mot torgets vegetation. På så sätt minskas skötsel och bevattning av träden, samtidigt som lokalt omhändertagande av vatten effektivt avlastar dagvattenssystemet.

Rödmarkerade ytor ska ligga på höjder för att tydliggöra hierarki, men även för att undvika att vatten blir stående på dessa ytor.

Vattenavrinning på mattor sker enligt ovan med hjälp av brunnar likt typen nedan.

Publikt dricksvatten

Dricksvattnet i Vadstena hämtas från den närliggande sjön Vättern.

Vadstenaborna är stolta över det rena och klara vatten som Vättern består av.

På somrarna ses människor bada från strandpromenaden hela dagarna, och många byter den dagliga duschen mot ett morgondopp i insjöns fina vatten.

En stilla och fin dag är vattnet så klart att det på vissa platser går att se botten trots att det är flera meter djupt.

Genom att installera en dricksvattenbrunn på rådhusorget kan besökare erbjudas att fylla sin vattenflaska med färskt och rent Vätternvatten.

En sådan brunn skulle dessutom understödja visionen Vadstena Kommun har om ett ekologiskt hållbart Vadstena (Vadstena kommun (2011) s. 10).

trädgården

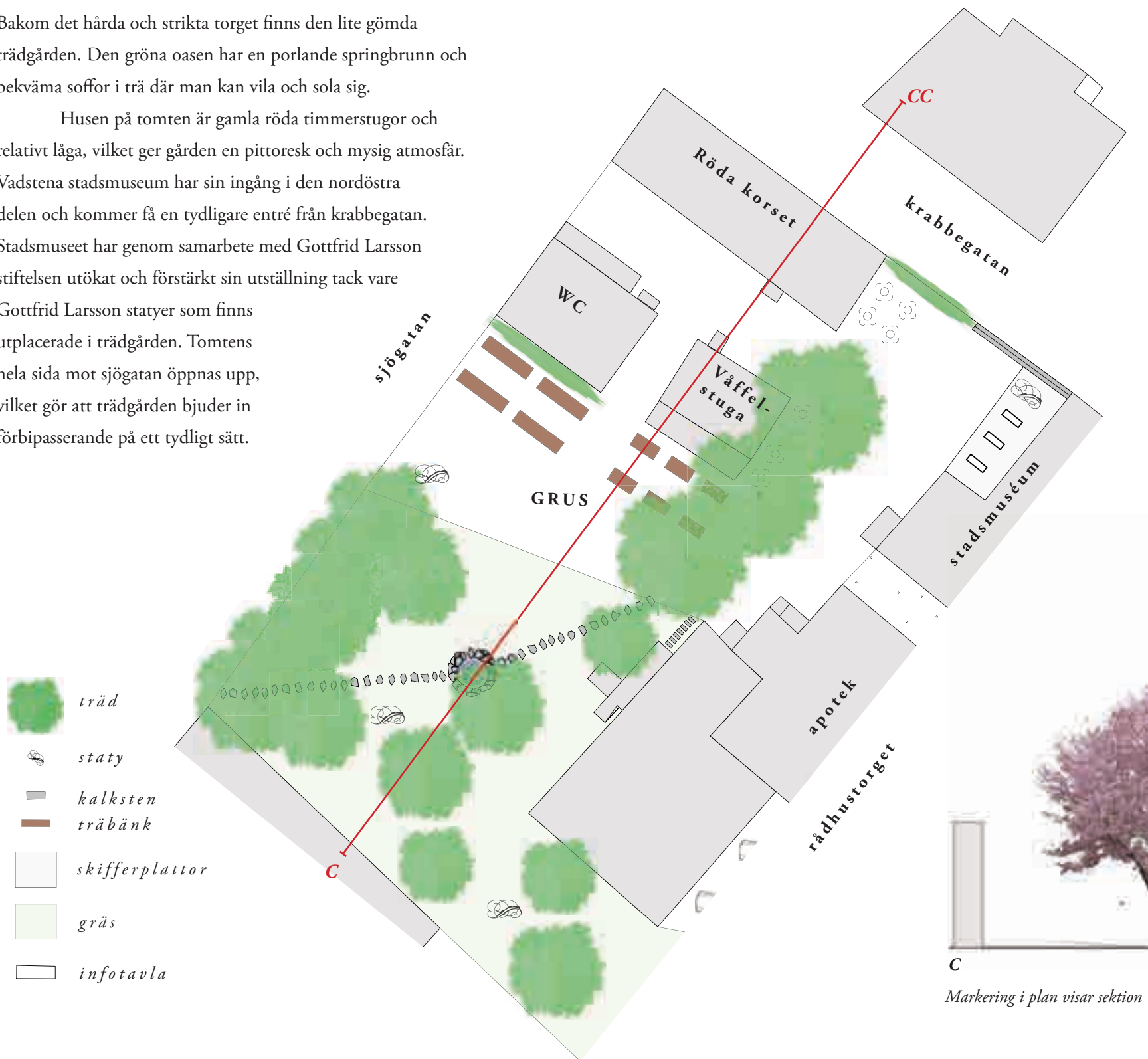

Perspektiv 4: Apoteksträdgården

: illustrerad situationsplan trädgården

Bakom det hårda och strikta torget finns den lite gömda trädgården. Den gröna oasen har en porlande springbrunn och bekväma soffor i trä där man kan vila och sola sig.

Husen på tomten är gamla röda timmerstugor och relativt låga, vilket ger gården en pittoresk och mysig atmosfär. Vadstena stadsmuseum har sin ingång i den nordöstra delen och kommer få en tydligare entré från krabbegatan. Stadsmuseet har genom samarbete med Gottfrid Larsson stiftelsen utökat och förstärkt sin utställning tack vare Gottfrid Larsson statyer som finns utplacerade i trädgården. Tomtens hela sida mot sjögatan öppnas upp, vilket gör att trädgården bjuder in förbipasserande på ett tydligt sätt.

Idag finns det en del äldre träd i trädgården, vilka alla tillåts vara kvar. Dessutom utökas det med äppel- och körsbärsträd samt magnolieträd. I och med detta kommer tomten med stor sannolikhet behöva gå igenom en arkeologisk utgrävning. Genom att öppna upp trädgården i samband med utgrävningen och placera ut sittplatser, kan platsen tas i bruk i ett tidigt skede. Utgrävningen bör bli en del av stadsmuseets utställning, och kommer på så vis locka besökare samtidigt som markarbetet inte blir ett hinder för människor att använda platsen.

Förslag på bänkar

Trädgårdens markmaterial består av gräs, grus och skifferplattor. För att undvika att gruset rör på sig för mycket har jag valt en typ av grus som utvecklats vid Köpenhamns universitet och kallas slottsgrus. Slottsgruset har en speciell sammansättning vilket förhindrar att gruset rör på sig.

En publik toalett placeras i ett av de röda timmerhusen.

Slottsgrus

Sektion C-CC. Skala 1:200.

nordvästra entrén

Bakgatan/Krabbegatan mot stadsmuseets entré

: nordvästra entrén

Stadsmuseet får en tydligare entré tack vare den nya gestaltningen. Två trappsteg skapar en tydlig koppling mellan krabbegatan och trädgården. Trappan är kombinerad med en ramp från ena hållet och ger tillgänglighet för alla. När besökaren tagit stegen uppför trappan breder ett kalkstensgolv ut sig intill stadsmuseet med en vacker Gottfrid Larsson staty längst fram. Bakom statyn finns tre tavlor i glas med information kring Vadstena och dess historia.

Markering visar sektion D-DD

Sektion D-DD. Skala 1:100.

: belysning

Belysning i olika former kan göra mycket för upplevelsen på en plats. Det finns oändliga sätt att framhäva element och rum genom en utstuderad plan för belysning där passande armatur och ljusriktningar bestäms.

Den nya gestaltningen av torget och trädgården bör kompletteras av en belysningsplan. Platserna kommer förstärkas och bli attraktiva under hela året tack vare en sådan plan. Genom att belysa fasader och vegetation på rätt sätt kommer platsen dessutom att locka fler besökare under längre tid på dygnet. Det gör att platsen kommer bli reellt och upplevelserikt tryggare.

Fasader som speciellt bör belysas är rådhuset och slottet. När det är mörkt idag kan man inte se slottets fasad överhuvudtaget, trots att det i siktlinje bara ligger några hundra meter från rådhuset.

För att undvika att belysningsstolpar och armaturer medför ett skräpigt intryck bör belysningen i möjligaste mån inkorporeras i befintligt material.

Skulpturerna Jimmys lyser upp och fungerar samtidigt som roliga lekattraktioner att klättra på. Källa: GORA Art&Landscape

*Fasadbelysning förstärker rummet även under dygnets mörka timmar.
Biblioteksgatan, Stockholm.
Ljusdesign: Kai Piippo*

: aktivera staden på flera sätt

Genom aktiviteter och information kan fler människor ta del av Vadstena och vad staden har att erbjuda. Nya metoder för kommunikation och marknadsföring har gjort att den fysiska miljön kan upplevas på flera sätt. Dessutom är det av största vikt för Vadstena att nå ut till målgrupper i alla åldrar och med olika intressen.

Augmented reality

En metod som används i många städer är så kallad *“augmented reality”* eller *“förstärkt verklighet”*. Genom historiska foton av staden sammankopplat med GPS-teknik kan människor via internet på sin mobil uppleva och se hur staden såg ut under en annan tid. Som exempel skulle man med denna metod kunna hålla upp sin internetkopplade mobiltelefon mot Konsumfasaden i Vadstena och i mobilen kunna se stadshotellet Bellevue. På så sätt skulle besökare enkelt kunna ta del av Vadstenas historia.

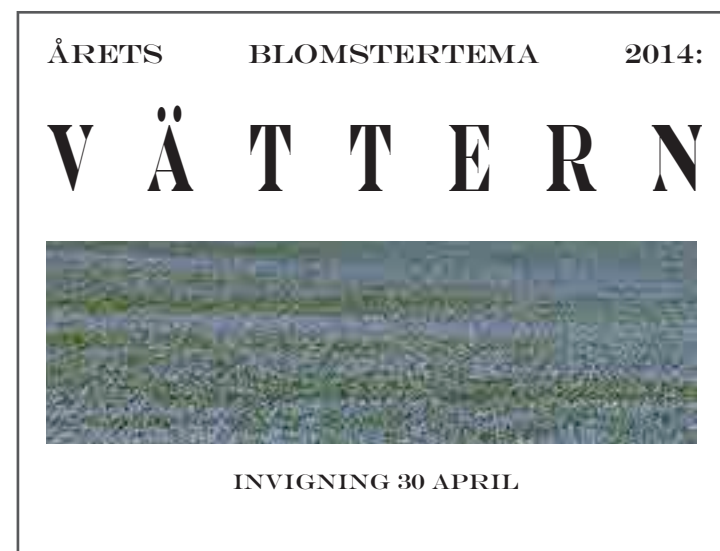
“Augmented reality” eller “förstärkt verklighet” i Vadstena.

Vadstena app

Staden skulle vidare behöva utveckla sin marknadsföring genom digitala medier och teknik. Genom att aktivt uppmana människor till att ge omdömen på www.tripadvisor.com skulle man kunna nå ut till fler utländska turister. Dessutom bör en app för Vadstena introduceras, där människor enkelt kan nå information om staden från mobilen.

Blomsterteman

Att aktivera invånarna i Vadstena är ett sätt att skapa engagemang kring staden från gräsrotsnivå. Genom att ha en tydlig struktur för växlande blomsterarrangemang i staden skapas en nyfikenhet bland invånarna. Som exempel skulle varje enskilt år ha ett tema som sedan återspeglas i kommunens planteringar och rabatter. På så sätt skapas temporära installationer i staden som invånarna årligen kan gå och upptäcka på nytt.

Årliga blomsterteman skapar variation i staden och intresse bland invånarna.

diskussion

RÄTTEN TILL STADEN

Lefebvres (1996) filosofi där *“rätten till staden”* är ett centralt begrepp är något som flera teoretiker jag stött på förespråkar. Att känna tillhörighet till sin stad och dess omgivningar utgör en förutsättning för att stadsliv skapas. Det är en förutsättning för att människor ska känna sig trygga, glada och behövda.

Efter de undersökningar och analyser jag gjort har detta blivit alltmer tydligt. Kapitlet kring “Användning” var från början inte tänkt att bli så stort. Men ju mer jag undersökte staden och desto fler jag pratade med föddes allt fler frågor. När jag använt mig av en metod för att undersöka användningen på torget, upptäckte jag ännu fler tillvägagångssätt. Anledningen till detta var inte bara min egen uppmärksamhet kring vilka områden, brukargrupper och verktyg jag missat. Det var framförallt människor som tog kontakt med mig. De ville engagera sig. De ansåg sig ha rätt att göra det. De anspråkade på rätten till sin egen stad när de upptäckte att någon annan gjorde detsamma.

I mitt arbete försökte jag tidigt att lyfta processen till en nivå som gjorde det möjligt för mig att bryta den bild jag så länge haft av rådhusområdet. Eftersom jag är uppväxt i Vadstena och varit bosatt där i över 20 år, fanns och finns fortfarande sammanhang och upplevelser invända i den bild jag har av staden och torget. Genom att försöka frigöra tankar och bilder kring detta hoppades jag kunna skapa mig en bredare förståelse för platsen. Därför har Vadstenas invånare och deras åsikter

varit extremt viktiga i min arbetsprocess.

Efter att ha studerat Jane Jacobs och William Whytes diskussioner kring begreppet placemaking blev insikten kring detta ännu tydligare. Att förstå platsen utifrån brukarnas perspektiv på gräsrotsnivå alstras intryck som annars enkelt förbigås. Utifrån bearbetning av dessa intryck kunde jag sedan inkorporera kunskap i den nya gestaltningen som helt och hållet kom från vadstenaborna själva.

I artikeln *“Barn och unga ska veta sin plats”* påvisar Hallemar (2003) hur Lieberg, Kylin och Nordström oroas över det faktum att barn och unga allt för ofta glöms bort i planeringsprocesser och vid byggandet av städer. Kylin menar till och med att vi skapar ett urbant sergererat samhälle då vi förpassar våra barn att endast leka på lekplatser eller skolgårdar. Genom att försäkra oss om att barnen får sina platser i staden i form av lekplatser, exkluderas de samtidigt från alla andra platser.

Den workshop med ett tiotal barn som anordnades gav mig möjlighet att se rådhusområdet och dess omgivningar utifrån barnens perspektiv. Något som var värdefullt, då platsen fram tills idag fokuserats kring trafiklösningar och parkeringsmöjligheter. Barnens inblickar och tankar visade självklara möjligheter och kvaliteter med platsen och dess omgivningar, som jag för länge sedan låst inne och placerat långt bortom mina egna tankar. Dessutom skapade jag en förväntan och ett engagemang hos barnen som verkligen visade

att de bryr sig om sin stad. Deras lycka över att få vara en del av diskussionen kring rådhusstorgets framtid lyste i deras ögon. För dem verkade *“rätten till staden”* inte vara någon diskussion utan snarare en självklarhet.

Emma Nilssons avhandling *“Arkitekturens kroppslighet. Stadens terräng”* tar upp innebörden kring konceptet *“urban exploration”* eller *“urban upptäckt”*. Begreppet myntades 1996 av kanadensaren Jeff Chapman och handlar om att utforska oupptäckta och otillgängliga delar av staden. Hon pekar på hur en stads fysiskt otillgängliga platser upptäcks genom konceptet, och hur det faktum att de är hemliga höjer statusen på dem för de som upptäcker dem (Nilsson 2010:104-105).

När jag begrundar begreppet förstår jag att det var precis vad som hände när barnen deltog i workshopen. De fick uppleva sin stad genom lek, men de introducerade även mig till ett nytt sätt att se på staden. Framförallt kunde jag förstå Nilssons tankar kring vad som händer när någon upptäcker en hemlig plats.

Trädgården på baksidan av rådhusstorget är inte fysiskt otillgänglig, sånär som på de staket som finns uppsatta längs med sjögatan och krabbegatan. Jag skulle istället vilja kalla platsen för en mentalt otillgänglig plats. Få vet om att den existerar, trots att den ligger på allmän plats och så pass nära stadens största publika torg.

När barnen kom till platsen visste inte upptäcktslysten några gränser. Allt skulle ses, testas, kollas och provas. De var på urban upptäckt i sin egen lilla stad. Där jag tilläts vara en del av det.

*“...leken opererar inom
g e m e n s a m m a
överenskommelser som
lekens alla deltagare
accepterar och
upprätthåller, och visade
att om man ska kunna
säga något om hur
leken formerar sig
måste man beakta dess
regelskapande i relation
till en materiell eller
ideell spelplan.”*

Emma Nilsson 2010:211

RÄTTEN TILL PLATSER I STADEN

Att det finns en relation mellan den fysiska gestaltningen och det liv platsen genererar har diskuterats av många under lång tid. Nilsson (2010:10) drar frågan ett steg längre genom att undersöka teorierna kring hur och på vilka sätt denna relation inträffar.

Hennes diskussioner kring stadens terräng försätter scenarier med människor i staden på samma nivå som hur lejon lever ute på savannen. Med det menar jag att lejonets handlingar anses vara en del av ekosystemet på platsen och därmed alltså vara en anledning till varför platsen ser ut som den gör. Om inte lejonen finns ökar antalet antiloper. Om antalet antiloper ökar minskar vegetationen i området. Om vegetationen minskar i området finns det inget som binder vattnet i marken. Om det inte finns något som binder vattnet i marken blir den torr och skör. Gräset och vegetationen på marken är alltså indirekt en konsekvens av lejonens handling när de dödar antiloper.

På samma sätt måste vi våga se oss människor som att våra handlingar är en del av stadens terräng. Livet på en plats är en förutsättning att ta i beakt, eftersom det är det livet som den fysiska gestaltningen grundar sig på.

När jag har studerat rådhusstorget har det funnits en svårighet att förstå platsen och vilket liv som finns där. Anledningen tror jag är att platsen en gång hade en stark identitet och ett tydligt användningsområde, men att det sedermera krockat med hur platsen börjat användas. Framförallt skedde en förändring

i användandet när biltrafiken introducerades allt mer i stadskärnan.

Kärrholm (2004) förklarar hur terränger bildas och skapas i staden. Enligt hans modell som anger fyra olika typer av territorier kan jag på rådhusstorget urskilja ett fåtal. Exempel på hur dessa sätts upp och upprätthålls är:

Territoriell strategi: Tydliga markeringar och skyltar visar vad som är gällande för motor- respektive gångtrafik. Detta delar även tydligt upp de båda färdssätten. På sommaren märks uteserveringar tydligt upp med hjälp av staket.

Territoriell appropriation: När jag var yngre träffades ungdomar ofta på rådhustrappan för att umgås. Det var stadens "hängställe". Senare blev Konsums entré den platsen. Eftersom den var inomhus så slapp man stå och frysa. Efter ett tag blev ungdomarna bortkörda därifrån av Konsums personal. Idag existerar inte "ungdomshänget på rådhusstorget" i samma grad. Mycket på grund av att det var illa omtyckt och ungdomarna blev bortkörda. Idag spelar uteserveringarna på somrarna en sådan roll, men då gäller det oftast de som är lite äldre. Eftersom vistelse på uteserveringar kräver ekonomi samt eventuellt även att man fyllt 18 år. Idag kan man till viss del finna att äldre män upprepade gånger samlas vid några bänkar utanför stadsmuseet.

Såväl *territoriell taktik* som *territoriell association* är svårt att identifiera på rådhusorget. Om jag skulle behöva nämna något faktum som passar in på denna typ av territorier, skulle det vara:

Territoriell taktik: Ibland parkeras bilar på ytor som inte är upplåtna för parkering. I Vadstena finns ingen fungerande p-vaktssystem som upprätthåller parkeringsordningen. Det är människor medvetna om och tänjer således på trafikreglerna. Genom att parkera sin bil på en trottoar tas yta i anspråk under en kortare period med ett materiellt ting.

Territoriell association: Om man tar sin bil till centrum är rådhusorget en av de första platser man åker till för att leta parkering. Platsen associeras i stor utsträckning som parkeringsplats.

Som diskussionen antyder styrs rådhusorget i stor utsträckning av territorier upprättat för och av motordriven trafik. Torget har blivit bilarnas arena eftersom de förhindrar fotgängarna att röra sig fritt.

Även Lynch (1960) teorier tyder på att det är bilarna som styr platsen. Hans begrepp, omnämnda som korridorer och barriärer, har på rådhusorget skapat en tydlig stomme för platsen. Fotgängarnas korridorer begränsas till trottoarerna eftersom bilarnas rörelse skapar barriärer till resten av torget. Dessutom anser invånarna själva att rådhusorget blivit en korridor för bilar om man ska till en viss del av staden. Därför används torget som genomfart av bilister.

Att urbana element och territorier skapade av motordriven trafik existerar är tydligt. Men det finns flera orsaker som skapar otillgänglighet på torget.

Som jag ser det är torget otillgängligt utifrån två synvinklar. Dels på grund av fysiska hinder, men även på grund av mentala hinder. Ibland i kombination. Dessa hinder beror framförallt på:

1. Motortrafiken
2. Information
3. Privatisering

Motortrafiken hindrar människor *fysiskt* att ta gator och parkeringar i anspråk eftersom bilarnas rörelse och företräde tvingar bort dem från dessa platser. *Mentalt* hindras människor ta platsen i anspråk eftersom motortrafiken utgör en fara för fotgängare och på så sätt skapar en otrygghet.

Bristen på information på platsen gör att människor *mentalt* exkluderas från platsen, eftersom de inte har möjlighet att veta sig känna till vad som får beträdas eller vad som inte får beträdas.

Privatisering på rådhusorget sker framförallt i form av uteserveringar som tar publik yta i anspråk. Detta hindrar människor *fysiskt* från att beträda platsen eftersom den är inhägnad av verksamhetsinnehavarna.

Hierarkin på torget är alltså delvis otillgänglig för fotgängare som är ute på promenad, utan syfte att spendera pengar. Vidare kan man fundera på om det är det motsatta som Vadstena vill

ska skapa det myllrande livet i staden. Alltså en biltrafikanter som skyndar in till staden för att utföra ett snabbköp. Förmodligen inte.

Det tyder på att en förändring i hierarkin på rådhuset är nödvändig för att förbättra såväl tillgänglighet för fotgängare som möjlighet för stadsliv att skapas.

Enligt Gehls konatktprinciper kan man se ett samband kring varför rådhuset allt mer slutat fungera som en mötesplats, men idag fungerar mer som en transportsträcka. Enligt honom finns det flera faktum som motverkar kontakt mellan människor på platsen:

Hastighet: Bilarnas rörelse skapar en hög hastighet på torget.

Sträckor: De raka och strikta sträckorna upplevs som långa eftersom de aldrig delas av eller ramas in.

Nivåer: Trots att det inte är mycket nivåskillnad så skapar trottoarkanterna en tydlig uppdelning mellan trafikanter på platsen.

Jag har valt att arbeta utifrån principer som syftar till att sakta ner hastigheten, minska upplevd distans på sträckor samt ta bort nivåskillnader på torget. På så vis kan ett bättre utgångsläge för människor att träffas skapas.

Slutligen tror jag att det är nödvändigt med en uppdaterande plan för hur hela staden kan aktiveras på fler sätt än de traditionella. Dagens IT-samhälle har skapat en helt ny

“ Att verkligen
bebo en miljö är att
bringa den att tala.”

Asplund 1983, s. 182

plattform som människor i alla åldrar använder sig allt mer utav. Att berätta stadens rika historia med hjälp av modern teknik gör att ett intresse för staden kan skapas även hos den yngre publiken.

Dessutom är det viktigt att skapa nyhetsbehag hos invånarna för sin stad. Genom återkommande events med varierande karaktär skapas detta. Människorna i staden är medvetna om eventet eftersom det är återkommande, men är alltid nyfikna på det eftersom karaktären skiftar från år till år.

RÄTTEN TILL ETT EXAMENSARBETE

Att göra ett gestaltningsprojekt som examensarbete har inte alltid varit en självklarhet vid landskapsarkitektutbildningen. Jag tror att det har funnits en rädsla bland lärare och ledning att studenter utnyttjas som gratis arbetskraft när kommuner, företag eller andra organisationer vill få hjälp med gestaltningar. Jag har under min studietid även sett hur denna rädsla är befogad då flertalet mail och annonser på anslagstavlor skyltat med allt från omgestaltningar av privata slottsträdgårdar, inventeringar av offentliga miljöer samt olika typer av undersökningar. *“Det skulle till exempel kunna fungera som examensarbete”* är inte en ovanlig textrad i slutet av dessa annonser.

Faran med ovanstående är egentligen inte att man arbetar gratis, men istället att man anses vara arbetskraft åt företaget. Det gör att riktlinjer från ledningar och beställare kan bli den styrande faktorn för hur ett förslag utformas, istället för vad studier och undersökningar anser vara det bästa för platsen.

När jag bestämde mig för att göra ett gestaltningsförslag som examensarbete gjorde jag det helt utifrån eget initiativ. Jag kände till att det fanns en vilja bland såväl kommunledning som invånare att göra om rådhusområdet. Ett mail till kommunfullmäktige gav mig klartecknet för att starta mitt arbete. Utgångspunkten var ett examensarbete, samtidigt visste jag att ett bra förslag skulle kunna komma att resultera i en modifierad verklighet av förslaget som kommunen kunde inspireras och använda sig av.

I min arbetsprocess har jag hela tiden varit mån om att låta Lefebvres tankar kring “rätten till staden” vara central. Invånarna och deras åsikter har i kombination med min

egen kunskap varit det som format det slutgiltiga förslaget för ett nytt rådhusområde. I efterhand har det även fungerat som en strategi för att övertyga såväl invånarna själva som kommunledningen. Tack vare att jag skaffat respekt och förståelse från gräsrotsnivå har jag lyckats frigöra mig från den problematik som ett gestaltningsförslag för en kommun eller liknande kan innebära. Jag har med hjälp av invånarnas åsikter lyckats åstadkomma väl begrundade argument och strategier för platsen som är svåra att ifrågasätta just för att de är så pass genomarbetade.

De metoder jag valt att arbeta med har egentligen haft en och samma utgångspunkt. De har alla uppkommit efter hand under min arbetsprocess. På så sätt kan jag konstatera att jag arbetat abstrakt med en sökande metod, och att det sedermera konkretiserats när jag upptäckt vad som varit nödvändigt. Ett tydligt exempel är hur den kvalitativa intervju-metod jag från början tänkt använda mig av resulterade i en enkätundersökning. Arbetssättet med den metod jag tänkt arbeta med från början var för komplicerad och svårförståelig för de som skulle delta. Därför insåg jag att en enkätundersökning, som jag från början trodde skulle ge sämre resultat, istället gav bättre resultat eftersom fler kunde delta i undersökningen.

Den sökande metoden har ibland varit svårhanterlig och frustrerande eftersom jag aldrig kunnat förutspå vilken form den slutgiltiga produkten skulle komma att ha. Däremot har det varit nyttigt. Jag har hela tiden varit mån om att vara lyhörd och anpassningsbar, eftersom det varit en förutsättning för mig att fortskrida i arbetet. Däremot har det även resulterat i att jag flera gånger lurats in på sidospår som kan te sig vara oväsentliga för arbetet och dess slutgiltiga produkt.

källförteckning

: publicerat material

Asplund, J. (1983) Det sociala livets elementära former. Göteborg.

Bergman, S. (1955) Seklernas Vadstena. Vadstena affärstryck.

Cullen, G. (1961) Then concise townscape. New York: The Architectural press.

Gehl J. (2010) Life between buildings. 6 uppl. Arkitektens forlag.

Jacobs J. (2004) Den amerikanska storstadens liv och förfall. Riga: Preses Namns.

Kylin, M. (2004) Från koja till plan. SLU Alnarp: Reproenheten.

Kärrholm, M. (2004) Arkitekturens territorialitet. Lunds universitet.

Lefebvre H. (1996) Writings on Cities. Oxford: Blackwell Publishers.

Lefebvre H. (1968) Stadens som rättighet. Översättning 1982. Stockholm: Bokomotiv Förlags AB.

Lynch K. (1960) The image of the city. USA: The MIT press.

Mumford, L. (1961) The City in History. New York: Harcourt, Brace & World, Inc.

Nilsson, E. (2010) Arkitekturens kroppslighet. Staden som terräng. Värnamo: Fälth & Hässler.

Söderström G. (2000) 600 år i Vadstena. Västervik: Ekblad & Co.

Trost, J. (2010) Kvalitativa intervjuer. Lund: Studentlitteratur AB.

Whyte, W. (1985) The social life of small urban spaces. 6 uppl. Michigan: Edwards brothers.

Zucker, P. (1970): Town and Square. From the Agora to the Village Green. Cambridge, London: MIT. Press

: rapport

Jansén, M. (2010) Hus på schemat. Linköping: Östergötlands länsmuseum.

Malmö stad (2012) Cykelprogram för Malmö stad 2012-2019. Gatukontoret Malmö.

SCB (2011) Medborgarundersökning våren 2011. Statistiska Central Byrån.

SCB (2012) Vadstena Kommunfakta 2012. Statistiska Central Byrån.

Vägverket (2008) Arbetsplan. Väg 50, Ödeshög – Motala, delen förbifart Vadstena. Objekt nr: 87524050. Vägverket: Region Sydöst.

Vägverket (2009) Väg 50. Förbifart Vadstena. MKB i arbetsplan. Objekt nr: 87524050. Vägverket: Region sydöst.

WSP Samhällsbyggnad (2008) Gestaltningssprogram (GP) Väg 50, Ödeshög – Motala, delen förbifart Vadstena. Uppdragsnr: 10106739. Vägverket: Region sydöst.

Svensk Handel (2009) Besöksnäringen i Vadstena. Svensk Handel.

Sveriges Stenindustriförbund. En handbok om – Natursten. Utemiljö. Sveriges stenindustriförbund.

Vadstena kommun. (2011) Översiktsplan – samrådshandling. Vadstena kommun.

: artiklar

Hallemar, D. (2003). Barn och unga ska veta sin plats. Arkitekten. Februari.

Östgöta Correspondenten (1959). Vadstena rådhus restaurerat lagom till turistsäsongen. 3 april.

: övrig skrift

Apoteket. Apoteksmiljöer med historia. Apoteket Örnen – ett av Sveriges bevarade kulturarv. Apoteket.

Vadstena slott. Statens fastighetsverk.

: tv-program

Keblawi, N. (2011). Folkets revolution. Dokumentär. Tillgänglig: <http://www.youtube.com/watch?v=CWlaawVeXr4> (2012-08-08).

: elektroniska källor

Ekinge. <http://www.ekinge.nu/Buffer/vandring3.htm#Udd>. Hämtat: 2013-02-15.

Ekonomifakta Ödeshög. <http://www.ekonomifakta.se/sv/Fakta/Regional-statistik/Alla-lan/Ostergotlands-lan/Odeshog/?var=8393>. Hämtat: 2013-01-10.

Ekonomifakta Vadstena. <http://www.ekonomifakta.se/sv/Fakta/Regional-statistik/Alla-lan/Ostergotlands-lan/Vadstena/>. Hämtat: 2013-02-14.

Gustafsson. <http://leifgustavsson.nu/books/category.asp?id=1>. Hämtat: 2013-02-15.

Göta Kanal. <http://www.gotakanal.se/sv/Gotakanal/>. Hämtat: 2013-02-14.

Kulturarv östergötland. <http://www.kulturarvostergotland.se/Article.aspx?m=332431&a=335265>. Hämtat: 2013-02-06.

Københavns Universitet. http://sl.life.ku.dk/erhverv_og_myndigheder/erhvervssamarbejde/slotsgrus.aspx. Hämtat: 2013-01-15.

Länsstyrelsen. <http://www.lansstyrelsen.se/ostergotland/Sv/miljo-och-klimat/vatten-och-vattenanvandning/Pages/default.aspx>. Hämtat: 2013-01-10.

Mäklarstatistik. <http://www.maklarstatistik.se/maeklarstatistik/laen.aspx?LK=5&Typ=Boratter&srt=desc&tab=Pris3mv>. Hämtat: 2013-01-23.

NCC. <http://www.ncc.se/sv/Infrastruktur/Vagar/Vag-50-Mjolby-Motala/>. Hämtat: 2012-11-19.

NE. http://www.ne.se/lang/vadstena-akademien?i_h_word=vadstena%20akademin. Hämtat: 2013-01-24.

NTF. <http://www.ntf.se/konsument/fraga940.asp?katid=32>. Hämtat: 2013-02-18.

PPS Placemaking. http://www.pps.org/reference/what_is_placemaking/. Hämtat: 2013-01-09.

PPS Eleven principles. <http://www.pps.org/reference/11steps/>. Hämtat: 2013-01-09.

SSV. <http://ssvat.se/wp/>. Hämtat: 2013-02-14.

Täkerns fältstation. <http://www.takern.se/omsjon.html>. Hämtat: 2012-11-22.

Vadstena akademin. <http://www.vadstena-akademien.org>. Hämtat: 2013-01-24.

Vadstena Kommun. [http://vadstena.se/templates/Vadstena_StandardPage ____13249.aspx](http://vadstena.se/templates/Vadstena_StandardPage____13249.aspx). Hämtat: 2013-02-14.

VGIF. <http://www2.idrottonline.se/VadstenaGoIF-Fotboll/Foreningen/VGIFshistoria/>. Hämtat: 2013-02-14.

VIVA. <http://www.visionvadstena.se/index.php?page=1>. Hämtat: 2013-02-14.

Visit Östergötland. <http://www.ostergotland.info/Municipality.aspx?m=39373&a=34638>. Hämtat: 2013-02-15.

Vättern. <http://www.vattern.se/index.php?id=4>. Hämtat: 2013-01-10.

Wikipedia. http://sv.wikipedia.org/wiki/Sven_Jerring. Hämtat: 2013-02-14.

Östgotatrafiken. <http://www.ostgotatrafiken.se/>. Hämtat: 2012-11-22.

Östsam. <http://www.ostsam.se/article.asp?id=145>. Hämtat: 2013-01-18.

: icke publicerat material

Niklas Bosrup. Sydväst Arkitektur & Landskap. Intervju 2012-11-06.

Mattias Flodström. Östsam. Intervju 2013-01-18.

Per Jonsson. Vadstena muséumförening. Intervju 2012-12-11.

bilagor

BILAGA 1 - WORKSHOP DAG 1, TECKNINGAR

BILAGA 2 - WORKSHOP DAG 2, KARTOR SOMMAR

BILAGA 3 - WORKSHOP DAG 2, KARTOR VINTER

BILAGA 4 - ENKÄT

BILAGA 5 - ENKÄTSVAR

BILAGA 6 - BLOGGINLÄGG 1

BILAGA 7 - BLOGGINLÄGG 2

BILAGA 8 - BLOGGINLÄGG 3

BILAGA 9 - BLOGGINLÄGG 4

BILAGA 10 - BLOGGINLÄGG 5

BILAGA 11 - BLOGGINLÄGG 6

BILAGA 12 - BLOGGINLÄGG 7

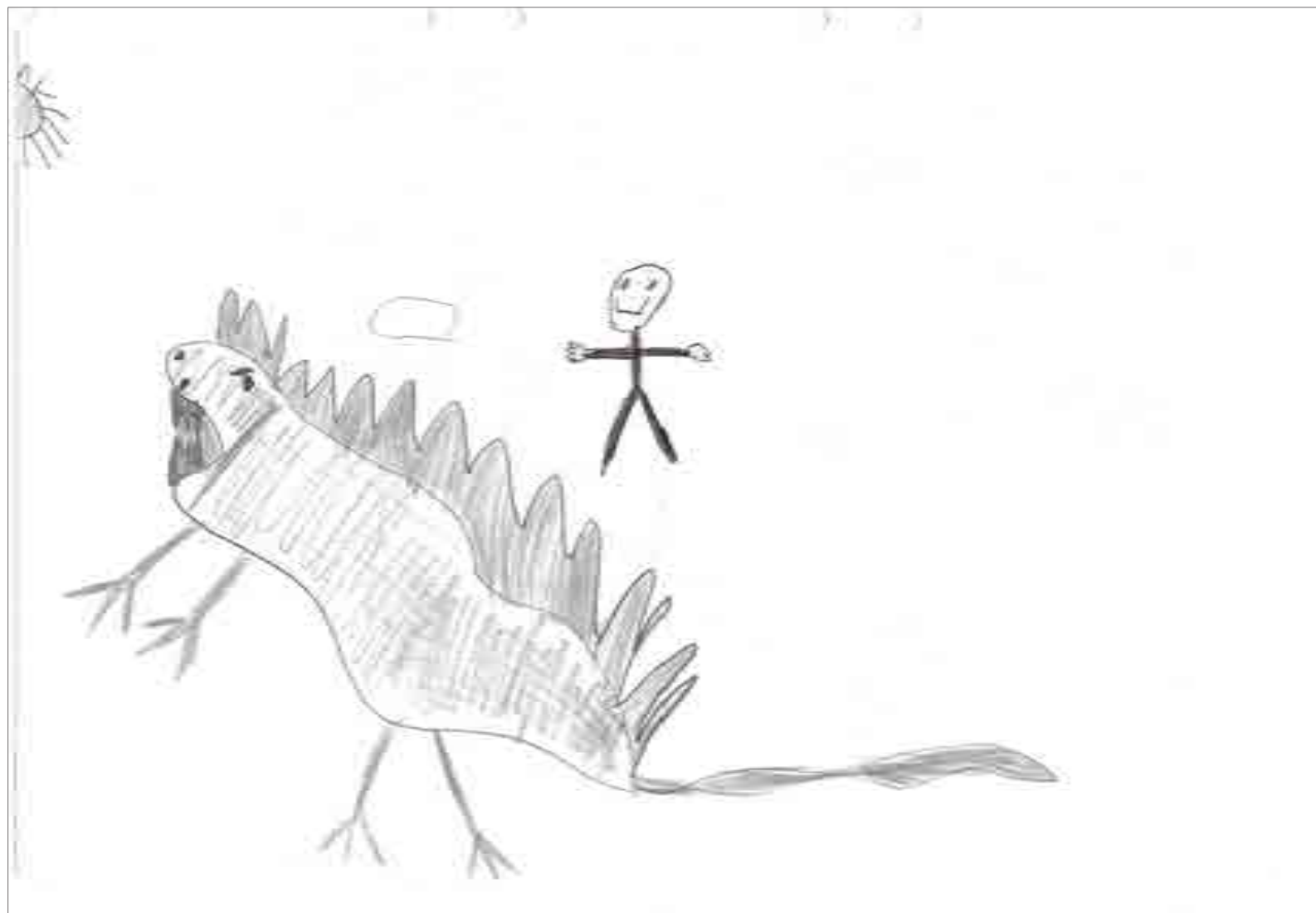
BILAGA 13 - BLOGGINLÄGG 8

BILAGA 14 - BLOGGINLÄGG 9

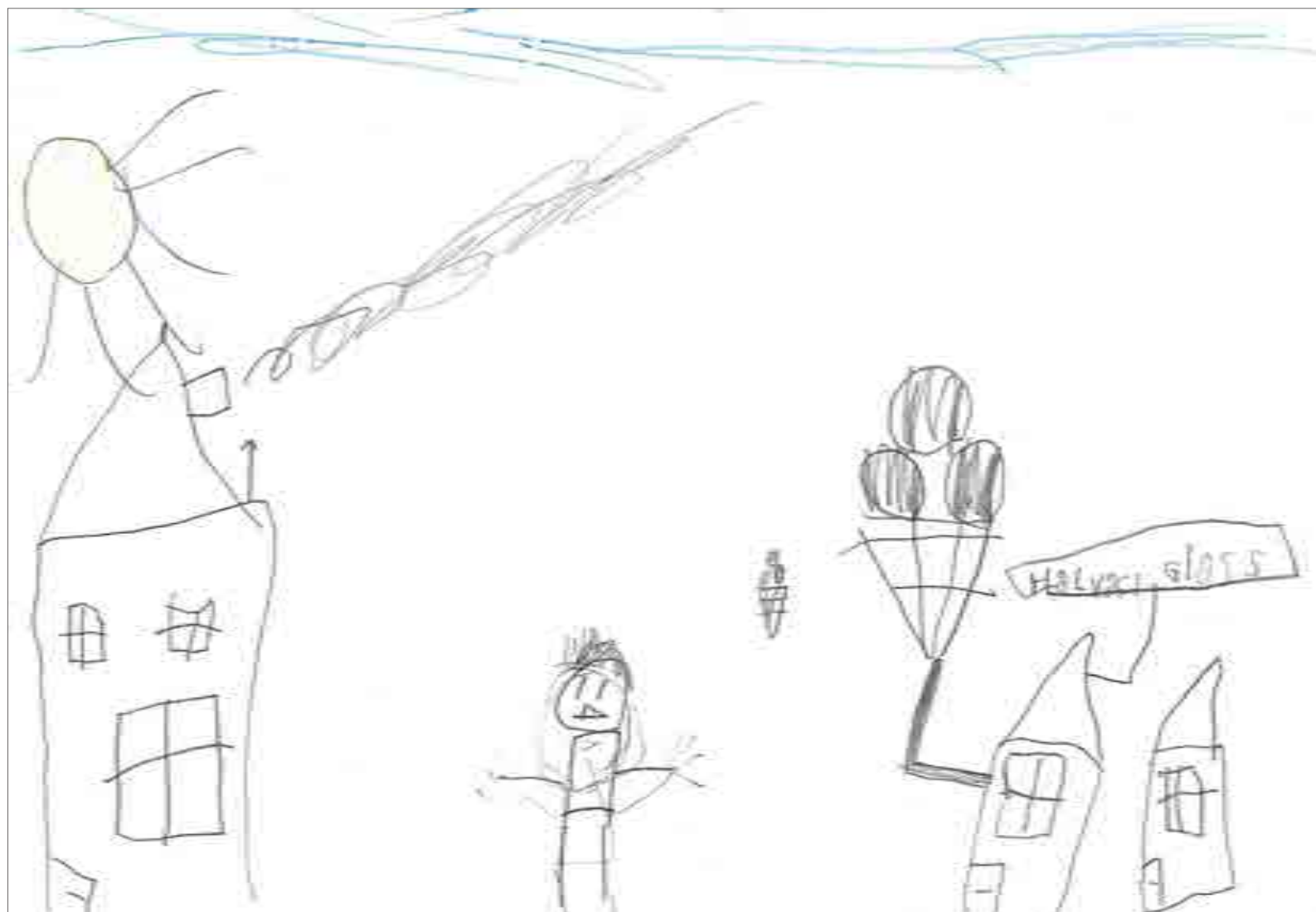
BILAGA 15 - BLOGGINLÄGG 10

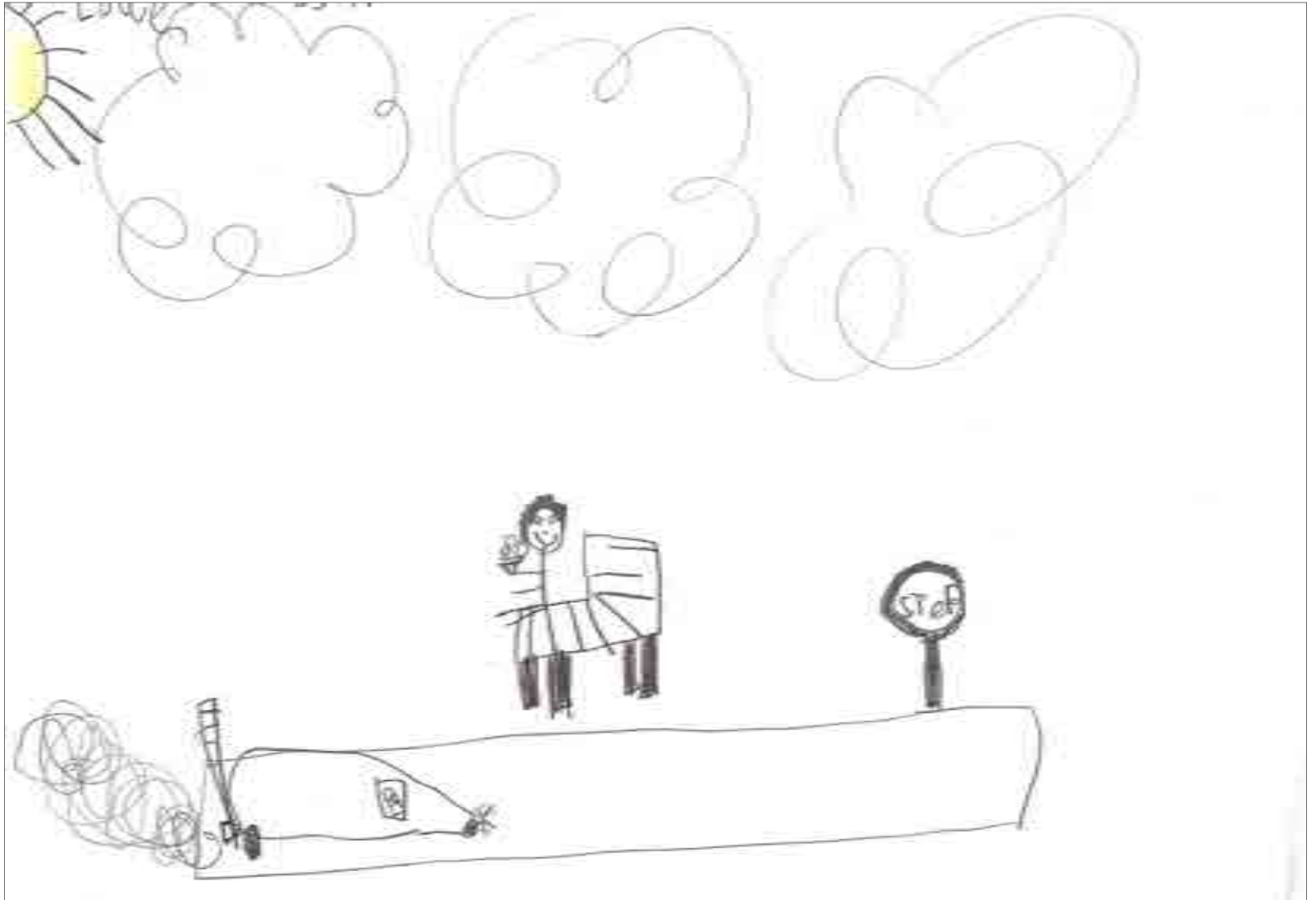
: bilaga 1

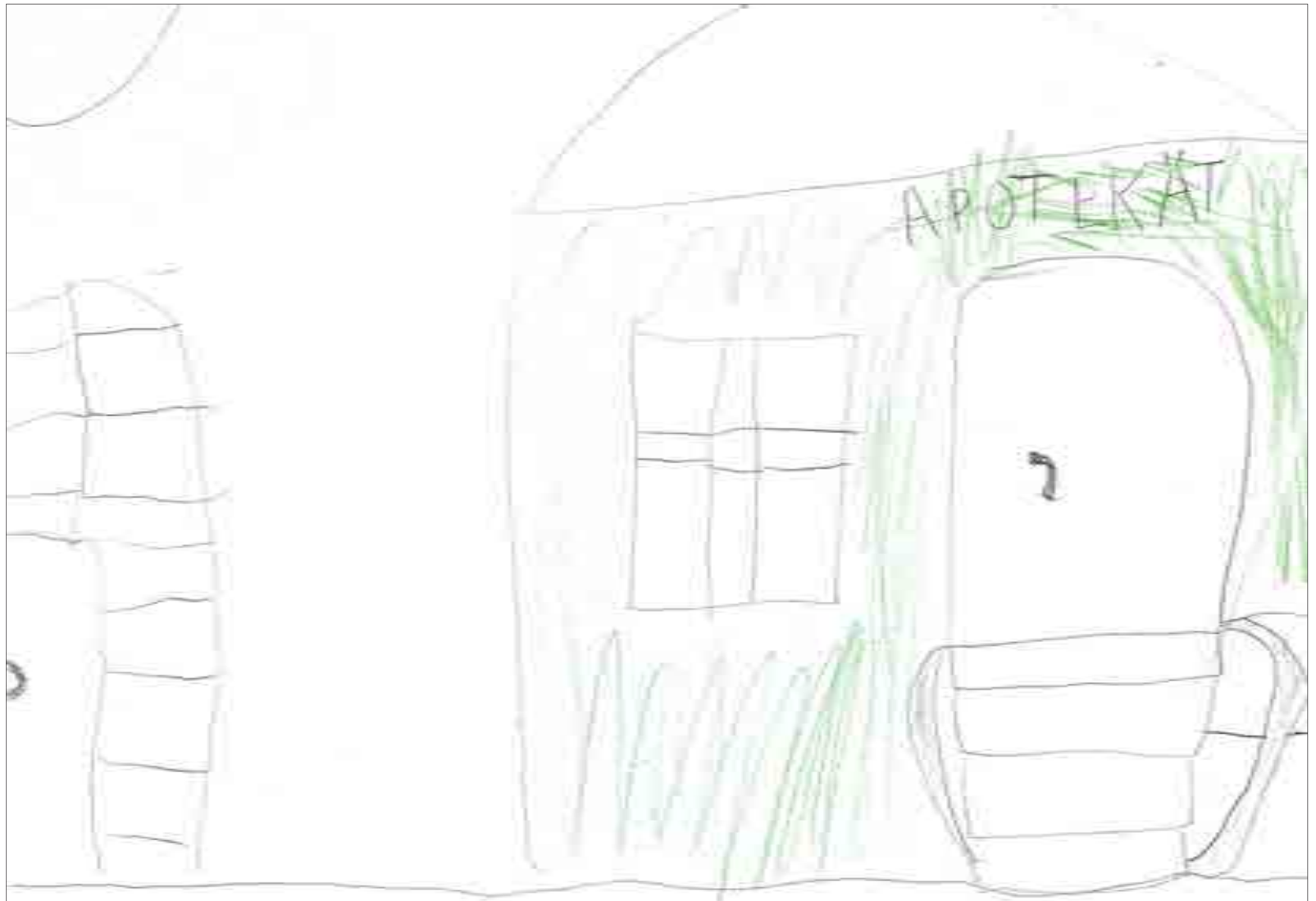
WORKSHOP DAG 1, TECKNINGAR

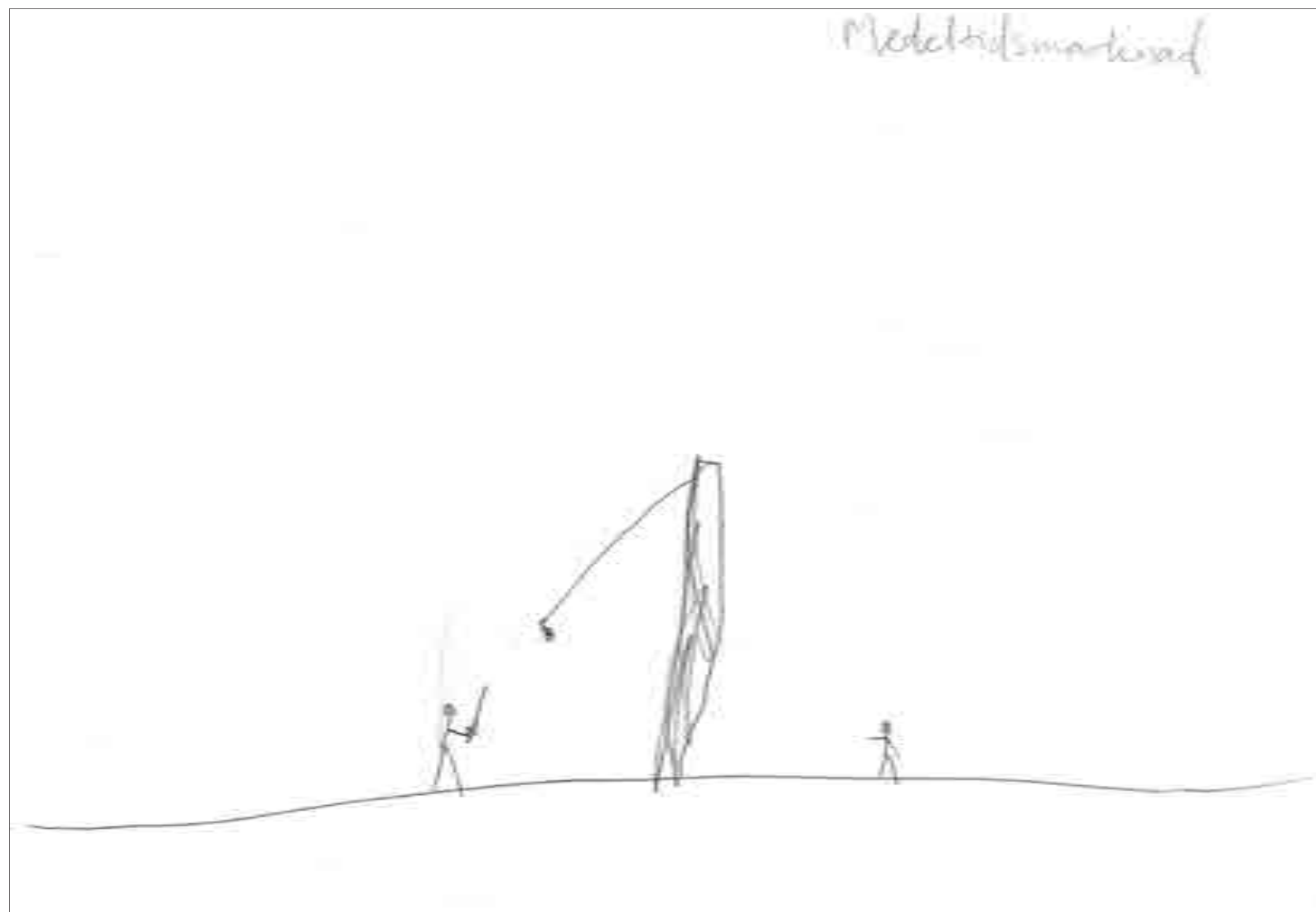

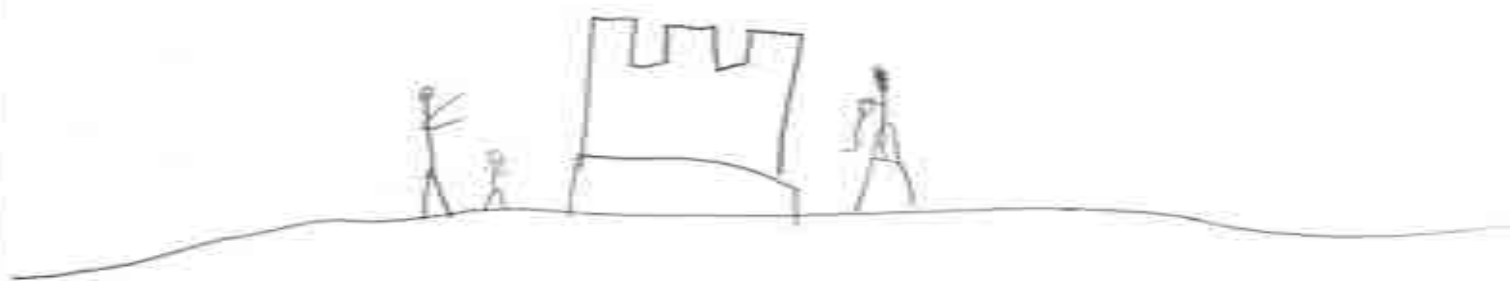

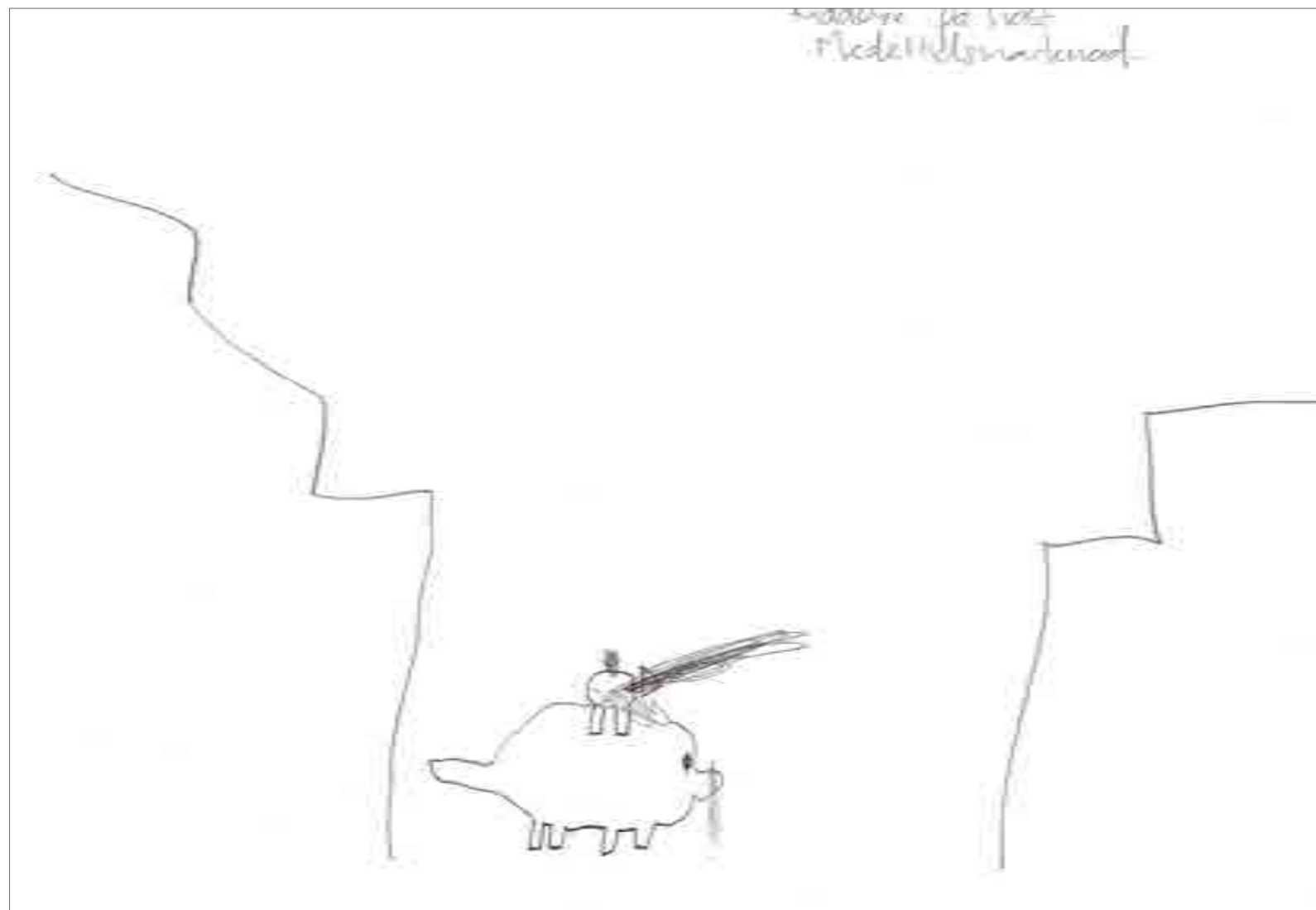

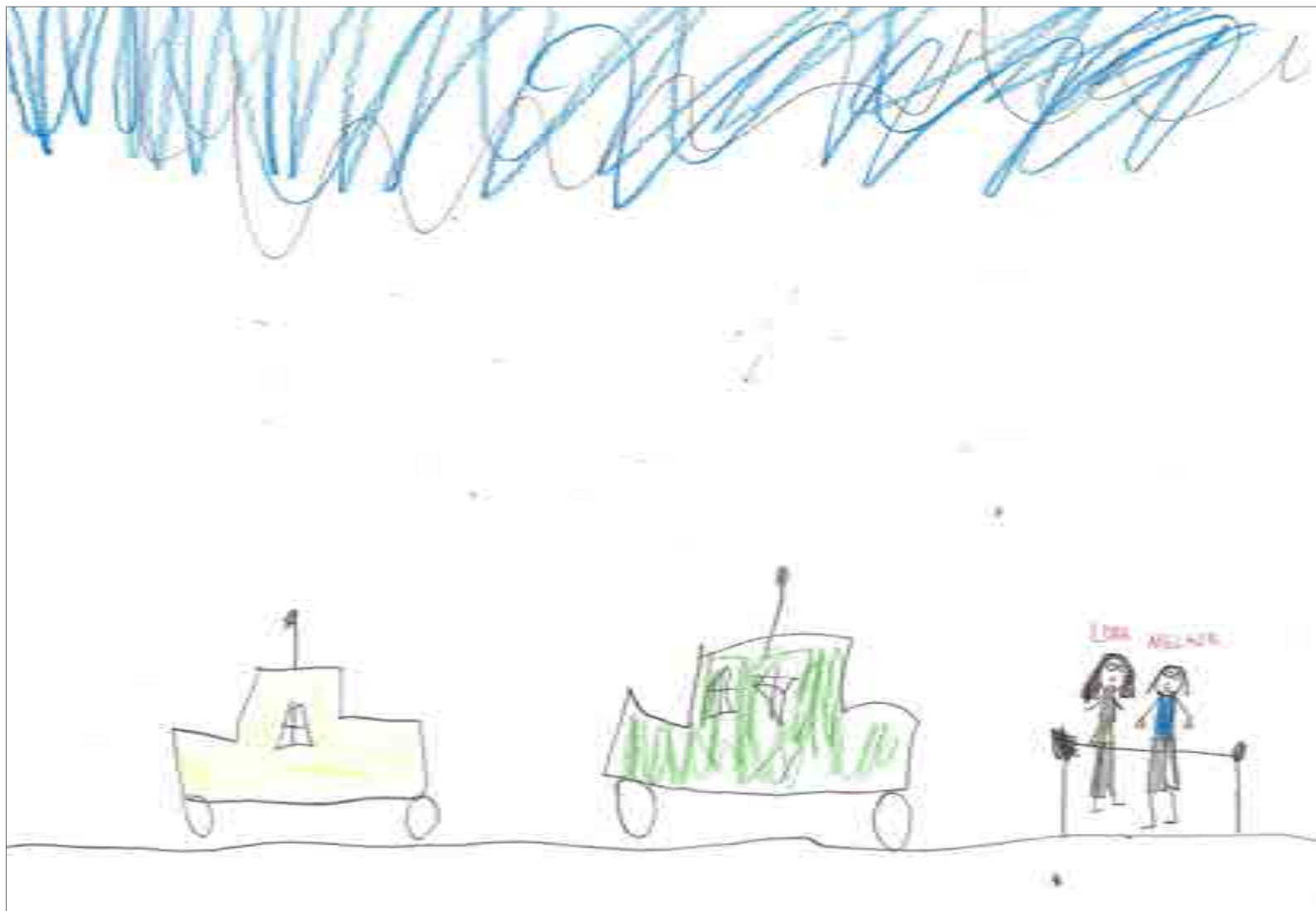

Modeltdzmarknad

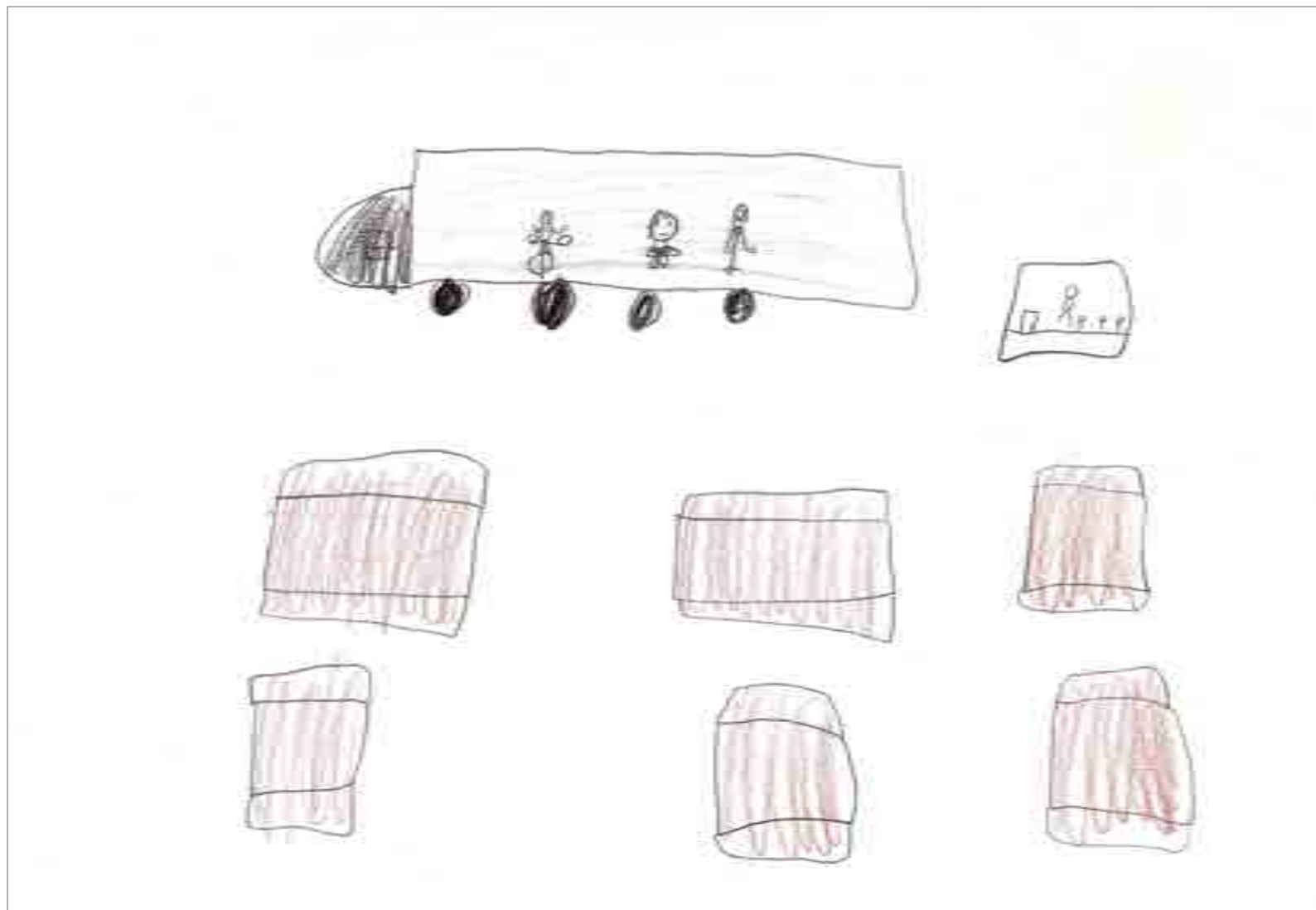

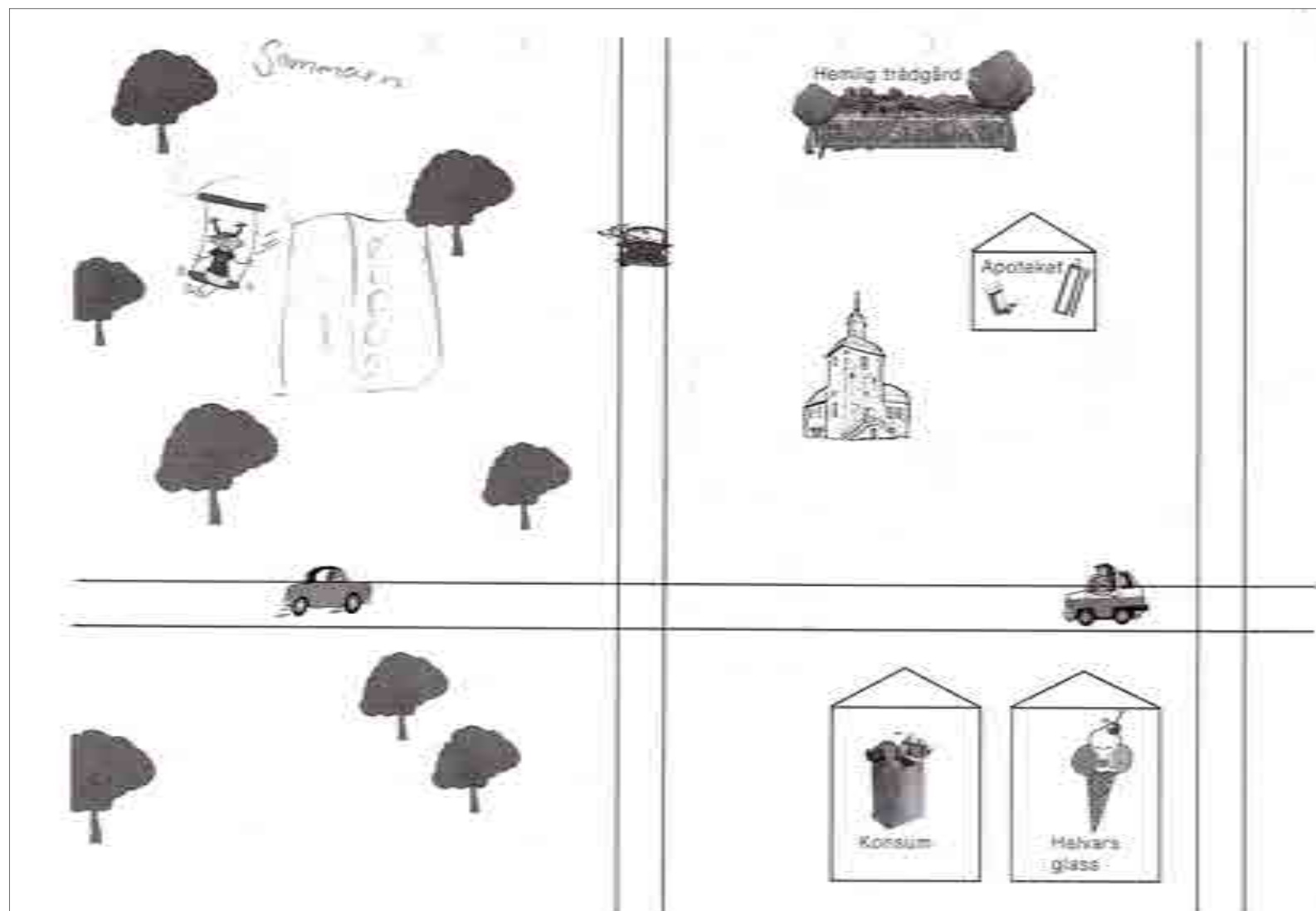

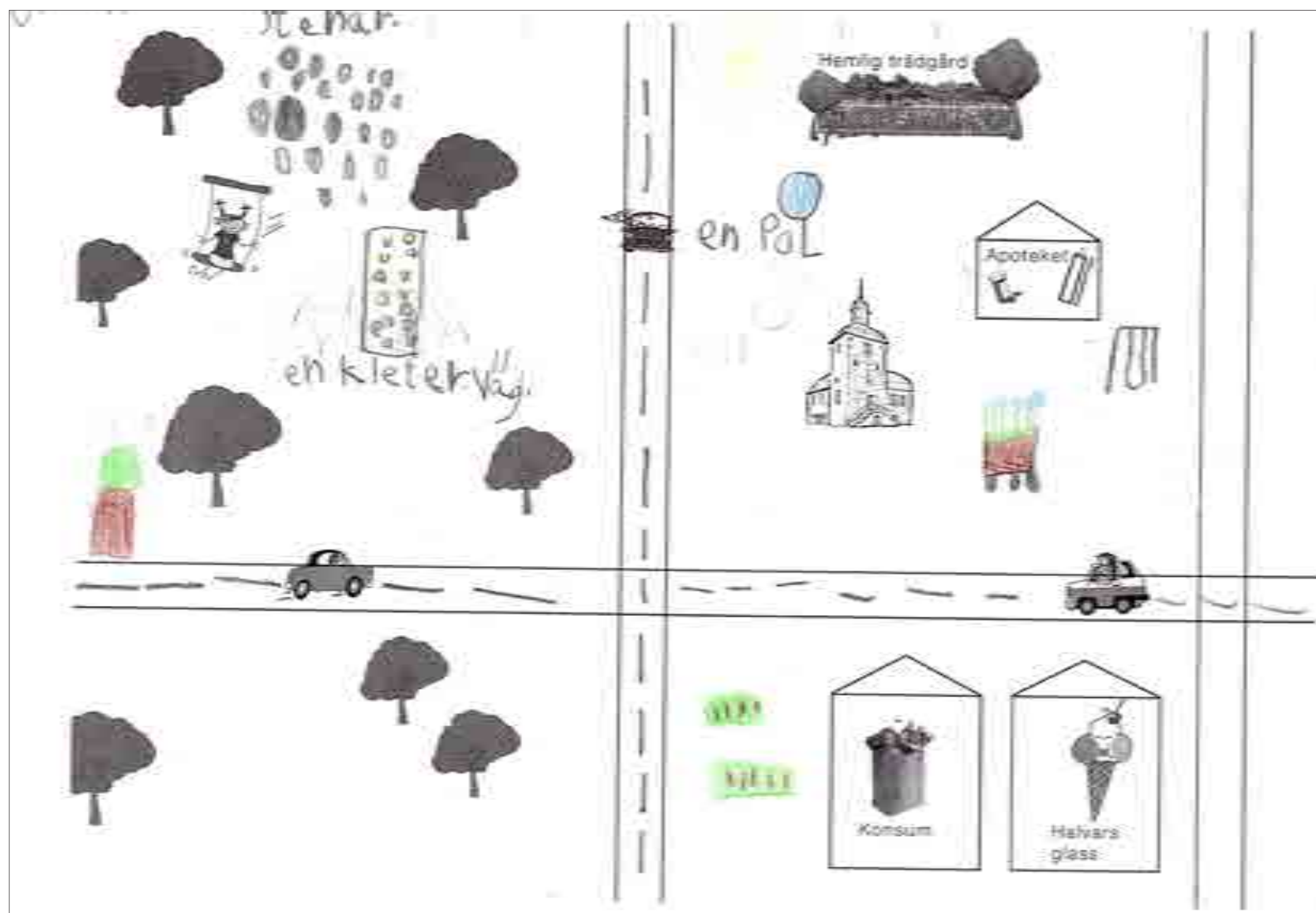

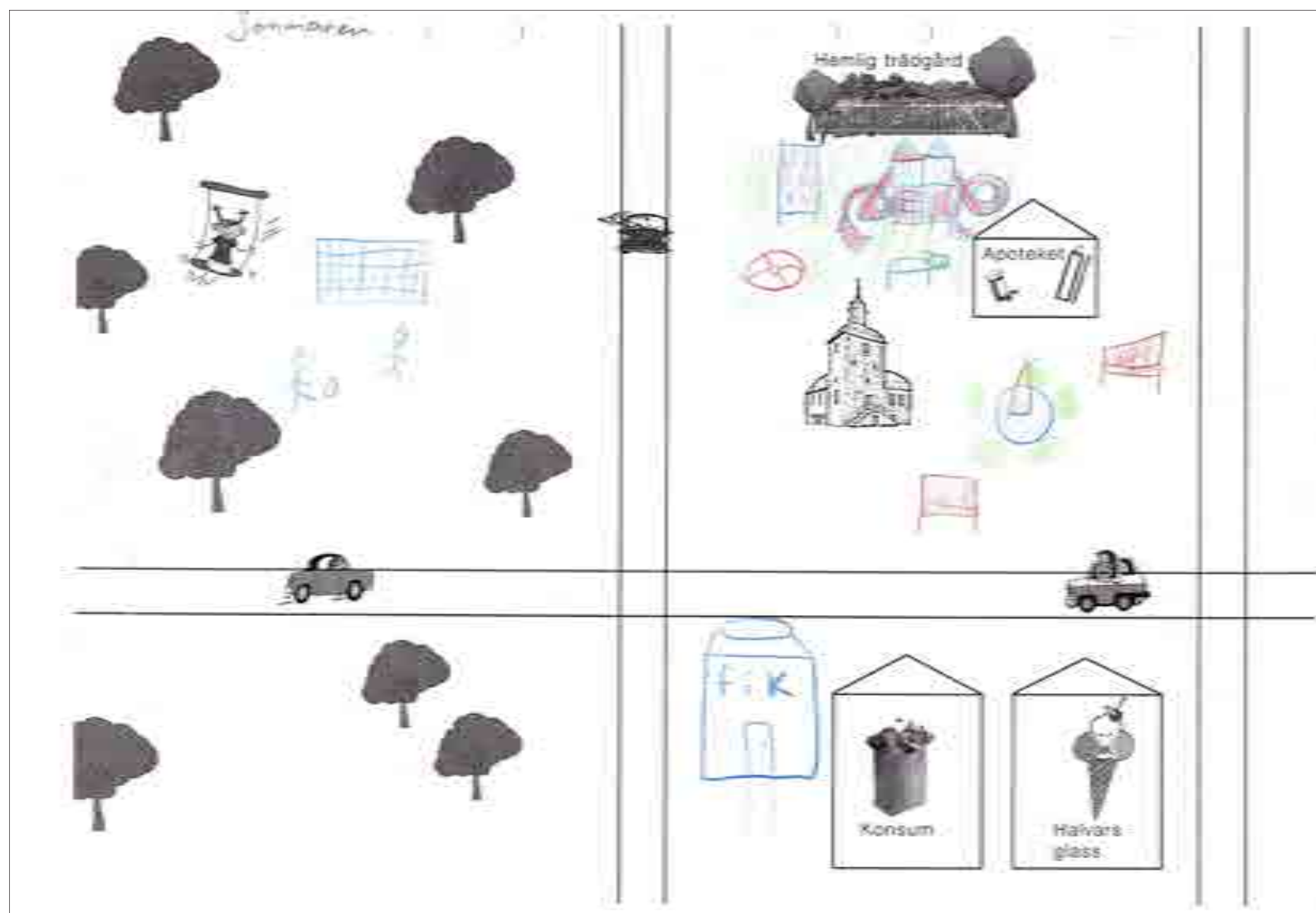

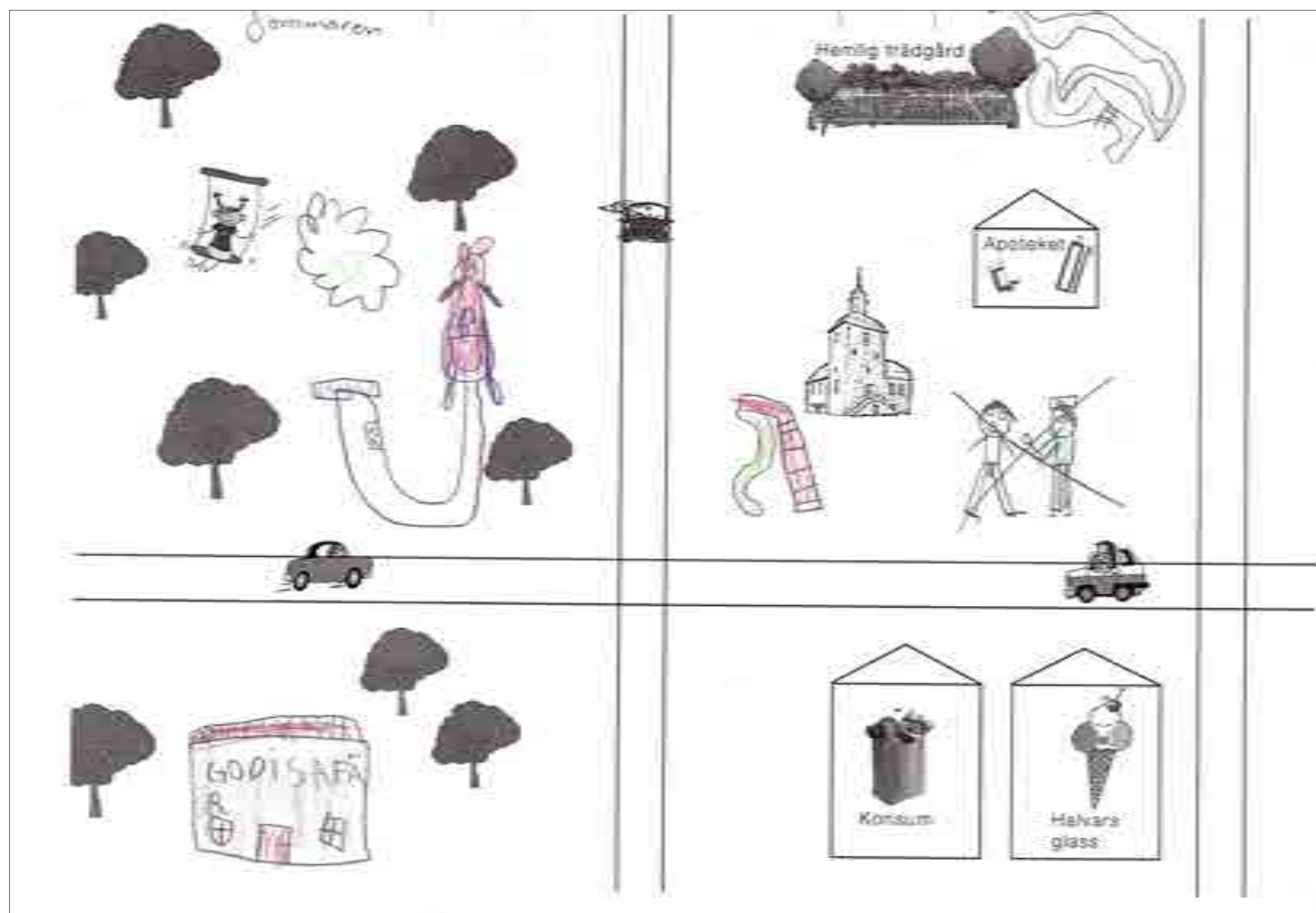
: bilaga 2

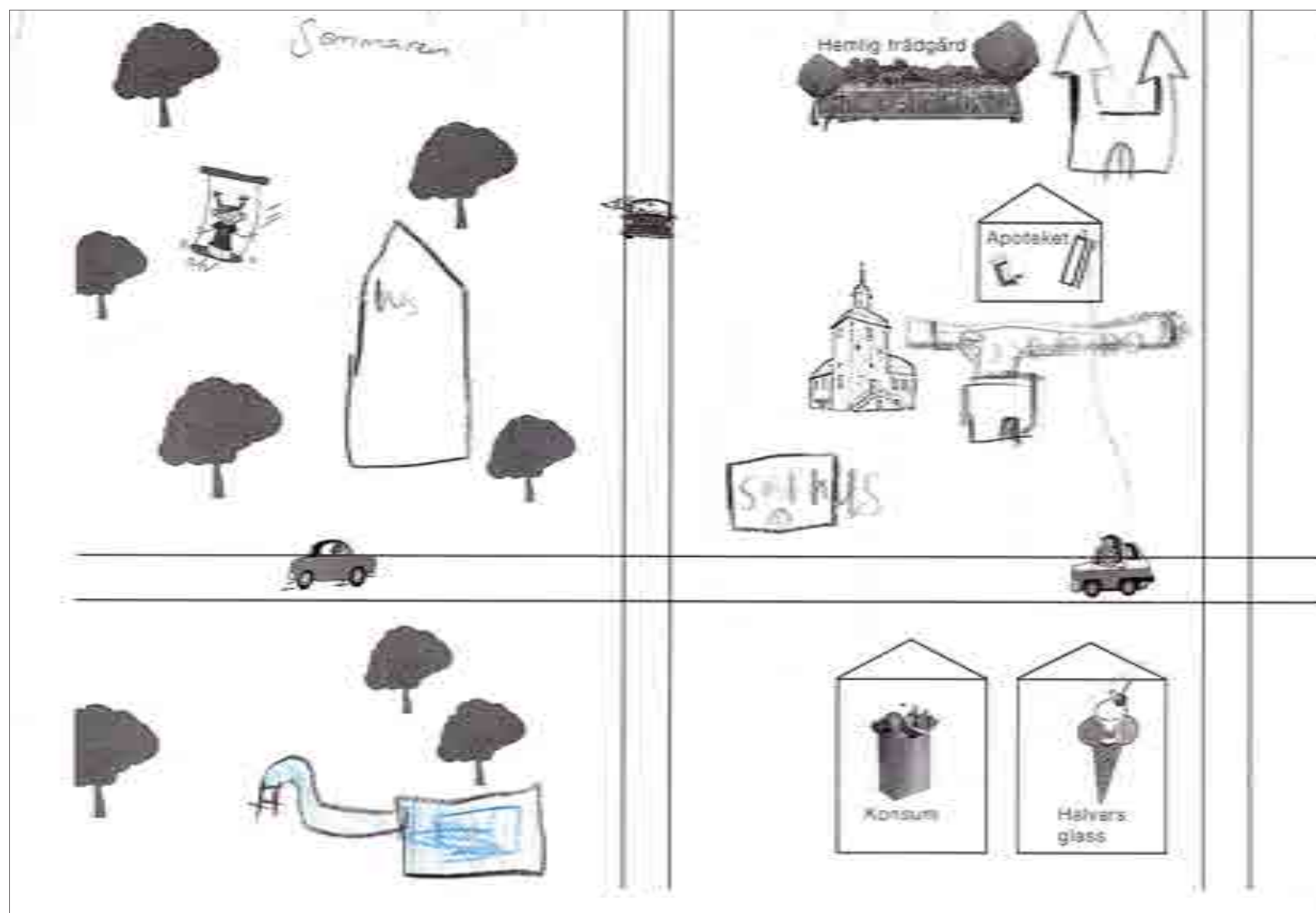
WORKSHOP DAG 2, KARTOR SOMMAR

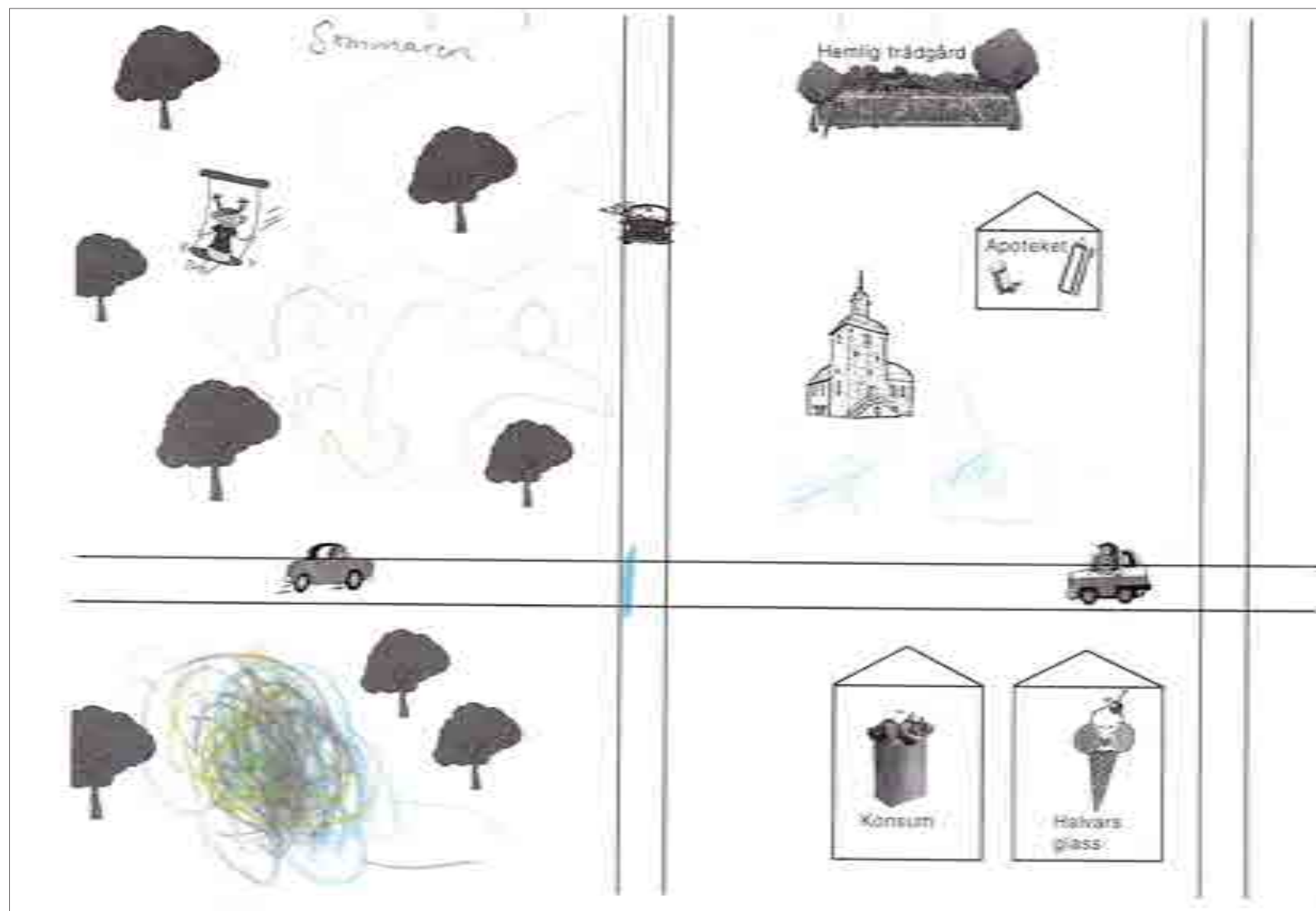

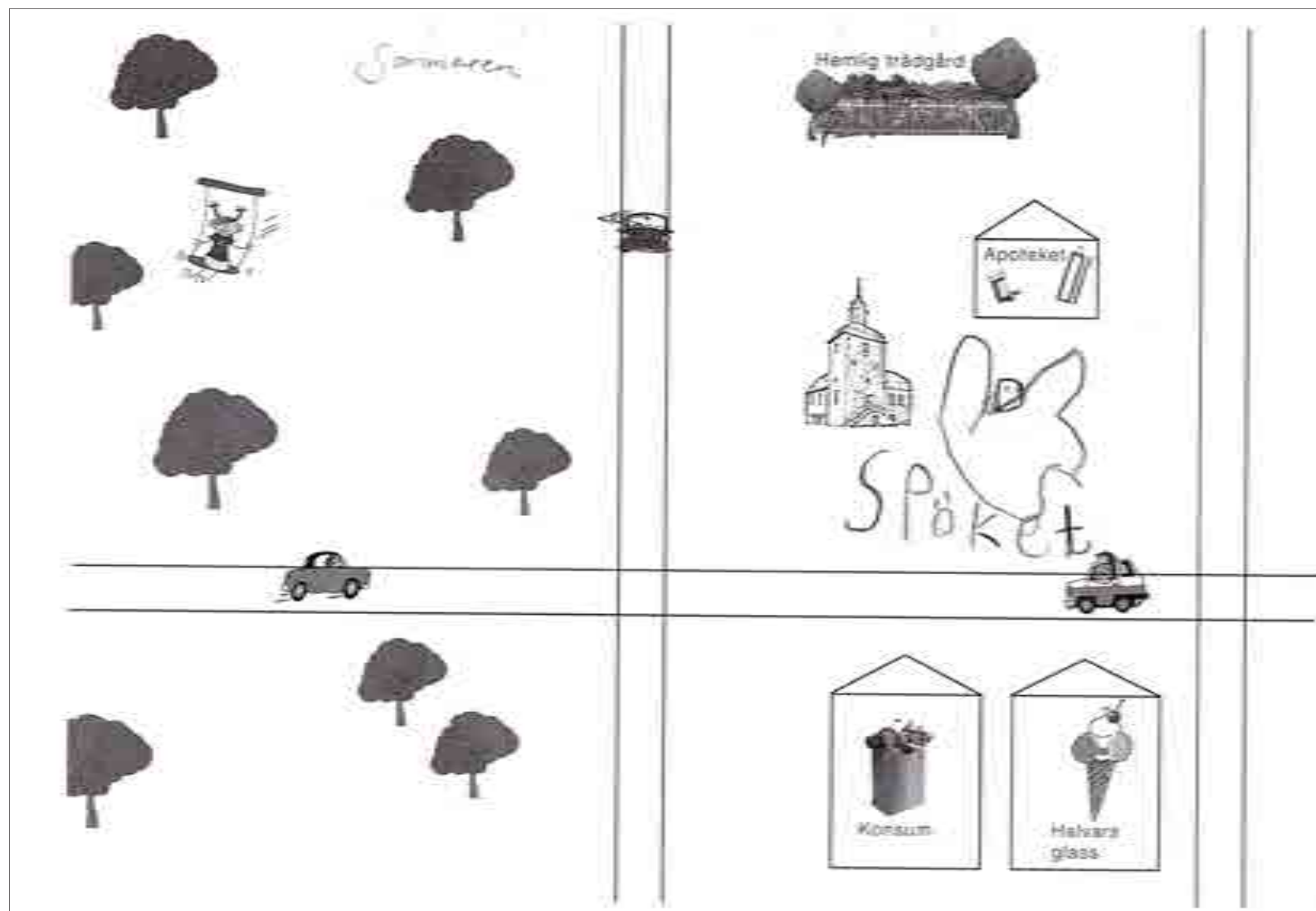

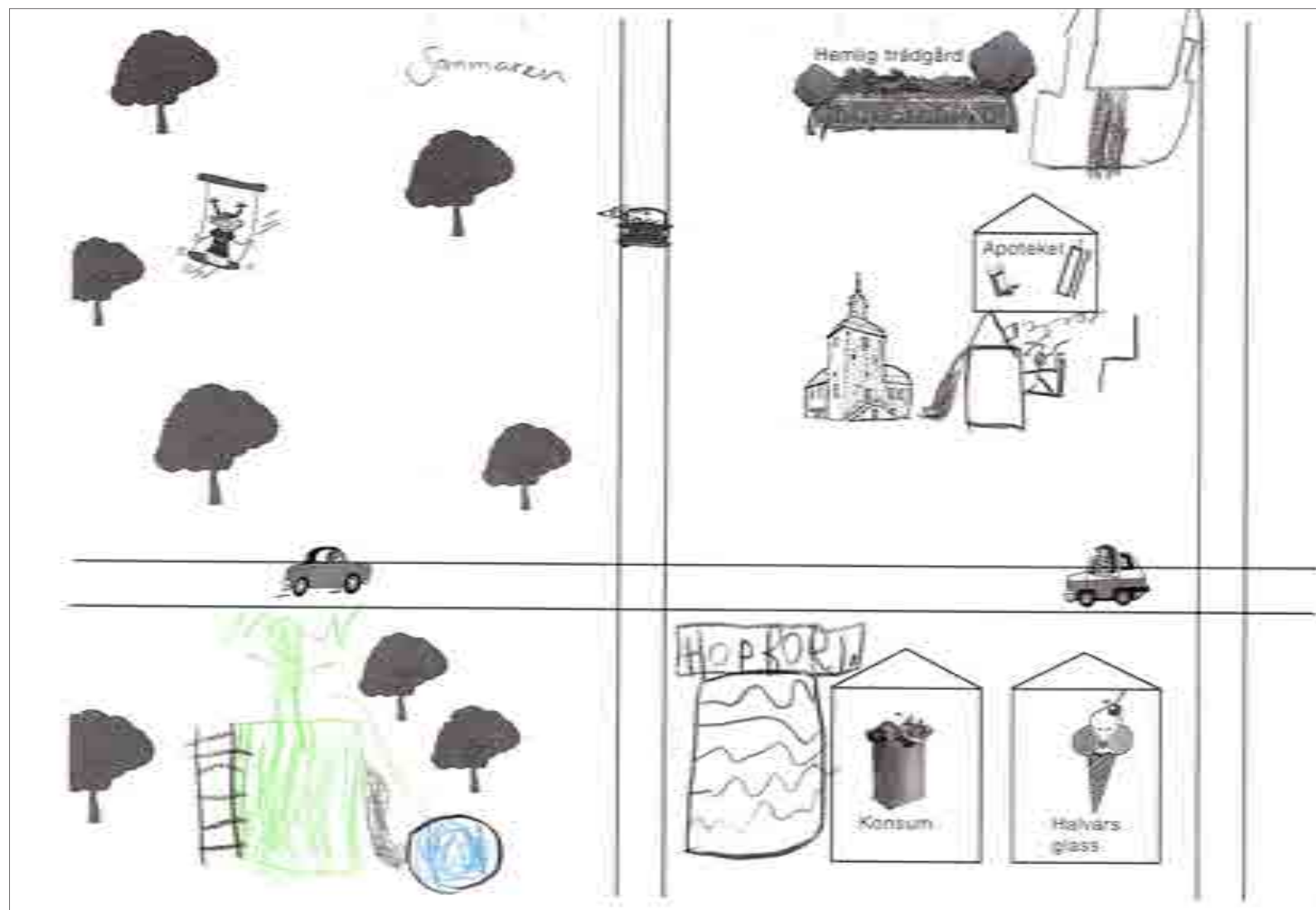

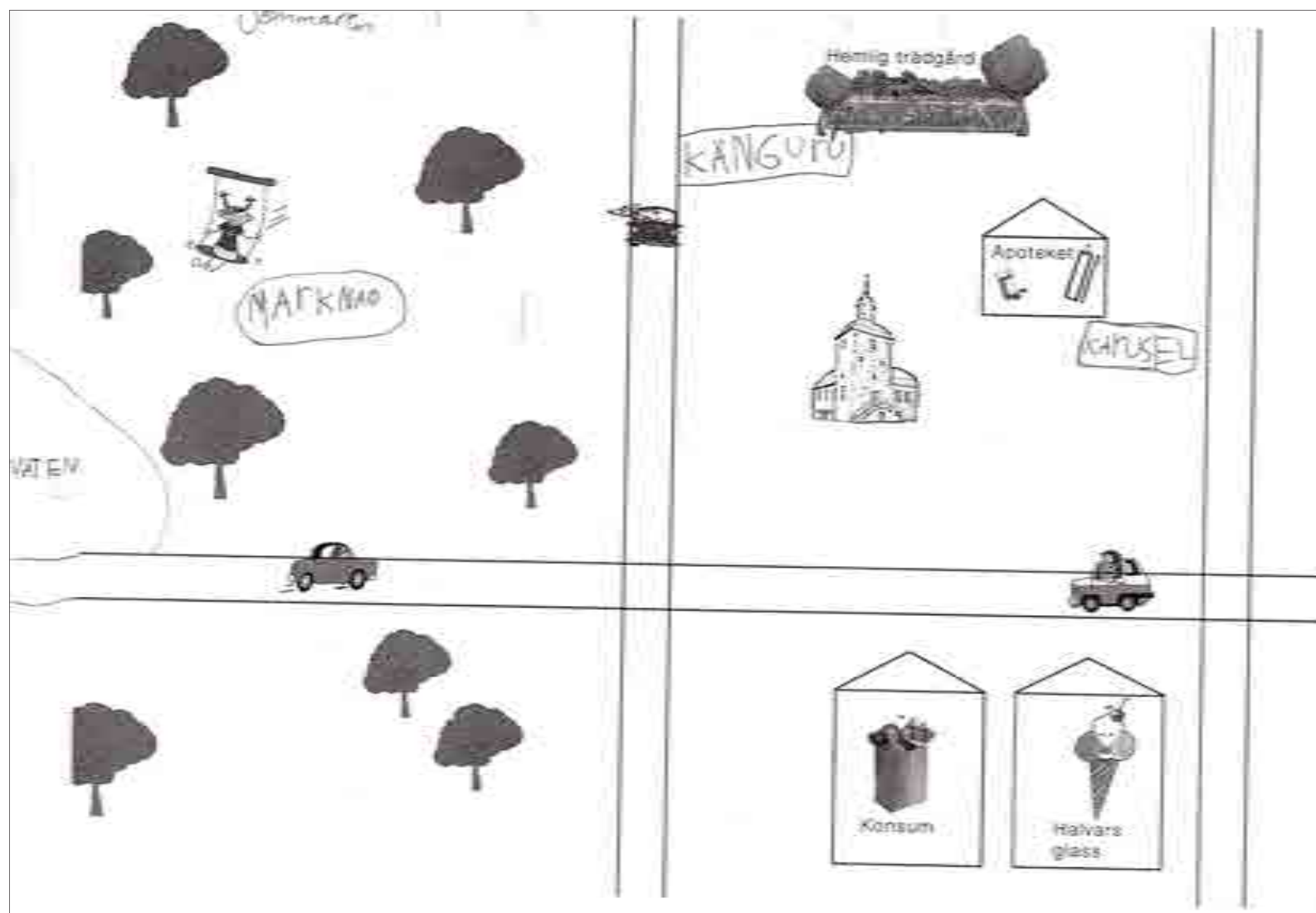

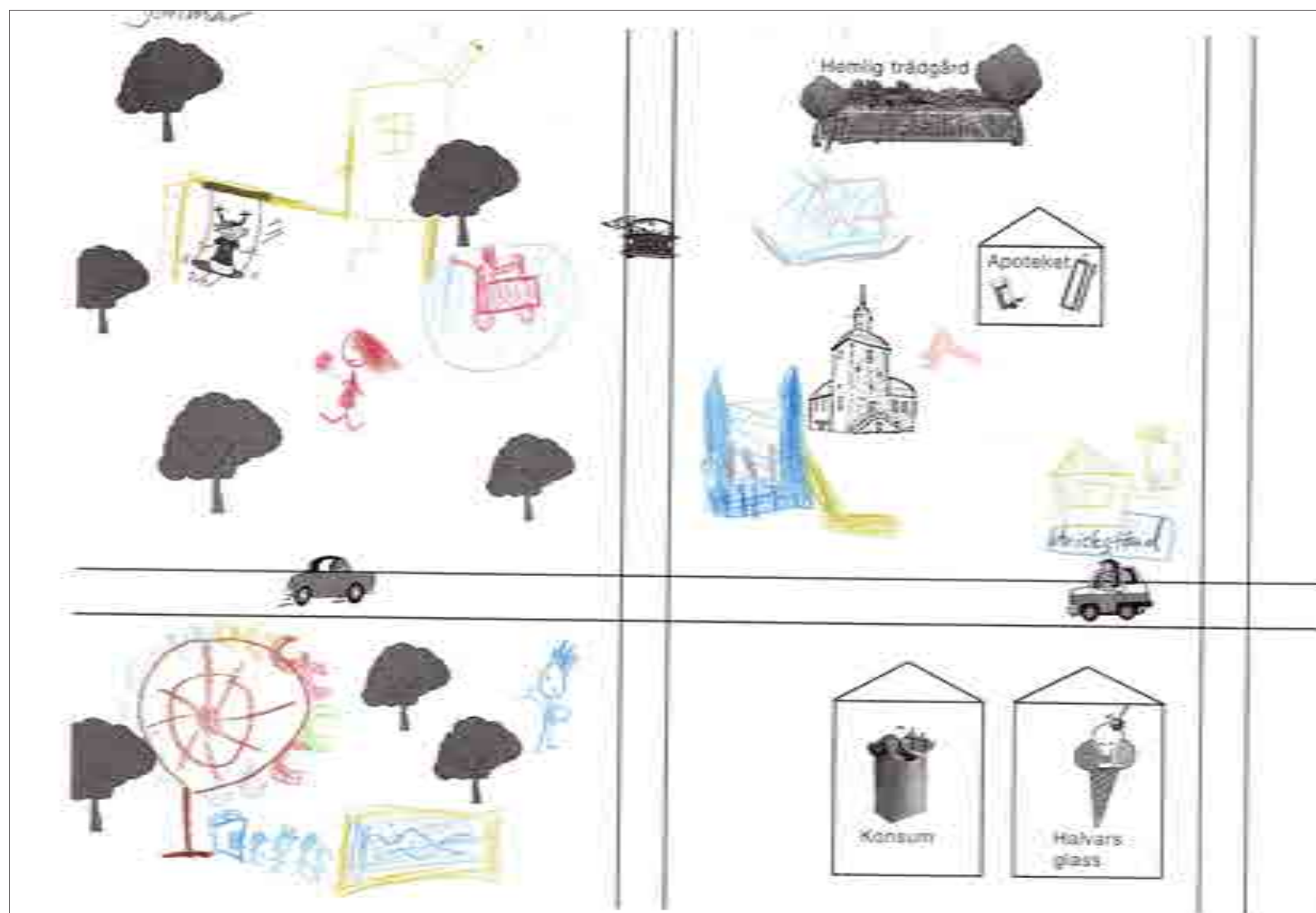

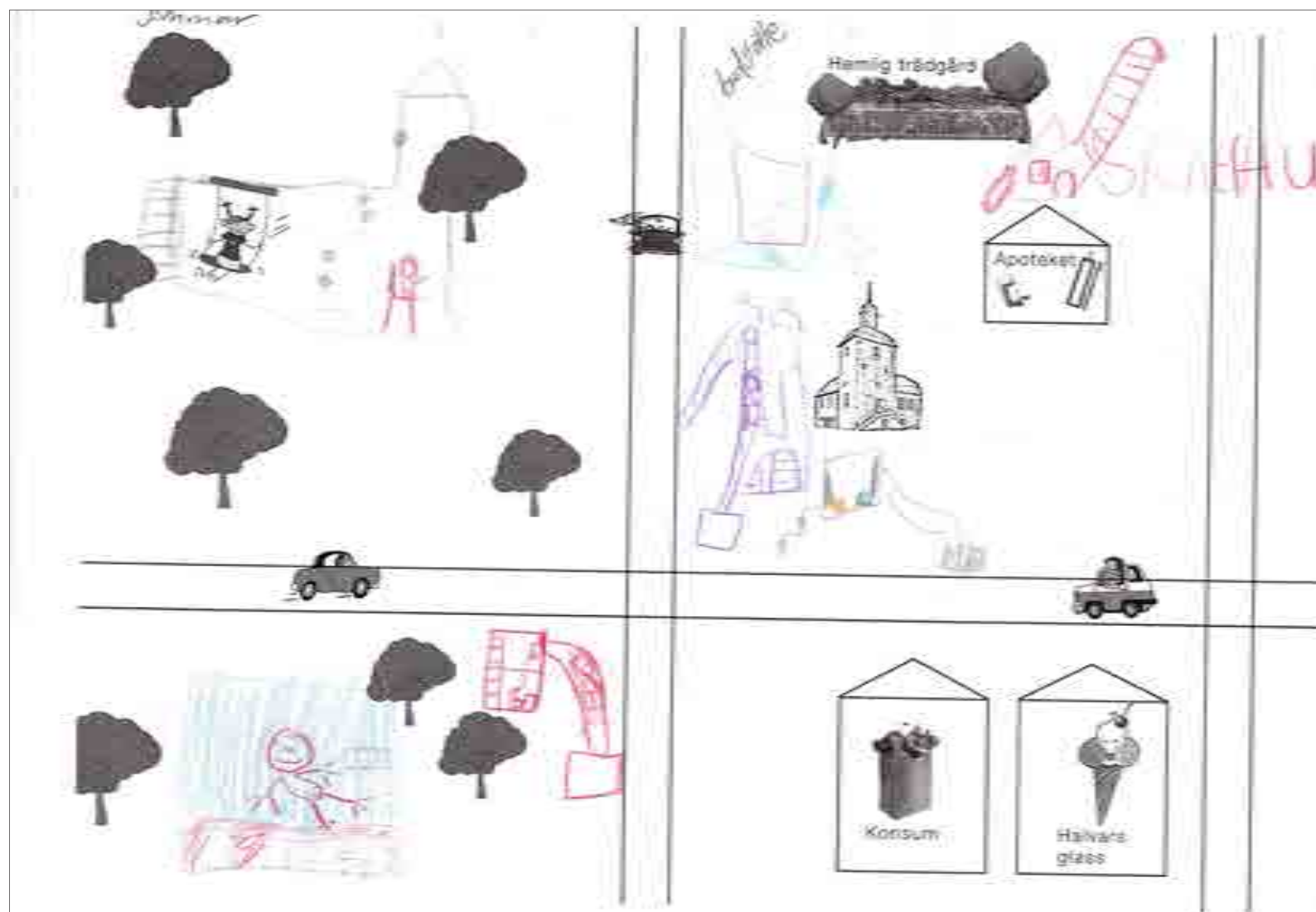

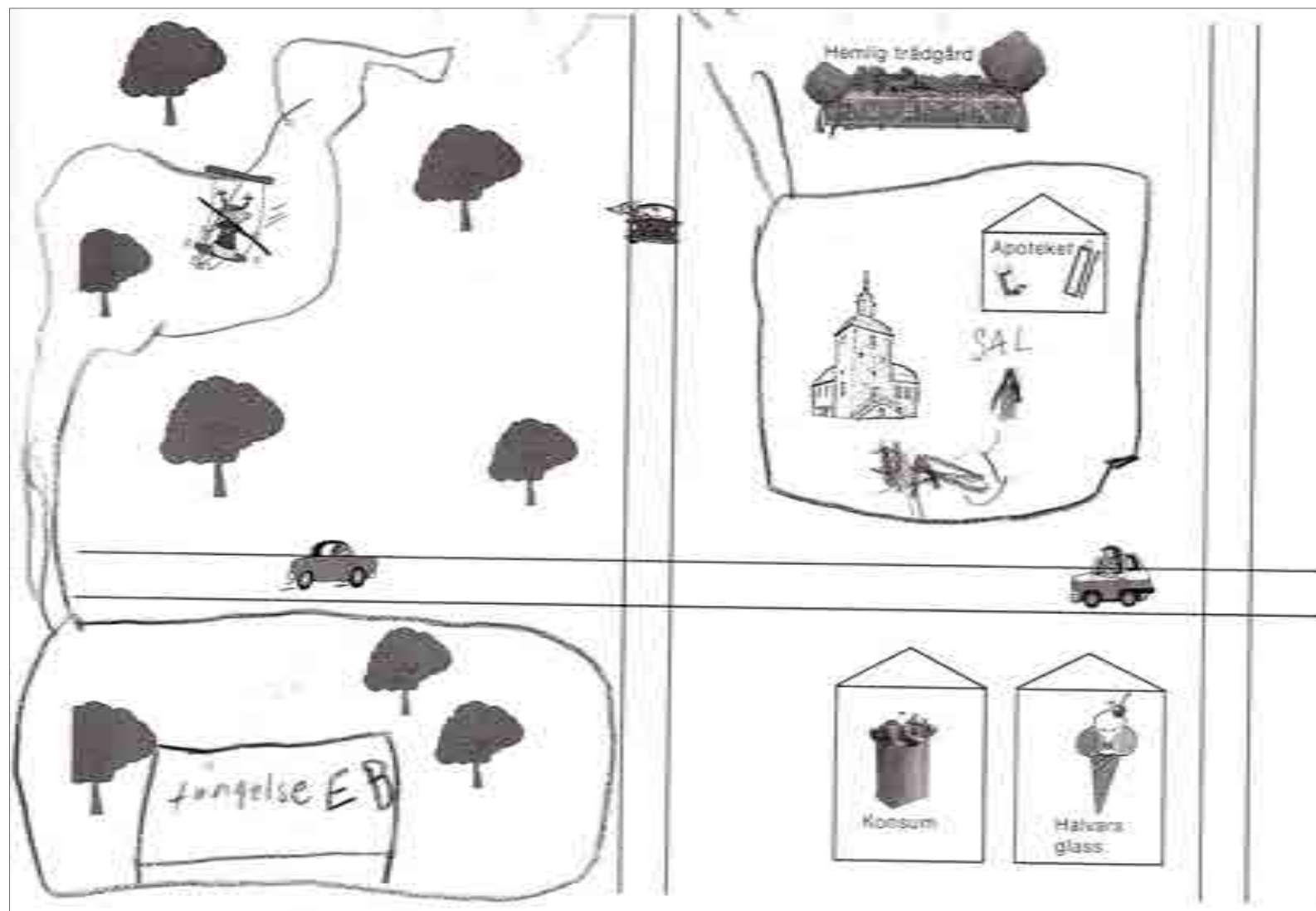

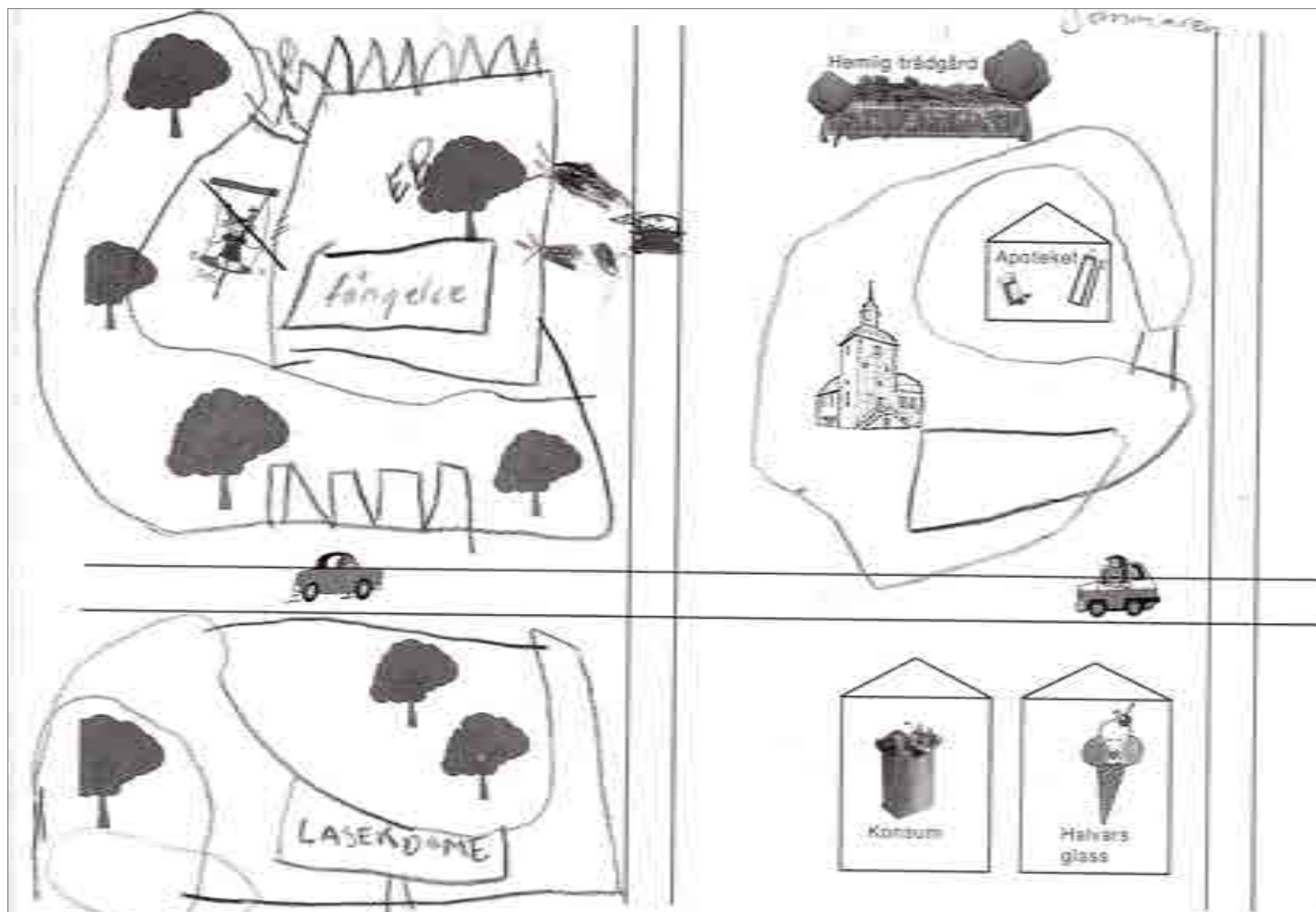

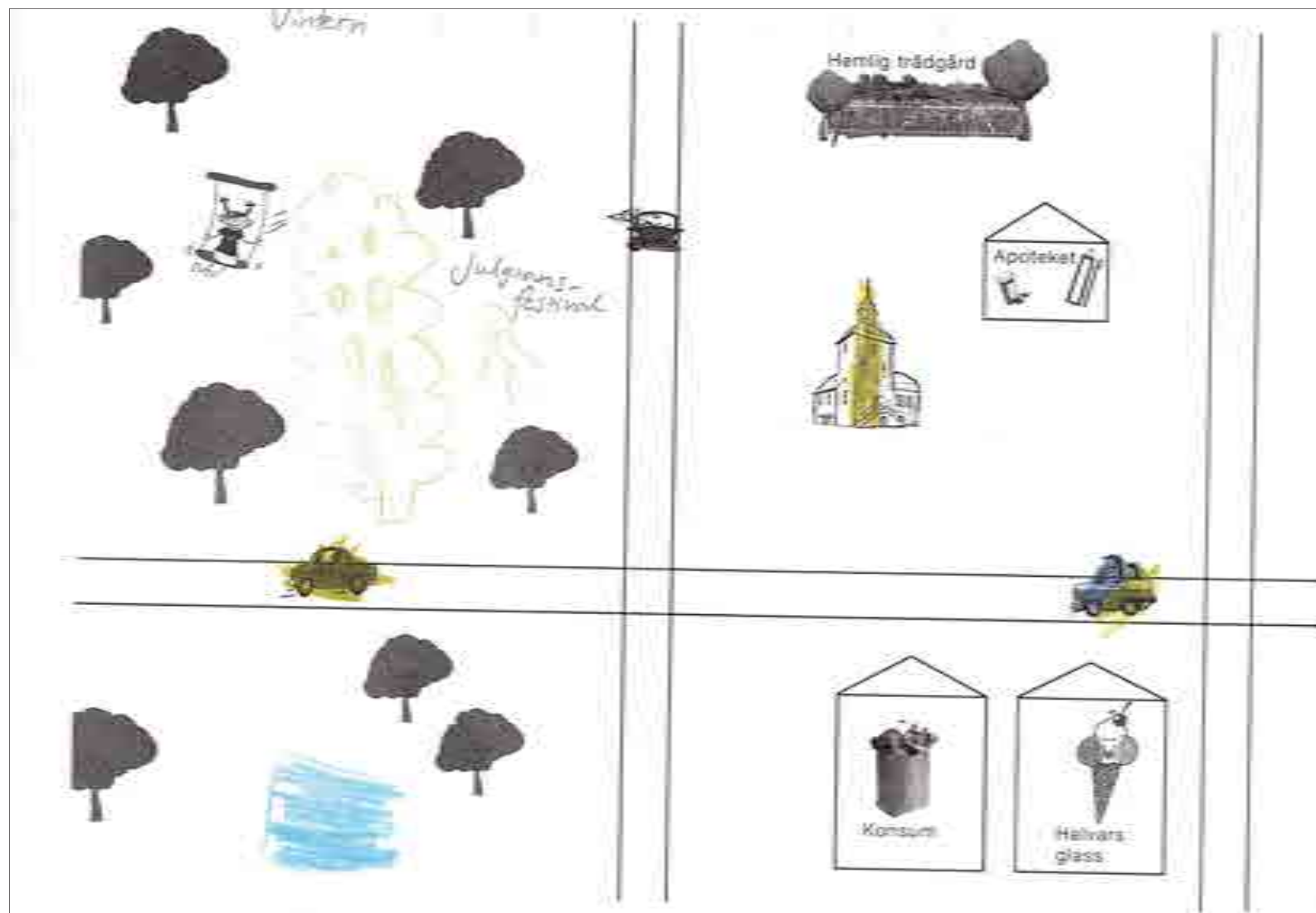

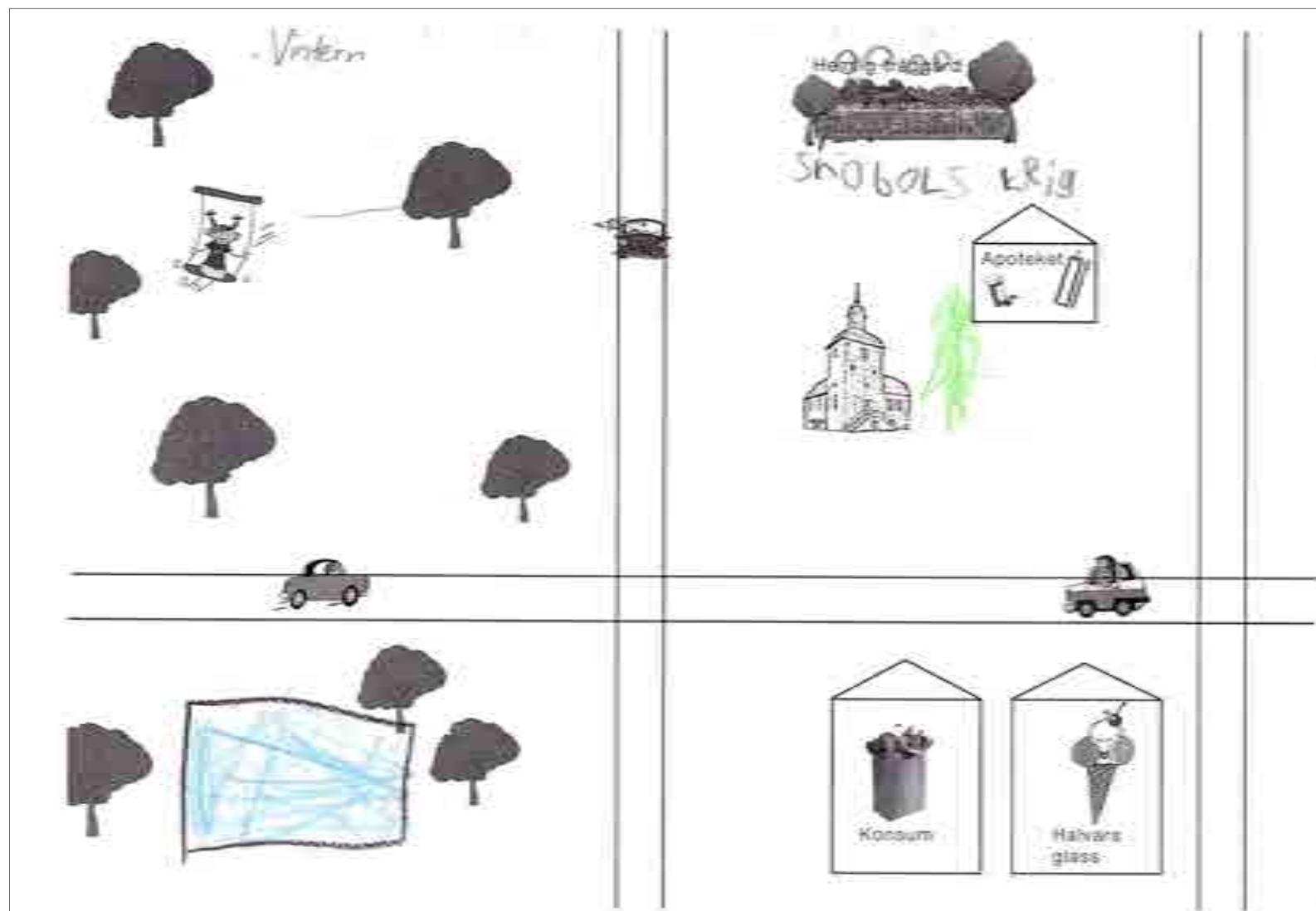

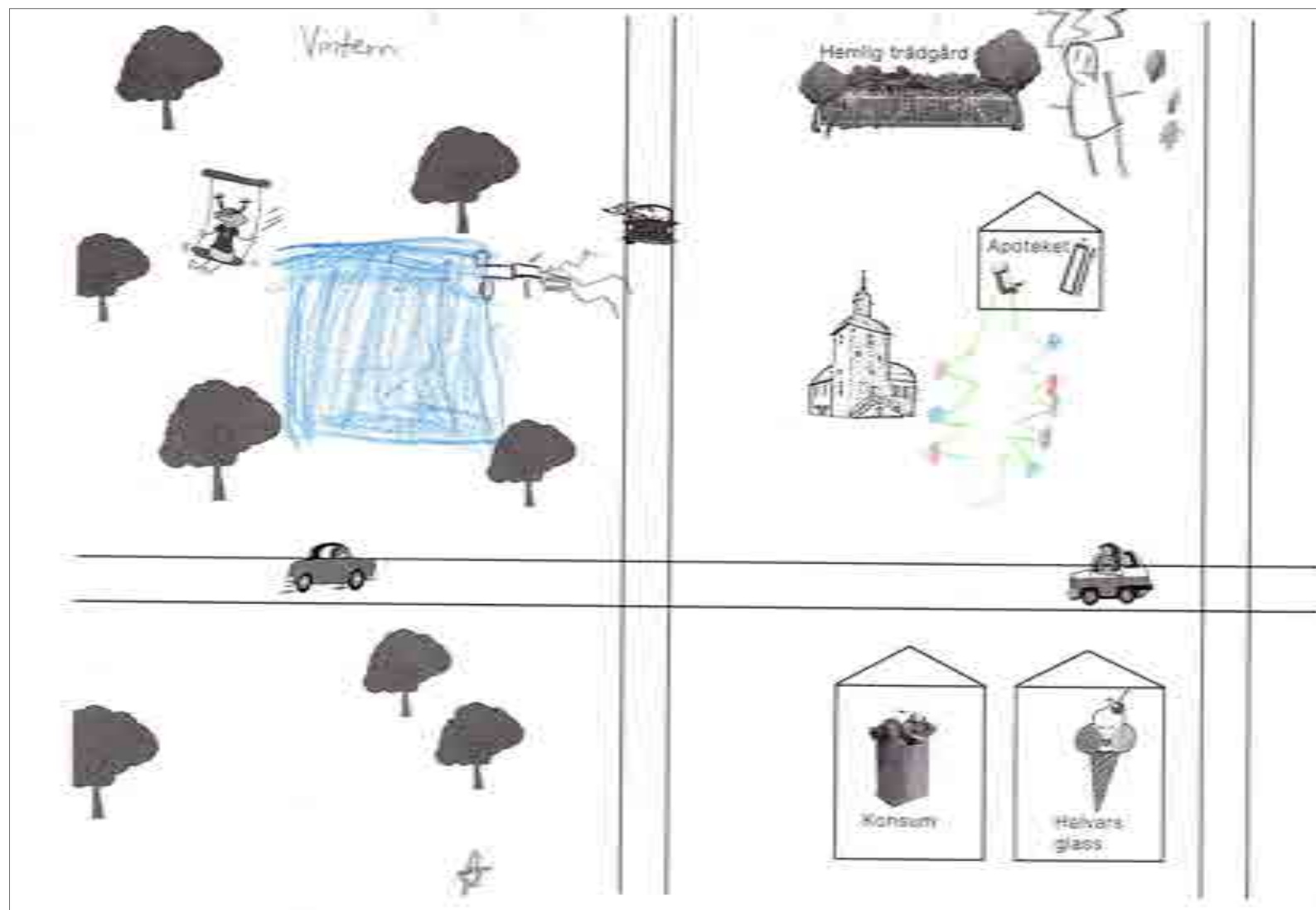

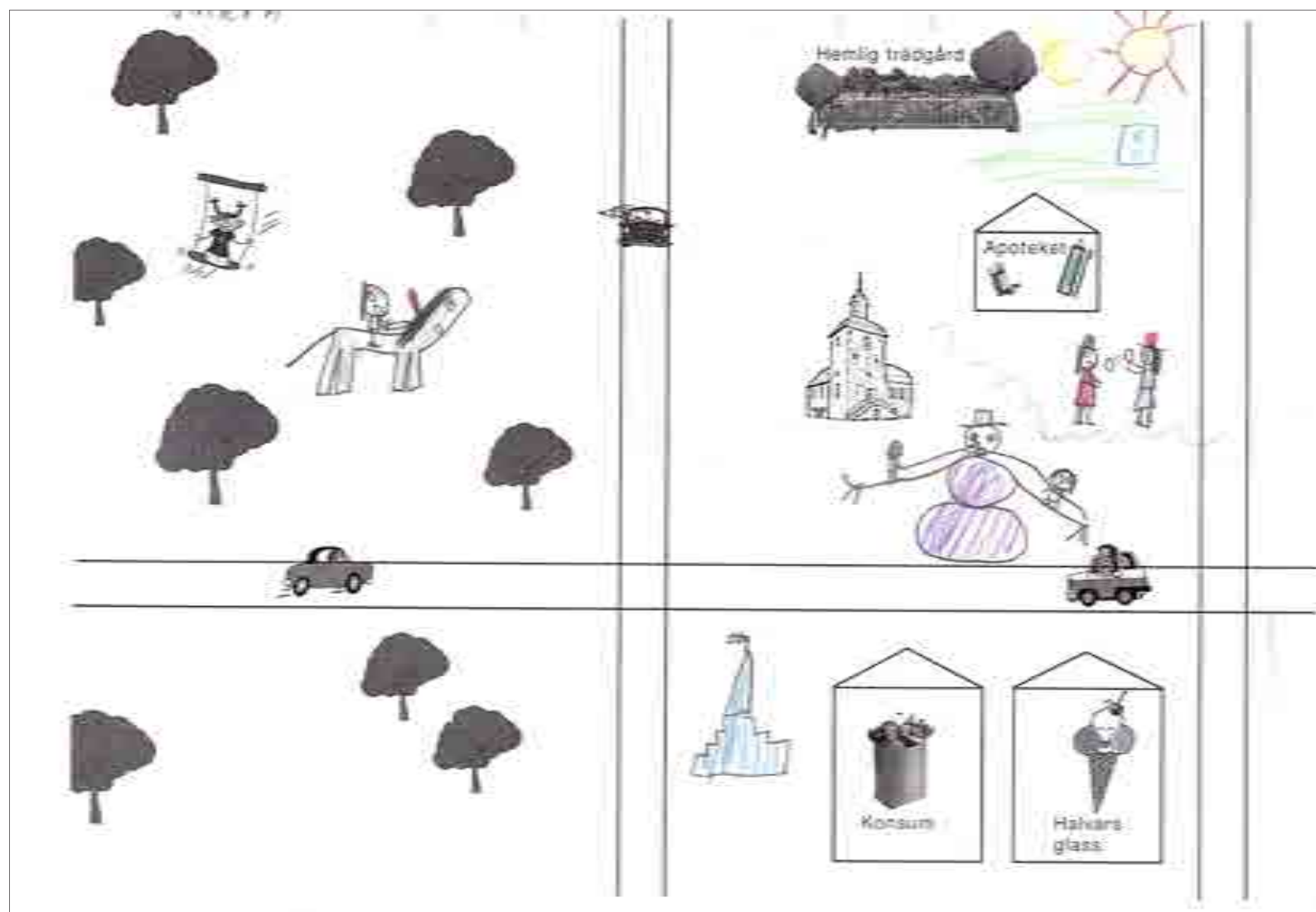
: bilaga 3

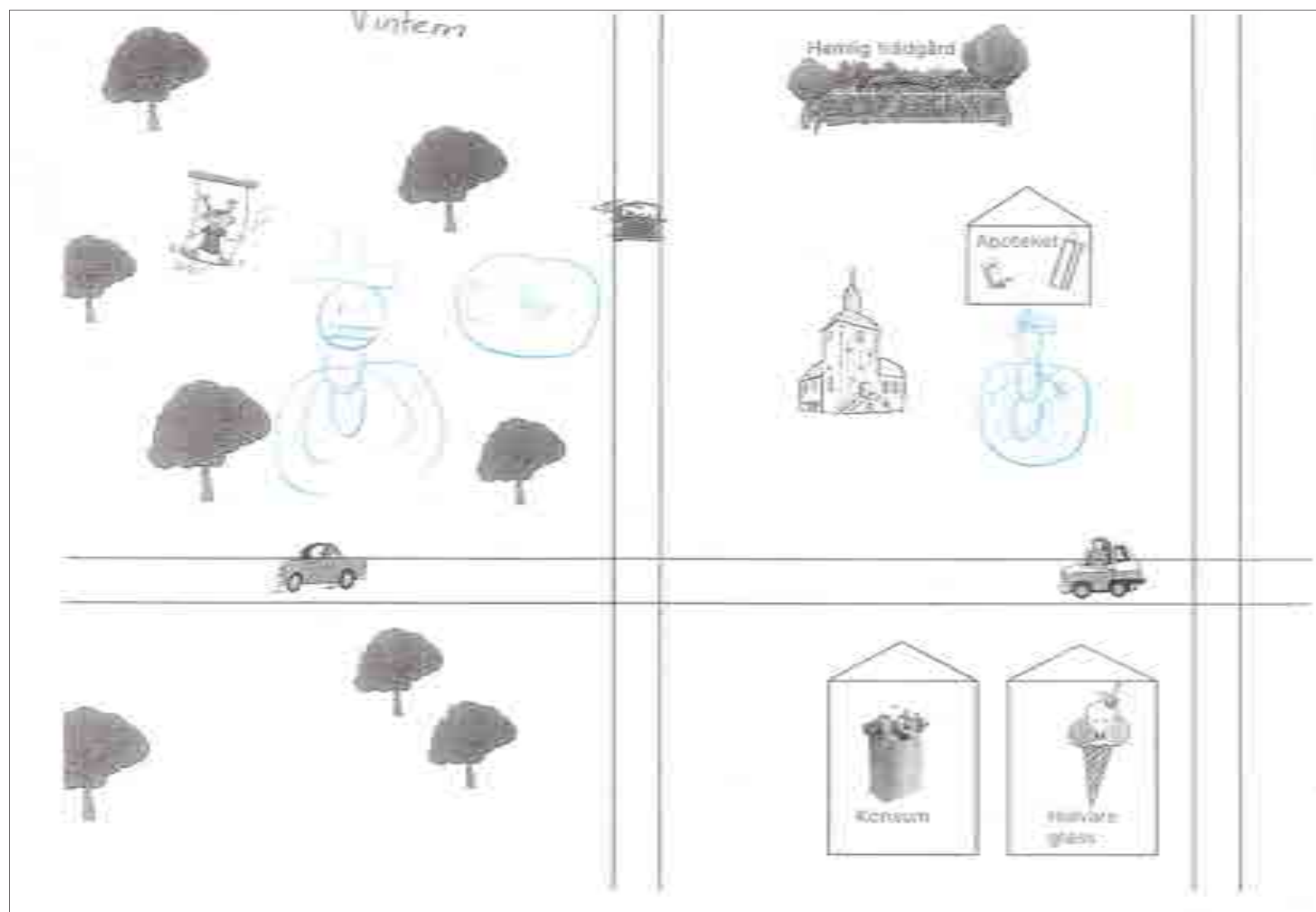
WORKSHOP DAG 2, KARTOR VINTER

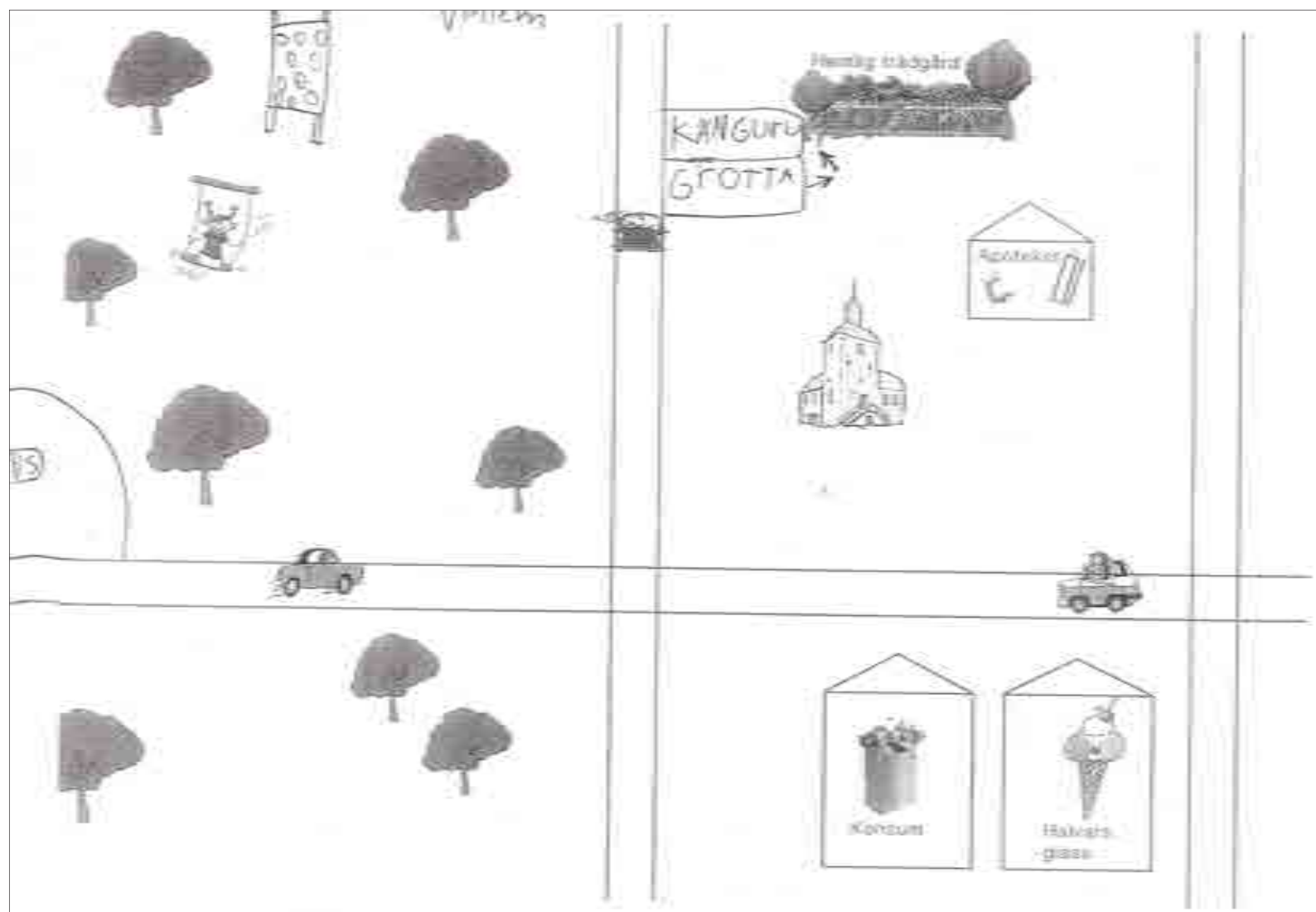

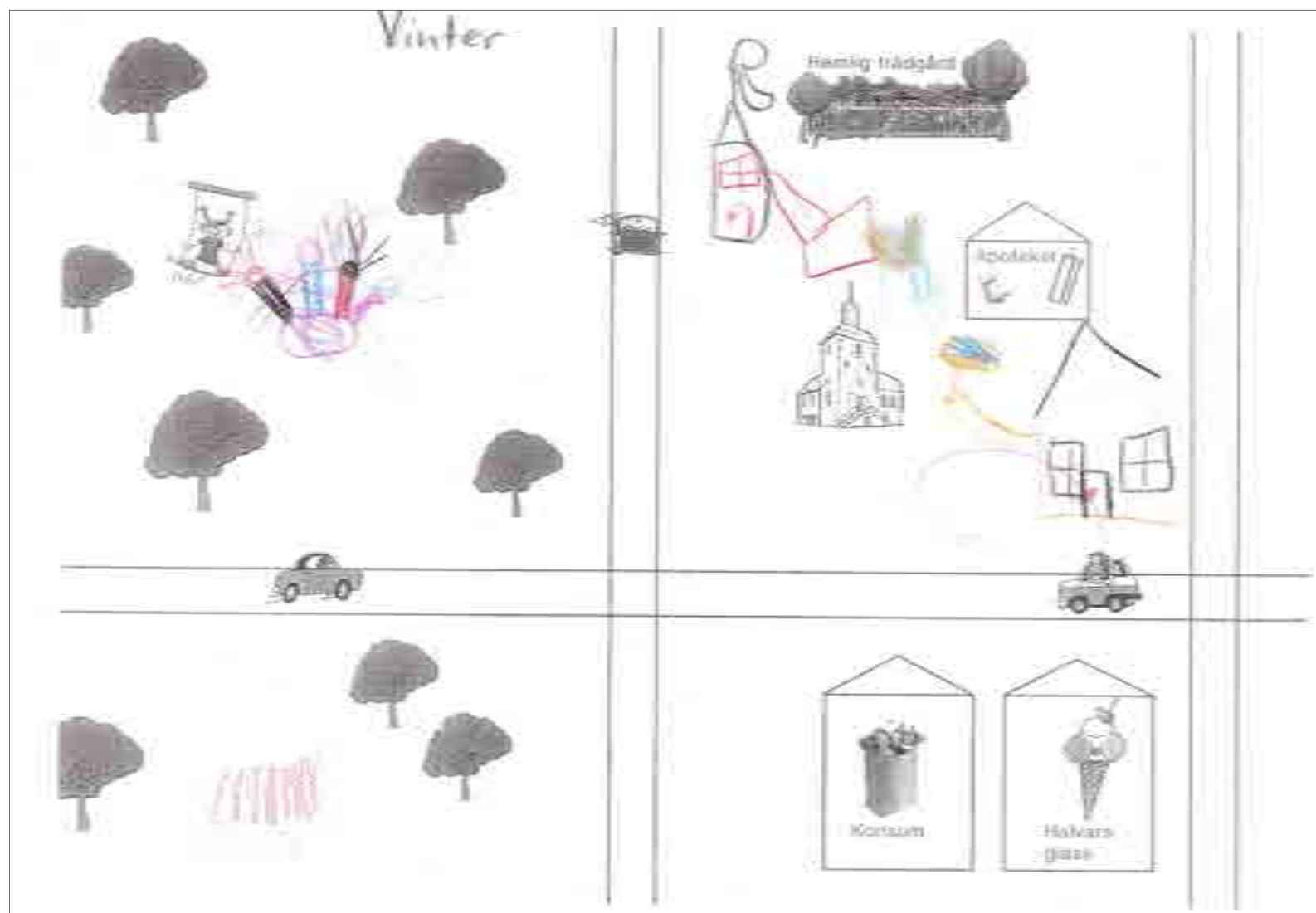

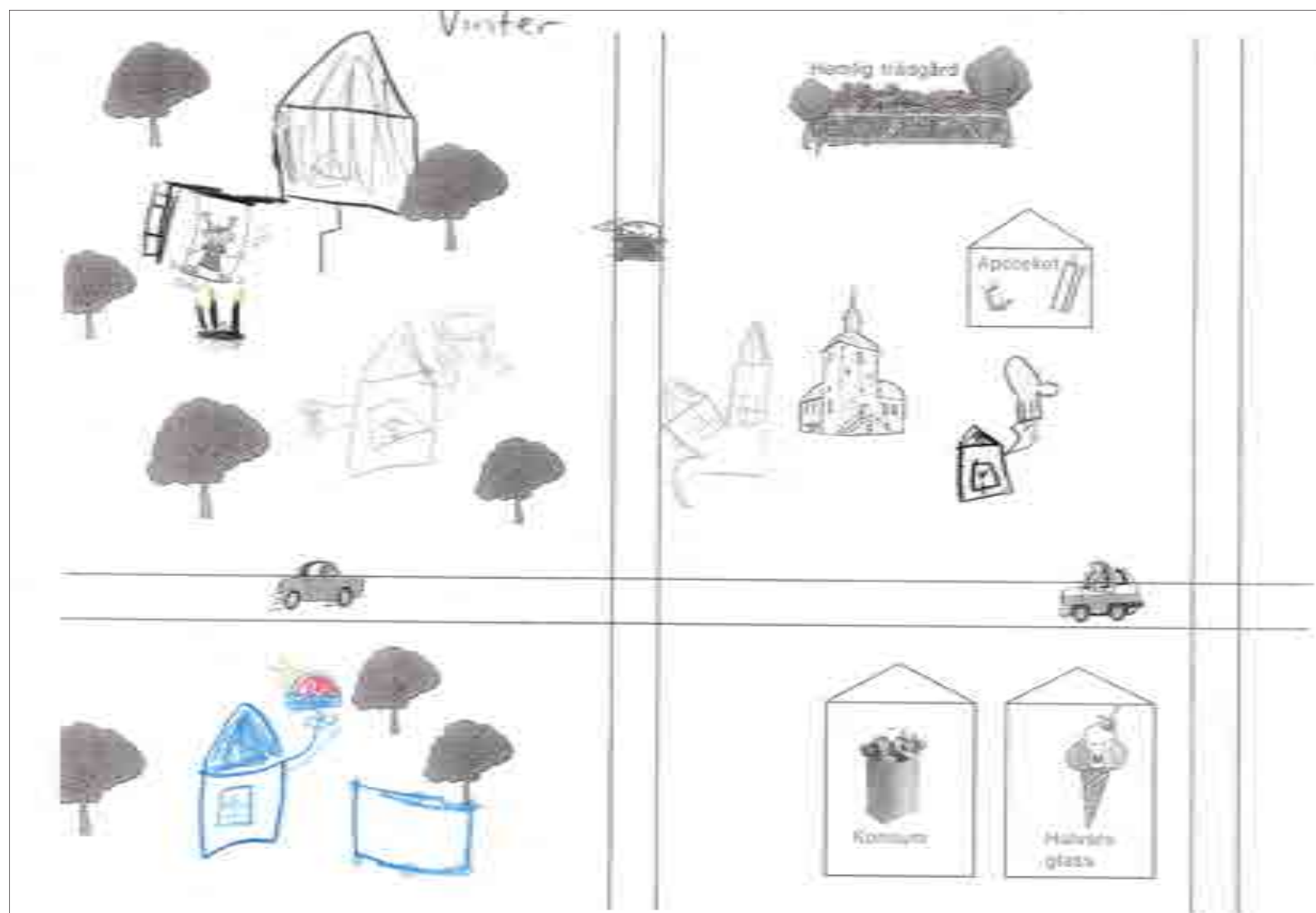

: bilaga 4

ENKÄT

vad är vadstena för dig?

Kön:

Ålder:

Så länge har jag bott i Vadstena:

Så ofta besöker jag Rådhusorget:

1. Vad anser du FUNGERAR med Rådhusorget?

2. Vad anser du INTE FUNGERAR med Rådhusorget?

3. Vad tycker du om biltrafiken kring torget?

4. Hur tycker du att Storgatan kopplar ihop centrum (Storgatan, torgen, rödtornet)? Hur kan det förändras?

5. Hur tycker du kulturlivet är sammankopplat med centrum? Hur kan det förändras?

vad är vadstena för dig?

Körs: Kungälv

Ålder: 41

Så många för jag fört i Västsverige: 300 i Mölarna

Så ofta besöker jag Rådhusetorget: VÄRJE DAG

1. Vad anser du FUNGERAR med Rådhusetorget?

ingen åsikt, tycker torget är trångt & opersonligt. Parkerar min bil där.

2. Vad anser du INTE FUNGERAR med Rådhusetorget?

ingen åsikt

3. Vad tycker du om tätstaden kring torget?

Just nu ej störande. Men om det blir ngr förändring m. sköna bänkar, växter & rekommendationer ska spårlöst biltrafiken öka

4. Hur tycker du att Storgatan kopplar ihop centrum (Storgatan, torget, rådhuset)? Hur kan det förändras?

Skapa röd tråd från "topp till botten" på gatan. Högstade m. klassisk murte inflyttade lägenhet m. gatorna. Ta bort lastbilar, gräs sidsgrupper

5. Hur tycker du kulturlivet är sammankopplat med centrum? Hur kan det förändras?

Usett. Mest beror väl på att alla valutar eget. samt att olika föreningar skapar nrmal miljö & syfte att samverka.

Har själv guidantbildningen så jag vet att det finns så mycket mer att ta fram.

vad är vadstena för dig?

Kon: Maria

Ålder: 40

Så länge har jag bott i Vadsstena: 20 år

Så ofta besöker jag Rådhusområdet: Vissa dagar

1. Vad anser du FUNGERAR med Rådhusområdet?

STORA OCH MÅNGA ANSÄKELIGHETER PÅ SOMMAREN

2. Vad anser du INTE FUNGERAR med Rådhusområdet?

BESIG BILTRAFIK, TURIST TRÅG OCH FÖRMÅRET
VÄNTPLÅTSSTÄLLE

3. Vad tycker du om biltrafiken kring torget?

ATT DEN BÅDE FÖRSÄMLES STÄMMER PÅ SOMMAREN

4. Hur tycker du att Storgatan kopplar ihop centrum (Storgatan, torget, rådhuset)? Hur kan det förändras?

STORGATAN KOPPLAR I HOP TORGET OCH RÅDHUS
BILTRAFIKEN MEN RÅDHUSET ANVÄNS LITE LÄNGRE

5. Hur tycker du att kulturlivet är sammankopplat med centrum? Hur kan det förändras?

DET FINNS TILLGÄNGLIGT MED RÅDHUS I CENTRUM
DET BEHÖVS MER KONTAKTER MED BUTIKER

vad är vadstena för dig?

Kön: Man

Ålder: 47

Hålls länge här (ej bort) / Vadstena

och inte besöker jag Rådhusområdet

4 år

Varje dag

1. Vad anser du FUNGERAR med Rådhusområdet?

Inte mycket

2. Vad anser du INTE FUNGERAR med Rådhusområdet?

Det är fullt sammant med konsumshuset.
Bort med parkeringen, plant
lite växtar

3. Vad tycker du om tätsliten kring torget?

Bort med den

4. Hur tycker du att Storgatan kopplar ihop centrum (Storgatan, torget, rådhuset)? Hur kan det förändras?

Mer levande på Storgatan lite mer mysigt med blommor och växter. Försöker få bort den tunga trafiken från Storgatan. Flera lyktor som lyser upp

5. Hur tycker du kulturlivet är sammankopplat med centrum? Hur kan det förändras?

Fokusera mera på att det är trevligt och fint att komma till Vadstena och inte bara Birgitta eller Klostret.

vad är vadstena för dig?

Kön: KVINNA

Ålder: 31-50

Så länge har jag bott i Vadstena: FÖRETAGARE

Så ofta passerar jag Rådhusorget: NEJ, SALLÅ HÄR

1. Vad anser du FUNGERAR med Rådhusorget?

2. Vad anser du INTE FUNGERAR med Rådhusorget?

BILTRAFIKEN
BELYSNING

3. Vad tycker du om biltrafiken kring torget?

TA BORT BILTRAFIKEN HELT PÅ SOMMAREN

4. Hur tycker du att Storgatan kopplar ihop centrum (Storgatan, torget, rådhuset)? Hur kan det förändras?

EFTER STORA TORGET HUR RÅDHUSET. VÅR GATAN,
TURISTERNA VÄNDER OM.

5. Hur tycker du kulturlivet är sammankopplat med centrum? Hur kan det förändras?

* Det är en skam för staden med detta brinnande stora kross
Borde vara stann stolt över

vad är vadstena för dig?

KON: Katarina

Ålder: 37

Så länge har jag bott i Västerås. Har varit medlem Hittills i 20 år.
Så ofta besöker jag Rådhuset. En gång om dagen minst.

1. Vad anser du FUNGERAR med Rådhuset?

Införändringarna, men även för R.

2. Vad anser du INTE FUNGERAR med Rådhuset?

Det borde inte vara parkeringsplatser utan enbart
avskiljda för att kunna ha en grön och tillgänglig
Det finns ypperliga tekniska lösningar.

3. Vad tycker du om biltrafiken kring torget?

Hela city borde vara avstängt från biltrafik, eller
byggas ett parkerings under mark.

4. Hur tycker du att Storgatan kopplar ihop centrum (Storgatan, torget, rådhuset)? Hur kan det förändras?

Huvud: minskad trafik på Storgatan, Storgatan
kopplar eller förändras.
Det ska inte vara biltrafik i Storgatan, Storgatan.

5. Hur tycker du kulturellt är sammankopplat med centrum? Hur kan det förändras?

Det borde finnas en permanent scen för utställningar,
musik, fotografer, kulturen för barn och vuxna.
Politiska debatter och Web-officer.

vad är vadstena för dig?

kon Linné

Ålder 55 år

Så länge har jag bott i Västerås 37 år

På vilka besöker jag Rådhusområdet varje dag. Sittar em.

1. Vad anser du FUNGERAR med Rådhusområdet?

uteserveringarna, men mat och glass på
sommaren när de har öppet

2. Vad anser du INTE FUNGERAR med Rådhusområdet?

Bilarna!!

3. Vad tycker du om bilströmmen kring torget?

Störig är storgatan för alla bilstråk vi kommer!

Vill inte vänta och stå mat med bilstråk och
argare!

Planka några träd vid på torget!

4. Hur tycker du att Storgatan kopplar ihop centrum (Storgatan, torget, rådhuset)? Hur kan det förändras?

Stora Åren är ONDRA stället synligt.

Delvisningen av storgatan och torget är inte all
korta.

5. Hur tycker du kulturlivet är sammankopplat med centrum? Hur kan det förändras?

Konserter och föreläsningar är bra, eller lika vänner.
Kärla uppkommer ofta!

vad är vadstena för dig?

Kon. Kvinna

Ålder: 35

Så länge har jag bott i Vadsstena: 7 år

Så ofta besöker jag Rådhusetorget: Ca 2 ggr / v o

1. Vad anser du FUNGERAR med Rådhusetorget?

Uteserveringarna på sommaren.

2. Vad anser du INTE FUNGERAR med Rådhusetorget?

Att det är en bilparkering där! Den tar hela fokuset och gör det onyttigt & stökigt att vara där.
Det fungerar inte som ett torg utan mer som en transportsträcka. Det är varken vackert eller mysigt.

3. Vad tycker du om biltrafiken kring torget?

Tycker jag inte om! Man vill inte sitta i en parkering.

4. Hur tycker du att Storgatan kopplar ihop centrum (Storgatan, torgen, rådhuset)? Hur kan det förbättras?

Jag tycker biltrafiken ska bort utanför. Konsum och upp mot Storgatan, likaså utanför Systembolaget. Centrum bör vara bilfritt!

5. Hur tycker du om kulturlivet är sammankopplat med centrum? Hur kan det förbättras?

Fler offentliga utställningar kring torget. Av lokala konstnärer - det tror jag är viktigt!

Jag tycker inte kulturlivet är sammankopplat alls med Centrum.

vad är vadstena för dig?

Kön: *MAN*

Ålder: *66 ÅR*

Så länge har jag bott i Vadstena: *66 ÅR*

Så ofta besöker jag Rådhusorget: *VARJE DAG*

1. Vad anser du FUNGERAR med Rådhusorget?

*DET HESTA HUR KAN SÄGAS
BYGGET TREVLIGARE*

2. Vad anser du INTE FUNGERAR med Rådhusorget?

3. Vad tycker du om biltrafiken kring torget?

NÖDVÄNDIG.

4. Hur tycker du att Storgatan kopplar ihop centrum (Storgatan, torget, rådhuset)? Hur kan det förändras?

5. Hur tycker du att kulturlivet är sammankopplat med centrum? Hur kan det förändras?

HEGA VADSTENA ÄR JU KULTUR!

vad är vadvstena för dig?

Kön: MAN

Ålder: 51

Så länge har jag bott i vadvstena: 51

Så ofta besöker jag Rådhusstorget: 3-4 x / VECKA

1. Vad anser du FUNGERAR med Rådhusstorget?

PARKERING!

2. Vad anser du INTE FUNGERAR med Rådhusstorget?

MER PARKERING

3. Vad tycker du om biltrafiken kring torget?

MÅSTE ABSOLUT FÄNNAS,
DOK I MINDRE SKALA PÅ
SOMMAREN!

4. Hur tycker du att Storgatan kopplar ihop centrum (Storgatan, torget, rådhuset)? Hur kan det förändras?

MEER P-PLATS VINTERID PÅ TORGET, MEER GRÖN PÅ SOMMAREN

5. Hur tycker du kulturlivet är sammankopplat med centrum? Hur kan det förändras?

ÄR GÖR SOM DET ÄR FINNS ANDRA SAKER SOM ÄR
VÄRTIGARE BLA TURISM

vad är vadstena för dig?

Kön: *Kvinnor*

Ålder: *57 år*

Så länge har jag bott i vadstena: *0 (bort 4 år)*

Så ofta besöker jag Rådhusorget: *5d/ve*

1. Vad anser du FUNGERAR med Rådhusorget?

*att det var jag kommer hit, men den lyfte att kunna
besöka mig själv*

2. Vad anser du INTE FUNGERAR med Rådhusorget?

det ej

3. Vad tycker du om biltrafiken kring torget?

ett problem för mig

4. Hur tycker du att Storgatan kopplar ihop centrum (Storgatan, torget, rådhuset)? Hur kan det förändras?

*Lata alla, skapa en personlig staden vid Rådhuset
Storgatan. Stora torget har inte det stämningen
som man vill ha och man vill ha en stad som stämmer*

5. Hur tycker du kulturlivet är sammankopplat med centrum? Hur kan det förändras?

*Kan följa om kulturlivet är desto mer
Ett*

vad är vadstena för dig?

Kon: *brunnen*

Ålder: *84*

Så länge har jag bott i Västboarna: *65 år*

Så ofta besöker jag Rådhusområdet: *dagligen*

1. Vad anser du FUNGERAR med Rådhusområdet?

Bilparkering och övervakningskylor har länge

2. Vad anser du INTE FUNGERAR med Rådhusområdet?

3. Vad tycker du om biltrafiken kring torget? *Ma lyktor på*

gatan, ej på gatorna och på Stora Torget

utan bara en gammaldags gata.

+ fontän och även någon trädgård

skulptur + blomster splanad.

4. Hur tycker du att Storgatan kopplar ihop centrum (Storgatan, torget, rådhuset)? Hur kan det förändras?

Ma, mer förhållande fläktar beläggs

småare lyktor mm på Hovgatan

5. Hur tycker du kulturlivet är sammankopplat med centrum? Hur kan det förändras?

skateboard !!! NU

(ej på Storgatan)

Olav-Must

vad är vadstena för dig?

Kon: kvinna

Ålder: 33

Hå länge har jag bott i Västerås?

Hå ofta besöker jag Rådhusområdet?

Bar 4 här (har butik i stan)
någon gång ibland

1. Vad anser du FUNGERAR med Rådhusområdet?

2. Vad anser du INTE FUNGERAR med Rådhusområdet?

tydligt hur man ska köra in & ut från
parkeringen
känns inte direkt som något torg utan
mer "passage"

3. Vad tycker du om biltrafiken kring torget?

Helt ok, kan tänka mig att det blir
värrigt under turistsäsong.

4. Hur tycker du att Storgatan kopplar ihop centrum (Storgatan, torget, rådhuset)? Hur kan det förändras?

All aktivitet (som utgåvaeringen anordnar) hålls
vid Rådhusområdet. Tycker det är dåligt då det
är ena änden av stan. Turisterna upplever att
Storgatan tar slut vid Lufthuset (klädbutik)
och vänder där. Rådhuset är inte alls
kopplat till centrum.

5. Hur tycker du kulturlivet är sammankopplat med centrum? Hur kan det förändras?

lite alls då det mesta sker vid
slottet. Varför inte få mer
aktivitet runt rådhuset??

FÖR HIN EGGEN DET SKULLE DET
VARA FÖRETAGET MED AUSTÄNNING
FÖR TRAFIK PÅ STORGATAN
DELS FÖR ATT JAG HAR PARKETUT
SAMT ATT JAG HAR BUCHSTER LEVERANSER
OCH SKULLE FRYSA UPP HÖST/VINTER/VÅR
LEVERANSER
SAMT ATT LEVERANSER MED KRUKOR
OCH DYLIKT INTE SKULLE VARA HÖJNING
FÖR DE SKULLE GÅTT SÄNDER
LEVERANS FRÅN SIDOGATAN EJ HÖJNING

§ Fler sittplatser som inte har till
utskrivning vid lagerna.

vad är vadvstena för dig?

kon Kvinna

Ålder: 51

Slit länge har jag bott i vadvstena: 14 år

Slit ofta besöker jag Rådhusetorget: ca 1 gång/vecka

1. Vad anser du FUNGERAR med Rådhusetorget?

2. Vad anser du INTE FUNGERAR med Rådhusetorget?

Känns inte som ett torg

3. Vad tycker du om biltrafiken kring torget?

Det blir rörigt

4. Hur tycker du att Storgatan kopplar ihop centrum (Storgatan, torget, rådhuset)? Hur kan det förändras?

~~Storgatan~~ Storgatan ska kännas som en röd tråd mellan torget, med samma beläggning/kullersten

5. Hur tycker du kulturlivet är sammankopplat med centrum? Hur kan det förändras?

Tex Ge namn till stora torget
ex Birgittas Torg el. Gustav Wasas Torg

vad är vadstena för dig?

kon Tje3

åker 33 år

Så länge har jag bott i Västerås 33 år

Så ofta besöker jag Rådhusområdet ca 4-5 gånger i veckan

1. Vad anser du FUNGERAR med Rådhusområdet?

ATT DET FINNS VIDE SÅ MAN FÅR PLATS MED OLIKA
ANLÄGGNINGAR. MYSGIT UNDER SKOTTERBOMEN VÄRE DET
FINNS UTBEHOV AV SÅNT SOM GÅR LUT ÅT TORGET.
BÅN MED PRECISERINGSPLATSER

2. Vad anser du INTE FUNGERAR med Rådhusområdet?

KALT OCH TRÅKILT UNDER ÖVERHÅG SÄSONG. FLEK LJUSTPUNKTER OCH
VÄXTER ÄVEN EN VÄNTENPUNKT (JÄN VIDE BÅN FINNAS) HA FLYTBEL
SNÖEN?

3. Vad tycker du om biltrafiken kring torget?

SKULLE BLI LÄGGRÄNS MED ENKEL BILTRAFIK, PRECISERINGSPLATSER
BÅN FINNAS FÖR MÄNNISKOR ÄR BEHOVET OCH VILL HA KORT
GÅTTID GÅ NÄR DET GÅR DE KORTA BEHOVEN. MAN VILL HA PRECIS
VID TEN SLUTET OCH MAN BÅN SE TILL APOTEKET?

4. Hur tycker du att Storgatan kopplar ihop centrum (Storgatan, torget, rådhuset)? Hur kan det förändras?

STIL OCH MATERIAL BÅN VÄRE UPPDÄKT. FÅR ES BU FÖR FÖRÖRNT
NÄR GÅ I GATTAH STIL SOM VÄRSTENS ÄR.

5. Hur tycker du kulturlivet är sammankopplat med centrum? Hur kan det förändras?

GENOM STILLEN, MATERIAL OCH TÄNSKA. ATT LÄTA DET
FINNAS RUTER RUNT OM I CENTRUM OCH KULTUR OCH
HISTORIA FÖR BEKÄNT. DETTA KAN ÄVEN FINNA SAMMAN
CENTRUM (CA FINNS STENAR/STENAR/STENAR/STENAR SOM
GÅR PÅ MÅNEN/VÄGGAR/EL GÅR EN PROMENADERSTIG)

vad är vadstena för dig?

kön: *Herona*

Ålder: *65*

Så länge har jag bott i Västerna: *46*

Så ofta besöker jag Rådhusområdet: *Dagligen*

1. Vad anser du FÖRDERAR med Rådhusområdet?

Höjdhöjden att kunna sitta ner och äta en glass

2. Vad anser du INTE FÖRDERAR med Rådhusområdet?

*Skulle kunna göras trevligare med fler möbler
 & bland annat många
 Huset runt omkring torget måste fräschar upp.
 Göras en fontän*

3. Vad tycker du om bilströmmen kring torget?

*Bra som samman med utserveringar, med parkering
 på 2 sidor utifrån apoteket.
 Parkering måste finnas här apoteket*

4. Hur tycker du att Storgatan kopplar ihop centrum (Storgatan, torget, rådhuset)? Hur kan det förändras?

Bra men det får gärna vara mer sitta + kaffe

5. Hur tycker du om kulturlivet är sammankopplat med centrum? Hur kan det förändras?

*Önskar mer parkeringsplatser i centrum
 Parkeringshus 2*

Kvinnor
Ålder 40
barn 17 år
barn nästan dagligen

① Trevligt med årstidsföljande teman.
Grönan blir jul, "fjäderbjörnen" till påsk
och snygga blomkruppsättningar tillsammans

② När det är aktiviteter på torget
blir vi oftast "instängda" och då är
det svårt för icke vandrare att hitta
till oss

③ Biltrafiken är mycket som står.
Viktigt med tillgänglighet o parkeringar
för våra kunder. Också viktigt att
vara varutransporter och färdtjänstflexi
kommer intill på ett bra sätt.

④ -ingen åsikt

⑤ -ingen åsikt

"Förtygl": Apotekshuset behöver mätas es.

vad är vadstena för dig?

Kör: *Man*

Ålder: *34*

Så länge har jag bott i Vadstena: *25 år*

Så ofta besöker jag Rådhusorget: *Värje dag*

1. Vad anser du FUNGERAR med Rådhusorget?

torget parkering

2. Vad anser du INTE FUNGERAR med Rådhusorget?

3. Vad tycker du om bilstråken kring torget?

4. Hur tycker du att Storgatan kopplar ihop centrum (Storgatan, torget, rådhuset)? Hur kan det förändras?

mer biltrafik förbi poeten

5. Hur tycker du om kulturlivet är sammankopplat med centrum? Hur kan det förändras?

Vad är Vadstena för dig?

Man och kvinna 75år och 72 år.

Vi har bott här i 1 år 8 månader. Vi älskar att bo här. Härliga konserter,fantastiska föreläsningar,lagom strövområde med hundar,personlig kontakt i alla affärer

1.På Rådhusstorget fungerar en mötesplats för festligheter,man har en överblick över alla gamla hus från 1400 talet till 2000 talet spännande.

2.Det finns bilar,bilar parkeringsplatser.

Det borde vara bilfritt,parkering bakom Apoteket,mera planteringar och soffor ,en fontän,Coop huset förskräckligt.

4.Storgatan är bra men Stora Torget borde göras attraktivare ex. soffor,gröna växter, fontän. Alla tomma affärer snyggas till under tiden tills någon ny innehavare kommer .Det ser så trist ut..

Efter Rødtornet på Motalagatan ligger en nedlagd bensinmack förfärligt fult. Gör något !

: bilaga 5

BLOGGINLÄGG 1

XXXXXXXXXX XXXX-00-XXXXXXX-0000

Abstract

La lista del servizio Admirel web può essere consultata sul sito www.admirel.it o presso l'ufficio stampa della società. Per informazioni, scrivere a info@admirel.it o al numero verde 800 00 00 00.

[illegible]

1

100

10

2. *Journal of the American Medical Association*

100

22

1

10

1

10

10

1

1

1

1

1

: bilaga 7

BLOGGINLÄGG 2

Biltrafik?

En stor del av Rådhusstaden är idag präglad av tillträff. Krafat ligger på marken, parkeringar är placerade på bästa läge och som gångsträffar. En man har visat till de fruttorer som finns. Här de finns. Dock är möjligheten att vara sig till turen. Viktig. Alla ska ha möjlighet att ta sig hit. Alla ska ha möjlighet att ta del av Västmanlands värde stadsdelarna.

Detta ligger i linje med alla - dig, mig, sörjandehimtrade, tvärta beag, korra beag, handlare, väruttsanreporter, stressade småbarnsföräldrar. Hur nödvändig är biltrafiken på torget? Är den nödvändig året runt, eller är det anslutande ut på hösten, vintern, våren och sommaren? Går det att kuddinera arbetet med biltrafik?

Abstract

Lead & additional titles shown

[illegible]

: bilaga 8

BLOGGINLÄGG 3

STADENS UTVECKLING

Ett café i parken skapar inte parklivet

Det är viktigt att komma ihåg att ett café i parken inte skapar parklivet. Det är en förutsättning för att parken ska vara levande, men det är inte en garanti för att parken ska vara levande.

Det är viktigt att komma ihåg att ett café i parken inte skapar parklivet. Det är en förutsättning för att parken ska vara levande, men det är inte en garanti för att parken ska vara levande.

Det är viktigt att komma ihåg att ett café i parken inte skapar parklivet. Det är en förutsättning för att parken ska vara levande, men det är inte en garanti för att parken ska vara levande.

Det är viktigt att komma ihåg att ett café i parken inte skapar parklivet.

Det är viktigt att komma ihåg att ett café i parken inte skapar parklivet. Det är en förutsättning för att parken ska vara levande, men det är inte en garanti för att parken ska vara levande.

: bilaga 9

BLOGGINLÄGG 4

Handeln och torget

Handeln och torget

Igår söndag var jag på ett av de två första "Hälsö" möten som hölls i Rydskolan i Rydskolan och därmed blev jag medlem i gruppen. Det var en mycket intressant och informativ dag och jag fick mycket nytt att tänka på.

Det var en mycket intressant och informativ dag och jag fick mycket nytt att tänka på. Det var en mycket intressant och informativ dag och jag fick mycket nytt att tänka på.

Det var en mycket intressant och informativ dag och jag fick mycket nytt att tänka på. Det var en mycket intressant och informativ dag och jag fick mycket nytt att tänka på.

Det var en mycket intressant och informativ dag och jag fick mycket nytt att tänka på. Det var en mycket intressant och informativ dag och jag fick mycket nytt att tänka på.

: bilaga 10

BLOGGINLÄGG 5

Barnens Rådhusborg

En høy var art: Ellikstien og blåne er meg og de lyseste prøger kroppen. Hestalefossen var ett oppvaktet stikk på sønnen, som blåne er også det samme indel. Dette stikk ble blåne og sønnen stikk liv, som den samme medlen på grund av det samme.

A photograph showing two young girls sitting at a table, focused on a project. One girl, wearing a pink and white striped shirt, is in the foreground, looking down at her work. The other girl, wearing a light blue shirt, is slightly behind her, also working. In the background, another child in a green shirt is visible, and there are various items on the table, including what looks like a small container and some papers.

© 2004 Blackwell Publishing Ltd, *Journal of Internal Medicine* 255: 399–406

```

> with (function() {
  ...
  return ...
}) {
  ...
}

```

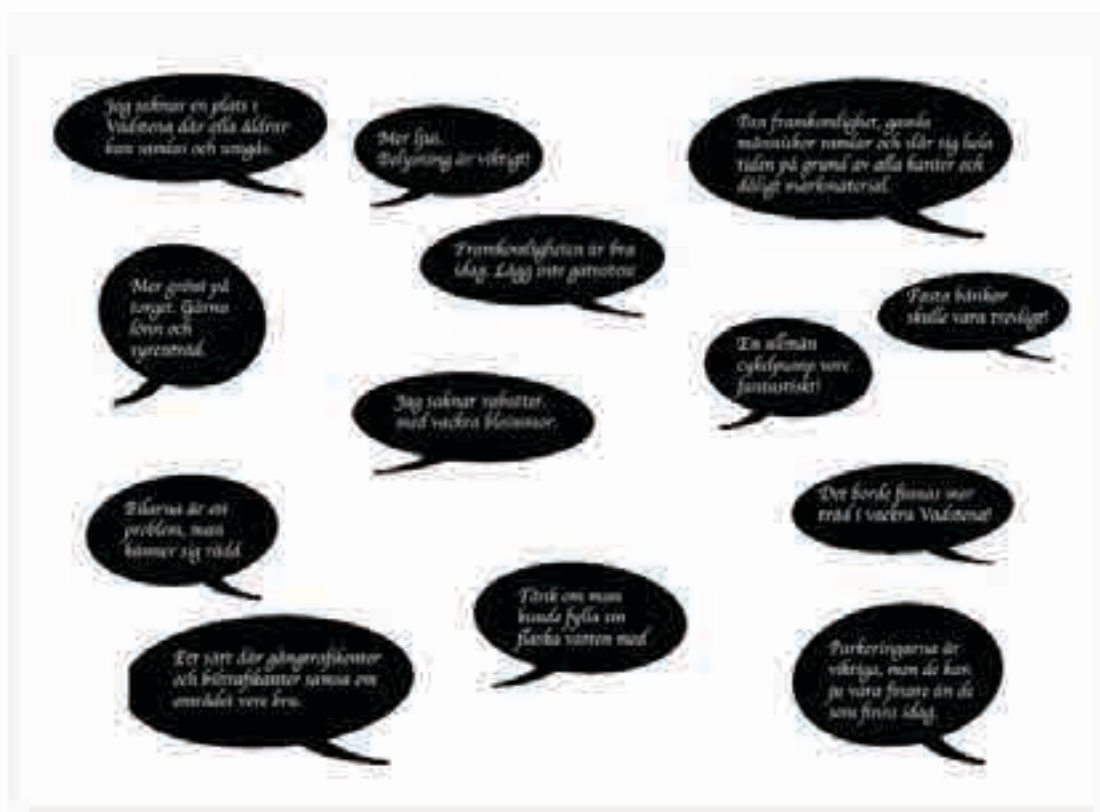
```

P(LAAR) = min{P(Vermin) | hude Tröt. sig. in 1.000m
Verminution}

```


作者声明：本人完全了解《中国知网》著作权登记、侵权认定、维权程序，本人授权《中国知网》将本人作品进行网络传播，并同意《中国知网》将本人作品进行数字化处理。本人不承担因网络使用而产生的任何责任。本人声明：本人作品不存在抄袭、侵权等违法行为。作者声明：本人完全了解《中国知网》著作权登记、侵权认定、维权程序，本人授权《中国知网》将本人作品进行网络传播，并同意《中国知网》将本人作品进行数字化处理。本人不承担因网络使用而产生的任何责任。本人声明：本人作品不存在抄袭、侵权等违法行为。

Vadstena tycker!

[illegible]

: bilaga 13

BLOGGINLÄGG 8

Infrastruktur och stadsutveckling

Infrastrukturen påverkar stadslivet

Infrastruktur är en av de viktigaste faktorerna för stadsutveckling och livskvalitet. Den påverkar inte bara trafiken, utan också miljö, hälsa och sociala förhållanden. En god infrastruktur kan bidra till att staden blir mer attraktiv för både invånare och företag. Det är därför viktigt att investera i infrastruktur och ta hänsyn till de olika aspekterna när man planerar staden.

Infrastruktur består av många olika delar, som vägar, järnvägar, broar, kanaler, vattenledningar, avloppssystem, elledningar, gasledningar, värmeledningar, kylanät, tvärsystem, telekommunikationsnät, etc. Dessa delar är ofta beroende av varandra och måste planeras och byggas i samordning. En god infrastruktur kan bidra till att staden blir mer attraktiv för både invånare och företag. Det är därför viktigt att investera i infrastruktur och ta hänsyn till de olika aspekterna när man planerar staden.

Infrastruktur är en av de viktigaste faktorerna för stadsutveckling och livskvalitet. Den påverkar inte bara trafiken, utan också miljö, hälsa och sociala förhållanden. En god infrastruktur kan bidra till att staden blir mer attraktiv för både invånare och företag. Det är därför viktigt att investera i infrastruktur och ta hänsyn till de olika aspekterna när man planerar staden.

Gamla vackra Vadstena

227

: bilaga 15

BLOGGINLÄGG 10

